

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ) ANABİLİM DALI

**YAKIN İLİŞKİLERDE BAĞLANIM: YATIRIM MODELİNİN BAĞLANMA
STİLLERİ VE BAZI İLİŞKİSEL DEĞİŞKENLER YÖNÜNDEN
İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

Ayda Büyüksahin

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Selim Hovardaoğlu

Ankara-2006

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ) ANABİLİM DALI

**YAKIN İLİŞKİLERDE BAĞLANIM: YATIRIM MODELİNİN BAĞLANMA
STİLLERİ VE BAZI İLİŞKİSEL DEĞİŞKENLER YÖNÜNDEN
İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Selim Hovardaoğlu

Tez Jürisi Üyeleri

Prof. Dr. Selim Hovardaoğlu	
Prof. Dr. Ali Dönmez	
Doç. Dr. Bengi Öner Özkan	
Doç. Dr. Nuray Sakallı Uğurlu	
Doç. Dr. Gülden Güvenç	

Tez Sınavı Tarihi

Teşekkür

Öncelikle, bu çalışmanın her aşamasında yol gösterici önerilerde ve yapıcı eleştirilerde bulunan sevgili danışmanım Prof. Dr. Selim Hovardaoğlu'na çok teşekkür ederim. Her zaman yanımda olduğunu hissettirdiği ve hiçbir yardımı benden esirgemediği için de teşekkürler. Ayrıca tez izleme komitesinde bulunan, sorduğum tüm soruları yanıtsız bırakmayan hocam Prof. Dr. Ali Dönmez ile değerli önerileriyle beni güdüleyen Doç. Dr. Bengi Öner Özkan'a çok teşekkür ederim. Jürimde yer alan hocalarım Doç. Dr. Nuray Sakallı Uğurlu ve Doç. Dr. Gülden Güvenç'e tezimi sabırla okuyup, eleştiri ve önerilerini benimle paylaştıkları için teşekkür ederim.

Tüm yaşamamım boyunca olduğu gibi, bu tez çalışması sürecinde de maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen sevgili annem ve babama teşekkür ederim. Feza'ya ve Ufuk'a sonsuz teşekkürler... Ufuk olmasaydı ne yapardım dediğim, o kadar çok zaman oldu ki... Onlara ne kadar teşekkür etsem azdır.

Tezimi yazarken, sürekli olarak geribildirim veren, yol gösterici fikirleri ile beni güdüleyen ve desteğini hep yanımda hissettiğim Derya'ya, hem veri toplama aşamasındaki yardımları hem de yakınlığı için Andaç'a, aynı dönemde kendi tezlerini yazarken bana destek olan arkadaşlarım Banu'ya ve Elif'e teşekkür etmek isterim.

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Bağlanım Tanımı	3
1.2. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı.....	5
1.3. İlişkinin Değerlendirilmesi	13
1.4. Bağlanım Modelleri ve Sınıflandırmaları.....	20
1.5. Yatırım Modeli	26
1.6. Yatırım Modeli ve İlişkili Demografik Değişkenler	45
1.7. Yatırım Modeli ve İlişkisel Değişkenler	53
1.8. Yatırım Modeli ve İlişkiyi Sürdürme Mekanizmaları.....	53
1.9. Yatırım Modeli ve Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi.....	63
1.10. Yatırım Modeli ve Aşk Biçimleri.....	70
1.11. Yatırım Modeli ve Bağlanma Stilleri	84
1.12. Bağlanma Kuramı.....	86
1.13. Yetişkinlikte Bağlanma.....	90
1.14. Yatırım Modeli ve Yetişkin Bağlanma Stilleri	100
1.15. Birinci Araştırmanın Amacı	115
1.16. Araştırmanın Denenceleri	118

2. BÖLÜM.....	122
YÖNTEM	122
2.1. Birinci Araştırma	122
2.1.1. Katılımcılar.....	122
2.1.2. Veri Toplama Araçları.....	122
2.1.2.1. Kişisel Bilgi Formu.....	123
2.1.2.2. Çok Boyutlu İlişki Ölçeği	124
2.1.2.3. İlişki İstikrarı Ölçeği	126
2.1.2.4. Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği	129
2.1.2.5. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği	130
2.1.2.6. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri	131
2.1.2.7. Kişilerarası İlişkiler Ölçeği.....	133
2.1.3. İşlem.....	134
3. BÖLÜM.....	135
BULGULAR.....	135
3.1. Birinci Araştırma	135
3.1.1. Regresyon Analizi Sonuçları.....	136
3.1.1.1. İlişki Doyumu'ndan Alınan Puanların Yordanması.....	137
3.1.1.2. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme'den Alınan Puanların Yordanması	140
3.1.1.3. İlişki Yatırımı'ndan Alınan Puanların Yordanması	143
3.1.1.4. Kadın ve Erkek Katılımcılar İçin Ayrı Ayrı Yapılan Regresyon Analizleri	145
3.1.2. Bağlanma Stillerine Göre Oluşturulan Grupların Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Yönünden Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	154
3.1.2.1. İlişkisel Değişkenlerden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması	155
3.1.2.2. İlişki İstikrarı Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması	157
3.1.2.3. Çok Boyutlu İlişki Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması	159
3.1.2.4. Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması	162
3.1.2.5. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması	163
3.1.2.6. Kişilerarası İlişkiler Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması	164
3.1.3. Bağlanma Stilleri Temel Alınarak Tüm Ölçeklerden Alınan Puanları Yordamak Üzere Yapılan Diskriminant Analizi Sonuçları	166

4. BÖLÜM.....	171
TARTIŞMA	171
4.1. Birinci Araştırma	171
4.1.1. İlişkiyi Sürdürme Nedenlerinin Yordanmasına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	172
4.1.2. Bağlanma Stillerine Göre Oluşturulan Grupların Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Yönünden Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	184
4.1.3. Bağlanma Stilleri Temel Alınarak Tüm Ölçeklerden Alınan Puanları Yordamak Üzere Yapılan Diskriminant Analizi Bulguların Tartışılması	200
5. BÖLÜM.....	205
İKİNCİ ARAŞTIRMA.....	205
5.1. İkinci Araştırmanın Amacı.....	205
5.2. Araştırmanın Denenceleri	206
YÖNTEM	209
5.3. Katılımcılar.....	209
6. BÖLÜM.....	210
BULGULAR.....	210
6.1. İkinci Araştırma	210
6.1.1. İlişkisel Değişkenlere İlişkin Bulgular.....	211
6.1.2. İlişkiyi Sürdürme Nedenlerine İlişkin Bulgular	217
6.1.3. Çok Boyutlu İlişki Ölçeğinden Alınan Puanlara İlişkin Bulgular	221
6.1.4. Aşka İlişkin Tutumlarla İlgili Bulgular	224
6.1.5. Yakın İlişkilerde Bağlanma Stillerine İlişkin Bulgular	227
6.1.6. Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimine İlişkin Bulgular	229
6.1.7. Kişilerarası İlişkiler Ölçeğinden Alınan Puanlarla İlgili Bulgular	231

7. BÖLÜM.....	234
TARTIŞMA	234
7.1. İkinci Araştırma	234
7.1.1. İlişkisel Değişkenlerden Elde Edilen Bulguların Tartışılması.....	234
7.1. 2. İlişki İstikrarına Yönelik Bulguların Tartışılması	237
7.1.3. Çok Boyutlu İlişki Ölçeğinden Elde Edilen Bulguların Tartışılması	238
7.1.4. Aşka İlişkin Tutumlara Yönelik Bulguların Tartışılması	240
7.1.5. Bağlanma Boyutlarına Yönelik Bulguların Tartışılması	241
7.1.6. Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimine İlişkin Bulguların Tartışılması ...	242
7.1.7. Kişilerarası İlişkiler Ölçeği'nden Elde Edilen Bulguların Tartışılması	243
GENEL TARTIŞMA	245
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	252
ÖZET	256
ABSTRACT	258
KAYNAKLAR	260
EKLER.....	312

ÇİZELGELER

Çizelge 1. İlişki Doyumu'ndan Alınan Puanların Yordanması İçin Hiyerarşik Regresyon Analizleri Sonuçları.	138
Çizelge 2. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme'den Alınan Puanların Yordanması İçin Hiyerarşik Regresyon Analizleri Sonuçları.	141
Çizelge 3. İlişki Yatırımı'ndan Alınan Puanların Yordanması İçin Hiyerarşik Regresyon Analizleri Sonuçları.	143
Çizelge 4. İlişki Doyumu'ndan Alınan Puanların Yordanması İçin Kadın ve Erkek Katılımcılar İçin Uygulanan Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.	146
Çizelge 5. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme'den Alınan Puanların Yordanması İçin Kadın ve Erkek Katılımcılar İçin Uygulanan Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.	149
Çizelge 6. İlişki Yatırımı'ndan Alınan Puanların Yordanması İçin Kadın ve Erkek Katılımcılar İçin Uygulanan Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.	152
Çizelge 7. İlişkisel Değişkenlerden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması.	156
Çizelge 8. İlişki İstikrarı Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması.	158
Çizelge 9. Çok Boyutlu İlişki Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması.	160
Çizelge 10. Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması.	162
Çizelge 11. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması.	163
Çizelge 12. Kişilerarası İlişkiler Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması.	165
Çizelge 13. Bağlanma Stillerine Göre Oluşturulan Grupların Yordayıcı Değişkenlerden Aldıkları Ortalamalar.	168
Çizelge 14. Katılımcıların Gruplara Doğru Olarak Sınıflandırılma Oranları.	170
Çizelge 15. İlişkisel Değişkenlerden Alınan Puanlara Uygulanan Çok Değişkenli Karışık Varyans Analizi (Mancova) Sonuçları.	213
Çizelge 16. İlişki İstikrarı Ölçeği Alt Ölçeklerine Ait Ölçümlerin Ortalamaları.	218
Çizelge 17. İlişki İstikrarı Ölçeği Alt Ölçeklerinden Alınan Puanlara Uygulanan Çok Değişkenli Karışık Varyans Analizi (Mancova) Sonuçları.	219
Çizelge 18. Çok Boyutlu İlişki Ölçeği Alt Ölçeklerine Ait Ölçümlerin Ortalamaları.	222
Çizelge 19. Çok Boyutlu İlişki Ölçeği Alt Ölçeklerinden Alınan Puanlara Uygulanan Çok Değişkenli Karışık Varyans Analizi (Mancova) Sonuçları.	223

Çizelge 20. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Alt Ölçeklerine Ait Ölçümlerin Ortalamaları.....	225
Çizelge 21. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Alt Ölçeklerinden Alınan Puanlara Uygulanan Çok Değişkenli Karışık Varyans Analizi (Mancova) Sonuçları.	226
Çizelge 22. Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri Alt Ölçeklerine Ait Ölçümlerin Ortalamaları.	228
Çizelge 23. Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri Alt Ölçeklerinden Alınan Puanlara Uygulanan Çok Değişkenli Karışık Varyans Analizi (Mancova) Sonuçları.	228
Çizelge 24. Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği Toplam Puanına Ait Ölçümlerin Ortalamaları.	229
Çizelge 25. Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Toplam Puanına Uygulanan Çok Değişkenli Karışık Varyans Analizi (Mancova) Sonuçları.	230
Çizelge 26. Kişilerarası İlişkiler Ölçeği Alt Ölçeklerine Ait Ölçümlerin Ortalamaları.....	231
Çizelge 27. Kişilerarası İlişkiler Ölçeği Alt Ölçeklerinden Alınan Puanlara Uygulanan Çok Değişkenli Karışık Varyans Analizi (Mancova) Sonuçları.	232

ŞEKİLLER

Şekil 1. Doyum ve İstikrarı Etkileyen Dört Koşul.....	18
Şekil 2. Bağlanma Stillerinin Üç Diskriminant Fonksiyonu Üzerinde Dağılımı.....	167

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Yakın ilişkiler yaşamın çok önemli ve vazgeçilemeyen bir yönünü oluşturmaktadır. Birçok insan için ideal yaşam, evlilik, aşk, arkadaşlık gibi diğer insanlarla yakın ilişkiler anlamına gelmektedir. Yakın ilişkilerin her türü önemli olmakla birlikte duygusal ilişki, diğerlerinden oldukça farklı anlamlar içermektedir. Hendrick ve Hendrick (2002a) insanlara yaşamlarını mutlu kılan duygusal ilişkilerden, daha önemli neyin olabileceğini sormuşlar ve genelde hiçbir şeyin bundan daha önemli olmadığı yanıtını almışlardır. Berscheid, Snyder ve Omoto (1989) bir araştırmalarında, duygusal anlamda en yakın olarak değerlendirdikleri bir ilişkilerini belirtmelerini istemişlerdir. Katılımcıların hemen hemen yarısı, en yakın ilişkileri olarak duygusal ilişkileri belirtmişlerdir. Onu sırasıyla, arkadaşlık, aile ilişkileri izlemiştir. Ancak, örneğin iş ilişkilerini en yakın ilişkileri olarak belirtenlerin sayısı karşılaştırılamayacak kadar azdır.

Duygusal ilişkilerin yaşamımızda çok önemli bir yeri olmakla birlikte, son yıllarda boşanma ya da evlilik öncesi ilişkilerin sonlanma oranlarında giderek bir artışın olduğu dikkatleri çekmektedir (Adams ve Jones, 1997). Bu nedenle son yirmi yıldır araştırmacılar, özellikle yakın ilişkilerin sosyal

psikolojik boyutu olan duygusal ilişkileri sürdürme ya da bitirme kararını belirleyen etmenler konusu ile ilgilenmeye başlamışlardır (Le ve Agnew, 2003). Bu çerçevede incelenen **bağlanım (commitment)** kavramı, ilişkiyi sürdürme ya da bitirme nedenlerinin anlaşılmasında hem önemli hem de karmaşık bir süreci ifade etmektedir. Bu araştırmanın temel amacı da, bu karmaşık süreci iki aşamada incelemektir.

Bu çalışmada birbirini izleyen iki ayrı araştırma yapılmıştır. Birinci çalışmada temel olarak, flört ilişkisi yaşayan ve çoğunluğu üniversite öğrencisi olan bireylerin **ilişki bağlanımlarını** yordayan değişkenler hakkında fikir edinmek amaçlanmıştır. Burada ilişki bağlanımı konusu çeşitli değişkenler açısından inceleneceği için, izleyen alt bölümlerde öncelikle bağlanım tanımı ve bağlanımla ilgili kuramlara değinilecektir. Ancak, bu kuramlara değinilmeden önce, bu kuramlardan çoğunun temel çıkış noktası olan karşılıklı bağımlılık kuramı ele alınacaktır. Daha sonra, bu çalışmanın hem temel kuramı olan hem de ilişki bağlanımını açıklamada öncü yaklaşımlardan biri olan yatırım modeline yer verilecektir. Ardından da bu model ile çeşitli demografik ve ilişkisel değişkenler arasındaki ilişkileri ele alan araştırma bulgularından bahsedilecektir. Ek olarak, bu çalışmada bağlanma stilleri farklı olan bireyleri ilişkiyi sürdürme nedenleri yönünden karşılaştırmak amaçlanmıştır. Bu nedenle, bağlanma kuramı da çalışma için önemli yaklaşımlardan biridir. Bu kurama da izleyen bölümlerde kısaca değinilecektir. Ayrıca, ilişki türüne göre ilişkiye bağlanım nedenleri ve diğer pek çok ilişkisel değişken açısından bireylerin farklılık gösterebileceği

beklenmektedir. Bu nedenle, ikinci çalışma ilişki türü farklı olan bireyler üzerinde yapılmıştır.

1.1. Bağlanım Tanımı

Bağlanımla ilgili literatür incelendiğinde, bu kavramın öncelikle kişiler arası ilişkilere bağlanım, karar verme (Edwards,1954; Festinger, 1957) ve uyma süreci (Kiesler ve Corbin, 1965) gibi grup ortamlarında; işten ayrılma (Aranya ve Jacobson, 1975; Grusky, 1966) ve örgütlere bağlanım (Mathieu ve Zajac,1990) gibi örgütsel ortamlarda ele alındığı görülmektedir. Duygusal ilişkilere bağlanım konusu ise, ilk kez 1965’li yıllarda kuramsal olarak incelenmeye başlamış (Adams ve Jones, 1999) ve araştırmacıların bu konuyu 1980’li yıllardan itibaren de sıklıkla ele aldıkları ve çok sayıda görgül çalışma yaptıkları görülmüştür. Bu noktadan hareketle, bağlanımın hem yakın hem de yakın olmayan kişilerarası ilişkilerde ele alındığı söylenilebilir (Fehr, 1999).

Adams ve Jones’a (1997) göre bağlanım, sosyal etkileşimlerle biçimlenen dinamik bir süreçtir ve kişilerarası ilişkilerin gelişmesinde önemli bir etmendir. Bazı yazarlara (örneğin, Wieselquist, Rusbult, Foster ve Agnew, 1999) göre bağlanım, bir ilişkiyi uzun süreli sürdürmeye yönelik niyetler ve psikolojik bağlanmadır. Rusbult ve Buunk (1993) ise, bağlanımın ilişkiyi sürdürme isteğinden daha fazla bileşeni içerdiğini ileri sürmüşlerdir. Onlara

göre bağlanım, ilişkiye bağımlılık deneyimini bir bütün olarak temsil eden psikolojik bir durumdur. Ek olarak, bağlanım iyi ya da kötü ilişkiyi sürdürme isteğini ve partnere bağlanma duygularını içeren uzun süreli yönelimleri temsil eder. Ayrıca, bağlanım öznel bir durumdur ve bu da devam eden ilişkilerde pek çok davranışı doğrudan etkileyen bilişsel ve duygusal bileşenleri içermektedir. Rusbult (1991) bağlanımın, ilişkiyi sürdürme ya da bitirme kararını belirleyen temel değişken olduğunu bildirmiştir. Rusbult'un bu görüşüyle tutarlı olarak Fehr (1988, akt., Etherton ve Beach, 1999) de bir araştırmasında, katılımcılardan ilişki bağlanımını en iyi tanımlayan sözcükleri seçmelerini istemiş ve bunun sonucunda, katılımcıların çoğunluğu ilişkiyi sürdürme kararlılığını bağlanımı en iyi tanımlayan sözcük olduğunu bildirmişlerdir.

Duygusal ilişkilere bağlanım ya da ilişki istikrarlılığı konusunun psikoloji biliminde yaygın olarak incelenmeye başlamasıyla, farklı araştırmacılar bağlanımı açıklamaya yönelik çeşitli modeller ya da sınıflandırmalar ileri sürmüşlerdir (Agnew, Van Lange, Rusbult ve Langston, 1998; Goode, 1959; Hinde, 1979; Johnson, 1991; Kelley, 1983; Levinger, 1965; Lund, 1985; Rusbult, 1980a, 1983). Bu modeller ya da sınıflandırmalar bireylerin nasıl ve neden ilişkilerine bağlandıklarını ve bu bağlanımın neden bazen azaldığını açıklamak amacıyla geliştirilmiştir (Berscheid ve Regan, 2005; Givertz ve Sergin, 2005). Bu modellerin tümü, bağlanım düzeyinin bir ilişkinin devam edip etmemesiyle güçlü bir ilişkisinin olduğunu ileri sürmüştür. Ancak, literatürde bağlanımın boyutları ya da sınıflandırmaları ile ilgili farklı

bakış açıları vardır. Bazı araştırmacılar (örneğin, Rusbult, Martz ve Agnew, 1998) bağlanımın türlerinin olamayacağını belirtirlerken, Johnson (1999) ve Levinger (1965,1991) gibi bazı araştırmacılar da bağlanımın çok boyutlu olarak ele alınabileceğini ileri sürmüşlerdir.

Diğer yandan, literatürde bağlanımla ilgili olarak geliştirilen modeller ya da kuramlar incelendiğinde, bu modellerin çoğunun Thibaut ve Kelley'nin (1959) karşılıklı bağımlılık kuramına dayandığı görülmektedir (Fehr, 2003). Bağlanım modellerinin daha iyi anlaşılabilmesi için bu çalışmada öncelikle karşılıklı bağımlılık kuramına değinilecektir. Ardından, bağlanımla ilgili modeller kısaca ele alınacaktır. Daha sonra, çalışmanın temel kuramı olan yatırım modeline yer verilecektir. Son olarak da yatırım modeli ile bu çalışma için önemli olan bazı değişkenler arasındaki ilişkileri ele alan araştırma bulgularına değinilecektir.

1.2. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı

Karşılıklı bağımlılık kuramı (Theory of interdependence) karşılıklı bağımlılığın yapısını ve süreçlerini anlamak için geliştirilmiş kapsamlı bir kuramdır. Thibaut ve Kelley (1959) tarafından geliştirilen bu kuram, kaynağını sosyal mübadele kuramı, oyun kuramı ve sosyal öğrenme kuramı gibi önemli kuramlardan almaktadır. Ancak bu kuram, temel olarak sosyal mübadele (social exchange) kuramına dayanmaktadır. Sosyal mübadele kuramı başlığı

altında çok sayıda kuram vardır ve bu kuramlarının hepsi bazı ortak sayılıtlara dayanmaktadır. Bu sayılıtlardan en önemlisi, insanların haz veren ilişkilere yaklaşma; elem veren ilişkilerden de uzaklaşma güdülerini olduğunu ileri sürmektedir. Gerçekte pek çok insan modeline ve psikoloji kuramına temel olan bu sayılıya göre insanlar, kendilerine haz yani ödöl sağlayan ilişkileri sürdürmek; elem yani acı veren ilişkileri de sonlandırmak çabası göstermektedirler. Diğer yandan, bu kuramların temelinde yatan bir başka önemli sayılıya göre, insanlar en az çabayla en yüksek ödölü elde etme çabasındadırlar. Bu iki sayılı çelişkili gibi görünse de, insanların pek çok ilişkiyi niçin ve nasıl sürdürdüğünü açıklayabilmektedir. Karşılıklı bağımlılık kuramı da sosyal mübadele kuramlarından en çok dikkati çekenlerinden biridir. Literatürde karşılıklı bağımlılık kuramı etkileşim sonuçları kuramı (theory of interaction outcomes) olarak da bilinmektedir (Chadwich-Jones,1976; Thibaut ve Kelley, 1959).

Karşılıklı bağımlılık kuramı, ilk kez Thibaut ve Kelley'nin 1959 yılında yayınladıkları *Grupların Sosyal Psikolojisi (The Social Psychology of Groups)* adlı kitaplarında ele alınmıştır. Ancak, burada kuram daha çok grup yapısı ve dinamikleri bağlamında incelenmiştir. Yazarlar, kuramlarını 1969 yılında genişletmişler ve 1978 yılında yayınladıkları *Kişilerarası İlişkiler: Bir Karşılıklı Bağımlılık Kuramı (Interpersonal Relations: A Theory of Interdependence)* adlı kitaplarında, kuramlarını temel alarak duygusal ilişkileri ayrıntılı olarak ele almışlardır.

Karşılıklı bağımlılık, etkileşim içindeki bireylerin eşin tercihleri, güdülleri ve davranışlarını temel alarak birbirlerinin deneyimlerine göre ya da birbirlerinin deneyimlerini etkileyerek davranma tarzı, aynı zamanda da davranma derecesi olarak tanımlanır (Rusbult ve Arriaga, 1997: s:221). Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi karşılıklı bağımlılık (Kelley ve Thibaut, 1978; Thibaut ve Kelley, 1959), yakın ilişkilerde çiftler arasındaki etkileşime odaklanır, çünkü kişilerarası ilişkiler bir etkileşimdir. Etkileşim bireylerin birbirlerinin varlığında davranışlar ortaya koymaları, birbirleri için ürünler yaratmaları ya da birbirleri ile iletişim kurmaları anlamına gelir. Bir başka deyişle, etkileşim bireylerin hem kendi iyilik hallerini hem de diğerlerinin iyilik hallerini etkileyen davranışlarda bulunmalarıdır. Ek olarak, etkileşim sadece çiftlerin mevcut davranışları ya da kazançlarını etkilemez, aynı zamanda onların gelecekteki olası davranışlarını da belirler (Thibaut ve Kelley, 1959).

Karşılıklı bağımlılığın temel özelliği olan bu etkileşimlerin, doyum, hoşnutluk gibi ödülleri (reward) ile acı ve stres gibi bedelleri (cost) vardır. Bir başka deyişle, etkileşim ilişkiden alınan ödül ve ödenen bedel temelinde biçimlenir. Yani, bu ödül-bedel ilişkisi, etkileşimin niteliğini belirler. İlişki ödülleri, bireyin ilişkisinden elde ettiği hoşnutluklar, doyumlar ve memnuniyetlerdir. Bedeller ise, bireyin ilişkisi için harcadığı çabalar, kaygı ve çatışmaya neden olan güçler gibi her türlü özverili davranışlarıdır (Rusbult ve Buunk, 1993). Sedikides, Oliver ve Campbell'e (1994) göre, bireyler arasında algılanan ilişkiyel ödülleri ya da bedeller farklılaşabilir. Hatta zaman zaman bu ödülleri ya da bedeller tam olarak tanımlanamayabilir. Sedikides

ve arkadaşları flört ilişkisi olan üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarında, katılımcı öğrenciler arkadaşlık, mutluluk, tek olma, kendini geliştirme, anlaşılma ve olumlu benlik saygısının ilişkilerindeki en önemli ödüller olduğunu bildirmişlerdir. Buna karşılık, öğrenciler, en ciddi ilişkisel bedeller olarak da ilişkiyle ilgili stres ve kaygı, sosyal ve sosyal olmayan özveriler, partnere artan bağımlılık, zaman ve çaba yatırımları, mücadeleler ve kendini kötü hissetmeyi belirtmişlerdir. Sedikides ve arkadaşları aynı çalışmalarında, ilişkisel ödüllerin ve bedellerin kadınlarda ve erkeklerde farklı olduğunu bulmuşlardır. Buna göre, erkeklerle karşılaştırıldığında kadınlar için yakınlık, kendini geliştirme, anlaşılma ve olumlu benlik saygısı daha önemli ödüllerdir. Ayrıca, kadınlarda kimlik kaybı, ilişkinin masumiyeti ve sevgi eksikliği erkeklerde olduğundan daha önemli bedellerdir. Kadınlarla karşılaştırıldığında erkekler için cinsel doyum daha önemli bir ödül iken, yine erkekler için parasal kayıplar en önemli bedeller arasındadır.

Karşılıklı bağımlılık kuramı, ödül-bedel temelli bu etkileşimlerin doğasını mantıksal olarak sunabilmek ve açıklayabilmek amacıyla *kazanç matrisi (outcome matrix)* adı verilen bir aracın kullanılabileceğini ileri sürmüştür (Rusbult ve Van Lange, 2003; Thibaut ve Kelley, 1959). Kurama göre, etkileşimlerden elde edilen kazançlar, matris formunda gösterilebilir. Buna göre, matrisdeki satır başları ilişkideki bireylerden birinin davranışlarını, sütunlarda diğer bireyin davranışlarını temsil eder. Her bir hücre çiftlerin davranışlarının kesiştiği iki kazanç değeriyle ilişkilidir. Bu değerler her bir kesişimin bireyler üzerindeki etkisini temsil eder (Rusbult ve Arriage,1997).

Bir başka deyişle, bu değerler eşlerin birbirlerine bağımlılık derecesini simgeler. Böylelikle bu matrisler karşılıklı bağımlılık yapısını sunan bir analitik araç görevi görür. Etkileşimleri tanımlamak amacıyla geliştirilen bir diğer araç da *dönüştürme listesidir (transition list)*. Bu liste sadece çiftlerin mevcut davranışlarını ve kazançlarını sunmaz, ayrıca çiftlerin birbirlerine yönelik karşılıklı bağımlılık örüntülerini de gösterir (Kelley ve Thibaut, 1978). Hem kazanç matrisi hem de dönüştürme listesi, etkileşim içindeki bireylerin olası tüm davranışlarını sunar ve durumsal yapıyı analiz eder (Rusbult ve Van Lange, 2003).

Karşılıklı bağımlılık kuramının önemle üzerinde durduğu kavramlardan biri de *güç kontrolüdür (power control)*. Thibaut ve Kelley'in önerdikleri bu kavram, bir ilişkideki ödül ve bedellerin kontrolü anlamına gelmektedir. Burada ilişkideki her bireyin diğerinin davranışlarını etkileme derecesi önemlidir. İlişkideki bireylerden birinin diğerinin davranışlarını kontrol altında tutması arttıkça, bu bireyin ilişkideki gücü de artmaktadır. Kurama göre, ikili ilişkilerde tüm karşılıklı bağımlılık örüntüleri bireyin kazançlarına ilişkin üç kontrol kaynağından doğar. Bunlar: *refleksel kontrol* ya da *aktör kontrolü (reflexive control or actor control)*, *kader kontrolü* ya da *eş kontrolü (fate control or partner control)*, *davranış kontrolü ya da ikili kontroldür (behavior control or dyadic control)*. Refleksel kontrol, güç kontrolünün ilişkideki bireylerden sadece birinin elinde olmasıdır ve bu güç kontrolünün derecesini ifade eder. Burada bireyin kendi kazançlarının niteliğine ilişkin kontrolünün derecesi vurgulanır (A'nın davranışlarının temel

etkisi). Kader kontrolü, bireyin kazançlarının diğerinin davranışlarından etkilenme düzeyidir (B'nin davranışlarının temel etkisi). Davranış kontrolü ise, bireyin kazançlarının hem kendisinin hem de diğerinin davranışlarıyla ilişkili olarak etkilenme derecesidir (A'nın ve B'nin davranışlarının etkileşimi) (Rusbult ve Arriaga, 1997).

Thibaut ve Kelley (1959) her bir bireyin refleksel, davranışsal ve kader kontrolüyle birlikte tüm olası karşılıklı bağımlılık örüntülerinin 2x2'lik bir matris ile analiz edilebileceğini ileri sürmüşlerdir. Bu analiz, tüm örüntülerin dört olasılığa göre değiştiğini ortaya koyar: *Bağımlılığın derecesi (degree of dependence)*, *bağımlılığın karşılıklılığı (mutuality of dependence)*, *kazançların uygunluğu (correspondence of outcomes)* ve *bağımlılığın temelleri (basis of dependence)*. Bunlar kısaca şu şekilde özetlenebilir:

Bağımlılık Derecesi: Bireyin iyilik halinin, partnerinin davranışından etkilenme derecesi ya da her bireyin mevcut ilişkisinden elde edebileceği kazançların, ulaşabileceği başka seçenek ilişkilerden kazanabileceğinden daha fazla olacağına inanma düzeyi olarak tanımlanır (Kelley ve Thibaut, 1978). Bir başka deyişle, bağımlılık derecesi bireyin kazançları üzerinde, diğerinin davranışları ve ikisinin ortak etkinliklerinin etkili olma derecesine işaret eder (Rusbult, Wieselquist, Foster ve Witcher, 1999). Bireyler tek başlarına ya da başka bir ilişkide iyi kazançlar elde etmeyi garantileyemediklerinde, mevcut ilişkiye bağımlı hale gelirler. Bireyler bazen

de ilişkilerinin sona ermesinin bedelini yüksek bulurlar ve bu nedenle ilişkilerine bağımlı olurlar (Rusbult ve Arriage 1997).

Bağımlılığın Karşılıklığı: Bireylerin istenilen sonuçlar elde etmek için tek başlarına değil de karşılıklı olarak birbirlerine bağımlı olma derecelerine işaret eder. Yani, iki birey eşit düzeyde birbirlerine bağımlıdırlar (Kelley ve Thibaut, 1978). Bir ilişkide sadece eşlerden biri bağımlı olduğunda, tek taraflı, bireylerin her ikisi de bağımlı olduğunda ise, karşılıklı bağımlılık söz konusudur (Rusbult ve Arriage, 1997; Rusbult, Arriage ve Agnew, 2001; Rusbult ve Van Lange,2003). Drigotas, Rusbult ve Verette (1999) hem flört ilişkilerinde hem de evlilik ilişkilerinde çiftlerin karşılıklı bağlanım düzeyleri artıkça doyum düzeylerinin de arttığını belirtmişlerdir, çünkü karşılıklı bağımlı olan çiftler, birbirlerinin kazançları üzerinde daha fazla kontrole sahiptirler. Bu durum da istismar olasılığını düşürür. Ayrıca, karşılıklı bağımlı eşler ilişkiyi koruma yönünden eşit derecede güdülenmişlerdir, bu nedenle ilişkiyi zedeleyecek olumsuz duyguların yaşanması daha az olasıdır (Rusbult ve Arriage ,1997).

Kazançların Uygunluğu: Bireylerin ilişkilerindeki ortak yaşantıları birbirine benzer olarak değerlendirme derecelerini ifade eder. Bireylerin olayları karşılıklı olarak yararlı ya da karşılıklı bir biçimde kötü olarak değerlendirmeleriyle ilgilidir (Kelley ve Thibaut, 1978). Burada eşlerin aynı davranışı ya da farklı davranışları uyumlu olarak algılamaları önemlidir, çünkü eşlerin birbirlerinin yararına mı yoksa zararına mı davrandıkları ve

yaşadıkları ilişkinin bir birliktelik mi yoksa savaş mı olduğuna ilişkin bilişsel ve algısal süreçler üzerinde etkilidir (Rusbult ve Arriage, 1997).

Bağımlılığın Temelleri: Bireyin bağımlılığının eşin etkinliklerinden mi, yoksa eşlerin birlikte yaptıkları ortak etkinliklerden mi kaynakladığını anlatmak için kullanılır (Kelley ve Thibaut, 1978; Rusbult ve Arriage, 1997; Rusbult, Arriage ve Agnew, 2001). Etkileşim içindeki bireylerin kazançları, iki kontrol türünü yansıtabilir. Aktörün kazançları, partnerin davranışından kaynaklandığında, partner kontrolü oluşur. Buna karşılık, aktörün kazançları, partnerinin davranışları ile ilgili olarak kendi davranışlarından da etkilendiğinde, ortak kontrol oluşur. Aktörün kazançları partnerin davranışlarından etkilenmiyorsa, aktörün yüksek aktör kontrollü ya da bağımsız olduğu söylenilebilir (Rusbult, Arriage ve Agnew, 2001). Ayrıca, yüksek kader kontrollü ilişkiler, diğerinin kontrolü ile yaşanırken (örneğin, benim kaderim tümüyle eşimin ellerinde), yüksek davranış kontrollü ilişkiler birliktelik kontrollüyle yaşanır (örneğin, yaşayacaklarımızı biz, eşim ve ben birlikte belirleriz) (Rusbult ve Arriage, 1997).

Kurama göre yukarıda değinilen bu etmenler, etkileşimler sonucu elde edilen kazançların niteliğini belirler. Thibaut ve Kelley'e göre bireyler ilişkilerinden elde ettikleri bu kazançları ya da ilişkilerinin niteliğini değerlendirirken **karşılaştırma düzeyi (KD)** (comparision level) ve **seçenekler için karşılaştırma düzeyi ($KD_{seç}$)** (comparision level for alternatives) kavramlarını kullanırlar.

1.3. İlişkinin Değerlendirilmesi

Etkileşimler sonucu elde edilen **kazançlar (outcome)**, bireyler için çok önemlidir ve ilişkilerinden olabildiğince çok kazanç elde etmeyi isterler. Ayrıca, bireyler için bu kazançların düzeyi, ilişkilerinin değerlendirilmesinde çok önemlidir. Thibaut ve Kelley'e (1959) göre ikili ilişkilerde bireyler, ilişkilerinden elde ettikleri kazançların uygunluğunu değerlendirebilmek amacıyla bazı standartlara ya da ölçütlere gereksinim duyarlar. Onlara göre, bireyler bu tür değerlendirmeler yaparlarken karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi olmak üzere iki standardı ya da ölçütü temel alırlar.

Karşılaştırma Düzeyi (KD): Bireylerin ilişkilerinin çekiciliğini ya da ilişkilerinden doyum alma düzeylerini değerlendirirken kullandıkları bir standarttır. Burada birey nasıl bir ilişki istediğine bağlı olarak, söz konusu ilişkisinin ödülleri ve bedellerini değerlendirir (Thibaut ve Kelley, 1959). Bir başka ifadeyle, karşılaştırma düzeyi bireyin mevcut ilişkisinden elde ettiği ödülleri ve bedelleri nasıl algıladığını belirlemeyi amaçlar (Chadwick-Jones, 1976).

Thibaut ve Kelley'e göre karşılaştırma düzeyi, bir bireyin devam eden ilişkisindeki doyum-doyumsuzluk boyutunun nötr noktası olarak

düşünülebilir. Bu nötr nokta, bireyin halen yaşadığı ilişkisinden ve geçmiş ilişkilerinden elde ettiği kazançların ortalamasını temsil eder (Chadwick-Jones, 1976). Diğer bir deyişle, kazançlar nötr nokta temel alınarak değerlendirilmektedir. Bu durumda, bireyin mevcut ilişkisinden elde ettiği kazançlar nötr noktanın (KD) üstünde ise, ilişki doyumlu olarak nitelendirilecektir. Buna karşılık, ilişkiden edinilen kazanç, nötr noktanın (KD) altındaysa birey, ilişkiyi doyumsuz olarak değerlendirecektir. Daha önce de belirtildiği gibi, bu nötr nokta bireyin bugüne kadarki ilişkilerinden elde ettiği tüm kazançların ortalamasını temsil etmektedir. Ancak, bu nokta üzerinde her kazancın ağırlığı ve önemi eşit düzeyde hesaplanamamaktadır. Bu nedenle, nötr nokta (KD), bireyin o zamana kadar yaşadığı ilişkilerden elde ettiği kazançların ağırlıklı ortalaması olarak tanımlanabilir.

Bireyin karşılaştırma düzeyi, sadece şu anda yaşadığı ilişkisinden ya da bir süre önce bitirdiği ilişkisinden elde ettiği kazançlara bağlı değildir. Bu durum sosyal psikolojik açıdan ele alındığında, KD üzerinde bireyin gözlediği bir ilişkiyi nasıl değerlendirdiği de önemli olabilmektedir (Hovardaoğlu, 1996). KD, ideal birlikteliğin zihinsel modelleri gibidir (Rusbult ve Buunk, 1993). KD ayrıca, durumdan duruma ve zamandan zamana değişiklik gösterebilir (Thibaut ve Kelley, 1959). Ek olarak, KD söz konusu ilişkideki deneyimlerin bir sonucu olarak da değişebilir (Rusbult, Arriaga ve Agnew, 2001). Bunlara ek olarak, KD bireyin yeni yaşantıları, ilişkileri ve eşinden elde ettiği kazançlar doğrultusunda sürekli değişebilmekte ve genelde yükselme eğilimi göstermektedir (Hovardaoğlu, 1996). Bireyin mevcut

ilişkisinden aldığı doyum düzeyi yükseldikçe, yeni ilişkileri değerlendirmek için kullanılan karşılaştırma düzeyi de yükselir. Böylelikle, Thibaut ve Kelley'e göre, en doyum verici ilişkinin karşılaştırma düzeyi de en yüksektir.

Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi (KD_{seç}): Bireylerin ilişkiyi sürdürüp sürdürmeyeceklerine karar verirken kullandıkları standartlardır. KD_{seç} bireyin devam eden ilişkisi dışında, ulaşılabilir uygun seçenekler için kabul edebileceği en düşük kazanç (outcome) ya da doyum düzeyi olarak tanımlanabilir. Burada birey var olan ilişkisi dışında olası başka ilişkileri ve bunlardan elde edilebilecek kazançları göz önünde bulundurur (Thibaut ve Kelley, 1959). Diğer seçenekler; aile üyeleri, arkadaşlar, başka biriyle beraber olma ya da yalnız olma olabilir (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998).

Birey mevcut ilişkisinden elde ettiği kazançları, olası diğer ilişkilerin kazançlarından yüksek olarak değerlendirirse, ilişkiyi sürdürme eğilimi gösterecektir. Ayrıca, bu birey başka bir seçeneği olmadığını düşünürse de ilişkiyi sürdürme olasılığı artacaktır. Buna karşılık, bireyin mevcut ilişkisinden elde ettiği kazançlar, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altına düşerse, birey ilişkiyi bitirme ya da değiştirmeyi tercih edecektir. Ayrıca, bu durumda, mevcut ilişki doyum verici olsa bile istikrarlı değildir ve birey uygun bir seçenek durumunda mevcut doyumlu ilişkisini bitirmeye yönelebilecektir (Chadwick-Jones, 1976; Hovardaoğlu, 1996; Thibaut ve Kelley, 1959). Yani, KD_{seç} en iyi ulaşılabilir seçenek ilişkilerin niteliğini tanımlar (Rusbult, Arriage ve Agnew, 2001). KD_{seç} 'in yüksek olması da temel olarak bireyin çok iyi

seçeneklere ulaşabilmesine baēlıdır. Diēer bir deēiřle, bireyin başka ilişkilerden daha fazla doyum alacaēına inanmasıdır (Thibaut ve Kelley, 1959). Ek olarak, $KD_{seç}$ bireyin girebileceēi diēer ilişkileri nasıl deēerlendirdiēi ve bu ilişkilere yönelik neler bildiēi ile ilgilidir (Azizoēlu-Binici, 2000).

Tüm bunlardan anlařılacaēı gibi, KD, bir bireyin ilişkisinin ekiciliēini ya da ilişkisinden ne derece doyum aldıēını deēerlendirirken kullandıēı standarttır. $KD_{seç}$ ise, bireyin ilişkisini sürdürüp sürdürmemeye karar vereceēi zaman kullandıēı standarttır. Bir başka deyişle, kurama göre, ilişkiden elde edilen doyum için *karşılaştırma düzeyi*, ilişki baēlanımını belirlemek amacıyla da *seçenekler için karşılaştırma düzeyi* kavramı kullanılmaktadır. Doyum düzeyi, bir ilişkinin memnun edici olarak deneyimlenme derecesine işaret eder. Baēlanım düzeyi ise, bireyin önemli gereksinimlerinin mevcut ilişkisi ya da partneri tarafından ne derece karřılandıēı ile ilgilidir (Rusbult ve Arriage, 1997). Böylelikle, ilişkiden alınan doyum ile ilişkiye baēlanımın aynı anlama gelmediēi görülmektedir. Karşılaştırma düzeyi doyum duygularını etkilerken, seçenekler için karşılaştırma düzeyi baēlanımı etkilemektedir (Rusbult ve Arriage, 1997). Pek çok çalışma bu görüşleri desteklemektedir (Bui, Peplau ve Hill, 1996; Drigotas, Rusbult, 1992; Felmlee, Sprecher ve Bassin, 1990; Rusbult, 1983; Simpson, 1987). Bu çalışmalara göre, devam eden ilişkilerde olumsuz kazançlar elde eden ve seçenekleri çekici olarak algılayan eşlerin, ilişkilerine

bağlanım düzeyleri hem düşük hem de ilişkilerini bitirme olasılıkları yüksektir.

Buraya kadar anlatılanları özetleyecek olursak, bir ilişkiden alınan doyum (**mutlu muyum?**) ile ilişkiye bağlanımın (**sürdürmeli miyim?**) farklı olduğu görülmektedir. İlkinde ilişkinin değerlendirildiği, ikincisinde de düzenlendiği görülmektedir (Holmes, 2000). Karşılaştırma düzeyi bir ilişkinin ne derece doyum sağladığı; seçenekler için karşılaştırma düzeyi ise ilişkinin istikrarına yönelik karar verme aşamasında belirleyici olmaktadır. Bu standartlar birlikte değerlendirildiğinde dört farklı olasılık söz konusu olmaktadır. Bunlardan ilki, devam eden ilişkiden elde edilen kazanç, hem karşılaştırma hem de seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üzerinde olursa birey ilişkisini doyum verici ve istikrarlı olarak algılayacaktır. İkinci olarak, bireyin mevcut ilişkisinden elde ettiği kazançlar hem karşılaştırma hem de seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altında kalıyorsa, birey bu ilişkiyi doyumsuz ve istikrarsız olarak değerlendirecektir. Üçüncü olarak, bireyin mevcut ilişkisinden elde ettiği kazançlar, karşılaştırma düzeyinin üzerinde; ancak seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altında kalırsa, birey ilişkisini doyumlu ama istikrarsız olarak algılayacaktır. Son olarak, bireyin devam eden ilişkisinden elde ettiği kazançlar, karşılaştırma düzeyinin altında, buna karşılık seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde olduğunda ise, birey ilişkisini doyumsuz ama istikrarlı olarak değerlendirecektir (Chadwick-Jones, 1976; Thibaut ve Kelley, 1959). Hovardaoğlu (1996) evli ve bekarlarla bu

görüşleri sınıadığı çalışmasında, doyum ve istikrarı etkileyen bu dört koşulun şu şekilde ifade edileceğini bildirmiştir (Şekil-1).

Şekil-1. Doyum ve İstikrarı Etkileyen Dört Koşul

	İstikrarlı İlişki
Doyum yüksek	$Kazanç = Karşılaştırma\ düzeyi > Seçenekler\ için\ karşılaştırma\ düzeyi$
Doyum düşük	$Kazanç < Karşılaştırma\ düzeyi > Seçenekler\ için\ karşılaştırma\ düzeyi$
	İstikrarsız İlişki
Doyum yüksek	$Kazanç = Karşılaştırma\ düzeyi < Seçenekler\ için\ karşılaştırma\ düzeyi$
Doyum düşük	$Kazanç < Karşılaştırma\ düzeyi > Seçenekler\ için\ karşılaştırma\ düzeyi$

Hovardaoğlu çalışmasında, öncelikle her bir koşuldaki bilgileri yansıtan hipotetik öyküler oluşturmuş ve ardından bireylerin şekildeki önermeler doğrultusunda değerlendirmeler yapıp yapmadıklarını incelemiştir. Hovardaoğlu, kuramın doğurguları ile tutarlı olarak, kazanç, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde olduğu koşulda, ilişkinin doyum verici, istikrarlı ve bağlanımı yüksek olarak algılandığına işaret etmiştir. Buna karşılık, kazanç bu ikisinin altında olduğunda ise, ilişki doyumsuz, istikrarsız, bağlanımı düşük ve mutsuz olarak algılanmıştır. Ek olarak, kazancın karşılaştırma düzeyine uygun, ancak seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altında olması durumunda, ilişki doyumlu ama istikrarsız olarak algılanmıştır. Son olarak, kazancın karşılaştırma düzeyinin altında fakat seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde olduğu durumlarda, ilişki hem doyumsuz hem de istikrarsız olarak algılanmıştır. Tüm

bu bulgulara ek olarak, ilişki türüne göre de bu değerlendirmeler farklılaşmaktadır. Buna göre, bekarlarla karşılaştırıldığında evlilerin doyum, istikrar, bağlanım ve mutluluk puanları daha yüksektir. Hovardaoğlu'na göre bu durum, evlilerin karşılaştırma düzeylerinin bekarların standartlarından daha aşağıda olmasıyla ilgili olabilir.

Sonuç olarak, karşılıklı bağımlılık kuramı etkileşimlerde öncelikle ödül-bedel ilişkisini vurgular ve bu ilişkinin de etkileşimlerin niteliğini belirleyeceğini savunur. Ayrıca kurama göre, bireyler ilişkilerinden en üst düzeyde ödül elde etmek ve bu ilişkilerine en az düzeyde bedel ödemek isterler. Ödülü yüksek ve bedeli düşük ilişkiler devam eder ve bu ilişkiler doyum vericidir. Ek olarak, bireyler bu ödülleri ya da bedelleri bir başka deyişle etkileşimsel kazançları değerlendirirken karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi ölçütlerini kullanırlar. Bu standartlardan ilki **ilişki doyumunu**, ikincisi de **ilişki bağlanımını** belirler. Görüldüğü gibi, karşılıklı bağımlılık kuramı ilişkiye bağlanımı belirleyen önemli değişkenleri tanımlamaktadır. Bundan sonraki bölümde bağlanımla ilgili modellere kısaca değinilecek ve ardından bağlanımla ilgili en göze çarpan modellerden biri olan yatırım modeline yer verilecektir.

1.4. Bağlanım Modelleri ve Sınıflandırmaları

Daha önce de belirtildiği gibi, bir ilişkinin sürüp sürmemesini açıklamaya yönelik pek çok açıklama ya da kuram ileri sürölmüştür. Burada bu modellerden en çok dikkati çekenler kısaca tanıtılacak, ardından çalışmanın temel kuramı olan yatırım modelinden bahsedilecektir.

Goode (1959) bağlanımın **çekici** ve **baskıcı** olmak üzere iki yönünün olduğunu ileri sürmüştür. Bu bakış açısı, yakın ilişkilere bağlanım olgusu üzerine yapılan ilk açıklamalardandır. Goode'a göre, çiftler birbirlerine fiziksel ve duygusal ödüller sağlarlar. Bunlar, bağlanımın çekici yönüdür ve bağlanıma neden olur. Bağlanımın baskıcı yönü ise, özellikle mutsuz ilişkilerden oluşur, çünkü burada ilişkiyel bağlanım doğrudan ilişkiyi sürdürmeye yönelik olarak verilen kararlar ve çevresel baskı gibi nedenlerle ilişkilidir. Clodfelter (1978), evlilik ilişkilerindeki bağlanımın diğer ilişki türlerine (iş, aile, arkadaşlık gibi) genellenebileceğini belirtmiştir. Hinde (1979) ise, bağlanımın **içsel** ve **dışsal** olmak üzere iki türü olduğunu ileri sürmüştür. İçsel bağlanım, hem çiftlerin ilişkiyi sürdürmek için çaba göstermeleri hem de birbirleri için ödüller sağlamalarıyla ilişkilidir. Çiftler birbirlerinin ilişkiyel kazançlarını en üst düzeye çıkarırlarsa, bağlanımları artar. Dışsal bağlanım ise, yasal ve sosyal bağlar gibi dışsal kaynaklarla ilişkilidir.

Kelley'e (1983) göre bağlanım, ilişkinin sürmesi ya da sona ermesinde belirleyici olan **nedensel koşullardan** etkilenir. İlişki istikrarlığı;

aşk, cinsel doyum ve paylaşılan etkinliklerden hoşlanma gibi nedensel koşullarda gelişir. Buna karşılık, ilişkinin bozulmasını destekleyen nedensel koşullarda vardır. Bunlar; ilişkisel bedeller ya da çekici başka seçenek ilişkilerdir. Kelley, hem ilişkinin gelişmesi hem de bozulmasında katkısı olan bu nedensel koşulların, öneminin zaman içinde değişebileceğini vurgulamıştır. Kelley'e benzer olarak, Berscheid ve Walster (1978) da bağlanım düzeyinin, bireyin mevcut ilişkisinden aldığı **kazançları** olası ilişkilerden alacağı kazançlarla karşılaştırması yoluyla belirleneceğini ileri sürmüşlerdir.

Bunlara ek olarak, bağlanımla ilgili literatür incelendiğinde, bu konuyu ayrıntılı olarak ele alan araştırmacılardan bir diğ erinin de Levinger (1965,1991) olduğu görülmektedir. **Evlilik sargınlığı modeli** bağlanımı açıklamada en göze çarpan ve etkili modellerden birisidir. Bu modelin kaynağı Lewin'in (1951) alan kuramına dayanır. Levinger 1965 yılında ilk kez grup sargınlığı kavramından yola çıkarak evlilik ilişkilerinde istikrarlılığın açıklanabileceğini ileri sürmüştür. Ona göre, yakın ilişkilerin istikrarlılığı sargınlığın bir işlevidir. Modele göre, sargınlığı belirleyen üç etmen vardır. Bunlar; **ilişkinin çekiciliği, seçeneklerin çekiciliği ve dışsal engellerdir**. İlişkinin çekiciliği, kişinin beklentileri ya da karşılaştırma düzeyi ile karşılaştırıldığında, mevcut ilişkiden olumlu kazançların (en yüksek düzeyde ödüller, en az düzeyde bedeller) elde edilmesi ile ilgilidir. Buna arkadaşlık, cinsel doyum, sosyal statünün benzer olması örnek verilebilir. İlişki çekiciliği arttıkça, ilişki sargınlığı da artmakta ve ilişkinin sonlanma olasılığı

azalmaktadır. İkinci etken, seçeneklerin çekiciliğidir. Bireyler mevcut ilişkilerinde elde ettikleri kazançlarını, diğer olası ilişkilerden elde edebilecekleri ile karşılaştırırlar. Buna göre de ilişkilerini ya sürdürürler ya da bitirirler. Arzu edilebilir seçenekler, sargınlığı azaltır ve ilişkinin sonlanma olasılığı artırır. Levinger'e göre, ilişkinin sürmesi ya da bitmesini etkileyen son etmen ise dışsal engellerdir. Bunlar da çiftlerin ilişkilerini sürdürmeleri için zorlayan psikolojik güçlerdir (örneğin, çocuklar, evlilik bağı ve ekonomik nedenler gibi).

Literatürde sık değinilen bağlanım modellerinden bir diğeri de Johnson'ın (1973,1991) bağlanım sınıflamasıdır. Ona göre, **kişisel bağlanım**, **yapısal bağlanım** ve **ahlaksal bağlanım** olmak üzere bağlanımın üç türü vardır. Kişisel bağlanım, ilişkide kalmaya isteklilik duygusuna işaret eder. Bu bağlanım türü, kişinin eşine ve evliliğine yönelik olumlu tutumlarının olması, bu ilişkiyi içselleştirmesi ve ona benlik kavramında daha fazla yer vermesini kapsar (partneri ve ilişkiyi çekici bulma, çiftlerde biz kimliğinin oluşması gibi). Ahlaksal bağlanım ise, ahlaksal olarak ilişkide kalmaya zorunluluk duygusunu ifade eder. Burada birey ilişkisini sürdürmek istese de istemese de, ahlaki olarak ilişkiyi sürdürme zorunluluğu hisseder. Birey evliliğini ya da ilişkisini sürdürür, çünkü bunun doğru olduğuna inanır. Ayrıca, bu bağlanımda zorunluluk duygusu ve eşe verilen söz ön plandadır. Bir başka deyişle, birey ilişkisini sürdürerek, bilişsel uyumsuzluktan kaçınmış olur. Ek olarak, ahlaksal bağlanımın derecesi ilişki türüne (flört ilişkilerin bitmesi evlilik ilişkilerine göre daha fazla kabul görmesi

gibi) göre değişir. Bunlara ek olarak, ahlaksal bağlanımda, çiftlerin birbirleri için sorumluluk duymaları da etkili olur. Bu sınıflandırma çekici güçlerin (doyum) ve ilişkiyi bitirmeye engellerin (seçenekler ve yatırımlar) rolünü vurgular. Yapısal bağlanım ise, bu ilişkinin sonlanması durumunda karşılaşılabilecek olumsuz (yatırımların kaybedilmesi, olumsuz sosyal tepkiler, ilişkiyi bitirmenin bedelleri ve yeni seçenekler) sonuçlarla ilgilidir. Diğer bir değişle, burada ilişkiyi bitirmeye yönelik engeller ya da kısıtlamalar ön plandadır (Johnson,1999; Johnson, Caughlin ve Huston 1999).

Johnson (1991, 1999) kişisel (*bu ilişkiyi sürdürmek istiyorum*), ahlaksal (*bu ilişkiyi sürdürmeliyim*) ve yapısal (*bu ilişkiyi sürdürmek zorundayım*) bağlanım türlerinin her birinin, farklı işlevleri olduğunu ileri sürmüştür. Johnson bunun da karar verme süreci, bağlanımın içsel ya da dışsal kaynaklı olması ve bağlanımın seçim sonucu mu yoksa zorlayıcı mı olduğu temel alınarak anlaşılabilceğini belirtmiştir. Buna göre, hem kişisel hem de ahlaksal bağlanım, kişinin kendi içinde yaşanır. Yapısal bağlanım ise, temel de dışsal olarak yaşanır. Kişisel bağlanım kişinin kendi tutumlarından ve benlik kavramından kaynaklanırken; yapısal bağlanım, kişinin ilişkisini bitirmesinin bedelini, çevresel etmenleri göz önünde bulundurarak değerlendirmesini içerir. Ayrıca, kişisel bağlanım seçim sonucu yaşanırken, yapısal ve ahlaksal bağlanım baskıcı duyguları içerir. Ahlaksa bağlanım üzerinde, bireyin kendi kendine “bunu yapmalıyım” hissi ön plandadır. Buna karşılık, yapısal bağlanım da hem dışsal hem de zorlayıcı kaynaklar ön plandadır. Ek olarak, bireylerin bağlanımın bu üç yönünü

yaşamaları, onların ilişkiyi sürdürme ya da bitirme yönündeki güdülerini belirler. Bu güdü ile birey ilişkiyi sürdürme ya da bitirme yönünde davranış planları geliştirir. Bağlanımın bu üç yönü, ilişki istikrarlılığının gelişimini açıklamayı amaçlayan sosyal psikolojik modeller için temel oluşturur (Johnson, 1991). Meyer ve Allen (1991) Johnson'un ileri sürdüğü bu bağlanım türlerinin örgütsel ortamlara da uyarlanabileceğini belirtmişlerdir. Yazarlar, kişisel bağlanımı **duygusal bağlanım** ahlaki bağlanımı **normatif bağlanım** ve yapısal bağlanımı da **sürekli bağlanım** olarak adlandırmışlardır.

Daha sonraki yıllarda Adams ve Jones (1997) evlilik ilişkileri için bütünleştirici bir sınıflama ileri sürmüşlerdir. Bunu da **çekim boyutu**, **zorlayıcı boyut** ve **ahlaki-normatif boyut** olmak üzere üç boyut olarak sınıflandırmışlardır. Çekim boyutu; doyum, aşk ve bağlanma temelli bağlanım olarak tanımlanır. Zorlayıcı boyut ise, evliliğin sona ermesinin sosyal, duygusal ve ekonomik bedellerinden kaynaklanan korkuyla ilgili bağlanıma işaret eder. Bu sınıflandırmadaki son boyut olan ahlaki- normatif boyut, evliliğin önemli sosyal ve dinsel bir kurum olduğu inancı nedeniyle kişinin evliliğini sürdürmek için kişisel bir sorumluluk hissetmesiyle ilgili bağlanımdır. Adams ve Jones'in bu bağlanım boyutlarının Johnson'ın sınıflandırmaları ile uyduğu görülmektedir.

Buraya kadar anlatılan bağlanımla ilgili modellerin, pek çok açıdan karşılıklı bağımlılık kuramının ilkelerini temel aldığı görülmektedir (örn.,

Berscheid ve Walster, 1974,1978; Johnson,1973,1991; Kelley, 1983; Levinger, 1965, 1991). Daha önce de belirtildiği gibi, karşılıklı bağımlılık kuramına göre, bireyler için ilişkilerinden elde ettikleri kazançlar, yararlı ve doyum verici olduğunda ilişkileri sürer. Çiftler birbirlerinin kazançlarını etkiler ve böylelikle karşılıklı bağımlılık gelişir. Surra ve Hughes (1997) yeni evli bireylere ilişkilerine bağlanım nedenlerini sormuşlar ve katılımcıların çoğunun yanıtının, çiftler arasındaki etkileşim ya da etkinlikler gibi davranışsal karşılıklı bağımlılıkla ilgili olduğunu bulmuşlardır. Ülkemizde yapılan bir çalışmada (İmamaoğlu ve Yasak, 1997) doyum verici evlilik ilişkilerinin karşılıklı bağımlılığa dayalı olduğunu ortaya koymuştur.

Buraya kadar anlatılanlar dikkate alındığında, bağlanımla ilgili modellerin temelinde karşılıklı bağımlılık kuramına ait karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramlarının olduğu görülmektedir. Buna göre bağlanım, kişinin ilişkisinden aldığı olumlu kazançların ortalaması, tutarlı bir biçimde diğer ilişkilerden alabileceği olumlu kazançları aştığında yüksek olur. Ek olarak, bu modeller seçenek olası ilişkilerin, ilişkiye bağlanımda çok önemli olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu da karşılıklı bağımlılık kuramına aittir. Yine pek çok ilkesini karşılıklı bağımlılık kuramından almış olan ve hatta bu kuramı bir adım daha ileri götüren bir başka bağlanım modeli Rusbult'un yatırım modelidir.

1.5. Yatırım Modeli

Bağlanımla ilgili önemli modellerden biri de Rusbult (1980a,1983) tarafından önerilen **yatırım modelidir**. Bu model, kişilerarası ilişkilerde ilişkilerin kurulması, sürdürülmesi ve sonlandırılmasını açıklamak amacıyla geliştirilmiştir. Yatırım modeli de diğer bağlanım modelleri gibi kaynağını sosyal psikolojik bir yaklaşım olan sosyal mübadele geleneğinden (Blau, 1964; Homans, 1961; LaGaipa,1977) ve özellikle de karşılıklı bağımlılık kuramından (Kelley ve Thibaut, 1978; Thibaut ve Kelley,1959) almaktadır.

Karşılıklı bağımlılık kuramında olduğu gibi, yatırım modeline (Rusbult, 1980a) göre de bireyler, mevcut ilişkilerinin doyumlu olup olmadığına karar verirken **karşılaştırma düzeyi (KD)**, ilişkiyi sürdürüp sürdürmeyeceklerine karar verirken de **seçenekler için karşılaştırma düzeyi (KD_{seç})** ölçütünü kullanırlar. Daha önce de belirtildiği gibi, bir ilişkiden elde edilen ödüller bedelleri geçerse, yani ilişkiden olumlu kazançlar sağlanılırsa bu ilişki devam eder. Bu kazançlar da bireyin kişisel standartları ya da beklentileriyle karşılaştırılır. Bu kazançlar bilindiği gibi karşılıklı bağımlılık terminolojisinde karşılaştırma düzeyi olarak tanımlanır. Bu model de doyum düzeyinin, karşılaştırma düzeyi ve mevcut ilişkiden elde edilen kazançların bir işlevi olduğunu ileri sürer. Buna göre, kazançlar karşılaştırma düzeyini aştığında, birey ilişkisinden doyum alır. Bir başka deyişle, birey partneri ile pek çok etkinliği (çeşitli ödüller) paylaşırlarsa ve nadiren tartışılırsa (az bedeller) ve

partnerinden genel olarak daha az şey beklerse (düşük karşılaştırma düzey), bu birliktelikten daha fazla doyum alır. Doyumun artması da ilişki bağlanımını artırır. Kazançlar, bu içsel standartların altına düştüğünde ise doyumsuzluk görülür (Le ve Agnew, 2003; Rusbult, 1983). Ek olarak, bu model KD'nin bireyin şu an devam eden ve geçmiş ilişkilerinden elde ettiği kazançları değerlendirmesi ve diğer bireylerin ilişkilerini gözlemlemesi sonucu oluştuğunu ileri sürmektedir. Böylelikle bireyler mevcut ilişkilerine yönelik doyum düzeylerini belirleyebilirler.

Rusbult (1980a,1983) da Thibaut ve Kelley (1959) gibi, ikinci olarak ilişki bağlanımı üzerinde seçeneklerin niteliği ($KD_{seç}$) kavramının belirleyici olduğunu ileri sürmüştür. $KD_{seç}$ bireyin şu an devam eden ilişkisi dışında, ulaşılabilir çok daha iyi seçeneklerin kazanç değeri ile ilişkilidir. Bireyler çekici seçeneklerden daha fazla olumlu kazanç elde edebileceklerine inanırlarsa, bu seçeneklere yönelirler ve mevcut ilişkilerini bitirirler. Buna karşılık, bireyler mevcut ilişkileri dışındaki seçeneklerin niteliğini olumsuz değerlendirirlerse, ilişki bağlanımları artacaktır. Bu da ilişki bağlanımını belirler. Ancak, birey olumlu seçenekleri olmadığında, ilişkisinden çok doyum almasa bile onu sürdürebilir. Ek olarak, çekici seçeneklerin diğer insanlar ya da ilişkiler olması gerekmemektedir. Bu seçenekler yalnız olma, arkadaşlarla zaman geçirme ve bir ilişki içinde olmama da olabilir (Le ve Agnew, 2003). Yani, birey mevcut ilişkisinden doyum almıyorsa (düşük düzeyde doyum deneyimleme) ve kendi kendine vakit geçirmek istiyorsa (iyi bir seçenek), bu ilişkiyi sürdürmeye yönelik bağlanımı daha düşük olacaktır (Rusbult, 1980a; Rusbult, 1983).

Bağlanımı yüksek bireyler seçenek ilişkileri görmezden gelirler, çünkü ilk olarak bu bireylerin bilişsel yapıları "bu ilişkiye bağlı ve sadık olmalıyım" şeklindedir. Bu nedenle, bağlanımı yüksek bireyler için bir başkasıyla beraber olma ya da ondan etkilenme düşüncesi mevcut ilişkilerine yönelik bilişleri ile uyumlu değildir. İkinci olarak, bu bireyler için mevcut ilişkileri pek çok gereksinimlerini ve beklentilerini karşılar. Böylelikle diğer ilişkilere gereksinim duymazlar (Johnson ve Rusbult ,1989).

Buraya kadar anlatılanlar özetlenecek olursa, yatırım modelinin karşılıklı bağımlılık kuramına ait iki kavramı, ilişki bağlanımını açıklamada temel aldığı görülmektedir. Bu model de ilişki doyumunu açıklarken karşılaştırma düzeyini, ilişki bağlanımını açıklarken de seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramlarını kullanmaktadır. Ek olarak, Rusbult (1980,1983) Thibaut ve Kelley gibi **doyum** (satisfaction) ve **bağlanımın** (commitment) birbirlerinden farklı kavramlar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca ona göre, bu kavramlar arasında güçlü bir bağlantının olması da gerekli değildir. Daha önce de belirtildiği gibi, doyum ilişkiden elde edilen kazançların (ilişkinin önemli gereksinimleri doyurması) olumluluk derecesine ve karşılaştırma düzeyinin düşük olmasına işaret eder (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998). Bağlanım ise, bireyin partnerine ve ilişkisine psikolojik bağlanmasını, ilişkide kalma ve sürdürme isteğini yansıtır (Rusbult, 1983). Bu görüşlerle tutarlı olarak, Berscheid ve Regan (2005) da bireylerin ilişkiyi sürdürme kararlarının, ilişki doyumlarından çok ilişkiye bağlanımlarının doğrudan bir işlevi olduğuna işaret etmişlerdir.

Yatırım modeli bunlara ek olarak, bağlanımın artan bağımlılığın bir sonucu olduğunu ileri sürerek karşılıklı bağımlılık kuramını bir adım daha ileriye götürür. **Bağımlılık** (dependence), ilişkilerin temel niteliği iken, **bağlanım** (commitment) artan bağımlılığın bir sonucudur. Bağımlılık bireylerin önemli ilişki gereksinimlerinin ilişkilerinde karşılanabileceğine inanma düzeyi (Rusbult ve Van Lange, 1996) ya da çiftlerin benzersiz bir biçimde birbirlerine önemli kazançlar sağlayacaklarına güvenme derecesi olarak tanımlanır. Ek olarak, bağımlılık ilişkiyi sürdürme isteği (doyum alma), sürdürme gereksinimi (yüksek düzeyde yatırımlar yapma) ve seçeneklerin olmaması (zayıf seçeneklere sahip olma) ile ilişkilidir. İlişkiye bağımlılıkları artıkça, bireyler ilişkilerine güçlü bir bağlanım geliştirme eğilimindedirler. Bağlanım ise, bireyin ilişkisine bağımlılığı arttıkça gelişir. Bağlanım ilişkiyi sürdürme gibi ilişkilerde davranışları doğrudan etkileyen psikolojik bir yapıdır. Bağımlılık önemli gereksinimlerin karşılanması için partnere güvenme, ilişkinin tanımlayıcı ve yapısal bir durumu iken, (Le ve Agnew, 2003), bağlanım bu bağımlılığın öznel yaşantısı ve psikolojik olarak yaşanmasıdır (Agnew, Van Lange, Rusbult ve Langston, 1998).

Rusbult (1980a) ilişki bağlanımı üzerinde sadece şu an devam eden ilişkiden ve seçenek ilişkilerden elde edilebilecek kazançların belirleyici olamayacağını ileri sürmüştür. Modele göre, bağlanımı sadece sözü edilen bu iki değişken belirlemiş olsaydı, çok az ilişki devam ederdi. Buna karşılık, pek çok mutsuz ilişkinin sürdüğü görülmektedir. Bir başka deyişle, bireyler

olumlu seçeneklerinin varlığında ya da mevcut ilişkilerinden doyum almasalar bile, ilişkilerini sürdürebilmektedirler. Bunun tam tersi de söz konusu olabilmektedir. Çok doyum verici ilişkilerde bile doyumun azaldığı ve yine çok doyumlu ilişkilerde bile çekici seçenekler karşısında, ilişkinin tehlikeye girdiği, hatta bittiği görülmektedir. Peki neden bireyler kimi zaman yeni seçenekler için doyum verici ilişkilerini bitirebilirler. Neden bazı ilişkiler doyumsuz olmasına karşın sürdürülür? Mutsuz çiftler neden çocuklarının hatırına ilişkilerini sürdürürler? Niçin bazı doyum verici ilişkiler biter? Bireyler neden bir başkasıyla beraber olabilmek için mutlu ilişkilerinden vazgeçerler?. Rusbult, Martz ve Agnew (1998) ilişkiye bağlanımla ilgili bu ve benzeri soruları karşılıklı bağımlılık kuramına ait karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramlarının yeterince yanıtlayamadığını ileri sürmüştür. Bu noktadan hareketle, Rusbult (1980a, 1983) bir bakıma bu sorulara yanıt olarak, sözü edilen bu kavramlara ek olarak, ilişki bağlanımının üçüncü bir etmenden etkilendiğini öne sürmüştür. Bu da **yatırım miktarıdır** (investment size). Böylelikle Rusbult'un (1980a, 1983) yatırım modelinin, karşılıklı bağımlılık modelinin ilkelerini bir adım daha ileriye götürdüğü söylenilebilir. Bir başka deyişle, bu model ilişkiiden alınan doyum ve seçeneklerin niteliğinin tümüyle ilişki bağlanımını açıklayamayacağını ve ilişkiye yapılan yatırımların miktarının da belirleyici olduğunu ileri sürmüştür.

Yatırım miktarı kavramı, ilişkiye doğrudan koyulan kaynaklar ile bu kaynakların önemine ve büyüklüğüne işaret eder. Rusbult (1980a,1983) ilişkiye yapılan yatırımların **içsel yatırımlar (intrinsic investments)** ve

dışsal yatırımlar (extrinsic investments) olmak üzere iki türü olduğunu belirtmiştir. İçsel yatırımlar, doğrudan ilişkiye yapılan yatırımlardır (zaman, duygusal çaba ve kendini açmalar). Dışsal yatırımlar ise, kaçınılmaz bir biçimde dışsal kaynaklarla ilgilidir (karşılıklı arkadaşlıklar, paylaşılmış anılar, maddi yatırımlar, ortak arkadaşlar, etkinlikler ve nesneler). Bu içsel ve dışsal yatırımlar kavramının bağlanım üzerindeki etkileri, ilk defa yatırım modelinde ele alınmıştır.

Yatırımlar, çocuklar ya da birlikte alınan ev gibi somut şeyler olabileceği gibi, ilişkide olunmasından elde edilen statüler gibi soyut şeyler de olabilir. Ayrıca bazı yatırımlar yasal olarak (evli çiftlerin hakları) tanımlanırken, bazıları (eşcinsel çiftler arasındaki ilişki) ise yasal olarak tanımlanmamıştır (Le ve Agnew, 2003). Çiftler ilişkileri ilerledikçe ilişkilerine doğrudan pek çok kaynak yatırırlar ve böylelikle ilişkilerini geliştirirler. Bireyler için yatırılmış bu ve benzeri kaynakların ödülü ya da bedeli yüksek olabilir. İlişkileri sona erdiğinde bu yatırımlarından vazgeçmek zorunda kalırlar. Yani, yatırımlar ilişki bittiğinde ciddi düzeyde azalan ya da kaybedilen şeylerdir. Bireyler bu yatırımlarından vazgeçmenin bedelini ağır algıarlarsa, ilişkilerine olan bağlanımları daha çok artar (Le ve Agnew, 2003; Rusbult, 1980a,1983; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998). Yatırım modeli, bireylerin ilişkilerini bitirmeyi tercih ettiklerinde bile, neden bunu yapamadıklarını ilişkiye yapılan yatırımlarla açıklamıştır. Rusbult bunu da **gönülsüz bağımlılık (nonvoluntary dependence)** olarak adlandırmıştır. Sonuç olarak, yatırım kaynaklarının bağlanıma yol açmasının en az iki

nedeni vardır. Bunlardan ilki, yatırım davranışlarının ilişkiyi sürdürme adına bir psikolojik güç niteliğinde olmasıdır. İkincisi de bu tür davranışların, ilişkiyi bitirmenin bedellerini artırmasıdır. Sosyal normlar ve ahlaki yargılar da bu yatırımlara daha fazla anlam yüklenilmesine neden olur (Johnson,1991; Rusbult ve Buunk, 1993). Bireyler ilişkilerinde mutsuz olsalar bile, bu normlar genellikle onların ilişkilerine bağlı kalmalarını destekler. Evli birey, yeni bir başkasıyla beraber olmasının bedelini çok yüksek algılayabilir ve bu nedenle mevcut ilişkisini sürdürebilir. Çiftler genellikle ilişkilerindeki çatışmaları azaltmak ve ilişkinin işlevini geliştirmek amacıyla da normlara uyum sağlarlar (Rusbult ve Arriaga, 1997; Rusbult, Arriaga ve Agnew, 2001).

Buraya kadar anlatılanlar tekrar özetlenecek olursa, bağlanım düzeyi (commitment level), bireyin psikolojik bağlanma duyguları ve ilişkiyi sürdürme niyeti gibi ilişkiyle ilgili uzun dönemli yönelimlerinin derecesini temsil eder. Yatırım modeli, karşılıklı bağımlılığın söz konusu olduğu ilişkilerde bağlanımın oluştuğunu ve bağlanımın belirleyicileri olduğunu ileri sürmüştür. Bu belirleyiciler, *ilişki doyumu*, *seçeneklerin niteliği* ve *yatırım miktarıdır*. Modelin temel varsayımı, bu üç belirleyici üzerinedir. Bu varsayım tekrar hatırlanacak olursa, ilk olarak bireyin doyum düzeyi arttıkça, ilişki bağlanım düzeyi de artacaktır. Doyum düzeyini de bireyin ilişkisinden elde ettiği kazançları (yakınlık ve cinsellik gereksinimlerin karşılanması) olumlu olarak değerlendirmesi belirler. Modele göre, bağlanım ikinci belirleyicisi, seçeneklerin niteliğidir. Bu da bireyin mevcut ilişkisi dışındaki seçenek

ilişkileri (başka biriyle beraber olma, yalnız olma gibi) değerlendirmesiyle ilgilidir. Model, bireyin seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmesinin, düşük ilişki bağlanımıyla bağlantılı olduğunu ileri sürmüştür. Bağlanımın son ve üçüncü belirleyicisi ise yatırım miktarıdır. Bu da bağlanım duygularını biçimlendiren bir öğedir. İlişkiye zaman ve emek verme ya da paylaşılan anıların artması gibi ilişkiye yapılan kaynakların artmasıyla ilişki bağlanımı da artar (Rusbult, Wieselquist, Foster ve Witcher, 1999).

Rusbult 1980 yılında ilk defa üniversite öğrencileriyle yaptığı birbirini izleyen iki farklı deneyde yukarıda söz edilen bu görüşlerini sınamıştır. Birinci deneyde ilişkisel kazanç, içsel ve dışsal yatırım miktarı ile seçenek kazanç değerinin romantik ilişkilere bağlanım üzerindeki etkisi incelenmiştir. Rusbult bu değişkenleri değişimleyebilmek amacıyla ana karakterle (Sarah ya da Robert) ilgili farklı öyküler oluşturmuştur. Katılımcılardan bu öyküleri okuduktan sonra, kendilerini ana karakterin (kadın katılımcılar için Sarah, erkek katılımcılar için Robert) yerine koymaları ve her bir koşulda nasıl davranacaklarını belirtmeleri istenmiştir. Yani, birinci deneyde rol oynama yöntemi ile deneysel değişimleme yapılmıştır.

Bu öykü kısaca şöyledir:

Sarah 21 yaşlarında ve üniversite gitmektedir. Robert Sarah'ın şu anki erkek arkadaşısıdır. Sarah bir yandan da Robert'in babasının yanında çalışmaktadır. Robert son zamanlarda bazı akademik nedenlerden Sarah'tan uzakta yaşamaktadır. Bu nedenle, eskisine göre birbirlerini daha az görmektedirler. John ise Sarah ile ilgilenen diğer bir kişidir. Sarah, mevcut ilişkisini mi sürdürmeli yoksa yeni seçenek ile mi bir ilişkiye başlamalı, bu konuda karar vermek zorundadır.

Yukarıda belirtilen öykü, katılımcılara bağımsız değişkenlerin (ilişki bedeli, seçenek kazanç değeri, yatırım miktarı ve cinsiyet) değişimlenmesi yapılarak sunulmuştur. Böylelikle, *ilişki bedeli (yüksek, düşük)*, *seçenek kazanç değeri (yüksek, düşük)*, *yatırım miktarı (yüksek, orta ve düşük)* ve *cinsiyet (kadın,erkek)* olmak üzere dört değişkenin farklı düzeylerinin ilişki bağlanımı üzerindeki etkisi incelenebilmiştir. Bu değişimlemeler kısaca şöyle özetlenebilir: Yüksek ilişki bedel koşulunda, Robert 1000 mil uzakta yaşar ve Sarah ile sadece ayda bir kere görüşebilirler. Düşük ilişki bedel koşulunda, Robert 60 mil uzakta yaşar ve haftada bir ya da iki kez görüşebilirler. Yüksek seçenek kazanç koşulunda John oldukça çekici, zeki ve başarılı biridir. Düşük seçenek kazanç koşulunda ise, John sözü edilen bu özellikler açısından çok iyi değildir. İçsel ve dışsal yatırım miktarının değişimlenmesi ise, üç düzeyde yapılmıştır. Düşük yatırım koşulunda, Robert iş için başka bir şehre gittiğinde, ilişkileri bir aydır devam etmektedir. Orta düzeyde yatırım koşulunda, Robert başka bir şehre gittiğinde, ilişkileri bir yıldır sürmektedir. Bu iki koşulda ilişki süresi içsel ilişki yatırımı olarak ele alınmıştır. Yüksek yatırım koşulunda ise, ilişkileri bir yıldır devam etmektedir,

ancak burada dışsal yatırımlarda vardır. Sarah, yeni bir seçenek ile ilişkiye başlarsa, onun işvereni yani Robert'in babası, işten ayrılması için zorlayabilir. Burada iş ana karakterin dışsal yatırımlarını oluşturur.

Bu deney düşük bedel koşulundakilerle karşılaştırıldığında yüksek bedel koşulundakilerin, ilişki bedellerini çok yüksek olarak algıladıklarını ortaya koymuştur. Yüksek seçenek değer koşulundakiler düşüklere göre, seçenekleri daha zeki, fiziksel olarak daha çekici ve daha eğlenceli olarak değerlendirmişlerdir. Yatırım miktarı değişimlemenin etkililiğine bakıldığında, beklenildiği gibi düşük ve orta içsel yatırım koşulları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Yüksek yatırım koşullundakilerin orta yatırım koşullarındakilere göre ilişkiye bağlanımları daha yüksektir. Seçeneklerin niteliğini değerlendirmeye ilişkin bulgular ise, şu şekilde özetlenebilir: Düşük bedel koşulundaki katılımcılar yüksek bedel koşulundakilerden, seçenek bir ilişkiyi daha az olumlu değerlendirmekte ve ilişkilerine bağlanımları daha yüksektir. Ancak, bu etki anlamlı değildir. Yüksek seçenek kazanç değeri olanlarla karşılaştırıldığında, düşük seçenek kazanç değeri olanların ilişkilerine bağlanım düzeyleri daha yüksek ve seçenek ilişkileri daha az olası görürler. Ek olarak, bu deneyde bağlanım üzerinde yatırım miktarı anlamlı bulunmuştur. Yüksek yatırım koşulundakiler hem içsel hem de dışsal yatırım miktarı açısından en yüksek ortalamaya sahiptir. Bu deneyin sonuçları, hem seçenek değer hem de yatırım miktarının anlamlı olarak bağlanım düzeyini etkilediğini göstermiştir. Deneyde, düşük bedel koşulundakilerin ilişki

doyumlarının, yüksek bedel koşulundakilerin doyum düzeylerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

İkinci deneyde yatırım modeli değişkenlerinin devam eden ilişkilerde bağlanımı ve doyumunu yordama gücü araştırılmıştır. Bu deneyde, ilişkisi devam eden ya da geçmişte birlikteliği olan üniversite öğrencilerine öncelikle deney ile ilgili kısa bir verilmiş, ardından şuan ki ya da geçmişteki ilişkileri ile ilgili sorular sorulmuştur (geçmişteki ilişkilerini anlatmaları, ilişkinin sona ermesinde kendi davranışlarının rolü ve bu ilişkileri bittiğinde neler hissettikleri, ilişkileri şu an devam ediyorsa, ilişki süreleri ve ilişkilerinin önemi gibi). Bu deneyde katılımcılara *ilişkisel ödüller* (fiziksel çekicilik, tamamlayıcılık gereksinimleri, tutumlar, özgeçmiş benzerliği, kişiliklerin uyumu, zeka, etkinlikleri beraber yürütme becerisi ve cinsel doyum vb.), *ilişkisel bedeller* (eğlenceli etkinlikleri bırakma, maddi bedeller, memnun edici olmayan ve inatçı kişilik özellikleri, uyuşamama, çatışma ve güven eksikliği vb.), *seçenek kazanç değeri* (seçenek kişilerin çekiciliği, X'in yerine koymanın zorluğu, yalnızlığın verdiği mutluluk vb.), *yatırım miktarı* (ilişkinin tekliği, ilişki süresi, haftada ortalama birlikte geçirilen zaman miktarı, çocuk sayısı, karşılıklı edinilen arkadaşlıklar, paylaşılmış anılar, parasal yatırımlar, paylaşılmış maddi kaynaklar, sadece X ile ilişkili etkinlikler, duygusal yatırımlar ve kendini açmalar vb.), *doyum* (ilişki çekiciliği, partnere yönelik olumlu duygular, ilişki doyumunu, ilişkinin ideal bir ilişkiye yakınlığı vb.) ve *bağlanım* (yakın bir gelecekte ilişkinin sona erme olasılığı ve ilişkinin kısa ya da uzun süre devam edeceğini tahmin etme, bu ilişkinin sürmesine yönelik

arzulanan süre, ilişkiye psikolojik olarak bağlanma düzeyi vb.) ile ilgili sorular sorulmuştur.

Yatırım modeli değişkenlerinin yordayıcı gücünü incelemek amacıyla yapılan analizler, ilişkisel doyumunu en iyi ilişki ödülü ve bedelinin yordadığını göstermiştir. Ayrıca, bu çalışma yatırım miktarı, ilişkisel kazanç değeri (ödülleri ve bedeller) ve seçenek kazanç değerinin tümünün birden ilişki bağlanımını yordadığını ortaya koymuştur. Rusbult'un yatırım modelinin yeterliliğini değerlendirmek amacıyla yaptığı bu iki deneyin, genel olarak birbiri ile tutarlı olduğu görülmüştür. Birinci deneyde sadece ilişkisel bedeller azaldıkça ilişki doyumunun arttığı bulunurken, ikinci deneyde hem ilişkisel ödüllerin hem de ilişkisel bedellerin ilişki doyumuyla ilişkili olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak, Rusbult'un (1980a) yaptığı bu deneyler, yatırım modelinin devam eden ilişkilerde bağlanımı yordamada güçlü bir model olduğuna kanıt olarak gösterilebilir.

Rusbult'un bu çalışmasının ardından yapılan pek çok çalışma da bu görüşü doğrulamıştır. Literatür incelendiğinde, pek çok çalışma ilişki doyumunu yüksek, ilişkisine daha fazla yatırım yapan ve daha iyi seçeneklerinin olmadığını düşünenlerin, ilişkilerine bağlanım düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir (Agnew, Van Lange, Rusbult ve Langston, 1983; Attridge, Berscheid ve Simpson, 1995; Cox, Wexler, Rusbult ve Gaines, 1997; Duffy ve Rusbult, 1986; Impett, Bears ve Peplau, 2003; Lin ve Rusbult, 1995; Lund, 1985; Lydon, Fitzsimons ve Naidoo, 2003; Michaels,

Acock ve Edwards, 1986; Rusbult, 1980b; Rusbult, 1993a; Rusbult ve Buunk, 1993; Rusbult, Drigotas ve Verette, 1994; Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986; Rusbult, Zembrodt ve Gunn, 1982; Sabateli ve Cecil-Pigo 1985; Simpson, 1987; Sprecher, 1986, 1988).

Bazı alışmalar (örneğin, Drigotas ve Rusbult, 1992; Impett, Bears ve Peplau, 2003) sözü edilen bu üç etmenden ilişki doyumunun, ilişki bağlanımını belirlemede öne çıktığını ileri sürmektedir. Bu yazarlara göre, ilişki doyumu yüksek olduğunda, seçenekler olumlu değerlendirilemez ve bireylerin ilişkilerine bağlanım düzeyleri yüksek olur. Udry (1981) ise, boylamsal çalışmasında ilişki bağlanımını en iyi seçenekler için karşılaştırma düzeyinin yordadığını belirtmiştir. Fakat, Lloyd, Cate ve Henton (1984) ise, bağlanım üzerinde seçeneklerin çok önemli olmadığını ileri sürmüşlerdir. Le ve Agnew (2003) 1970’li yılların sonları ile 1999 yılları arasında yatırım modeli ile ilgili yapılmış 52 çalışmayı meta analizi yöntemiyle sunduğu makalesinde, bu modeldeki değişkenlerin her birinin tek tek bağlanımı yordadığı ve üçünün birden de bağlanımdaki varyansın önemli bir bölümünü açıkladığı görülmüştür. Yani, ilişki bağlanımı için üçünün de aynı anda olması gerekmemektedir (örn., doyum düzeyi düşük ilişkilerin, ilişkiye yapılan yatırımların yüksek olması ya da çekici seçenek ilişkilerin algılanmamasından devam etmesi gibi). Ayrıca bu meta analiz, bağlanımı yordamada ilişkisel doyumun seçenekler ve yatırımlardan daha güçlü olduğunu ortaya koymuştur. Bir başka deyişle, dışsal etmenlerle karşılaştırıldığında içsel etmenler daha çok bağlanımı yordamaktadır.

Yatırım modeli sadece ilişki bağlanımı açıklamaz, aynı zamanda bu model, bireylerin ilişkilerinde **kalma/gitme** kararları üzerinde de belirleyici olabilmektedir. Rusbult (1983) bu görüşlerini sınamak amacıyla üniversite öğrencileri ile yedi ay devam eden boylamsal bir çalışma yapmıştır. Bu süre içerisinde katılımcıların bazılarının ilişkileri devam ederken, bazılarının ise bitmiştir. Bu çalışma, ilişkisi bitmiş olanlarla karşılaştırıldığında, ilişkisi devam edenlerin, zaman içinde ilişkisel ödül, doyum, yatırım ve bağlanım düzeylerinin arttığını; ilişkisel bedel ve seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme düzeylerinin ise, azaldığını ortaya koymuştur.

Bununla ilgili olarak, Arriaga ve Agnew'in (2001) flört ilişkisi olanlarla gerçekleştirdikleri boylamsal çalışmalarında, araştırma süresince ilişkisi bitmiş olanların devam edenlere göre daha az ilişkilerine bağlanım hissettikleri gözlenmiştir. Ayrıca, bu çalışma baştaki bağlanım düzeyinin ilişkinin daha sonraki statüsünü (devam edip- etmeme) yordadığını ortaya koymuştur. Udyre (1981) da evli çiftlerle üç yıl süren boylamsal çalışmasında benzer sonuçlar elde etmiştir. Ona göre, çiftlerin başlangıçtaki ilişki doyumu ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanları, bu çiftlerin daha sonra ki ilişkilerini bitirme olasılıklarını yordamaktadır. Udyre ilişkisel doyumun da seçenekler kadar önemli olmasa bile, bunun da anlamlı olduğunu ifade etmiştir. Daha sonraları Rusbult ve arkadaşları (1998) da yatırım modeli değişkenleriyle ilgili alınan ilk puanların, ilişkinin daha sonraki statüsünü (devam edip- etmeme) yordadığını ortaya koymuşlardır.

Yatırım modeli ilişkide kalma/gitme kararı üzerinde belirleyici olmakla birlikte, bu model ilişki bittikten sonra ilişkiye yapılan yatırımların ya da bağlanımın devam edebileceğini de ileri sürmüştür. Rusbult (1983) özellikle **karşı taraf ilişkiyi bitirdiğinde** bağlanım ve yatırımların devam ettiğini ve bu bireylerin seçenек ilişkileri daha olumsuz değerlendirdiklerini bildirmiştir. Bu yatırımlar; üzüme, eski partneri düşünme ya da tekrardan başlamak için çaba harcama olabilir. Bu konuyla ilgili hem ülkemizde (Hortaçsu ve Karancı, 1987; Hortaçsu, 1989, 1997a) hem de yurtdışında yapılan çalışmalar (Drigotas ve Rusbult, 1992) da terk edilenlerin, biten ilişkilerine bağlanım ve olumsuz duygusal tepki düzeyleri, ilişkilerini kendileri bitirenlerden daha yüksek olduğunu göstermiştir. Rusbult'un (1983) modelini oluşturduğu yıllarda yaptığı çalışmaya ek olarak, daha sonraki yıllarda yapılan pek çok çalışma da yatırım modelinin sadece ilişki bağlanımını açıklamadığını, aynı zamanda ilişkiyi bitirmek yerine ilişkide kalma kararını da açıkladığını göstermiştir (Bui ve ark., 1996; Drigotas ve Rusbult, 1992; Impett, Beals ve Peplau, 2003; Rusbult, 1983; Rusbult ve Martz, 1995).

Rusbult 1980'li yıllarda yani modelini ilk ileri sürdüğü dönemlerde, bu modelin sadece ikili ilişkilerde bağlanımı ya da sadece ikili ilişkilerle ilgili değişkenleri açıklamak amacıyla ileri sürülmediğini belirtmiştir. Ona göre, bu model farklı kişilerarası ortamlardaki bağlanımı da açıklayabilir. Rusbult'un bu varsayımını sınayabilmek amacıyla pek çok araştırmacı örgütsel ortamdaki bağlanımı yatırım modeli bağlamında ele almışlardır (Farrell ve

Rusbult,1981; Rusbult ve Farrell, 1983; Rusbult, Campbell ve Price,1990). Rusbult ve Farrell (1983) bu amaçla yatırım modelinin örgütlerde çalışanların **işe bağlanımları, iş doyumları ve işten ayrılma** davranışlarını yordama gücünü araştırmışlardır. İş bağlanımı, bireyin işi doyum verici olsun ya da olmasın, ona psikolojik olarak bağlanma ve bağlı olma derecesine işaret etmektedir. İş yatırımları ise, iş ile ilgili kaynaklardır. Seçeneklerin niteliği, başka bir işte çalışmak ya da hiç çalışmamak olabilir. Sonuçlar, bireylerin iş ödülleri ve yatırımlarının yüksek olması ile iş bedelleri ve seçenek işlerinin düşük olmasının, iş doyumunu ve iş bağlanımı düzeylerini artırdığını ortaya koymuştur. Ek olarak, devam eden çalışanlarla karşılaştırıldığında ayrılmış çalışanların, iş bedelleri ve seçenek işlerin niteliğini olumlu değerlendirme düzeyleri daha çok artarken, iş ödülleri ve işe yapılan yatırımları azalmaktadır. Bu çalışmanın bulgularından yola çıkarak, iş ödüllerinde azalmaların, iş bedellerindeki artışların ve seçenek işleri olumlu değerlendirmenin artmasının, iş bağlanımının azalmasına, bunun da işten ayrılmalara neden olduğu söylenilebilir. Sonuç olarak, bu çalışma yatırım modeli değişkenlerinin örgütsel ortamlardaki bağlanımı yordadığını ortaya koymuştur. Ancak, Le ve Agnew (2003) meta analizi çalışmalarında, yatırım modeli değişkenlerinin kişilerarası ilişkilerdeki bağlanımı, örgütsel ortamdaki bağlanımdan daha iyi yordadığına işaret etmişlerdir.

Le ve Agnew (2003) son yıllarda bu modelin, futbolcu ya da kriket oyuncularının sporlarına, hastaların hastane yönetimine, öğrencilerin okullarına, bireylerin müzik etkinliklerine bağlanımları gibi farklı gruplarda ele

alındığına işaret etmişlerdir. Görüldüğü gibi yatırım modeli sadece romantik bağlanımı yordamamakta, hem formel hem de informel ortamlarda ilişki bağlanımını yordamaktadır. Yatırım modelinin sadece kişilerarası bağlanımı açıklamadığı aynı zamanda, işe ya da kuruma bağlanım, etkinlikleri ya da hobileri sürdürme, karar verme ve satın alma gibi davranışları açıkladığı görülmektedir.

Tekrardan ikili ilişkilerde yatırım modelini ele alan çalışmalara bakıldığında, bu model açısından belki de en önemli araştırmalardan biri de Rusbult ve Martz'in (1995) evliliklerinde **fiziksel olarak örselenen** kadınlarla yaptıkları çalışmalarıdır. Bu çalışma neden doyumsuz ilişkilerin devam ettiğini açıklamakta, bir başka deyişle, yatırım modelinin varsayımlarını doğrulayan niteliktedir. Burada bu kadınların örseleyici eşleriyle ilişkilerini sürdürüp sürdürmeyecekleri araştırılmıştır. Sonuçlar, olumlu seçeneklerinin düşük olduğunu ve ilişkilerine yüksek düzeyde yatırım yaptığını düşünen kadınların, ilişkilerini sürdürdüklerini ortaya koymuştur. Benzer olarak, Follingstad, Rutledge, Polek ve McNeill-Hawkins (1988) sürekli olarak şiddet içeren ilişkisi olan kadınların, ilişkisinde sadece tek bir şiddet içerikli bir olayla karşılaşmış olan kadınlara göre ilişkilerine bağlanım düzeylerinin daha yüksek olduğuna işaret etmişlerdir. Yazarlar, bu durumu ilişkiye yapılan yatırımlarla ve bu bireylerin olası çekici seçenekleri düşük algılamalarıyla açıklamaktadırlar. Choice ve Lamke (1999) en az bir kez bile olsa şiddete maruz kalmış flört ilişkisi olan üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmaları da benzer sonuçları ortaya koymuştur. Sonuçlara göre, örseleyici ilişkisi olan bireyler yalnız

kalmaktansa bu tür ilişkilerini sürdürmenin daha iyi olduğunu inanmaktadırlar. Gaertner ve Foshee'nin (1999) şiddet ile ilişki bağlanımı arasındaki ilişkiyi ele aldıkları çalışmalarında, hem kadınlarda hem de erkeklerde ilişki doyumu azaldıkça, çiftler arasında şiddet kullanma eğiliminin arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Ek olarak, sadece erkeklerde seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirme ile şiddet kullanma arasında olumlu bir ilişkinin olduğu sonucuna da varılmıştır. Yazarlara göre bu durum, evrimsel bakış açısıyla açıklanabilir. Bu bakış açısıyla bakıldığında, erkeklerin fizyolojik özellikleri çok sayıda farklı kadınla birlikte olmalarına uygundur ve bu yolla soylarını ilerletebilirler. Buna karşılık, kadınlar için böyle bir durum söz konusu değildir, kadınların hem kaynakları hem de zamanları sınırlıdır. Bu nedenle de onlar sadece kendilerini güvende hissettikleri kişiyle beraber olurlar. Evrimsel bakış açısına göre bu farklılıklar, bireylerin seçenekleri değerlendirmelerini de farklılaştırır. Gaertner ve Foshee erkeklerin daha iyi bir seçenek bulduklarında ilişkilerini bitirebilmek için de şiddet kullanabileceklerini belirtmişlerdir, çünkü şiddetin ilişkinin sona ermesini kolaylaştırma gibi bir işlevi vardır. Bu bulgular ışığında, yatırım modelinin bazı ilişkilerin zorlayıcı stres verici durumlar karşısında bile, nasıl sürdüğünü açıklamada yeterli bakış açıları sunduğu söylenebilir.

Buraya kadar anlatılanlardan anlaşılacağı gibi yatırım modeli hem doyumlu hem de doyumsuz ilişkilerin neden sürdürüldüğünün anlaşılmasında önemli ve güçlü bir yaklaşımdır. Daha önce de belirtildiği gibi, yatırım modelinin bağlanımı yordamada ki gücü ilk olarak deneysel çalışmalarla

sınanmış (Rusbult, 1980a) ve bu çalışmalarda rol oynama yöntemiyle modelin değişkenlerinin etkililiği ele alınmıştır. Daha sonraki yıllarda ise yatırım modeli değişkenlerini ölçen ölçekler kullanılmıştır (Rusbult, 1983a; Rusbult, Verette, Whitney, Slovik ve Lipkus, 1991). Rusbult, Martz ve Agnew (1998) ise, yatırım modelini temel alan önceki çalışmalarda kullanılan ölçeklerden yararlanarak yeniden gözden geçirilmiş Yatırım Modeli Ölçeği'ni (Investment Model Scale) geliştirmişlerdir. Rusbult ve arkadaşları, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik düzeyini belirlemek amacıyla üç ayrı çalışma yapmışlardır. Yazarlar birinci çalışmalarında daha önceden geliştirilmiş olan (Rusbult, 1983; Rusbult ve arkadaşları,1991) Yatırım Modeli Ölçeğini kullanmışlardır. İkinci ve üçüncü çalışmada ise, ölçeğe bazı maddeler eklenmiş, bazı maddeler ise çıkarılmıştır.

Ölçeğin geçerlilik düzeyini belirleyebilmek amacıyla, üç çalışmada ayrı ayrı eksen döndürme yöntemiyle faktör analizi yapılmıştır. Bu analizler sonucunda özdeğeri birin üzerinde dört faktör bulunmuştur (yatırım miktarı, seçeneklerin niteliği, bağlanım ve doyum düzeyi). Bu faktörler de varyansın % 98'ini açıklamıştır. Alt boyutlar arasındaki ilişkilere bakıldığında, bu ilişkilerin beklenen yönde olduğu gözlenmiştir. Bağlanım boyutu, doyum ve yatırım boyutlarıyla olumlu; seçeneklerin niteliği boyutuyla ise olumsuz yönde ilişkilidir. Beklentilerle tutarlı olarak, doyum boyutu ile seçeneklerin niteliği boyutu arasında olumsuz bir ilişki mevcut iken, yatırım boyutu arasında olumlu bir ilişki vardır. Ayrıca seçenekler boyutu ile yatırım boyutu arasında da olumsuz yönde bir ilişki gözlenmiştir (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998).

Ölçeğin güvenirlik düzeyi ise iç tutarlılık katsayısı değerlerinin hesaplanması ile yapılmıştır. Her bir alt ölçek için üç çalışmadan elde edilen iç tutarlılık katsayılarının bağlanım düzeyi için .91 ve .95 arasında; doyum düzeyi için .92 ve .95 arasında; seçeneklerin niteliği için .82 ve .88 arasında; yatırım miktarı için .82 ve .84 arasında değiştiği gözlenmiştir. Bu noktadan hareketle, Yatırım Modeli Ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik düzeyinin yüksek olduğu belirtilmiştir (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998).

Yeniden gözden geçirilmiş Yatırım Modeli Ölçeği ve daha önceden geliştirilmiş yatırım modeliyle ilgili ölçekler temel alınarak yapılan araştırmalar izleyen alt bölümde yer almıştır. İzleyen bölümde ilk olarak yatırım modeli ve bu modelle bağlantılı olduğu düşünülen demografik değişkenler arasındaki ilişkiler üzerine durulacaktır. Daha sonra da yatırım modeliyle ilgili yapılan çalışmalara ve araştırmanın amacıyla bağlantılı değişkenlerle model arasındaki ilişkileri ele alan araştırma bulgularına yer verilecektir.

1.6. Yatırım Modeli ve İlişkili Demografik Değişkenler

Literatürde ilişkiye bağlanımın **etnik gruplara** göre farklılaşıp farklılaşmadığının ele alan çalışmaların olduğu görülmektedir (Davis ve Strube, 1993; Sanderson ve Kurdek, 1993). Flört ilişkisi olan zenci ve beyazlarla yaptıkları çalışmalarında, Davis ve Strube, sadece beyaz

erkeklerde ilişki doyumunun artan ilişki bağlanımıyla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Ek olarak, bu çalışma ilişkiye yapılan yatırımların bağlanımı anlamlı olarak yordamadığını göstermiştir. Yazarlara göre, bu durum katılımcıların flört etmeleri ve dolayısıyla ilişkilerine az yatırım yapmış olmalarıyla açıklanabilir. Le ve Agnew (2003) yatırım modeliyle ilgili çalışmaları gözden geçirdikleri çalışmalarında, etnik gruplara göre yatırım modeli değişkenlerinde anlamlı farklılık olmadığını ileri sürmüşlerdir.

Rusbult, Johnson ve Morrow (1986), yüksek düzeyde ilişkisel bedellerin **gençler, eğitim ve gelir düzeyi yüksek ve uzun süreli birlikteliği** olanlar arasında ilişki bağlanımının azalmasına neden olduğunu ileri sürmüşlerdir. Buna karşılık, yüksek düzeyde ilişkisel bedeller **yaşlılar, eğitim ve gelir düzeyi düşük** bireyler arasında daha fazla bağlanıma neden olmaktadır. Bu çalışma, yatırım modelinin farklı demografik özellikleri olan bireylere genellenebileceğini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Yatırım modeliyle ilgili yapılan çalışmaların çoğunda en çok üzerinde durulan değişkenlerden birinin **cinsiyet** olduğu görülmektedir. Pek çok araştırmacı kadınlar ve erkeklerin yatırım modeli değişkenleri açısından farklılık gösterdiklerini ileri sürmüşlerdir. Hemen hemen tüm çalışmalar erkeklerle karşılaştırıldığında kadınların ilişkilerine daha fazla yatırım yaptıkları (Duffy ve Rusbult, 1986; Fitzpatrick ve Sollie, 1999; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998; Sprecher, 1988) seçeneklerin niteliğini daha olumsuz değerlendirdikleri (Davis ve Strube, 1993; Fitzpatrick ve Sollie, 1999; Floyd

ve Wasner, 1994; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998; Sacher ve Fine, 1996; ilişki doyumları (Rusbult, Martz ve Agnew,1998; Sacher ve Fine, 1996) ve ilişki bağlanımlarının (Fitzpatrick ve Sollie, 1999; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998; Rusbult, Onizuka ve Lipkus, 1993; Sacher ve Fine, 1996) daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ek olarak, kadınlarda seçeneklerin niteliğinin düşük olması, bağlanımı artırırken, erkeklerde bu yönde bir ilişki bulunmamıştır (Rusbult, 1983). Bir çalışma (Lydon, Meana, Sepinwall, Richards ve Mayman, 1999) kadınların bağlanımı ılımlı düzeyde olduğunda bile, ilişkiyi sürdürmek istediklerini buna karşılık, erkeklerin ilişkilerine bağlanım düzeyi ancak yüksek olduğunda ilişkilerini sürdürmek istediklerini ortaya koymuştur. Benzer bir bulguya Hindistanlı evlilerle yapılan bir çalışmanın (Singh ve Kanjirathinkal, 1999) sonucunda da rastlanmaktadır. Hintli evli kadınların bağlanım düzeyi anlamlı olarak erkeklerden yüksektir. Buna karşılık, literatürde böyle bir farklılıkların olmadığını ileri süren görüşler de mevcuttur (Bui ve arkadaşları,1996).

Diğer yandan, Davis ve Strube (1993) kadınlarla erkekler arasında ilişkiyel bağlanımı yordayan değişkenlerin farklı olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Onlara göre, erkeklerle karşılaştırıldığında kadınlarda yatırım modeli değişkenleri (doyum, yatırım ve seçenekler) bağlanımı daha iyi yordamaktadır. Ayrıca bu çalışma, kadınlar için hem ilişkiyel doyum hem de seçeneklerin niteliğinin bağlanımın en önemli yordayıcıları olduğunu göstermiştir. Erkeklerde ise, sadece romantik seçeneklerin ulaşılabilirliği bağlanımın anlamlı yordayıcısıdır. Fakat, Sprecher (1988) bunun tersi bir

durumdan söz etmektedir. Ona göre, erkeklerde ilişki doyumu ve kadınlarda seçeneklerin niteliği, bağlanımın en önemli yordayıcısıdır. Yatırım modeliyle ilgili yapılan ilk çalışmalara bakıldığında (Rusbult,1983) ise, kadınlarda seçenek ilişkiler bağlanımı yordarken, erkeklerde bu yönde bir bulgu elde edilmemiştir. Görüldüğü gibi yurt dışı literatüründe kadınlarla erkeklerin ilişkilerine bağlanımları konusunda farklı görüşler mevcuttur.

Ülkemiz açısından bakılacak olursa, ilişkiye bağlanım (commitment) konusunun son yıllarda ele alınmaya başlandığı görülmektedir (örn., Azizoğlu-Binici ve Hovardaoğlu, 1996; Hovardaoğlu, 1996). İlişkiyi Sürdürme Nedenleri Ölçeği kullanılarak yapılan çalışmalarda (Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu, 2005; Hasta ve Büyükşahin, 2006) kadınların ve erkeklerin sadece seçeneklerin niteliğini değerlendirme açısından farklılaştığı gözlenmiştir. Buna göre, kadınlarla karşılaştırıldığında erkekler bir başkasıyla beraber olma olasılığını yani seçeneklerini daha olumlu değerlendirmişlerdir. Thibaut ve Kelley'nin karşılıklı bağımlılık kuramının temel alınarak evlilerle yapılan bir çalışmada (Azizoğlu-Binici ve Hovardaoğlu, 1996) ise, kadınlarla erkeklerin evliliklerine yönelik beklentilerinin benzer olduğu sonucunu göstermiştir.

Fitzpatrick ve Sollie (1999) kadınlardan ve erkeklerden beklenen cinsiyete dayalı gerçekçi olmayan inanışlar (kadınların ve erkeklerin ilişkideki gereksinimlerinin farklı olması gibi) ile yatırım modeli değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Üniversite öğrencileriyle yaptıkları bu çalışmalarında,

sadece kadınlarda bu tür inanışların azalan bağlanım ve yatırımlar ile artan seçeneklerle ilişkili olduğu sonucuna varmışlardır.

Bunlara ek olarak, bağlanımı yordadığı varsayılan bu değişkenlerin (yatırımlar, doyum ve seçenekler) **ilişki türüne** göre farklılaşabileceği düşünülebilir. Daha önce de belirtildiği gibi, bağlanımla ilgilenen araştırmacılar (örneğin, Adams ve Jones,1997; Johnson,1991; Levinger, 1965) bağlanım türlerinin, ilişki türüne göre işlevlerinin farklılaşabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bu yazarlara göre, yatırımların kaybedilmesi, olumsuz sosyal tepkiler, ilişkiyi bitirmenin bedelleri ve ilişkiyi sürdürme zorunluluğu gibi konular doğrudan yapısal bağlanımla ilişkilidir. Bu yapısal bağlanım türü de özellikle evlilik ilişkilerinde daha çok ön plana çıkar. Buna karşılık, çekim, ilişkisel ödüller, doyum ve ilişkiyi sürdürme isteği gibi kişisel bağlanımın türünün de flört ilişkilerinde ön plana çıkabileceğini düşünebiliriz. Dolayısıyla farklı ilişki türlerinde bağlanım farklı işlevlerinin etkili olabileceği akla gelebilir.

Sprecher'in 1988 yılında yaptığı bir çalışmada evlilerle karşılaştırıldığında ilişki türü flört olanların, ilişki doyumu, ilişki yatırımı ve algıladıkları sosyal destek ile ilişki bağlanım düzeylerinin daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Ek olarak, flört edenler diğerlerine göre seçeneklerin niteliğini daha olumlu değerlendirmişlerdir. Daha önce de belirtildiği gibi, ülkemizde de bu bulguyla tutarlı bulgular mevcuttur (Hovardaoğlu,1996). Givertz ve Sergin (2005) bu yönde bulguların elde edilmesini, evliliklerde

ilişkiyi sürdürme zorunluluğu gibi sosyal normların daha çok etkili olmasına dayandırmıştır.

İlişki türüne (flört, nişanlı ve evli) göre yatırım modeli değişkenlerinin karşılaştırıldığı bir diğer çalışma (Givertz ve Sergin, 2005), ilişki türü flört ve söz/nişan olanlarla karşılaştırıldığında evlilerin, ilişkiyi sürdürmeye yönelik bağlanımın baskıcı yönünü daha çok vurguladıklarını ortaya koymuştur. Bu durumu da, özellikle evlilik ilişkilerinde bireylerin yatırımlarının artması, seçeneklere kapalı olmaları, sosyal baskıların olması ve ilişkilerini sonlandırmanın bedellerini ağır algılamalarıyla açıklamışlardır. Ek olarak, onlar aynı çalışmalarında gruplar arasında ilişkisel doyum, algılanan ilişkisel bağ ve çatışma tepkileri açısından anlamlı farklılıklar bulamamışlardır. Stanley ve Markman (1992) ise, ilişkisel doyumun özellikle ilişkilerin resmileştirilmesiyle yani söz kesme ve nişan ile artabileceğini ileri sürmüştür, çünkü bireyler ilişkisel doyumların artmasıyla sözlenirler ya da nişanlanırlar. Weigel, Bennett ve Reisch (2003) romantik ilişkisi olanlarla gerçekleştirdikleri çalışmaları, ilişki süresi arttıkça, bağlanımın da arttığını göstermiştir.

Hasta ve Büyükşahin (2006) ilişki türü ile ilişkiyi sürdürme nedenleri arasında bağlantıların olup olmadığını inceledikleri çalışmalarında, evlilerle karşılaştırıldığında evli olmayanların seçeneklerin niteliğini daha olumlu değerlendirdikleri bulgusunu elde etmişlerdir. Ek olarak, ilişkiye yapılan yatırımlar, ilişkisel doyum gibi yatırım modelinin diğer değişkenleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Amerikalı ve Çinli bireylerin flört ilişkilerine ve karşı cinsle olan ilişkilerine (arkadaşlık ilişkileri) bağlanım süreçlerinin karşılaştırıldığı bir çalışma (Lin ve Rusbult, 1995) ise, bireylerin flört ilişkilerinden daha fazla doyum aldıkları ve bu ilişkilerine daha fazla yatırım yaptıklarını ortaya koymuştur. Amerikalı çiftlerin ilişkilerinden aldıkları doyum düzeyleri Çinli çiftlerinkinden daha yüksektir, ancak Amerikalılar Çinlilere göre ilişkilerine daha az bağlanım göstermişlerdir.

Cinsel yönelimleri farklı olan bireylerin bağlanım düzeylerinin karşılaştırıldığı bir çalışma, marjinal ilişkisi olmayanlarla (heteroseksüel ilişkiler) karşılaştırıldığında, marjinal ilişkisi olanların (eşcinsellerin), ilişkilerine anlamlı olarak daha az yatırım yaptıklarını ortaya koymuştur (Lehmiller ve Agnew, 2006). Bu bireylerin yatırım düzeyleri diğerlerine göre düşük olmasına karşın, bağlanım düzeyleri heteroseksüel ilişkisi olanlardan daha yüksektir. Eşcinsellerle yapılan bir diğer çalışmada (Kurdek, 2000) sosyotropi (sociotropy) ve özerklik (autonomy) gibi kişilik özellikleri ile bağlanım arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Sosyotropi; daha çok diğerlerini hoşnut etme, onların düşüncelerini aşırı önemseme ve bağımlılıkla ilgilidir. Buna karşılık, özerklik; mükemmeliyetçilik, kişisel kontrol ve diğerlerinden savunucu bir biçimde ayrı olmayı temsil eder. Kurdek eşcinsellerle gerçekleştirdiği bu çalışmasında, sosyotropi puanı yüksek olanların, dışsal baskı gibi nedenleri daha çok önemsediklerini, bu nedenle de ilişkiyi bitirme olasılıklarının düşük olduğunu ortaya koymuştur. Kurdek bu sonuç üzerinde bu bireylerin ilişkilerine daha çok sosyal ve duygusal yatırım yapmış

olmalarının payı olabileceğini belirtmiştir. Buna karşılık, çalışmada özerklik puanı yüksek olanların, ilişkisel doyum düzeyleri azaldıkça, ilişkilerini bitirme eğilimlerinin arttığı saptanmıştır. Le ve Agnew'in (2003) meta analizi ise, eşcinsel kadınlarda seçenekler ve bağlanım arasındaki ilişkinin, Heteroseksüel kadınlarinkinden daha güçlü olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, eşcinsel erkeklerle karşılaştırıldığında heteroseksüel erkeklerin, yatırım puanları ile bağlanım puanları arasındaki ilişki daha yüksektir.

Weigel, Bennett ve Reisch (2003) bireylerin **aile yapısı ve özelliklerinin** de ilişkisel bağlanımlarını belirleyebileceğini ileri sürmüşlerdir. Weigel ve arkadaşlarının ilişki bağlanımını temsil eden çeşitli öyküler oluşturarak üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmaları, ailedeki bağlanım ilişkisinin, bireylerin mevcut yakın ilişkilerine bağlanımlarını yordadığını göstermiştir. Mevcut ilişkilerine bağlanımı yüksek olanlar, ebeveynlerinin ilişkisini de daha mutlu olarak algılamışlardır. Ek olarak, Weigel ve arkadaşları, ailelerindeki bağlanım ilişkilerine yönelik olumlu mesajlar hatırlayanların, mevcut ilişkilerinin ödüllendirici yönlerine daha fazla odaklandıklarını ileri sürmüştür. Ancak, olumsuz mesajlar hatırlayanlar ise, mevcut ilişkilerindeki ilişkisel bedellere daha çok odaklanmışlardır. Böylelikle bireylerin, kendi ailelerinden kazandıkları bağlanım tarzına göre aynı durumu ödüllendirici ya da bedeli yüksek olarak değerlendirebilmişlerdir. Bu da ilişki doyumlarını ve bağlanımlarını belirleyecektir. Weigel ve arkadaşları ailelerden kazanılan doğrudan ya da dolaylı bağlanımla ilgili mesajların, bireylerin bağlanıma ilişkin düşünceleri ve mevcut ilişkilerinde bağlanımın

anlaşılması üzerine anlamlı ve değerli bakış açıları sağlayabileceğini belirtmişlerdir. Bir diğer çalışmada (Ross ve Mirowsky, 1999) aile yapısıyla evlilik niteliği arasında ilişki olduğunu göstermiştir.

1.7. Yatırım Modeli ve İlişkisel Değişkenler

Duygusal ilişkilerde ilişki ile bağlantılı değişkenler de yatırım modelinin ileri sürdüğü görüşlerle ilişkili olabilmektedir. İzleyen alt bölümde bu değişkenler arasındaki ilişkiler kısaca ele alınmıştır.

1.8. Yatırım Modeli ve İlişkiyi Sürdürme Mekanizmaları

Bireyler ilişkilerinde karşılıklı bağımlılık ikilemi hissettiklerinde genellikle ilişkiyi sürdürme mekanizmalarını kullanırlar. Bir başka deyişle, bu mekanizmalar, sorunlu durumları çözümlmek amacıyla yapılan ve olumlu işlevleri olan davranışlardır (Rusbult, 1993b; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998) Yatırım modeli ve ilişki bağlanımı üzerinde **ilişkiyi sürdürücü mekanizmaların** önemli rolü olduğu düşünülebilir. Daha önce de belirtildiği gibi, ilişkiye yapılan yatırımlar ilişki bağlanımını artırır. Bireyler ilişkilerinin sona ermesi durumunda, bu yatırımlarından da vazgeçmek zorunda kalırlar. Bunun da bireyler için bedeli ağır olabilir. Bireyler özellikle bu yatırımlarından

vazgeçmek istemediklerinde, yapıcı ilişkiyi sürdürücü davranışlarda bulunurlar (Rusbult, Zembrodt ve Gunn,1982).

Bu ilişkiyi sürdürücü mekanizmalar, davranışsal ve bilişsel olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır. Bilişsel sürdürme mekanizmaları, çiftlerin iyilik hallerini geliştirmek için zihinsel süreçlerini yeniden yapılandırmalarıdır. Davranışsal sürdürme mekanizmaları ise, çiftlerin iyilik hallerini ve ilişkilerini geliştirmek amacıyla davranışlarında gerekli değişiklikler yapmalarıdır. Davranışsal mekanizmalar; uyumlu davranış, özveri göstermeye isteklilik, ihaneti bağışlamadır. Bilişsel mekanizmalar ise; bilişsel karşılıklı bağımlılık, pozitif yanılama ve cezbedici seçeneklere kapalı değildir (Rusbult, Arriaga ve Agnew, 2001;Rusbult, Olsen, Davis ve Hannon,2001; Rusbult, Olsen ve Hannon, 2004; Rusbult, Wieselquist, Foster ve Witcher, 1999).

Çoğu araştırma **uyumlu davranış** yani çiftlerin birbirlerinin isteklerine göre davranışlarını uyarlamaları ile ilişkiye bağlanım arasında olumlu yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir (Davis ve Rusbult, 2001; Etcheverry ve Le,2005; Finkel ve Campbell, 2001; Rusbult,1991; Rusbult, Verette, Whitney, Slovik ve Lipkus, 1991; Toman-Menzies ve Lydon ,2005). Ek olarak, bu araştırmalar uyumlu davranışın ilişkisel doyum ve yatırım miktarı ile olumlu, seçeneklerin niteliği ile olumsuz yönde ilişkili olduğunu da ortaya koymuştur.

Yatırım modeliyle ilişkili olan davranışsal ilişkiyi sürdürme mekanizmalarından bir diğeri de **özveri göstermeye istekliliktir**. Bireyin eşinin ve ilişkisinin iyilik halini geliştirebilmek amacıyla kendi ilgilerinden vazgeçme eğilimi olarak tanımlanabilir. Çiftler özellikle uyumsuz durumlarla karşılaştıklarında, çiftlerden biri ya da her ikisinin özveri göstermesi gerekir (Rusbult, Arriage ve Agnew, 2001; Rusbult ve Buunk, 1993; Rusbult, Olsen, Davis ve Hannon, 2001; Rusbult, Olsen ve Hannon, 2004). Van Lange ve arkadaşları (1997) flört eden ve evli bireylerle yaptıkları çalışmalarında, ilişki bağlanımı ile ilişkide özveri göstermeye isteklilik arasında olumlu bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, onların çalışmaları ilişkilerinden yüksek düzeyde doyum alan, seçeneklerin niteliğini düşük olarak değerlendiren ve ilişkilerine yüksek düzeyde yatırım yapan bireylerin, özveri göstermeye daha istekli olduklarını göstermiştir. Rusbult ve Buunk (1993) da benzer bir sonuç elde etmiştir. Son yıllarda Powell ve Van Vugt (2003) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışma ise, ilişkide algılanan bedel düzeyinin, bağlanım ve özveri göstermeye isteklilik arasındaki ilişkiyi belirlediğini ortaya koymuştur. Onlara göre, bir ilişkide yüksek bedeller olduğunda, bağlanımı yüksek olanlar düşüklerden daha fazla özveri göstermeye isteklidirler. Buna karşılık, bu farklılık düşük bedelli durumlarda gözlenmemiştir.

Davranışsal ilişkiyi sürdürme mekanizmalarından **ihaneti bağışlama** ile yatırım modeli ve ilişki bağlanımı arasında da ilişki olduğunu gösteren araştırma bulguları mevcuttur (Drigotas, Safstrom ve Gentilia, 1999; Finkel, Rusbult, Kumashiro ve Hannon, 2002). Bu çalışmalar, ilişkilerine yüksek

düzeyde bağı olan bireylerin bağlanımı düşük olanlara göre ihaneti daha fazla bağışladıklarını ortaya koymuştur.

Yatırım modeli ve bağlanımla ilişkili bilişsel ilişkiyi sürdürücü mekanizmalarından biri **bilişsel karşılıklı bağımlılıktır**. Bireyler yakın bir ilişki içine girdiklerinde, kendilerine ilişkin zihinsel temsilleri değişebilir. Bireylerin ilişkilerine bağlanım düzeyleri arttıkça, benliğin bireysel odaklı sunumu azalır ve benliğin ilişkisel ya da karşılıklı bağımlı bir tarzla sunumu artar (İmamoğlu, 1998; Kağıtçıbaşı, 1998). Benliğin bu tür zihinsel temsilleri, bilişsel karşılıklı bağımlılık olarak kavramlaştırılabilir (Agnew, Van Lange, Rusbult ve Langston, 1998). Pek çok araştırma ilişkiye bağlanımı düşük olanlarla karşılaştırıldığında, yüksek düzeyde ilişki bağlanımı olanların, daha çok çoğul kelimeler kullandıklarına (örneğin, ben, beni, benimki yerine biz, bizim, bizimki) işaret etmektedirler (Agnew, Van Lange, Rusbult ve Langston, 1998; Rusbult, Olsen ve Hannon, 2004; Wegler, Erber ve Raymond, 1991). Hortaçsu (1989) bağlanımı yüksek üniversite öğrencilerinin de ilişkilerini tanımlarken kendilerini ya da partnerlerini temel almak yerine kişilerarası bağlamda ele aldıklarını ileri sürmüştür.

Bir diğer bilişsel ilişkiyi sürdürücü mekanizma, **pozitif yanılsamadır**. Bu da bağlanımla ve yatırım modeliyle yakından ilişkili bir değişkendir. Bireyler zaman zaman ilişkilerini sürdürebilmek için kendilerine, ilişkilerine ve partnerlerine yönelik olumlu bakış açısı ve idealleştirilmiş inanışlar geliştirebilirler (Drigotes, Rusbult, Wieselquist ve Whitton, 1999). Özellikle

yapılan çalıřmalar bu dūřūncelerin iliřkiye baėlanımla arttıėını gōstermiřtir (Amodio ve Showers, 2005; Buunk, VanYperen, Taylor, Collins, 1991; Gagne ve Lydon, 2001; Martz ve arkadaşları, 1998). Rusbult ve arkadaşlarına (2000) gōre, baėlanımı yūksək bireylerin iliřkilerini ūstūn olarak algılamalarının birçok nedeni vardır. İlk olarak, bu bireyler iliřkilerine pek çok yatırım yapmıřlardır ve önemli gereksinimlerini mevcut iliřkilerinde karřılayabilirler. Bōylelikle bařka iliřkilere yōnelmezler. İkinci olarak, baėlanım uzun sūreli yōnelimleri içerir. Baėlanımı yūksək bireyler geleceėe yōnelik planlar yaparlar. Bir bařka deyiřle, baėlanım dūzeyi arttıķa, hem řu ana hem de geleceėe yōnelik planlar, beklentiler ve inanıřlar oluřur. Bunlar da idealleřtirilmiř hayaller ūzerine yapılır. Ūūncū olarak, baėlanımın en önemli ūzelliklerinden biri duygusal baėlanmadır. Bu da çiftlerin iliřkilerini ūstūn olarak gōrmelerine neden olur, ūnkū çiftlerin duygusal baėlanma dūzeyleri arttıķa, biliřsel olarak "biz" kavramı daha çok ūn plana çıkar. Ayrıca, çiftlerin iliřkilerini ūstūn olarak algılamaları, aynı zamanda kendilerini de ūstūn olarak algılamalarıdır. Bu da algılanan ūstūnlūėūn bir nedeni olarak sunulabilir. Son olarak, baėlanım toplulukçu ya da toplumsal sunumları da içerir. Bu nedenle, bireyler iliřkilerini ve partnerlerini olabildiėince olumlu sunmak isterler.

Baėlanımı yūksək olanlar, sadece kendi iliřkilerine yōnelik daha fazla olumlu ve daha az olumsuz inançlar gōstermezler, aynı zamanda diėerlerinin iliřkileri hakkında daha fazla olumsuz ve daha az olumlu inanıřlar içerisindedirler (Rusbult ve Buunk, 1993). Ūniversite ūėrencileriyle

gerçekleştirilen bir çalışma (Toman-Menzies ve Lydon, 2005), bağlanım düzeyi yüksek olanların düşüklere göre, ilişkilerini tehdit eden durumları daha olumlu değerlendirdiklerini göstermiştir, çünkü bu bireyler hem ilişkilerini korumak hem de partnerlerini kaybetmek istemezler.

Bağlanımla ilişkili sonuncu bilişsel sürdürme mekanizması **cezbedici seçeneklere kapalı olmadır**. Bireyler ilişkilerine yüksek düzeyde bağlanmış olsalar bile, ilişkileri devam ederken arzu edilir seçeneklerle karşılaşabilirler. Özellikle ilişkilerin erken dönemlerinde, bireyler birlikte oldukları kişilerin üstün olduklarını kendilerine inandırırılar ve seçenekleri görmezden gelebilirler. Gerçekten, ilişkinin ilk yıllarında seçeneklerin çekiciliğinin algılanması anlamlı olarak düşmektedir (Rusbult ve Buunk, 1993). Bireyler seçeneklere kapalı olduklarını belirtmek amacıyla onlara “başka kapıya” mesajı verirler (evlilik yüzüğünü takma gibi). Ayrıca, bireyin ilişkideki kararlılığını fark edince onlarda kendilerini yarışın dışında görürler. Güçlü bağlanımı olanlar ilişkilerini tehlike altına sokmamak için bilişsel olarak da seçenekleri görmezden gelirler (Rusbult ve Arriage,1997). Ancak yine de cezbedici seçenekler, devam eden ilişkiler için tehdit oluşturabilir (Rusbult, Arriage ve Agnew, 2001). Seçeneklere kapalı olma yönelimi, ilişki bağlanımı yüksek olanlar arasında daha fazladır (Johnson ve Rusbult, 1989; Martz, Verette, Arriage, Slovik, Cox., Rusbult,1998; Rusbult, 1983). Görüldüğü gibi güçlü bağlanım, bireylerin sadece ilişkilerini sürdürme kararlarını belirlemez, aynı zamanda bireyin ilişkisini korumaya yönelik davranışlarda bulunmasına neden olur (Rusbult ve Buunk, 1993).

Tüm bunlara ek olarak, çiftlerin birbirlerine olan **güven** duyguları artıkça, birbirlerine olan bağlanımları da artar. Yani, onlar giderek daha fazla ilişkilerinden doyum alırlar, seçeneklere daha fazla kapalı olurlar ve ilişkilerine daha fazla yatırım yapmaya istekli olurlar (Rusbult, Olsen ve Hannon, 2004).

İlişkiye bağlanımla ilişkili önemli değişkenlerden bir diğeri de çiftlerin ilişkilerini **hakçalık** içinde algılayıp algılamamaları ile ilişkilidir. Bir başka deyişle, bireyin ilişkisindeki ödülleri ve bedelleri ile partnerinin ödülleri ve bedellerinin oranının dengeli olması, ilişki doyumu için çok önemlidir. Çiftlerin ödül-bedel oranları dengeli olduğunda, doyum düzeyi yüksek olacaktır. Bu oran farklı olursa, çiftler doyumsuz olacaktır ve bu ilişkiyi dengesiz olarak algılayacaklardır (Lawrance ve Byers, 1995; Rusbult ve Buunk, 1993; Van Yperon ve Buunk, 1990). Bu durum strese neden olur ve birey bunu azaltmak isteyecektir. Bunu da ya dengesizliği gidererek ya da ilişkisini bitirerek azaltacaktır. Pek çok çalışma hem evlilik öncesi hem de evlilik ilişkilerinde ilişki bağlanımı ile ilişkiyi hakçalık içinde algılama arasında olumlu ilişkilerin olduğunu göstermiştir (Feeney, Peterson ve Noller, 1994; Michaels, Acock ve Edwards, 1986; Sprecher, 1988; Walster, Walster ve Traupmann, 1978). Sabatelli ve Cecil-Pigo'nun (1985) evli çiftlerle yaptıkları çalışmaları dengesizliğin bağlanımın en önemli olumsuz yönde yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Bu çalışma doyumun hem kadınlar hem de erkekler için bağlanımın ikinci en güçlü yordayıcısı; çocukların varlığı erkekler için üçüncü

güçlü bağlanımın yordayıcısı; ilişki bitiminin ağır bedeli kadınlar için bağlanımın üçüncü önemli yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Ödül, bedel ve sosyal karşılaştırma değişkenlerinin kadınlarda ve erkeklerde ayrı ayrı bağlanımı yordama gücü, ülkemizde yapılan bir çalışmada (Sakallı-Uğurlu, 2002) da ele alınmıştır. Sakallı-Uğurlu bu çalışmasında, ödül (fiziksel çekicilik, güzellik, yaratıcılık, güvenilir olma, akıllı olma, anlayışlı olma gibi kişilik özellikleri), bedel (fedakarlık, ilişkiden daha fazla kimin yararlandığı), sosyal karşılaştırma (ilişkinin diğerlerinin ilişkisiyle karşılaştırması), ilişkiye harcanan zaman ve çaba ile ilişkinin idealdeki ilişkiye yakınlığının, bağlanımı ne derece yordadığını araştırmıştır. Bulgulara göre, kadınlarda bağlanımı daha çok ilişkinin idealdekine yakın algılanması, sonra da harcanan zaman ve çaba ile memnuniyet algısı anlamlı olarak yordamıştır. Erkeklerde ise, bağlanımı daha çok öncelikle memnuniyet algısı daha sonra da harcanan zaman ve çaba ile ilişkinin idealindekine yakın algılanması yordamıştır. Yani, erkeklerde memnuniyet algısı ağırlıklı olarak bağlanımı etkileyen değişkendir. Sakallı-Uğurlu, kadınlarda ve erkeklerde bağlanımı yordayan değişkenlerin benzer olduğunu, ancak bu değişkenlerin regresyon denkleminde giriş sırasının farklı olduğunu belirtmiştir. Son yıllarda Berger ve Jonoff-Bulman (2006) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışma ise, kişiler ilişkileri için harcadıkları bedellerin, partnerleri tarafından takdir edildiğini ya da bu bedellerin olumlu sonuçları olduğunu algıarlarsa, bu kişilerin ilişki doyumu ve bağlanım düzeylerinin arttığını ortaya koymuştur.

İlişki bağlanımını belirleyen bir başka etmen de çiftlerin ailelerinin ya

da arkadaşlarının ilişkilerini onaylama derecesi yani **sosyal onay** ile ilgilidir. Çoğu çalışma ilişki bağlanımı ile sosyal ağ onayı arasında olumlu ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Cox, Wexler, Rusbult ve Gaines,Jr, 1997; Lewis, 1973; Johnson, 1987; Parks, Stan ve Eggert, 1983). Parks ve arkadaşları, bireylerin romantik ilişkilerine bağlanım düzeyleri ile hem kendi hem de eşlerinin ailesi ve arkadaşlarından aldıkları sosyal desteği algılamaları arasında olumlu bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. İlişkileri en az altı aydır devam edenlerle yaptıkları çalışmalarında, Neyer ve Voight (2004) da hem aileden hem de arkadaşlardan alınan sosyal onayın ilişkiler üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Hortaçsu (1997b) Türk ve Amerikalı ergenlerle gerçekleştirdiği kültürlerarası çalışmasında, Amerikalılarla karşılaştırıldığında Türklerin, kendileri için önemli diğerlerinden aldıkları geribildirimi, daha çok önemsedikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu da sosyal onay ile kültürel özellikler arasında bir bağlantı olabileceğini düşündürmektedir.

Tüm bunlara ek olarak bireylerin **sorunlar karşısında gösterdikleri davranış biçimleri** de ilişki bağlanımını belirlemektedir. Gösterilen bu davranış biçimleri de yatırım modeli değişkenleriyle bağlantılı olduğu ileri sürülmüştür (Rusbult, 1980a; Rusbult, Zembrodt ve Gunn,1982; Rusbult, 1987). Rusbult ve arkadaşları (1982), ilişkide sorunlar karşısında gösterilen davranışları tanımlamak amacıyla ileri sürdükleri Çıkış/Konuşma/Bağlılık/Umursamama Modeli (Exit/Voice/Loyalty/Neglect Model-EVLN) ile yatırım modeli arasındaki bağlantılara bakmışlardır. Rusbult ve arkadaşları, ilişki doyumu yüksek bireylerin, sorunlar karşısında

ilişkilerini yeniden yapılandırmayı ve yapıcı davranışlarda (örn., iletişim kurma, kendini açma, aşık olduğunu söyleme gibi) bulunmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu bireyler daha çok konuşma ve bağlılık tepkileri verirlerken, çıkış ve umursamama başa çıkma yöntemini çok az kullanmışlardır. Yatırım düzeyi yüksek olanlarda, ilişkiyi sürdürmek amacıyla yapıcı davranışlarda (örn., sorunları tartışma, uzlaşma, etkin bir biçimde sorun çözme yönelimi, koşulların düzelmesini sabırla bekleme) bulunmuşlardır. Bunlar da sorunlarla baş ederken konuşma ve bağlılık türü tepkileri daha çok, çıkış ve umursamama tepkilerini ise, çok az kullanmışlardır. Ancak, hem ilişki doyumu hem de yatırım düzeyi düşük olanlar daha çok yıkıcı davranışlar (örn., eşini önemsememe, ilişkisinin daha da kötüye gitmesine izin verme ya da ilişkiyi bitirme gibi) göstermişlerdir. Son olarak, seçeneklerin niteliğini değerlendirmenin de bireylerin doyumsuzluklara verdikleri tepkileri etkilediği bulunmuştur. Rusbult ve arkadaşları'na göre bu durumun nedenleri şu şekilde açıklanabilir. İlk olarak, olumlu seçenekler (daha iyi bir partner ya da yalnız olmak) hem kişiyi bir şeyler yapma yönünde güdüler (etkin olma, tartışma ya da çıkış) hem de ona güç verir. İkinci olarak, bireyin daha iyi seçeneklerinin olduğunu düşünmesi, ilişkiyi bitirmesini yani çıkış yöntemini kullanmasını kolaylaştırırken, ilişki bağlılığını azaltır. Fakat, bireyin iyi bir seçeneğinin olmaması, ilişkiye bağlı kalmasına ve edilgen bir biçimde ilişkiyi sürdürmesine neden olabilir (örn., sadık kalma). Bir başka deyişle, onun ilişkiye bağlanımına neden olur. Rusbult ve arkadaşlarının çalışmaları, seçeneklere ulaşabilme olasılığının yüksek olduğunu düşünenlerin, daha

çok çıkış yöntemini kullandıklarını ortaya koymuştur. Üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen bir diğer çalışmada (Knee, Patrick, Vietor ve Neighbors, 2004) bağlanım düzeyi düşük olanların, ilişkilerinde algıladıkları çatışma düzeyinin daha yüksek olduğunu göstermiştir.

1.9. Yatırım Modeli ve Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi

Romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi de bağlanımla doğrudan ilişkili olan bir diğer ilişkiisel değişkendir. Ülkemizde bu konunun ilk olarak Öner (2000a, 2000b, 2001) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda ele alındığını görmekteyiz. Öner (2000a) üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği ilk çalışmasında, yedi maddeden oluşan ve romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimiyle ilgili özgül bilgiler sağlayan Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeğini (FTORR-The Future Time Orientation Scale in Romantic Relationships) geliştirmiştir. FTORR kişinin gelecekteki yatırımları ve bağlanımına yönelik düşünceleri ile bu ilişkisine yönelik gelecekteki planlarıyla ilgili maddeleri içermektedir. Bir başka deyişle, bu maddeler gelecekteki bağlanımla ilgilidir. Öner bu çalışmasında, bireylerin romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimlerini değerlendirmek amacıyla FTORR ve genel gelecek zaman yönelimlerini belirlemek için Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeğini (FTO- The Future Time Orientation Scale) kullanmıştır. Sonuçlar, romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi düşük

olanlarla karşılaştırıldığında yüksek olanların, ilişki doyum düzeylerinin daha düşük olduğunu göstermiştir. Buna karşılık, genel ilişkilerinde gelecek zaman yönelimi yüksek olanların ilişki doyumları düşük olanlardan daha yüksektir. Öner aynı çalışmasının ikinci bölümünde, FTORR'nin faktör yapısını incelemiş ve bunun sonucunda üç alt ölçek elde etmiştir. Bunlar; gelecekteki bağlanıma yönelik ilgiler, gelecek yatırımlar ve gelecekte ilişkide olmadır. İlişki doyumu yüksek ve düşük olan bireyler, bu alt ölçeklerden aldıkları puanlar açısından karşılaştırıldığında, sadece gelecek bağlanımı açısından bireylerin farklılaştığı gözlenmiştir. Buna göre, ilişki doyumu düşük olan öğrenciler daha fazla gelecekteki bağlanımla ilgilenmişlerdir. Buna karşılık, ilişki doyumu yüksek olanların gelecek bağlanım puanları daha düşüktür. Öner'in bu ikinci çalışması da ilişki doyumu yükseldikçe, geçici ilişkilere yönelmenin arttığını ve uzun dönemli bağlanımla daha az ilgilenildiğini ortaya koymuştur. Bir başka deyişle, Öner'e göre ilişki doyumu, ilişkilerde gelecek bağlanımını olumsuz yönde etkiler. Öner (2000b) farklı bir çalışmasında da bu yönde bir bulgu bulmuştur. Öner'e göre uzun dönemli bağlanımları tercih etmek, ilişki beklentilerini artırabilir. Bu da bireylerin yeni ilişkiye başlarken ya da devam eden ilişkilerde daha temkinli olmalarına neden olabilir. Diğer bir deyişle, gelecek bağlanımı gereksinimi yüksek olan bir kişinin, partner seçerken daha seçici ve devam eden ilişkisinin geleceği için daha kaygılı olabileceği beklenebilir. Bunlara ek olarak, Öner uzun süreli birliktelik arayan bireylerin daha takıntılı olabileceğini belirtmiştir, çünkü bu bireyler yaşamlarının geri kalanını partnerleriyle geçirmeyi beklerler. Ayrıca, bu bireylerin ilişkilerinden kolay kolay doyum almamaları, ilişkilerindeki

olumsuz yaşantılara hoşgörülu olmamalarıyla da ilgili olabilir. Ek olarak, bu bireyler herhangi bir olumsuz deneyimi, ilişkilerinin geleceği için tehdit olarak değerlendirebilirler. Bu bulguyla ilgili olarak Öner'in ileri sürdüğü bir diğer açıklama ise, bu bireylerin ilişkilerinde olumsuz deneyimleri olmasa bile, geleceğin belirsizliği onları olumsuz etkileyebilir. Geçici ilişkileri yaşamaktansa yalnız kalmayı tercih edebilirler. Diğer yandan, gelecekteki bağlanımla daha az ilgilenenler, ilişkilerindeki mevcut duruma odaklanmayı tercih edebilirler, çünkü bu bireylerin ilişkiye bağlanma gereksinimleri yoktur. Ayrıca, ilişkilerinin geleceğiyle ilgili daha az kaygıları ve beklentileri vardır. Sonuç olarak, bunlar da mevcut ilişki doyumlarını artırabilir. Öner'in bu bulguları, bağlanım ve ilişki doyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı araştırmacıların (örn., Rusbult, 1983; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998) bulgularından farklıdır.

Öner (2000b) üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği bir diğer çalışmasında, flört deneyimi ve ilişki doyumunun romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi üzerindeki etkilerini ele almıştır. Bu çalışmada daha önce Öner'in (2000a) geliştirdiği FTORR ölçeğinin genişletilmiş versiyonu kullanılmıştır. Genişletilmiş FTORR ölçeğine yapılan faktör analizi sonucunda devamlı ilişkiler arama ve ilişkinin geleceğine odaklanma olmak üzere iki alt ölçek bulunmuştur. Bu çalışmada bireylerin ilişki deneyimleri olsun ya da olmasın, ilişkilerinden daha fazla doyum alanların, hem devamlı ilişkiler arama eğilimleri hem de ilişkinin geleceğine odaklanma puanlarının azaldığı gözlenmiştir. Diğer yandan, öğrencilerin daha önceden ilişki deneyimlerinin

olup olmaması da, FTORR puanlarını etkilemiştir. Buna göre, ilişki doyumu yüksek bireylerden önceden ilişki deneyimi olanlarla karşılaştırıldığında, ilişki deneyimi olmamış olanlar, daha fazla gelecek odaklıdır. Öner'e göre bu bireylerin uzun süreli ilişkilere yönelmeleri, yeni ilişkileri başlatamamalarına neden olabilir, bu bireyler hem çok temkinlidirler hem de ilişkilerinin geleceğiyle çok fazla ilgilenirler. Ek olarak, Öner'e göre olumsuz ilişki deneyimi ya da kısa süreli olumlu yaşantılar olmasındansa hiç deneyimlerinin olmamasının daha iyi olduğunu düşünebilirler. Buna karşılık, ilişki doyumu yüksek bireyler arasından, ilişki deneyimi olmuş olanlar, ilişkinin geleceğinden çok ilişkinin sürdürülmesiyle daha çok ilgilendikleri bulunmuştur. Benzer olarak, ilişki doyumu düşük olan grup, ilişkinin geleceğinden çok ilişkinin sürdürülmesi ile daha çok ilgilenmiştir. Ancak, ilişki doyum düzeyi düşük grup arasında ilişki deneyiminin olup olmaması anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Sonuç olarak, Öner'in (2000a) çalışmasıyla tutarlı olarak bu çalışmada da ilişki doyumu yüksek olanlar daha az ilişkilerinin geleceğine odaklanmışlardır.

Üniversite öğrencileriyle yapılan bir diğer çalışmada (Öner, 2001) kıskançlık, ilişki doyumu ve ilişkiyi bitirmeye isteklilik gibi çeşitli ilişkisel değişkenlerin, romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimini yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Öner, doyumsuz ilişkilerde ilişkiyi bitirmeye az istekli olanların daha çok gelecek zaman yönelimli olduklarını bildirmiştir. Öner bu durumun gelecek bağlanımıyla açıklanabileceğini ifade etmiştir. Bu bireyler ilişkilerindeki olumsuzlukları hoşgörüyü karşılayabilirler, çünkü hem

ilişkilerine çok bağlanmışlardır hem de ilişkilerinin geleceğiyle ilgili zihinleri meşguldür. Bu çalışmada partner seçiminde çok seçici olanlar, FTORR'den daha yüksek puanlar almışlardır, çünkü onlar kalıcı ilişkiler ararlar. Ek olarak, kendilerini kıskanç olarak algılayanların ilişkilerini sürdürmeye daha çok istekli oldukları gözlenmiştir. Buna karşılık, kıskanç olmadığını düşünenler, ilişkilerini geçici olarak algılamışlardır. Sonuç olarak, bu çalışma ilişki doyumu, olumsuz ilişkileri bitirme istekliliği ve kıskançlığın gelecek zaman yönelimini yordadığını göstermiştir. Daha önceki çalışmalarından farklı olarak Öner bu çalışmasında, ilişki doyumunun hem bağlanım hem de tedbirle birlikte ele alındığında gelecek zaman yönelimini artırdığı bulunmuştur. Yani, bireylerin bağlanım, doyum ve tedbir düzeyleri arttıkça, ilişkilerinin geleceğine yönelik planları da artmaktadır. Sonuç olarak, ilişki doyumu tek başına FTORR ile olumsuz yönde ilişkilirken, ilişki doyumu, bağlanım ve tedbirle birlikte FTORR ile olumlu yönde ilişkilidir. Yani, bağlı ya da tedbirli bireyler ilişkilerinden doyum aldıklarında, romantik ilişkilerinin geleceğine yönelik ilgileri de artmaktadır.

Sakallı-Uğurlu (2003) heteroseksüel flört ilişkisi olan üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmasında, romantik ilişkilerle ilgili toplumsal cinsiyet temelli kalıpyargıların gelecek zaman yönelimini etkileyebileceğini ileri sürmüştür. Sakallı-Uğurlu'a göre bu kalıpyargılar, bireylerin gelecek beklentileri, bağlanımları ve ilişkilerine yaptıkları yatırımları üzerinde etkili olabilir. Sakallı-Uğurlu kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı yaptığı regresyon analizi sonucunda, kadınların ilişki doyumu düzeylerinden çok, erkeğin

başat ya da otoriter olması gibi romantik ilişkilerle ilgili kalıpyargıları ve kadının kabul ediciliğiyle ilgili tutumlarının gelecek zaman yönelimlerini daha iyi yordadığını bulmuştur. Erkeklerde ise hem ilişkisel doyum hem de erkeğin baskın olması gibi romantik ilişkilerle ilgili kalıpyargılar, gelecek zaman yönelimini yordamada önemli yordayıcılardır. Sakallı-Uğurlu'nun bu çalışmasında Öner'in (2000a,2000b) bulgularından farklı olarak, mevcut ilişki doyumu düşük olanlarla karşılaştırıldığında doyum düzeyi yüksek olanlar, daha çok gelecek zaman yönelimlidirler. Bu bulgu Rusbult'un (1983) yatırım modeliyle de tutarlıdır. Sakallı-Uğurlu, bu bulgular arasındaki tutarsızlığın, Öner'in (2000a,2000b) çalışmalarında uygulama yapıldığı sırada bazı katılımcıların mevcut ilişkilerinin olmamasıyla açıklanabileceğini ileri sürmüştür. Ayrıca, Öner-Özkan'a (2004) göre, bu farklılık ölçüm yöntemlerinin farklı olmasından ya da Öner'in çalışmalarında genel ilişki doyumunun ele alınmasından, Sakallı-Uğurlu'nun çalışmasında ise, mevcut ilişkiye yönelik doyumun ölçülmesinden kaynaklanıyor olabilir. Öner-Özkan (2004) üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği bir diğer çalışmasında ise, gelecek zaman yönelimi yüksek olanların birlikte oldukları kişilerle düşünce ve davranış farklılıklarına karşı daha hoşgörüsüz olduklarını saptamıştır. Öner- Özkan'a göre bu durum üzerinde, bu bireylerin ilişkilerine mükemmelliyetçi bir tarzla yaklaşıyor olmalarının payı olabilir. Öner-Özkan, ayrıca yüksek gelecek zaman yönelimli kişilerin, ilişkilerinde daha çok kendini açma, derin yakınlık ilişkileri kurma ve daha çok ilişkilerini geliştirici yüklemelerde bulunduklarına işaret etmiştir.

Öner (2002) gelecek zaman yönelimiyle bağlantılı önemli değişkenlerden birinin de **ilişki izlenim ayarlamacılığı (relational self monitoring)** olduğunu belirtmiştir. Snell'e (2002) göre ilişki izlenimi ayarlamacılığı, bir kişinin yakın ilişkisini diğerlerinin nasıl algıladığına aşırı önem vermesi ve sürekli olarak bunu düşünme eğilimidir. Ona göre düşüklerle karşılaştırıldığında ilişkisel izlenim ayarlamacılığı yüksek olanlar, diğerlerinin ilişkileri için ne düşündüğüne aşırı önem verirler. Ek olarak, bu bireyler bulundukları ortama hemen uyum gösterirler ve sosyal ortamın atmosferine göre kendilerini sunarlar (Snyder, 1987; akt., Öner, 2002). Norris ve Zweigenhaft (1999) yüksek izlenim ayarlamacıların ilişkilerinde daha çok sosyal statüler ya da diğerlerinden onay alma gibi dışsal etmenlerle ilgilendiklerini buna karşılık, düşük izlenim ayarlamacıların daha çok karşılıklı doyum gibi içsel etmenlerle ilgilendiklerini belirtmişlerdir.

Bağlanımla ilişki izlenimi ayarlamacılığı arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar ilişki izlenim ayarlamacılığı yüksek olanlarla karşılaştırıldığında, düşük ilişki izlenim ayarlamacıların, ilişkilerine bağlanım düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Goodwin ve Soon, 1994; Norris ve Zweigenhaft, 1999; Öner,2002; Snyder ve Simpson, 1984). Goodwin ve Soon, romantik ilişkilerde yüksek izlenim ayarlamacıların daha iyi bir seçenek durumunda ilişkilerini bitirmeye daha eğilimli oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Snyder ve Simpson üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdikleri çalışmalarında, ilişki izlenimi ayarlamacılığı düşük olanların daha çok ilişkilerine yatırım yaptıklarını ve bunun da bağlanıma yol açtığını ileri

sürmüşlerdir. Ayrıca çekici bir seçenek durumunda devam eden ilişkilerini bitirmeye daha isteksizdirler. Bu bireylerin daha önce deneyimledikleri ilişki sayısı da yüksek izlenim ayarlamacılarınkinden daha azdır. Öner (2002) düşük izlenim ayarlamacıların uzun süreli ilişkileri tercih edeceklerini varsaymıştır. Öner'e göre, yüksek izlenim ayarlamacılar geçici ilişkileri tercih ederler ve ilişkilerinin geleceğini daha az düşünürler. Ayrıca bu durum kadınlar ve erkekler açısından da farklılaşabilir. Öner bu görüşlerini sınamak amacıyla heteroseksüel üniversite öğrencileriyle bir araştırma yapmıştır. Öner beklentileriyle tutarlı olarak, hem kadınlarda hem de erkeklerde düşük izlenim ayarlamacıların yüksek izlenim ayarlamacılardan daha çok romantik ilişkilerinin geleceğine yönelik planlar yaptıklarını bulmuştur. Bir başka deyişle, bu bireylerin romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi puanları daha yüksektir. Bu noktadan hareketle, düşük ilişkisel izlenim ayarlamacıların ilişkiyi sürdürmeyle ve ilişkilerinin geleceğiyle ilgili bilişsel kararlarının dolayısıyla da bağlanımlarının daha yüksek olduğu söylenilebilir.

1.10. Yatırım Modeli ve Aşk Biçimleri

Literatür incelendiğinde bağlanım ve aşk arasında ilişkilere yönelik çok farklı bakış açıları olduğu görülmektedir (Harvey, 1995). Bu görüşlerin aşk ve bağlanımın paralel kavramlar olduğundan başlayıp, aşk ve bağlanımın tamamen birbirlerinden bağımsız kavramlar olduğuna (Solomon,1981), bağlanımın aşkın bir bileşeni (Sternberg,1986) ve aşkın bağlanımın bir

bileşeni olduğundan (Rusbult,1980a), bu kavramların büyük oranda örtüştüğü, ancak yine de bu kavramların kısmen bağımsız (Kelley,1983) olduğuna kadar, çok çeşitli olduğu göze çarpmaktadır. Aşk ve bağlanım arasındaki bağlantılarla ilgili yapılan çalışmalara geçmeden burada önce aşk kuramları kısaca tanıtılacak, ardından bu çalışma için önemli olan Lee'nin aşk sınıflandırması ele alınacaktır.

Aşkın psikolojide yaygın olarak incelenmeye başlamasıyla birlikte araştırmacılar aşk kavramına ilişkin değişik tanımlar ve aşk türlerini açıklamaya yönelik farklı sınıflandırmalar yapmışlardır (Aron ve Aron, 1996; Berscheid ve Walster, 1974; Clark ve Mills, 1979; Hatfield, 1988; Hendrick ve Hendrick, 1986,1991; Lee,1973,1977,1988; Rubin, 1970; Sternberg, 1986, 1988; Sternberg ve Grajek, 1984;Swensen ve Trahaug, 1985; Walster ve Walster, 1978).

Aşk kavramını tanımlama, aşk ve arkadaşlık arasındaki farkı belirleme ve aşkı ölçme çabaları incelendiğinde, Rubin'in (1970) aşk ve arkadaşlık ilişkilerinde hissedilen duygular arasındaki farklılıklar üzerinde durması, aşk üzerine yapılan ilk çalışmalar arasındadır. Ona göre aşk, yakınlık, gözetme ve bağlanma gibi üç bileşeni içeren bir tutumdur. Daha sonraki yıllarda Berscheid ve Walster'in (1974) tutkulu aşk, Walster ve Walster'in (1978) tutkulu aşk ve arkadaşça aşk sınıflandırması, aşka yönelik yapılan en genel ve en önemli sosyal psikolojik çalışmalar arasındadır. Tutkulu aşk, diğer kişi ile beraber olmak için yoğun istek duyma, yoğun fiziksel uyarılma (sıcaklık,

terleme, baş dönmesi vb.), bu kişiden ayrılma halinde kendini boşlukta hissetme ve kaygı yaşama ile ilişkilidir. Arkadaşça aşk ise, birlikte olunan kişinin mutluluğu için çaba gösterme, onunla ilgilenme, karşılıklı olarak kendini açma davranış ve deneyimlerinin paylaşıldığı, anlayış, sevgi, gözetme, saygı, şefkat ve derin duygusal yakınlık içeren duygusal bir durum olarak tanımlamıştır (Hatfield ,1988). Literatürde sık değinilen modellerden bir diğeri de Sternberg'in (1986) üçgen aşk kuramı'dır. Bu modele göre aşkın üç önemli ögesi bulunmaktadır. Bunlar; tutku, yakınlık ve karar-bağlanım. Sternberg aşkın bu bileşenlerini üç köşesi olan üçgene benzetilebileceğine işaret etmiştir. Bu nedenle onun kuramına üçgen aşk kuramı adı verilmiştir. Ona göre tüm aşk ilişkilerinde tutku, yakınlık ve karar-bağlanım öğeleri farklı derecelerde bulunur.

Buraya kadar tartışılan kuramsal modellerde aşkla ilgili bir tek ya da yalnızca birkaç sınıflandırma yapılmış ve aşk çok boyutlu olarak ele alınmamıştır. Lee (1973;1977;1988) ise, aşkın yalnızca bir biçiminin olmadığını ileri sürerek, çok boyutlu bir aşk türleri sınıflandırması yapmıştır. Lee'ye göre tutkulu aşk (eros), oyun gibi aşk (ludus) ve arkadaşça aşk (storage) olmak üzere üç temel aşk biçimi vardır. Bunlar kısaca şu şekilde özetlenebilir.

Tutkulu Aşk (Eros): Fiziksel çekiciliğe dayanan bir aşk biçimidir. Bu tür bir aşkı yaşayan bireyler, aşık oldukları kişiyi idealleştirirler. Tercih ettikleri fiziksel özellikleri de açıkça tanımlayabilirler. Tutkulu aşıklar, ilişkilerinde çok

fazla kaygılı değildirler ve aşkta karşılaşılabilecek risklere hazırdırlar. Oldukça sevecen ve iletişime açıktırlar. Duygusaldırlar ve ilişkilerine güvenli bir biçimde bağlanabilirler. Tutkulu bir biçimde aşık olsalar bile, birlikte oldukları kişilerin olumsuz yönlerini görebilirler ve duygularını onlara farklı yollardan açıklamaya çalışırlar. Böyle kişiler genellikle eşlerinin kusurlarının farkına varırlar. Ek olarak, tutkulu aşıklar ilişkilerinde saplantılı ve kıskanç değildirler, genellikle özel bir ilişki yaşamak isterler.

Oyun gibi aşk (ludus): Bağlayıcılığı düşük, eğlencesi ön planda, kısa süreli ve çok eşliliğe açık bir aşk biçimidir. Aşkî oyun olarak gören bireyler, aynı zamanda birden fazla kişiyle beraber olmaktan da hoşlanırlar ve hatta birlikte oldukları kişilerin hepsini eşit düzeyde sevdiklerine inanabilirler. Bu durum onlar için sorun değildir. Birlikte oldukları kişinin aşırı kıskanç olmasını istemezler, çünkü böyle bir sevgilinin aşkın eğlencesini bozacağını düşünürler. Fiziksel olarak ideal bir tipleri yoktur. Ayrıca bağlanım olmaksızın cinselliği gerekli görürler. Çok fazla duygusal değildirler ve ilişkilerini pek ciddiye almazlar. İlişkileriyle ilgili olarak geleceğe dair planlar yapmaktan kaçınırlar. Dahası, herhangi biriyle çok fazla zaman harcamaktan ve dolayısıyla bağlanmaktan kaçınırlar. İlişkilerinin nereye gittiği ya da duyguları konusunda konuşmazlar. Aşk yaşamlarındaki en önemli etkinlik değildir. Bütün bunlara karşılık, böyle kişiler eşlerine karşı bir şey hissediyorlarsa kıskanç da olabilirler.

Arkadaşça aşk (Storge): İhtirasa değil, benzerlik ve birbirini gözetmeye dayanan, zamanla gelişen bir aşk biçimidir. Aşkın özel bir arkadaşlık olmasını bekleyen bireyler için birlikte oldukları kişi ile değişik etkinlikleri ve ilgileri paylaşmak çok önemlidir. Arkadaşça aşıklar, ilişkilerinde rahatlık arayan oldukça sevecen kişilerdir. Sevgililerinin yokluğunda, takıntılı ya da kaygılı değildirler. Onlar için fiziksel etkileşim çok da önemli değildir ve birlikte olacakları kişide bulunmasını bekledikleri belirli fiziksel özellikler yoktur.

Lee (1973,1988) bu üç aşk biçiminin değişik bileşimleri ile ikincil aşk biçimlerinin ortaya çıkarılabileceğine işaret etmiştir. Örneğin, mantıklı aşk (pragma) bunlardan arkadaşça aşk ve oyun gibi aşkın bir bileşimidir. Sahiplenici aşk (mania) tutkulu aşkla ve oyun gibi aşkın; özgeci aşk (agape) ise tutkulu aşkla arkadaşça aşkın bir bileşimidir (Lee, 1973,1988). Bunlar da kısaca şu şekilde özetlenebilir:

Mantıklı Aşk (Pragma): Devam edileceğine ve olumlu bir gelecek sağlayabileceğine inanılan ilişkilerdeki eşlere duyulan aşk biçimidir. Mantıklı aşıklar toplumsal ve kişisel özellikleri temel alarak, birlikte oldukları kişilerle uyum ararlar. Onlar için eşlerinin özgeçmişi önemlidir (din, eğitim, aile özellikleri). Bu tür aşıkların, ilişkiye başlamadan önce, olası eşlerinde aradıkları bazı özellikler vardır. Böylece, ilişkiye bağlandıklarında gerekli önlemleri almış, belirsizlikten kaçınmış olurlar. İlişkilerini karşılıklı bağlılık ve düşüncelilik çerçevesinde sürdürmeyi ve arkadaşça aşıklar gibi ilişki içinde arkadaşlıklarını geliştirmek isterler.

Sahiplenici Aşk (Mania): Kıskanç, güvensiz, takıntılı, biraz da hasta aşk biçimidir. Sahiplenici aşıklar ilişkilerinde yoğun bir biçimde duygusaldırlar ve aşık olmaya güçlü duygusal gereksinimleri vardır. Birlikte oldukları kişiyi her gün görmek ister ve geleceğe yönelik hayaller kurarlar. Birlikte oldukları kişiyle çok çabuk yakınlık kurarlar. İlişkilerine pek güvenmezler ve sürekli olarak birlikte oldukları kişiyi kaybetme korkusu yaşarlar. Ek olarak, sahipleniciler aşkın zor ve acılı olmasından da korkar, aşkın heyecanını yaşamaktan hoşlanırlar. Çok kıskançtırlar ve eşlerinin ilişkiye kendilerinden daha fazla bağlanım göstermesini isterler. İlişkileri sorunlu bile olsa, genelde onu bitiremezler, ilişkiyi bitiren genellikle eşleri olur. Ayrılığın olumsuz etkilerini uzun süre üzerlerinden atamaz, ilişkilerinde ve ilişki bittikten sonra acı çekmekten hoşlanırlar. Onları hangi fiziksel özelliklere sahip bireylerin etkileyebileceği konusunda net değildirler.

Özgeci Aşk (Agape): Karşısındakini kusurlarına rağmen seven, onun iyiliğini kendi iyiliğinden çok düşünen aşk biçimidir. En ideal aşk biçimlerinden biridir. Özgeci aşıklar aşkı vermeye inanırlar, çünkü herkes bunu hak eder. Aşkı hissetmeyi görev gibi algırlar, ancak ondan hiçbir beklentileri yoktur. Aşkın güzel olması gerektiğine inanmalarına rağmen, birlikte oldukları kişinin kendi gereksinimlerini karşılamasını beklemezler. Ancak kendilerini kurban olarak da görmezler. Fiziksel görünüm açısından genellikle belirgin bir tercihi yoktur ve genellikle bağışlayıcı ve destekleyicidirler. Ayrıca ilişkilerinde dürüstlüğe inanırlar, çok fazla duygusal değildirler.

Görüldüğü gibi Lee'nin sınıflandırmasına göre üç temel aşk biçimi vardır. Diğer aşk biçimleri de bunların birer bileşimidir. Lee'ye göre bu yoldan pek çok aşk biçimleri de türetilebilir. Ancak birincil ve ikincil türler toplumda en fazla gözlemlenen aşk biçimleridir. Lee'nin aşka yönelik bu sınıflandırmasının pek çok araştırmacının aşkı ele alışıyla örtüştüğü görülmüştür. Örneğin Walster ve Walster'in (1978) tutkulu ve arkadaşça olmak üzere aşkı iki grupta ele almaları, Lee'nin aşk sınıflandırması ile uyumludur. Yine, Thibaut ve Kelley (1959) ve Clark ve Mills'in (1979) ödül-bedel yaklaşımını temel alan kuramları, Lee'nin mantıklı aşk biçimi ile paraleldir.

Hendrick ve Hendrick (1986) Lee'nin önerdiği bu aşk sınıflandırmasını (tutkulu aşk, arkadaşça aşk, mantıklı aşk, sahiplenici aşk, özgeci aşk ve oyun gibi aşk) ölçmek amacıyla Aşka Yönelik Tutumlar Ölçeği (Love Attitudes Scales, LAS) geliştirmişlerdir. Ancak, daha sonraki yıllarda bu ölçeğin genel olarak aşk ilişkilerinde tutumunu ölçtüğü ileri sürülmüştür. Bu nedenle, Hendrick ve Hendrick (1990) bütün maddeleri ilişkiye özgü uyarlamışlardır. Daha sonra ise, Hendrick, Hendrick ve Dicke (1998) uygulama ve zaman kullanımı açısından LAS:Kısa formunun oluşturmanın daha yararlı olacağına inanmışlardır. Böylelikle üniversite öğrencilerinin katıldığı üç ayrı çalışma ile LAS: kısa formunun geçerliği ve güvenilirliğini sınamışlardır. Hendrick ve arkadaşları (1998) LAS: kısa formunun, uzun formda olduğu gibi tutkulu aşk, özgeci aşk, sahiplenici aşk, oyun gibi aşk,

arkadaşça aşk ve mantıklı aşk olmak üzere altı aşk biçimini ölçtüğünü ortaya koymuşlardır.

Aşk biçimleriyle ilgili yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde, aşk biçimlerinin kişilik özellikleri (Davies, 1996; White, Hendrick ve Hendrick, 2004); alkol kullanma ve depresyon (Arnold ve Thompson, 1996), cinsel tutumlar (Frey ve Hojjat, 1998; Hensley, 1996), kendilik sunumları (Neto, 1993), denetim (kontrol) odağı (Dion ve Dion, 1973) kendini açma (Arnold ve Thompson, 1996; Hendrick ve Hendrick, 1987a), gebeliği önleyici davranışlar (Adler ve Hendrick, 1991) ve bireysellik- toplulukçuluk (Dion ve Dion, 1991) gibi pek çok değişkenle ilişkisine bakıldığı dikkati çekmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde LAS: kısa form ya da uzun form kullanılarak çok sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarında pek çoğunun aşk biçimleri ile cinsiyet ilişkisi üzerine odaklandığı göze çarpmaktadır (Bailey, Hendrick ve Hendrick, 1987a, 1987b; Dion ve Dion, 1991; Hendrick ve Hendrick, 1986; Meeks, Hendrick ve Hendrick, 1998; Hendrick ve Hendrick, 1995; Hensley, 1996; Worebey, 2001; Walsh, 1991). Bu çalışmalarda, erkeklerin kadınlara oranla aşkı daha çok oyun olarak; kadınların ise erkeklere oranla aşkı daha çok arkadaşça, mantıklı ve sahiplenici olarak gördükleri gözlenmiştir. Cinsiyetler arasında gözlenen bu farklılıklar üzerinde, kültürel değerler ve kültürel öğretilerin de etkili olduğu söylenilebilir (Davies, 2001; Hendrick ve Hendrick, 2002b; Medora, Larson, Hortaçsu ve Dave, 2002). Medora ve arkadaşlarının (2002) Amerikalı, Türk ve

Hindistanlı üniversite öğrencilerinin romantizme yönelik tutumlarını karşılaştırdıkları kültürlerarası çalışmaları, Amerikalı öğrencilerin romantizm puanlarının en yüksek olduğunu göstermiştir. Amerikalı öğrencileri Türk ve daha sonra ise Hindistanlı öğrenciler izlemiştir. Amerikalılar, Japonya ve Rusyalılarla yapılan kültürlerarası bir diğer çalışma (Sprecher, Aron, Hatfield, Cortese, Potapova ve Levitskaya, 1994) ise, tutkulu aşk biçiminin bu ülkelerde en çok görülen aşk biçimi olduğunu göstermiştir. Kültürlerarası bakıldığında, tutkulu aşk biçiminin en çok Amerikalılar; oyun gibi aşk biçiminin de en çok Rusyalılar arasında olduğu gözlenmiştir. Japonların ise, ilişkilerinde en az romantik olan grup olduğu saptanmıştır. Amerikalı erkeklerle karşılaştırıldığında kadınların, daha çok mantıklı aşk biçimine sahip oldukları ve daha az aşkı oyun gibi gördükleri sonucuna varılmıştır. Ek olarak, hem Amerikalı hem de Rusyalı kadınların ilişkilerine sahiplenici bir tarzla bağlanma düzeyleri erkeklerden daha yüksektir. Buna karşılık, Japon kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin, daha çok sahiplenici aşk biçimlerine sahip oldukları saptanmıştır. Ek olarak, Sprecher ve arkadaşları bu sonuçların, bağlanma stilleriyle de ilişkili olabileceğini belirtmişlerdir. Buna göre, güvenli bağlanma stili en çok Amerikalılar; kaçınmacı bağlanma stili de en çok Rusyalılar ve Japonlar arasında gözlenmiştir.

Ülkemizde aşk biçiminin ölçümü amacıyla Aşka Yönelik Tutumlar Ölçeği'nin (LAS) kullanıldığı çalışmalarda (Büyükşahin ve Hovardaoğlu, 2004; Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu, 2005; Hasta ve Büyükşahin, 2006) cinsiyet ile aşk biçimleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Büyükşahin ve

Hovardaoğlu'nun (2004) ilişkilerini resmileştiren (evli ya da sözlü/nişanlı) ve resmileştirmeyen (flört ilişki) çiftlerle yaptıkları çalışmalarında, kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin ilişkilerine daha fazla özgeci aşk biçimiyle bağlı oldukları görülmüştür. Bir başka deyişle, kadınlara göre erkeklerin daha destekleyici ve daha çok eşinin iyiliğini kendi iyiliğinden çok düşündüğü belirlenmiştir. Bu bulgu ile tutarlı olarak Hasta ve Büyükşahin'nin (2006) flört ilişkisi olan ve evlilerle yaptıkları çalışmaları da, erkeklerin kadınlardan daha fazla ilişkilerini özgeci aşk biçimiyle bağlı olduklarını ortaya koymuştur. Ayrıca bu çalışma erkeklerin kadınlara göre daha fazla aşkı oyun gibi gördüklerini göstermiştir. Ülkemizde yapılan bu iki farklı çalışmanın ilki, çiftlerle yapılırken, ikincisi bireylere bireysel olarak uygulanmıştır.

Bu çalışmanın temel değişkenlerinden biri olan ilişki doyumu ile aşk biçimleri arasında bir bağlantılı olabileceği düşünülebilir. İlişki doyumu bir ilişkinin memnun edici olarak algılanma düzeyi olarak kavramlaştırılmasıdır. Bireyler ilişkilerinde yüksek düzeyde ödül elde ederlerse ve düşük düzeyde bedel öderlerse, ilişkilerinden doyum alırlar. Ödüller kişinin eşi ya da ilişkiden kaynaklanan hoşnutluk ya da doyum verici her şey olabilir (cinsel doyum, sosyal destek vb). Bedeller ise, bir kişinin eşinin onun hoşlanmadığı davranışlarda bulunması (para konuları ile ilgili olarak sürekli tartışma gibi) ya da kendisinin ilişkisi için harcadığı çabalardır (Impett, Beals ve Peplau, 2003). Daha önce de belirtildiği gibi, insanların ilişkilerindeki olumlu ve olumsuz yaşantılara tepkileri, ilişkilerine yönelik algıları ve partnerlerine yönelik

davranışları tercih ettikleri aşk biçimlerine göre değişebilmektedir, dolayısıyla bu bireylerin ilişki doyum düzeylerinin farklı olabileceği düşünülmektedir.

Bazı araştırmacılar aşk biçimleri ve ilişki doyumu arasında karşılıklı bir etkileşim içinde olduğunu ileri sürmüşlerdir (Hendrick ve Hendrick, 1988; Hendrick, Hendrick ve Adler, 1988; Meeks, Hendrick ve Hendrick, 1998; Richardson, Medvin ve Hammock, 1988; Sternberg, Hojjat ve Barnes, 2001; White, Hendrick ve Hendrick, 2004). Buna göre, ilişki doyumu tutkulu aşk, özgeci aşk ve arkadaşça aşk biçimi ile olumlu; aşkı oyun gibi görme ve sahiplenici aşk biçimleri ile olumsuz yönde ilişkilidir. Bu çalışmalar özellikle tutkulu aşk biçimi ile ilişki doyumu arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bu da bu tutkulu aşkların kendilerine ve ilişkilerine güvenmeleri, ilişkilerindeki ve partnerleriyle olan sorunları görebilmeleri gibi olumlu özelliklerine yüklenebilir. Hendrick ve Hendrick'in (1987b) bir çalışmaları da aşkı oyun gibi görmenin azalan ilişki bağlanımı ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Romantik ilişkisi olan liseli öğrenciler ile yapılan bir çalışma (Levesque, 1993), aşk biçimlerinin ilişki doyumunu yordadığını göstermiştir. İlişki doyumu ile tutkulu ve özgeci aşk arasında olumlu; aşkı oyun gibi görme arasında ise olumsuz ilişki vardır. Arkadaşça aşk, mantıklı aşk ve sahiplenici aşk ilişki doyumu ile ilişkili değildir. Ayrıca bu çalışma, erkeklerde sadece özgeci aşk biçiminin ilişki doyumunu yordadığını göstermiştir. Kadınlarda ise ilişki doyumunu hem özgeci aşk hem de tutkulu aşk biçimi yordamaktadır.

Aşk biçimleriyle ilişkili olduğu düşünülen bir diğer değişken, ilişkiye yapılan yatırımlardır. Rusbult'un (1980a,1983) yatırım modeli değişkenleri temel alınarak, aşk biçimleri ve yatırım modeli değişkenleri arasındaki ilişkiyi ele alan çok sayıda araştırma (Crawford, Feng, Fischer ve Diana, 2003; Morrow, Clark ve Brock, 1995) olmamakla birlikte, bu ilişkilerin dolaylı olarak bir çok araştırmaya (Meeks, Hendrick ve Hendrick; 1998; Richardson, Hammock, Lubben ve Mickler, 1989) konu olduğu görülmektedir.

Hendrick, Hendrick ve Adler (1988) flört ilişki türü olan bireylerle yaptıkları iki ay devam eden boylamsal çalışmalarında, ilişkisi devam eden ve biten bireyleri, aşk biçimleri, benlik saygısı, ilişki doyumu ve yatırım miktarı açısından karşılaştırmışlardır. İlişkisi bitmiş olanlarla karşılaştırıldığında ilişkisi devam edenlerin, daha fazla tutkulu aşk biçimiyle ilişkilerine bağlı oldukları, ayrıca bu bireylerin benlik saygısı, ilişki doyumları ve ilişkisel yatırımlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. İlişkisi bitmiş olanlar ise, aşkı daha çok oyun gibi değerlendirmişlerdir. Richardson, Medvin ve Hammock (1988) aşkı oyun gibi gören kişilerin ilişkilerinin kısa sürdüğünü ve sık sık partner değiştirdiklerine, mantıklı aşk biçimi olanların ise, ilişkilerinin uzun süre devam ettiğine işaret etmişlerdir. Benzer şekilde, Hensley (1996) aşkı oyun gibi görmeyle cinsel deneyimler arasındaki ilişkiyi incelediği bir çalışmada, aşkı oyun gibi görme ile çok sayıda kişiyle cinsel deneyim yaşama arasında olumlu bir ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Miller

(2003) seçenekleri yani bir başkasıyla beraber olabilmeyi olumlu değerlendirme ile ilişki sayısı arasında olumlu ilişkilerin olduğunu belirtmiştir.

Morrow, Clark ve Brock (1995) aşk biçimleriyle yatırım modeli değişkenleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri bir çalışmalarında, tutkulu ve özgeci aşk biçimiyle ilişki doyumu, ilişki yatırımı, ilişkisel ödüller, seçeneklerin niteliğini olumsuz değerlendirme ve bağlanım arasında olumlu bir ilişkinin; oyun gibi aşkla sözü edilen bu değişkenler arasında ise olumsuz bir ilişkinin olduğu sonucuna varmışlardır. Lund (1985) lisansüstü üniversite öğrencileriyle yaptığı boylamsal çalışmasında, bağlanımı en iyi yordayan ilişkisel değişkenleri belirlemeyi amaçlamıştır. Bu çalışması bağlanımı en iyi ilişkiye yapılan yatırımların, daha sonra da aşk ve ödüllerin yordadığını göstermiştir.

Meeks, Hendrick ve Hendrick (1998) aşkı oyun gibi görenlerle karşılaştırıldığında tutkulu ve özgeci aşıkların, hem ilişkilerine çok fazla yatırım yaptıkları hem de partnerlerinin mutluluğu ile çok fazla ilgilendikleri için, olumlu çatışma yönetimi davranışlarını daha çok kullandıklarına işaret etmişlerdir. Ek olarak, Meeks ve arkadaşları aşk biçimlerine göre tercih edilen çatışma stratejilerinin farklılık gösterdiğini belirtmişler ve bu sonuçları da ilişkiye yapılan yatırımlara dayandırmışlardır.

Ülkemizde bu konuyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu (2005) flört ilişkisi olan bir örneklemede

İlişki İstikrarı Ölçeğini (İİÖ) uygulamışlardır. Bu çalışmalarında yatırım modeli değişkenleri ile aşk biçimleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Onlar ilişki doyumuyla özgeci aşk, arkadaşça aşk, tutkulu aşk ve sahiplenici aşk arasında olumlu bir ilişkinin; oyun gibi aşk arasında ise olumsuz bir ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulguların büyük bir bölümü yurt dışındaki bulgularla tutarlıdır, ancak sadece yurt dışından farklı olarak (Meeks, Hendrick ve Hendrick, 1998; Richardson, Medvin ve Hammock, 1988) bizim ülkemizde, sahiplenici aşk biçimi ile ilişki doyumu arasında olumlu ilişki gözlenmiştir. Ülkemizde bu konuyla ilgili yapılan daha önceki çalışmalarda (Demirtaş, 2004; Büyükşahin, 2005; Büyükşahin ve Hovardaoğlu,2004) bu yönde bir bulgu elde edilmiştir. Bu çalışmalar, ilişki doyumuyla ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma (Büyükşahin, 2005) ve kıskançlık (Demirtaş, 2004) arasında olumlu ilişkilerin olduğunu ortaya koymuştur. Sümer ve Güngör (1999a) bağlanma stillerini ele aldıkları çalışmalarında, batı toplumlarında yapılan çalışmalardan farklı olarak, ülkemizde saplantılı bağlanma stiline görece yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu'na (2005) göre, Türkiye gibi toplulukçu kültürü olan ülkelerde, tutkulu ve kıskanç olan sahiplenici aşklar ilişkilerine saplantılı ve bağımlı olma eğilimindedirler. Bu duyguları onların mevcut ilişkileri bittiğinde, bir başkasıyla ilişki kuramayacakları korkusuna yol açabilir. Bu korkuyla bireyler ilişkilerine daha fazla bağlanıp, ilişkilerinden doyum alabilirler. Hatta yalnız kalmamak için doyum almadıkları bu ilişkilerini sürdürebilirler. Hasta ve Büyükşahin (2006) bir başka çalışmalarında, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ile tutkulu aşk, arkadaşça aşk,

sahiplenici aşk ve özgeci aşk biçimleri arasında olumsuz yönde ilişkiler bulurlarken; oyun gibi aşk biçimi arasında ise olumlu yönde bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca, onların çalışmalarında ilişki yatırımıyla özgeci aşk, arkadaşça aşk, tutkulu aşk ve sahiplenici aşk arasında anlamlı ve olumlu yönde ilişkiler gözlenirken, oyun gibi aşk ile arasında anlamlı ve olumsuz yönde ilişki gözlenmiştir.

Büyükşahin ve Hovardaoğlu (2004) tarafından ilişkileri resmi olan ve olmayan çiftlerle gerçekleştirilen bir diğer çalışmada, çiftler aşk biçimleri açısından karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, ilişki türü flört olanların ilişki türü söz/nişan ya da evlilik olanlarla karşılaştırıldığında, ilişkilerine daha fazla sahiplenici aşk biçimiyle bağlandıklarını göstermiştir. Ülkemizde yapılan bir diğer çalışmada (Hasta ve Büyükşahin, 2006) ilişki türüne göre, tercih edilen aşk biçimlerinin değiştiğini göstermiştir. Buna göre, evliler flört edenlere göre daha fazla arkadaşça aşk, mantıklı aşk ve özgeci aşk biçimine sahiptirler.

1.11. Yatırım Modeli ve Bağlanma Stilleri

Morgan ve Shaver (1999) bağlanma sürecinin, ilişkiler üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulmadan, romantik ilişkilere bağlanımın tam olarak anlaşılamayacağını ileri sürmüşlerdir. Onlara göre ödül- bedel temelli modeller temel alınarak ilişkisel bağlanım yordanabilmekle birlikte, yine de bu modeller romantik bağlanımı bütünüyle açıklamada yeterli değildir. Yani,

bu modellere göre, romantik bağlanım daha çok mantıksal nedenlerden (ödül-bedel ilişkisi gibi) kaynaklanır. Oysa ki bireylerin duyguları ve deneyimleri mantıksal olmayan bağlanma ilişkili mekanizmaları yansıtabilir. Bir başka deyişle, pek çok kişi ilişkisini otomatik ve kontrol edilemeyen bir süreç olarak deneyimleyebilir. Ek olarak, Morgon ve Shavar'e göre, bu mantıksal kuramlar, doyumlu ve mutlu ilişkileri açıklayabilirken, mutsuz, örselenen ve bedeli yüksek ilişkilerde, çiftlerin neden halen birbirlerini sevdiklerini ve bağlanımlarının devam ettiğine dair yeterli açıklamalar getirememektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, yatırım modeli bu durumları, ilişkiye yapılan yatırımlarla açıklamıştır. Yazarlara göre, romantik bağlanım üzerinde yatırımlara ek olarak, Bowlby'nin (1969,1973) ileri sürdüğü bağlanma sistemi de belirleyici olmaktadır. Bowlby'e göre, insanlar ilk doğdukları günden itibaren, kendileriyle düzenli olarak etkileşime giren kişilere ya da birincil bakıcılarına bağlanırlar ve bu bağlanma hayat boyu devam eder. Hazan ve Shaver (1987) Bowlby'nin bağlanma yaklaşımı temel alınarak, yetişkinlikteki romantik ilişkilerin açıklanabileceğini öne sürmüşlerdir. Çünkü Hazan ve Shaver, insanlar aşık olduklarında duygu ve tutumlarının erken dönemlerde biçimlenen bağlanma stilleriyle paralellik gösterdiğini savunmuşlardır. Bu nedenle, Hazan ve Shaver'in romantik aşkı bir bağlanma süreci olarak ele alan yaklaşımlarını daha iyi anlayabilmek için burada önce, genel olarak Bowlby'nin bağlanma kuramı, bebeklik-çocukluk dönemlerinde gözlenen bağlanma süreçleri ve zihinsel modeller, daha sonra da bu bağlanma sürecinin, yetişkinlerin girdikleri romantik ilişkiye bağlanmaları üzerindeki etkileri tartışılacaktır.

1.12. Bağlanma Kuramı

Bowlby (1969,1973) tarafından ileri sürölen bağlanma kuramının temel amacı, bebeklerle birincil bakıcıları ya da kendileri için önemli diğer kişiler arasında niçin güçlü duygusal bağların geliştiğini ve onlardan ayrıldıklarında niçin duygusal stres yaşadıklarını ve onlardan kolayca kopamadıklarını açıklamaktır. Bağlanma kuramı bebek ve çocukların birincil bakıcılarından (annelerinden) belli bir süre ayrı kaldıklarında temel beslenme ve sağlıkla ilgili gereksinimlerinin karşılanmış olduğu durumlarda bile gösterdikleri duygusal tepkilerin gözlenmesi sonucu ortaya atılmıştır. Bowlby (1980), bakıcılarından ayrılma durumunda bebeklerin, çocukların ve diğer maymun yavrularının gösterdikleri tepkilerin evrensel olduğunu ve kestirilebilir ardışık duygusal tepki dizileri gösterdiklerine işaret etmektedir. Bu duygusal tepkiler; **karşı koyma, çaresizlik ve kopmadır.** Karşı koyma, bebeğin bağlanma figürünü (bakıcısı) etkin olarak arama ve ona seslenme eğilimidir. Çaresizlik, bağlanma figüründen belli bir süre ayrı kaldığında ve ona ulaşma çabaları başarısız olduğunda, bebeğin yaşadığı depresyon ve ümitsizliktir. Bebeğin edilgen ve hareketsiz olduğu evredir. Son olarak, kopma ise bağlanma figürüne ulaşma çabaları başarısızlıkla sonuçlandığında, bebeğin onu aramaktan vazgeçmesi ve ondan kopmasıdır. Maymun ve insan yavrularının bakıcılarından ayrılma durumunda gösterdikleri duygusal tepkiler arasında önemli benzerliklerin olması, Bowlby'nin bağlanmanın evrimsel bir süreç olduğunu düşünmesine neden olmuştur.

Bowlby ayrıca, bağlanma sürecinin diğer sosyal ilişkilerden farklı bir bağlanma ilişkisi içerdiğini, yeni doğan bebeklerin korktuklarında, savunmasız ya da sıkıntılı olduklarında güvenlik hissini artırmak ve fiziksel yakınlığı korumak istediklerini gösteren davranışlarda bulunduklarını belirtmiştir. Böylece bebekler **yakınlık** için bağlanma figürünü aramaktadırlar. Bağlanma figürü korktuğunda bebeğe güven ve cesaret veren bir **güvence üssü** işlevi görür. Bowlby ve diğer araştırmacıların insan ve maymun yavruları üzerindeki gözlemleri, annelerinin yanlarında olduğunu hissettiklerinde onların daha sağlıklı, enerjik ve korkusuz göründüklerini ortaya koymuştur. Dolayısıyla korkmadan etrafındakilere sıcak ilgi göstermekte ve çevrelerini keşfetme ile ilgilenmektedir. Ayrılıp geri döndüğünde ise bağlanma figürü rahatlama, yeniden güvence ve destek için **güvenli bir sığınak işlevi** de görmektedir. Böylece bağlanma sürecinin yakınlık, güvence üssü ve güvenli bir sığınak olmak üzere üç önemli tanımlayıcı özelliği ve üç temel işlevi vardır (Hazan, Shaver, 2000; Hazan, Shaver, Bradshaw, 1988).

Daha sonra Ainsworth, Bleher, Waters ve Wall (1978), Bowlby'nin bağlanma kuramını temel alarak, Yabancı Ortam olarak bilinen bir yöntemle psikoloji laboratuvarında 12-18 aylık çocukları ve annelerinin davranışlarını gözlediler. Ainsworth ve arkadaşlarının amacı çocukların annelerinden ayrıldıklarında ve tekrar bir araya geldiklerinde gösterdikleri davranışsal tepkileri gözlemek ve çocuk-anne arasındaki bağlanma stillerinin farklılıklar

gösterip göstermediğini incelemektir. Bu çalışmada anne kısa bir süre odada çocukla birlikte bulunduktan sonra çocuk çok sayıda oyuncakla odada yabancı birisiyle yalnız bırakılır. Anne birkaç dakika sonra tekrar odaya geri döner. Çocuğun annesinin geri dönmesine gösterdiği tepkileri gözleyerek Ainsworth ve arkadaşları çocuklar ve anneleri arasında üç farklı bağlanma stilinden birinin geliştiğini öne sürmüşlerdir. Bunlar, **güvenli (secure)**, **kaygılı/ kararsız (anxious-ambivalent)** ve **kaçınmacı (avoidant)** bağlanma stilleridir.

Annesine (bakıcısına) güvenli bağlanmış olarak sınıflandırılan çocuklar, annelerinden ayrıldıklarında biraz huzursuzluk yaşamışlar, fakat rahatlıkla çevreyi keşfetmeye çalışmışlardır. Bu tür bağlanma stili olan çocuklar, yabancılarla rahatlıkla iletişim kurabilmiş ve anneleri odaya tekrar döndüğünde sevinmişlerdir. Ayrıca, keşiflerini anneleriyle paylaşmak da istemişlerdir. Annesine kaygılı-kararsız sınıflandırılan çocuklar, annelerinden ayrıldıklarında yoğun bir kaygı ve gerilim yaşamış ve çevresindekilerle iletişim kurmayı reddetmişlerdir. Çevreyi keşfetme konusunda isteksizdirler. Anneleri geri döndüğünde kolayca sakinleşmemiş, bir yandan annelerine sarılmaya çalışırken bir yandan da onu itmişlerdir. Shaver, Collins ve Clark (1996) bu tür bağlanma stili olan bebeklerin ve çocukların bağlanma nesnelere karşı (bakıcılarına) saplantılı olduklarını ve kolayca ağladıklarını belirtmişlerdir. Kaçınmacı bağlanma stili ile annelerine bağlanan çocuklarsa, annelerinden ayrıldıklarında çok fazla etkilenmemiş ve anneleri geri

döndüğünde çok az ilgi göstermişlerdir. Başkalarıyla etkileşim ya da yakınlık kurmaktan kaçınmışlardır.

Görüldüğü gibi güvenli, kaygılı-kararsız ve kaçınmacı stil ile annelerine bağlı olan çocuklar annelerinden ayrıldıklarında ve tekrar bir araya geldiklerinde farklı duygusal tepkiler göstermektedirler. Ancak daha önce belirtildiği gibi, tüm çocuklar bağlanma nesnesi olarak annelerinden ayrıldıklarında, farklı düzeylerde karşı koyma, çaresizlik, kopma gibi art arda gelen tepkiler göstermişlerdir (Hazan ve Shaver, 1987). Buna göre kaygılı-kararsız çocuklar karşı koyma davranışını sıklıkla gösterirlerken, kaçınmacı bağlanma stili olan çocuklar ise çoğunlukla kopma (davranışsal ve duygusal geri çekilme) davranışını göstermişlerdir. Güvenli çocuklar ise, güvenli bir üs olarak annelerini değerlendirmişlerdir. Diğer yandan, güvenli çocukların anne-babaları da sıcak ve güvenlidir. Kaygılı- kararsız çocukların anne-babaları, tutarsız ve müdahalecidir. Kaçınmacı çocukların anne- babaları ise, soğuk ve ilgisizdir (McCutcheon, 1998).

Ayrıca Bowlby'e (1988) göre bebekler, birincil bakıcıları ile geliştirdikleri bağlanma örüntüleri bağlamında kendilerine ve çevrelerine ilişkin **zihinsel temsiller (mental representation)** ya da **içsel çalışan modeller (internal working models)** geliştirirler. Bakıcılar ile sıcak ve tutarlı deneyimleri olanlar yani güvenli bağlanmış olan çocuklar, sevebilir, iyi huylu, yetenekli olma gibi kendi benliklerine ilişkin olumlu zihinsel temsiller geliştirmektedirler. Başkalarını da güvenilir, iyi niyetli ve yardımsever

oldukları gibi olumlu zihinsel temsillere sahiptirler. Bakıcıları ile soğuk reddedici deneyimleri olan çocuklarsa başkalarının güvenilirmez, soğuk ve mesafeli oldukları gibi olumsuz; kendi benliklerine ilişkin olarak da sevmeye değmez, kötü ve yeteneksiz oldukları gibi olumsuz zihinsel temsiller geliştirirler. Diğer bir deyişle, çocuklar bağlanma figürüyle kurdukları etkileşimi temel alarak, sevmeye değer biri olup olmadıklarına **(benlik modeli)** dair kendilerine yönelik; bağlanma figürünün ulaşılabilirliği ve duyarlılığını **(başkaları modeli)** dikkate alarak da diğerlerine yönelik algılarını geliştirirler. Bowlby bu zihinsel temsillerin benlik saygısının gelişimi için bir temel oluşturduğuna işaret etmektedir. Zihinsel temsiller, çocukluktan yetişkinliğe kadar yaşamın her döneminde sosyal ilişkilere yön vermekte ve kişilik gelişiminde etkili olmaktadır.

1.13. Yetişkinlikte Bağlanma

Daha önce de değinildiği gibi, Hazan ve Shaver (1987) Bowlby'nin bağlanma kuramı temel alınarak, yetişkinlikte romantik ilişkilere bağlanma stilleri ve yakın ilişkilerin pek çok yönünün açıklanabileceğini ileri sürmüşlerdir. Çünkü onlar erken dönemlerde gelişen bağlanma stilleri ve zihinsel temsillerin, yaşamın daha sonraki dönemlerinde de etkili ve bireylerin romantik ilişki, romantik eş ve benlik değerlendirmelerinde belirleyici olabileceklerine inanmaktadırlar. Hazan ve Shaver (1987) ve Hazan, Shaver, Bradshaw (1988) bu görüşü sınamak amacıyla, Ainsworth'un üç bağlanma

stilini yetişkin bir örneklem grubuna uyarlayarak, bu stilleri açıkladığını düşündükleri paragraflar yazdılar. Bu çalışmada üniversite öğrencileri ve gazete okuyucuları arasından seçilen bir örneklem grubunu oluşturan bireylerden romantik ilişkilerinde kendilerini en iyi anlatan paragrafı seçmeleri istendi. Bu paragraflardan birer örnek aşağıda verilmiştir.

Güvenli bağlanma stili: Sevgilimle kolaylıkla yakınlık kurabiliyorum. Rahatlıkla ona bağlanabiliyorum ve o da bana bağlanabiliyor. Terk edilmekten ya da bir başkasının bana çok yaklaşmasından endişelenmem.

Kaçınmacı bağlanma stili: Başkalarıyla rahatlıkla yakınlık kuramıyorum ve bağlanmakta güçlükler yaşıyorum. Sevgilim bana çok yakın olduğunda sinirleniyorum. Benim istediğimden daha fazla benimle yakınlık kurmak istediğini düşünüyorum.

Kaygılı- kararsız bağlanma stili: Sevgilim benim istediğim kadar benimle yakınlık kurmak istemiyor. Genellikle sevgilimin beni gerçekten sevmediğini ya da benimle birlikte olmak istemediğini düşünüyorum.

Bu araştırmacılar aynı çalışmalarında deneklere benlik, başkalarına ilişkin zihinsel temsiller ve çocukluk dönemlerinde aileleriyle olan ilişkileri konularında sorular da sordular. Güvenli bağlanma stili kapsamında sınıflandırılan yetişkinler, kolayca yakın ilişkiler kurabildiklerini ve ilişkilerinin doyurucu olduğunu belirtmişlerdir. Bu gruptan yetişkinler ilişkilerinde çok az sorun yaşamakta ve ilişkileri genellikle uzun süreli olmaktadır. Güvenli bağlanma stili olan yetişkinlerin, romantik ilişkilerinde daha mutlu, kendilerini güvenli ve birlikte oldukları kişilerin hatalarına karşın onlar için destekleyici

oldukları görülmüştür. Kaygılı-kararsız bağlanma stili çerçevesinde sınıflandırılan yetişkinlerin romantik ilişkilerinde birlikte oldukları kişilerin kendilerini terk edeceğinden endişe duyduklarına işaret etmişlerdir. Eşlerine böyle bağlanan yetişkinlerin ilişkilerinde kıskanç, oldukça cinselliğe önem verdikleri ve ilişkilerinde çok sık duygusal iniş çıkışlar yaşadıkları gözlenmiştir. Son olarak, bu bireyler eşleri tarafından reddedilecekleri endişesi taşımaktadırlar. Kaçınmacı bağlanma stili içinde sınıflandırılan yetişkinlerse, yakınlık kurmak istememektedirler. Bu bireyler, birlikte oldukları kişilere karşı soğuk ve mesafelidirler.

Zihinsel temsillerinde de bağlanma stillerine bağlı olarak farklılıklar bulunmuştur. Güvenli aşıkların başkaları tarafından sevilebilecekleri, arkadaş canlısı oldukları gibi benliklerine ilişkin olumlu zihinsel temsilleri vardır. Başkalarına ilişkin ise kendilerini sevebilecekleri, güvenilir ve iyi niyetli oldukları gibi olumlu zihinsel temsiller geliştirirler. Kaygılı-kararsız aşıkların daha çok kendilerinden şüphelenme, ilişkilerinde yanlış anlaşıldıklarını ve beğenilmediklerini düşünme gibi benliklerine ilişkin olumsuz zihinsel modelleri vardır. Başkalarına yönelikse kendilerinden daha az ilişkiye bağlı oldukları, uzun süreli bir ilişkiyi sürdüremeyecekleri ve pek güvenilir olmadıklarını düşünme gibi olumsuz zihinsel temsilleri vardır. Kaçınmacı aşıklara gelince, şüpheli ve soğuk oldukları gibi başkalarının güvenilmez oldukları yönünde zihinsel temsilleri vardır. Ancak bu bireyler benliklerine ilişkin olumlu zihinsel temsiller geliştirme eğilimindedirler (Hazan ve Shaver, 1987).

Bunlara ek olarak, Hazan ve Shaver'a (1987) göre, çocukluk dönemlerinde aileleriyle sıcak, sevgiye dayalı ilişkilerinin olduğunu belirten bireyler güvenli bağlananlar olarak sınıflandırılmışlardır. Çocukluk dönemlerinde aileleriyle reddedici, kaçınıcı ilişkileri olan yetişkinlerse, kaçınmacı bağlananlar olarak sınıflandırılmışlardır. Aileleriyle ilişkilerinin bazen sevgi dolu, sıcak bazen de reddedici olduğunu belirten bireyler kaygılı-kararsız bağlanma stili adı altında sınıflandırılmışlardır. Bu durum Bowlby ile Ainsworth ve arkadaşlarının önerdikleri erken dönemlerde birincil bakıcılar ile etkileşimlerin ve bağlanma stillerinin bireylerin romantik ilişkilerine bağlanma stilleri üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir. Hazan, Shaver ve Bradshaw (1988) erken dönemlerdeki ve yetişkinlikteki bağlanmanın pek çok açıdan benzer olduğunu belirtmişlerdir. Bebek için bağlanma nesnesi (anne) güvenli bir üs sağlar. Yetişkin birey için de bağlanma nesnesinin (partner) karşılık vermesi, kişinin kendisini güvende hissetmesine neden olur. Ayrıca ayrılma ya da kayıplar durumunda bebek ağlama, bağlanma nesnesini (anne) arama ve kendini kötü hissetme gibi davranışlar gösterir. Benzer olarak yetişkin de aynı durumlarda ağlama, bağlanma nesnesini (partner) arama ve kendini kötü hissetme gibi davranışlar gösterir (ayrıntılı bilgi için bakınız, Büyükşahin, 2001). Bebek ve yetişkinler bağlanmaları arasında benzerlikler olduğu kadar farklılıklar da vardır (Hazan ve Shaver, 2000; Zeifman ve Hazan, 2000). Yetişkin bağlanmaları karşılıklılık temeline dayalı iken, bebek ve bakıcısı arasındaki ilişki tamamlayıcılık ilişkisine dayalıdır. Romantik ilişkilerde çiftler eşit statü ve

güce sahiptirler, karşılıklı olarak bazen güvenlik ararlar bazen de güvenlik ve bakım sağlarlar. Ancak bebek bakım alır, bakım vermez.

Hazan ve Shaver'in bu çalışmaları, yetişkinlikte yakın ilişkilerde bağlanma stillerinin ele alındığı ilk ve öncül çalışmalardır. Daha sonraları ise Bartholomew ve Horowitz (1991) Bowlby'nin benliğe ve başkalarına ilişkin zihinsel temsiller kavramını temel alarak yetişkinlerde bağlanma stillerini yeniden tanımlamışlardır. Benliğe ve başkalarına ilişkin olumlu ya da olumsuz görüşte olmayı temel alarak dört farklı bağlanma modeli önermişlerdir: Dörtlü Bağlanma Modeli (DBM) olarak adlandırdıkları bu sınıflandırmalarını şu şekilde açıklamışlardır:

Güvenli bağlanma stili (Secure attachment style): Olumlu benlik ve başkaları modelinin birleşimi olarak tanımlanmaktadır. Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler kendilerini sevmeye değer görürken, başkalarını da güvenilebilir ve ulaşılabilir olduklarına yönünde olumlu beklentileri vardır. Başkalarıyla kolaylıkla yakınlık kurabilir ve aynı zamanda özerkliklerini de koruyabilirler. Bu bağlanma stili Hazan ve Shaver'ın güvenli bağlanma stiline karşılık gelmektedir.

Saplantılı bağlanma stili (Preoccupied attachment style): Olumsuz benlik modeli ve olumlu başkaları modellerinin birleşimi olarak tanımlanır. Saplantılı bireyler kendilerini sevmeye değer görmezken, başkalarını oldukça olumlu değerlendirirler. İlişkileri konusunda takıntılıdır. Bu

bağlanma stili Hazan ve Shaver'ın kaygılı-kararsız bağlanma stiline karşılık gelmektedir

Korkulu bağlanma stili (Fearful attachment style): Olumsuz benlik modeli ile olumsuz başkaları modelinin bir birleşimi olarak tanımlanır. Korkulu bağlanma stili olan bireyler, kendilerinin değersiz ve başkalarının da güvenilmez ve reddedici olduklarına inanmak eğilimindedirler. Başkaları ile yakınlık kurmaktan kaçınarak reddedilme olasılığından kendilerini korumaya çalışırlar.

Kayıtsız bağlanma stili (Dismissive attachment style): Olumlu benlik ve olumsuz başkaları modelinin bileşimi olarak tanımlanır. Bu bireyler, kendilerini değerli görme eğilimindedirler. Başkalarına karşı tutumları ise genelde olumsuzdur. Yakınlığa karşı kayıtsızdırlar ve yakın ilişkilerin çok fazla gerekli olmadığına inanırlar.

Bartholomew ve Horowitz'in (1991) bu modelinin, Hazan ve Shaver'in (1987) sınıflandırmalarından farklı olduğu görülmektedir. Hazan ve Shaver'in kaçınmacı bağlanma stili, DBM'de korkulu ve kayıtsız stiller olarak ele alınmıştır. Diğer bir ifadeyle, Bartholomew ve Horowitz, kaçınmacı bağlanma stilini, korkulu ve kayıtsız olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Hazan ve Shaver'in gruplandırmasındaki kaygılı-kararsız bağlanma stil ise, DBM'de saplantılı bağlanma stili olarak temsil edilmiştir. Bartholomew'a (1990) göre, dörtlü bağlanma stilleri, benlik ve başkaları modeli bağlamında ele alınacağı gibi,

“bağımlılık” ve “yakınlıktan kaçınma” boyutları temelinde de ele alınabilir. Bağımlılık, kişinin kendilik değeri için başkalarının onayına duyduğu gereksinim düzeyini yansıtırken, yakınlıktan kaçınma ise, kişinin başkalarıyla kurduğu ilişkiden kaçınma düzeyini yansıtmaktadır. Bartholomew’e göre hem güvenli hem de saplantılı bağlanma stiline sahip bireylerin, kaçınma dereceleri düşük yani başkaları modeli olumludur. Ancak bu gruplar, başkalarının onayına duydukları gereksinim bir başka deyişle, bağımlılık düzeyi açısından birbirlerinden farklılaşırlar. Güvenli stile sahip olanlarsa olumlu benlik ve başkaları modellerine sahiptirler. Yani, hem kendilerine hem de diğerlerine yönelik olumlu algıları vardır. Saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerin ise, kendilerine yönelik olumsuz değerlendirmeleri mevcutken, başkalarına ilişkin değerlendirmeleri oldukça olumludur. Bu bireyler, hem ilişkilerine hem de başkalarının görüşüne bağımlıdırlar. Görüldüğü gibi, güvenli ve saplantılı bağlanma stiline sahip kişiler, diğerlerine ilişkin algıları olumludur, ancak bu gruplar başkalarının onay ve görüşünü alma, yani bağımlılık açısından farklıdırlar. Ek olarak, modele göre hem kayıtsız hem de korkulu bağlanma stiline sahip olanların başkalarına ilişkin modelleri olumsuzdur ve her iki grupta yakın ilişki kurmaktan kaçınırlar. Bu iki grup, bu açılardan birbirlerine benzemelerine karşın, başkalarının onayına bağımlılıkları yönünden farklıdırlar. Kayıtsız kaçınmacıların benlik modeli olumlu, başkaları modeli ise olumsuzdur. Bu bireyler tıpkı güvenli bağlananlar gibi olumlu benlik modeline sahiptirler, ancak bu grup güvenli bağlananlardan farklı olarak, başkalarının güvenilmez olduğunu ve destekleyici olmadığını düşünürler. Bu nedenle, yakınlıktan kaçınırlar. Korkulu bağlanma stiline sahip

kişilere gelince, bu bireylerin hem benlik hem de başkaları modeli olumsuzdur. Bu bireyler aslında yakınlık kurmak isterler, ancak reddedilme ya da kaybetme olasılığını en aza indirmek amacıyla yakın ilişkilerden kaçınırlar. Benzer olarak, Sümer ve Güngör (1999a) saplantılı ve korkulu bağlanma stiline sahip olanların, olumlu benlik değeri için başkalarına olan gereksinim açısından benzer olduklarını belirtmişlerdir. Ancak, onlar saplantılı bağlananların bir ilişki içinde olma güdülerinin hem yüksek hem de bunun için çaba gösterdiklerine işaret etmişlerdir. Buna karşılık, Sümer ve Güngör, korkulu bağlanma stiline sahip olanlarınsa, hayal kırıklığı ve reddedilme yaşamamak için yakınlıktan kaçındıklarını bildirmişlerdir. Sonuç olarak, bağımlılık ve yakınlıktan kaçınmanın bağlanma stillerine göre farklılaştığı, ilkinin olumsuz benlik modeliyle, ikincisinin de olumsuz başkaları modeliyle ilişkilendirildiği görülmektedir.

Duygusal ve sosyal gelişim alanında en köklü yaklaşımlardan biri olan bağlanma kuramı, gelişim psikolojisinin dışında da başta sosyal ve klinik psikoloji alanlarında yaygın olarak çalışılmaya başlanmıştır (Sümer, 2002). Son yıllarda özellikle kuramın özünü oluşturan zihinsel modeller ve bağlanma stilleri temel alınarak, yetişkin yakın ilişkileriyle ilgili çok sayıda araştırma yapılmaya başlanmış ve yakın ilişkilerin birçok yönünün bağlanma sürecinden etkilenebileceği ileri sürülmüştür. Hazan ve Shaver'in romantik aşkı bir bağlanma süreci olarak kavramlaştırmasını takiben çok sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Bağlanma stilleriyle yakın ilişkilerde benlik saygısı (Bylsma, Cozzarelli, ve Sümer, 1997; Feeney ve Noller, 1990;

Mikulincer, Florian ve Weller, 1993; Sümer ve Güngör, 1999a), eş seçimi (Collins ve Read, 1990; Ertan, 2002; Kirkpatrick ve Davis, 1994), eşi algılama (Mikulincer ve Shaver, 2005) stres (Büyükşahin, 2001; Chapman, Pistole, Roberts ve Ray, 2005; Simpson, 1990), çatışma yönetim biçimleri (Bahadır, 2006; Gudleski ve Shean, 2000; Simpson, Rholes, Phillips, 1996), ayrılık kaygısı (Sümer ve Güngör, 1999a), kıskançlık (Buunk, 1997; Hazan ve Shaver, 1987; Karakurt, 2001), yalnızlık (Büyükşahin, 2001; Löker, 1999), yükleme biçimleri (Gallo ve Smith, 2001; Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu, basımda) ve bağışlama (Edwards, Fitch ve Pistole, 2005) gibi pek çok ilişkisel değişken arasındaki ilişkiler üzerine hem ülkemizde hem de yurtdışında çok sayıda araştırma mevcuttur. Bunların dışında daha pek çok araştırmacı (örneğin, Hazan ve Shaver, 1994; Kobak ve Hazan, 1991; Levy ve Davis, 1988) erken dönemlerdeki bağlanma stilleri ve zihinsel temsillerin yetişkinlikteki romantik ilişkilerle ilişkisini açıklamaya yönelik çalışmalar yapmıştır.

Araştırmacılar (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Brennan, Clark ve Shaver, 1998; Fraley, Waller ve Brennan, 2000; Griffin ve Bartholomew, 1994) bağlanma stillerini ölçmek amacıyla farklı ölçüm araçları geliştirmişlerdir (Ayrıntılı bilgi için bkz, Sümer basımda). Bartholomew ve Horowitz'in geliştirdikleri İlişki Anketi ve Griffin ve Bartholomew'in İlişki Ölçekleri Anketi, Sümer ve Güngör (1999a) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Bu ölçeklerden ilki, dört bağlanma stiline karşılık gelen paragraflardan oluşmaktadır. İkincisi de dört bağlanma stilini ölçmeyi

amaçlamaktadır. Bu ölçeklerin geçerliği ve güvenirliği ülkemiz için kanıtlanmıştır. Brennan ve arkadaşları (1998) ise, yetişkin bağlanmasında temel boyutları belirlemek için sık kullanılan bağlanma ölçeklerinin maddelerini bir araya getirmiş ve elde edilen maddelere faktör analizi yapmışlardır. Analiz sonucunda yakın ilişkilerde *kaygı* ve *kaçınma* olmak üzere iki temel boyut elde edilmiştir. Onlara göre “yakın ilişkilere yönelik yaşanan kaygı” ve “başkalarından ve yakınlıktan kaçınma” bağlanma örüntülerini tanımlayan iki temel boyuttur. Böylelikle onlar bu boyutların ölçüldüğü Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YIYE) (Experiences in Close Relationships Inventory-ECRI) geliştirmişlerdir. Brennan ve arkadaşlarına göre, bireyler bu temel boyutlar temelinde değerlendirilebilecekleri gibi, bu boyutlardan aldıkları puanlar kullanılarak Dörtlü Bağlanma Modeli (DBM) bağlamında dört kategoriden biri içerisinde de sınıflandırılabilirler. Buna göre, güvenli bağlanma stili hem kaygı hem de kaçınma boyutundan düşük düzeyde puan alma ile tanımlanmaktadır. Korkulu bağlanma ise, bu boyutlardan yüksek düzeyde puan alınmasıdır. Saplantılı bağlanma, yüksek kaygı ve düşük kaçınma boyutlarının birleşimi olarak tanımlanır. Tersine, kayıtsız bağlanma stili düşük kaygı ve yüksek kaçınma boyutlarının birleşimi olarak tanımlanır. YIYE ülkemizde de pek çok araştırmacı (Büyükşahin, 2001; Güngör, 2000; Karakurt, 2001; Sümer ve Güngör, 2000; Sümer, basımda) tarafından kullanılmıştır. Sümer (basımda), bağlanma stillerini ve boyutlarını ölçmede yaygın olarak kullanılan bu üç ölçeğin (İA, İÖA ve YIYE) yordama gücünü, kategorik ve boyutlar temelinde karşılaştırmıştır. Sümer, boyut temelinde ölçümlerin kategorik temelli ölçümlerden daha yüksek

yordama gücüne sahip ve diğer ölçeklerle karşılaştırıldığında YIYE'nin Dörtlü Kategori Modeline daha çok uygun olduğunu belirtmiştir. Fraley ve arkadaşları ise, son zamanlarda YIYE'ni yeniden revize etmişler ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'yi geliştirmişlerdir. Bu ölçeğin ülkemize uyarlaması ise Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal (2005) tarafından gerçekleştirilmiştir. Selçuk ve arkadaşları, YIYE-II'nin Türk kültüründe yeterli geçerli ve güvenirlik değerlerine sahip olduğunu bildirmişlerdir. Bu çalışmada ise Brennan ve arkadaşlarının geliştirdiği ve Türk kültürüne Sümer'in uyarladığı YIYE'i kullanılmıştır.

1.14. Yatırım Modeli ve Yetişkin Bağlanma Stilleri

Yukarıda belirtildiği gibi, bağlanma kuramı yetişkin romantik ilişkilerde olumlu ve olumsuz deneyimlerin doğasını açıklamada öncü yaklaşımlardan biridir. Bireylerin kendilerine ve diğerlerine yönelik zihinsel temsilleri ve bağlanma stillerindeki farklılıklar, bu bireylerin ilişki bağlanımlarında da farklılık olabileceğini düşündürmektedir. Pek çok çalışma (örneğin, Grau ve Doll, 2003; Keelan, Dion ve Dion, 1994) ilişki bağlanımıyla bağlanma stilleri arasında ilişki olabileceğini ileri sürmüştür. Bu çalışmalar genellikle yetişkinlikte bağlanma stilleri ve Thibaut ve Kelley'nin karşılıklı bağımlılık kuramına ait değişkenler üzerinedir. Önceki bölümlerde belirtildiği gibi, ilişki bağlanımını açıklamayı amaçlayan çoğu yaklaşım, karşılıklı bağımlılık kuramından esinlenmektedir. Bazı araştırmacılar bu iki kuramın, yakından

ilişkili ve hatta bazı açılardan benzer olduğunu ileri sürmüşlerdir (Etherson ve Beach,1999; Morgan ve Shaver,1999; Rusbult, Onizuka ve Lipkus,1993). Rusbult ve arkadaşlarına göre, karşılıklı bağımlılık kuramında *karşılaştırma düzeyi*, bağlanma kuramında da *zihinsel modeller* kavramları önerilerek, bireylerin mevcut ilişkileri üzerinde önceki yaşantılarının önemi vurgulanmış olur. Daha önce belirtildiği gibi, bağlanma kuramı bireysel özelliklerin erken çocukluk döneminde oluşan zihinsel temsillerin bir sonucu olduğunu ve bunun da istikrarlı olduğunu ileri sürer. Benzer olarak karşılıklı bağımlılık kuramı da bireylerin mevcut yakın ilişkilerinde, hem önceki hem de şimdi var olan karşılıklı bağımlılık deneyimlerinin önemli rolü olduğunu ileri sürer. Her iki model de önceki yaşantıların rolünü vurgulaması açısından benzerdir. Hazan ve Shaver (1994) karşılıklı bağımlılık örüntüsünün, karşılaşılan yeni ilişkilerinin bir sonucu olarak değişebileceğini ileri sürmektedir. Bağlanma kuramcılarının bağlanma örüntülerinin özellikle içsel çalışan modellerin kararlı olduğunu ileri sürmüşlerse de, bu örüntülerin yaşantılara ve bireysel farklılıklara bağlı olarak değişebileceğine işaret etmişlerdir (Bartholomew,1994; Davilo, Karney ve Bradbury, 1999; Kirkpatrick ve Hazan, 1994) Ancak, yine de Bowlby (1973), bu zihinsel modellerin değişimini zor olduğunu vurgulamıştır.

Shaver, Collins ve Clark (1996) ilişkiyle ilgili inanışlar, diğerlerinin davranışlarına ilişkin beklentiler ve ilişkilerdeki tepkilerin içsel çalışma modellerinin yansımaları olduğunu ileri sürmüşlerdir. Yani, bilişsel yapılar kişinin kendisine (kendine yönelik model) ve diğerlerine (başkaları modeli)

ilişkin bilgilerini organize eder. Bu da, bireyin ilişkisine ve partnerine bağlanımı için kendi kapasitesine olan beklentilerini, partnerini bağlanılacak biri olarak görüp görmemesini belirleyecektir. Bir başka deyişle, bağlanma kuramı, romantik ilişkilere bağlanımın içeriğini belirleyecektir (Morgan ve Shaver,1999). Hazan ve Shaver (1994) de bağlanma stillerinin karşılıklı bağımlılık örüntülerini yordayabileceğini ileri sürmüştür. Buna göre, güvenli bağlananların tutarlı geçmiş yaşantıları vardır ve bu da onların yakın ilişkilerinde olumlu karşılıklı bağımlılık ilişkileri kurmalarına neden olur. Bu bireyler hem kendileri hem de partnerleri için yakınlık durumlarını güvenli olarak algırlar. Kaygılı kararsız bireylerin ise, tutarsız geçmiş yaşantıları vardır ve ilişkilerinde kararsız bir biçimde davranırlar. Kaçınmacı bireyler de yakınlık durumunu tehdit olarak algılayabilirler ve bu doğrultuda karşılıklı bağımlılık ilişkileri kurarlar. Hazan ve Shaver, bireylerin önceki karşılıklı bağımlılık yaşantıları temelinde oluşan kendilerine, diğerlerine ve ilişkiye yönelik zihinsel modellerinin ve bağlanma stillerinin mevcut ya da olası ilişkilerindeki davranışlarını biçimlendireceğini belirtmişlerdir. Holmes (2002) bireylerin karşılıklı bağımlılık davranışlarının farklı olmasının özünde, bireylerin farklı içsel çalışan modelleri ya da zihinsel temsillerinin olmasının yattığını ileri sürmüştür.

Buraya kadar anlatılanlar özetlenecek olursa, bağlanma kuramının özünü oluşturan zihinsel modeller ve bağlanma stilleri, bireyin mevcut ilişkisindeki etkileşimlerin niteliğini belirler. Bu da karşılıklı bağımlılığın en temel özelliğidir ve bu etkileşimlerin niteliği doğrultusunda karşılıklı bağımlılık

gelişir. Sonuç olarak, bağlanma kuramının karşılıklı bağımlılık ilişkilerindeki bireysel özelliklerdeki farklılıkları açıklamada öncü bir yaklaşım olduğu söylenilebilir.

İlgili literatür incelendiğinde, daha çok bağlanma stilleri ve karşılıklı bağımlılık değişkenleri üzerine yapılan araştırmaların (örn., Grau ve Doll 2003; Keelan, Dion ve Dion, 1994) olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar da bireylerin bedeli en düşük, ödülü de en yüksek düzeyde ilişkilerini sürdürmek isteyecekleri ileri sürülmüş, ilişki bağlanımına yol açabileceği önerilen bu varsayımla bağlanma stilleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bir başka deyişle, ilişkiden alınan ödüller ve ödenen bedellerin bağlanma stillerine göre farklılaşabileceği ileri sürülmüştür. Bağlanma stillerini temsil eden vignetler oluşturularak yapılan deneysel bir çalışma (Grau ve Doll, 2003), güvenli bağlananların ilişkileri için hem ödül verme hem de bedel ödeme düzeylerinin dengeli olduğunu göstermiştir. Kaçınmacılar da güvenli gibi ilişkilerini ödül-bedel ilişkisi bakımından dengeli algılamışlardır, ancak güvenliyle karşılaştırıldığında bu bireylerin, hem ödül verme hem de bedel ödeme düzeyleri daha düşüktür. Kaygılı bağlananlarsa, ilişkilerinden aldıkları ödüllerin yetersiz olduğunu ve çok fazla bedel ödediklerini bildirmişlerdir. Bu durum da onların ilişkilerini dengesiz olarak algılamalarına neden olmuştur. Keelan, Dion ve Dion (1994) tarafından yapılan boylamsal çalışma ise, ilişkiden alınan ödül ve ilişki için harcanan bedellerin zaman içinde bağlanma stillerine göre farklılaştığını göstermiştir. Buna göre, güvensiz bağlanma stiline sahip bireyler, ilişkileri ilerledikçe daha fazla ilişkileri için bedeller

ödemişlerdir. Tersine, güvenli bağlananlar için zamanla ilişkisel bedeller azalmıştır. Bu bulgulara ek olarak, Keelan ve arkadaşları güvenli bağlanma stiline sahip olanların zaman içinde doyum, bağlanım ve güven duygularının arttığını buna karşılık, güvensiz bağlanma stiline sahip olanlarda ise, sözü edilen bu değişkenlerin zaman içinde azaldığına işaret etmişlerdir.

Diğer yandan, ilgili literatür incelendiğinde ilişki bağlanımını ele alan yatırım modeli ve bağlanma kuramı üzerine pek durulmadığı ya da çok az araştırmanın yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak yatırım modeli değişkenlerinden biri olan ilişki doyumuyla ilgili çok sayıda çalışma mevcuttur. Önceki bölümlerde belirtildiği gibi, ilişki doyumunu, bireylerin ilişkilerini öznel olarak değerlendirmeleridir. Burada da zihinsel modellerin rolü ön plana çıkmaktadır, çünkü bireylerin hem kendilerine hem de diğerlerine yönelik algıları zihinsel modeller temelinde biçimlenmektedir. Pek çok çalışma ilişki doyumuyla güvenli bağlanma stilleri arasında olumlu, güvensiz bağlanma stilleri arasında da olumsuz yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir (Banse,2004; Brennan ve Shaver,1995; Feeney,1994; Fuller ve Finchman,1995; Feeney, 1999b; Feeney, 2002; Hazan ve Shaver,1987; Hendrick ve Hendrick, 1989; Kirkpatrick ve Davis, 1994; Levy ve Davis, 1988; Lussier, Sabourin ve Turgeon,1997; Meyers ve Landsberger, 2002; Pistole, 1989; Senchak ve Leonard, 1992; Simpson,1990; Stephan ve Bachman, 1999;Tucker ve Anders, 1999). En yüksek doyum güvenli bağlanma stili olan bireyler tarafından yaşanırken, en düşük doyumun da kaygılı-kararsız bağlanma stiline sahip bireyler tarafından yaşandığına yönelik bulgular

mevcuttur (Feeney ve Noller, 1991; Mikulincer ve Erev, 1991). Bunlara ek olarak, bazı araştırmacılar (Feeney ve Noller, 1991; Kobak ve Hazan, 1991) olumlu iletişim kurabilme ve güven duyma gibi ilişki doyumunu artıran özelliklerin daha çok güvenli bağlananlarda olduğunu bildirmişlerdir.

Evliyle yapılan bir çalışma (Davila, Steinberg, Kachadourian ve Fincham, 2004), güvensiz bağlanma stillerinin yakınlık kurmaktan kaçınma ya da terk edilmeye ilişkin kaygılı olma gibi olumsuz duygularla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Yazarlara göre, bu duygular ilişki doyumunu belirler. Onların çalışması, olumsuz duyguların evlilik doyumu ve yetişkin bağlanma stilleri arasında ilişkinin belirleyicisi olduğunu göstermiştir. Bu konuyla ilgili olarak, Jones ve Cunningham (1996) da ilişkide yüksek düzeyde kaygılanma ve rahatlıkla yakınlık kuramama gibi olumsuz deneyimlerin ilişki doyumunu azaltacağını bildirmişlerdir. Bu özellikler de güvensiz bağlananlarda mevcuttur. Diğer bazı çalışmalarda (Feeney,1999a; Feeeney, Noller ve Callan,1994) kişinin hem kendisinin hem de partnerinin kaygılı olmasıyla ilişki doyumu arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir. Diğer yandan, hem kişinin hem de eşinin rahat ve yakın olması ise ilişki doyumunu artırmaktadır. Sonuç olarak, bu çalışmalar ilişkide gösterilen olumlu ya da olumsuz davranış biçimlerinin ilişki doyumuna katkıda bulunduğunu ve bu davranış biçimlerinin de bağlanma stilleriyle ilişkili olduğunu göstermiştir.

Bazı çalışmalarda (Collins ve Read,1990; Kirkpatrick ve Davis, 1994)

sadece bireyin bağlanma stilinin ilişki doyumunu yordamadığını, aynı zamanda eşin bağlanma stilinin de belirleyici olabildiğini göstermiştir. Kirkpatrick ve Davis, çiftlerin her ikisi de ilişkilerine güvensiz bir stille bağlı olduklarında, ilişki doyumlarının yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Bu gibi durumlarda çoğunlukla çiftlerden birinin bağlanma stili kaygılı iken, diğerkink kaçınmacıdır. Yani, kaçınmacılar kaygılıları kaygılılarda kaçınmacıları daha çekici olarak değerlendirmişlerdir. Kirkpatrick ve Davis'e göre bu durum, çiftlerin birbirlerinin beklentilerini karşılamalarıyla ilgili olabilir. Kaygılılar kaçınmacılardan daha çok ilişkilerine yatırım yaparlarken, kaçınmacılar da kaygılılardan daha az ilişkilerine bağlanırlar. Kaçınmacı bağlanma stiline sahip olanlar, eşin bağımlı ve bağlı olmasını; kaygılı bağlananlar ise eşin yakınlıktan kaçınan ve kendini geri çeken olmasını beklerler. Yazarlar, kadınların bağlanma stilleri kaygı-kararsız olduğu durumlarda, her iki çiftin de doyum düzeyinin azaldığını ileri sürmüşlerdir. Kaygılı bağlanan bir kadının ilişki ile aşırı ilgilenme, sahiplenme ve yakınlık isteği gibi geleneksel kadınsı davranışlar göstermesini, eşi özgürlüğü için tehdit olarak algılayabilir. Benzer olarak, Collins ve Read tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada, kadınların kaygılı bir stille ilişkilerine bağlı olmaları, erkeklerin doyum düzeylerinin azalmasına neden olduğunu göstermiştir. Buna karşılık, erkeklerin yakınlık istemeleri kadınların doyumunu artırmaktadır. Collins ve Read'e göre, bu durum kadınlara ve erkeklere farklı toplumsal cinsiyet rollerinin yüklenilmesiyle açıklanabilir. Yazarlar, ayrıca kadınların daha çok duygusal yakınlık için erkeklerin ise, daha çok özerk olma için sosyalleştiklerini bildirmişlerdir. Kobak ve Hazan (1991) eşlerin zihinsel

modellerinin benzer olmasının evlilik doyumunu artırdığına işaret etmişlerdir. Ek olarak, bireyin hem kendisine hem de diğerlerine yönelik olumlu zihinsel temsillerin olması da onun ilişkisinde yapıcı çözümleri kullanmasına bunun da ilişki doyumuna katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir.

Bunlara ek olarak, bağlanma stilleri bazı doyumsuz çiftlerin neden ilişkilerinin sürdüğünü bir başka deyişle, bağlanımlarının neden devam ettiğini açıklayabilir (Kirkpatrick ve Hazan, 1994). Bu açıdan bağlanma kuramının yatırım modeliyle uyduğu düşünülebilir, çünkü her iki kuramda doyumsuz ilişkilerin neden sürdürüldüğünü açıklayabilmektedir. Davis (1999), ilişkisinde saplantılı ve terk edilme kaygısı yaşayan kaygılı-kararsız bireyin, ilişkisi istediği gibi olmamasına karşın, ilişkisini sürdürmek için özel çaba harcayabileceğini ileri sürmüştür. Kaygılı-kararsız bağlananların, güvenli bağlananlar gibi istikrarlı bir ilişkileri vardır, ancak ilişkiel doyum düzeyleri düşüktür. Ayrıca, Morgan ve Shaver (1999) doyumsuz ya da yüksek düzeyde çatışmanın yaşandığı ilişkilerde, kaygılı bağlananların, bağlanım düzeylerinin diğerlerinden daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Daha önce anlatılanlar göz önüne alınacak olursa, yatırım modeli doyumsuz ilişkilerin sürdürülmesini ilişkiye yapılan yatırımlarla açıklamıştı. Bireyler bu yatırımlarının kaybedilmesinin bedelini ağır algıarlarsa, bunu yaşamamak için ilişkilerini sürdürebilmekteydiler. Saplantılı bağlananların da ilişkilerine çok fazla emek verdikleri dolayısıyla yatırım yaptıkları düşünülebilir. Bu bireyler bu yatırımlarını kaybetmemek için ilişkilerini sürdürebilirler.

İlişki doyumu, bağlanım düzeyi, çatışma biçimleri ve bağlanma stilleri üzerine Kirkpatrick ve Davis'in (1994) gerçekleştirdikleri boylamsal çalışma, güvensiz bağlananlarla karşılaştırıldığında güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin, ilişki bağlanım düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ancak, kaçınmacı erkeklerle kaygılı kadınların ilişkilerinin, güvenli eşlerin ilişkileri kadar uzun süreli sürdüğü ve bu eşlerin bağlanım düzeylerinin de yüksek olduğu gözlenmiştir. Yazarlar, bunu kaygılı kadınların ilişkilerinin bitmesine yönelik endişelerinin olmasıyla ilişkilerinde özverili olmalarına ve sürdürmek için çaba göstermelerine dayandırmıştır. Buna karşılık, güvenli ve kaygılı-kararsız kadınlarla karşılaştırıldığında kaçınmacı bağlanma stili olan kadınlar, ilişki bağlanımına yönelik güduları daha düşüktür. Bu nedenle de bu bireylerin ilişkilerinin bitme olasılığı daha yüksektir. Simpson (1990) da flört ilişkisi olan üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmasında benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Ülkemizde bağlanma stillerine göre ilişki doyumunun farklılaşıp farklılaşmadığını ele alan çalışmalar mevcuttur (Ertan,2002; Işınsoy,2003; Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu, baskıda). Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu'nun evlilerle yaptıkları çalışmaları da evlilikte uyum puanı en yüksek kişilerin güvenli bağlanma stili olanların olduğunu göstermiştir. Evlilikte uyum puanı en düşük olanlar ise korkulu bağlananlardır. Bu çalışmada saplantılı bağlananların evlilik uyum puanının güvenli bağlananlarınkine yakın olup, ancak korkulu bağlananlarınkiden yüksek bulunmuştur. Bir başka deyişle, bu çalışma, saplantılı bağlananların evlilik uyumlarının düşük olmadığını

göstermiştir. Yazarlara göre bu beklenmedik sonuç, ülkemizde hırçınlık, kıskançlık ve sahiplenme gibi davranışlara olumlu anlam yüklenilmesi ve dolayısıyla bunların da evlilik uyumlarına katkıda bulunduğu yönünde açıklanabilir. Bu da daha önce bahsedilen ülkemizde yapılan çalışmalarla (Demirtaş, 2004; Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu, 2005) tutarlıdır.

Görüldüğü gibi yatırım modeli değişkenlerinden ilişki doyumuyla ilgili çok sayıda araştırma yapılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, yatırım modeli ve bağlanma stilleri üzerine az sayıda araştırma yapılmıştır. Bu az sayıdaki çalışmaların birinde Pistole, Clark ve Tubbs (1995), bağlanma stilleri ile Rusbult'un bağlanımı açıkladığı yatırım modeli değişkenleri arasındaki ilişkilere üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdikleri çalışmada bakmışlardır. Sonuçlar, güvenli bağlanma stilinin daha fazla bağlanım ve doyum ile ilişkili iken, daha az bedellerle ve seçenek ilişkileri daha olumsuz değerlendirmeyeyle bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca sonuçlar, kaygılı bireylerin ilişkilerinde en yüksek düzeyde ödülleri ve bedeller algılayan grup olduğunu göstermiştir. Yazarlar bu sonucu, kaygılı bağlanma stiline sahip olanların ilişkilerini yaşamlarının merkezine koymalarına bağlamışlardır. Çalışmada kaçınmacı yetişkinler ise, en düşük düzeyde yatırım yapan grubu oluşturmuştur.

Bağlanma stilleri ve yatırım modeli üzerine yapılan diğer bazı çalışmalarda kaçınmacı bağlanma stiline sahip olanların, ilişkilerine düşük düzeyde yatırım yaptıklarını (Shaver ve Brennan, 1992) ve uzun süreli ilişkileri

kötümser değerlendirdiklerini (Carnelley ve Janoff-Bulman, 1992) göstermiştir. Buna karşılık, güvenli bağlanma stiline sahip kişilerse, ilişkilerine yüksek düzeyde yatırım yapmışlardır (Collins ve Read, 1990; Hazan ve Shaver,1987). Simpson (1990) bağlanma stilleri, bağlanım ve diğer değişkenler arasındaki ilişkileri inceledikleri çalışmaları, güvenli bağlananların bağlanım, karşılıklı bağımlılık, güven ve doyum puanlarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Buna karşılık, kaçınmacı bağlananların, bağlanım, karşılıklı bağımlılık, güven ve doyum puanları düşüktür. Kaygılı bağlanma bu ilişkisel değişkenleri güçlü bir biçimde yordamamakla birlikte, partnere daha az güvenme ve bağlanım düzeyiyle ilişkilidir. Simpson ayrıca, kaygılı bağlanan erkeklerin eşlerinin de bağlanım, yatırım ve doyum düzeylerinin düşük olduğunu belirtmiştir. Bu durum özellikle kaygılı kadınların eşlerinde daha yüksektir. Bu kadınlar eşlerinin kendilerini çok sevmediğini ve yeterince bağlı olmadıklarını düşünebilirler.

Pek çok çalışma kaçınmacı bir stille ilişkilerine bağlı olanların, ilişki bağlanımlarının da düşük olduğunu ortaya koymuştur (Feeney ve Noller,1990; Felmlee, Sprecher ve Bassin,1990; Gottman ve Levenson,1992; Simpson,1987). Morgan ve Shaver (1999) ise, hem kaygılı hem de kaçınmacı bağlananların ilişkiye bağlanımlarının düşük olduğunu ileri sürmüşler, ancak bunun farklı nedenlerle ilişkili olabileceğini de belirtmişlerdir. Onlara göre, kaygılı bireylerin ilişkiye bağlanma ve aşık olma eşikleri düşük iken, kaçınmacı bağlananların ilişkiye bağlanım ve aşık olma eşikleri yüksektir. Kaygılı bağlananlar ilişkileri tam olarak oturmada ve

partnerlerini çok iyi tanımadan, hızlı bir biçimde duygusal bağ kurarlar. Bu da onların daha çok ilişkilerinde inişler çıkışlar yaşamalarına neden olur. Ek olarak, Hazan ve Shaver (1987) kaygılı bireylerin eş olarak seçtikleri kişilerin, genellikle kendilerinden farklı olarak uzun süreli bağlanımı tercih etmeyen kişiler olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu da bu ilişkinin bağlanımın düşük olmasına neden olacaktır. Kaygılı bireylerden farklı olarak kaçınmacı bireylerin ise, ilişki bağlanımı eşikleri yüksektir. Yani, bu bireyler hayatları boyunca kolay kolay bir ilişkiye bağlanamayacaklarına inanırlar. Çoğu çalışma kaçınmacı bağlanma stiline sahip olanların hem bağlanım hem de doyum düzeylerinin düşük olduğunu göstermiştir (Gentzler ve Kerns, 2004; Schachner ve Shaver, 2004; Kathryn, 2004; Kirkpatrick ve Davis, 1994). Birnbaum, Orr, Mikulincer ve Florian'ın (1994; akt., Morgan ve Shaver, 1999) boşanmış bireylerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında, kaçınmacı bağlanma stiline sahip olanların bağlanım düzeylerinin diğer bağlanma stiline sahip olanlardan düşük olmasına karşın, bu bireylerin boşanma durumunda güvenlilerden daha çok stres yaşadıklarını bildirmişlerdir. Sonuç olarak, bağlanma stillerinin bağlanım ve ilişkisel kazançlardaki bireysel farklılıkların anlaşılmasında önemli rol oynadığı görülmektedir (Etherton ve Beach, 1999; Hazan ve Shaver, 1987; Simpson, 1990).

Tüm bunlara ek olarak, bağlanma stilleri, ilişki bağlanımını korumak amacıyla gerçekleştirilen ilişkiyi sürdürücü davranışlarla, dolayısıyla da bağlanımla ilişkili olabilir. Bu görüşü sınamak amacıyla Tolmacz (2004) erkek bekar öğrencilerle bir çalışma gerçekleştirmiştir. Sonuçlara göre, güvenli ve

kaçınmacılarla karşılaştırıldığında kaygılı-kararsızların, en az uzlaşmayı isteyen grup olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuyla ilgili bir diğer çalışmada (Gaines, Reis, Summers, Rusbult, Cox, Wexler, Marelich ve Kurland,1997) güvenli bağlananlarla karşılaştırıldığında, güvensiz bağlananların çıkış ve umursamama yöntemlerini daha fazla kullandıklarını ileri sürmüştür. Ek olarak, güvensiz bağlananlar konuşma yöntemini, güvenliyelerden daha az kullanmışlardır.

Literatür incelendiğinde, bağlanma stillerinin bu çalışmanın değişkenlerinden biri olan aşk biçimleriyle de yakından ilişkili olduğu görülmüştür. Buna göre, kaygılı kararsız bağlanma stili Lee'nin (1973) sahiplenici aşk biçimi ve Sternberg'in (1986) çılgınca aşk biçimi ile uyumludur. Güvenli bağlanma stili de Lee'nin tutkulu aşk ve arkadaşça aşk biçimi; Hatfield'in (1988) arkadaşça aşk biçimi; Sternberg (1986) hedeflerine ulaşmış aşk biçimi ile uyumludur. Kaçınmacı bağlanma stili de Lee'nin oyun gibi aşk biçimi ile Sternberg'in de aşksız ilişki ile uyumludur.

Farklı etnik gruplarda (Avrupalı-Amerikalı, Japon-Amerikalı ve Çinli-Amerikalı) bağlanma stilleri ile aşk biçimleri arasındaki ilişkileri ele alan bir çalışma, tüm etnik gruplarda tutkulu aşk puanının kaygılı-kararsız bağlananlarda en yüksek, bunu güvenli bağlananların izlediği ve en düşük de kaçınmacı bağlananlarda olduğu gözlenmiştir. Arkadaşça aşk puanı ise yine tüm etnik gruplarda en yüksek güvenli bağlananlarda, daha sonra bunu kaygılı-kararsızlar ve en son olarak da kaçınmacı bağlanma stiline sahip

olanlar izlemiştir (Doherty, Hatfield, Thompson ve Choo, 1994). Üniversite öğrencileri üzerinde bağlanma stilleri ve aşk biçimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir diğer çalışma (Heaven, Silva, Carey ve Holen, 2004), sadece kaygılı bağlanma stiline, aşkı oyun gibi görme ve saplantılı aşk biçimlerini yordadığını ortaya koymuştur. Mikulincer ve Erev'in (1991) üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdikleri çalışmaları, güvenli bireylerin ilişkilerini sıcak ve yakın etkileşimlerle tanımladıklarını gösterirken, güvensiz bağlananların ise sıcak ve güvenli bir ilişki istemede kararsız ya da net olmadıklarını göstermiştir.

Bu çalışma için önemli olan ilişki bağlanımı, ilişki doyumu, aşk tutumları ve bağlanma stilleri arasındaki değişkenler arasındaki ilişkileri ele alan çalışmalar da mevcuttur (Collins ve Read, 1990; Keelan, Dion ve Dion, 1994; Simpson, 1990). Bu çalışmalara göre, güvenli bağlananların ilişki doyumları ve bağlanımları yüksektir, aşkı oyun gibi görme ve saplantılı bağlanma düzeyleri düşüktür. Kaygılı bağlananların ise, doyum düzeyleri düşüktür ve ilişkilerine saplantılı bir biçimde bağlıdırlar. Bu nedenle, bağlanım düzeyleri yüksektir. Kaçınmacı bağlananların ise, ilişki bağlanım düzeyleri düşüktür, aşkı oyun gibi görme ve aldatma düzeyleri ise yüksektir. Bu sonuçlar, söz konusu bağlanma stilleri ve aşk biçimlerinin genel özellikleri düşünüldüğünde oldukça anlaşılabilir. Mikulincer ve Erev (1991) çalışmasında, bağlanma stilleri ile Sternberg'in (1986) yakınlık, tutku ve bağlanım bileşenleri arasındaki ilişkileri ele almışlardır. Sonuçlar, güvenli ve kaygılı bağlanma stiline sahip bireylerin kaçınmacı bağlanma stiline sahip

olanlardan daha çok ilişkilerinde tutku, yakınlık ve bağlanım hissettiklerini göstermiştir. Bu açılardan kaygılı ve güvenli bağlananlar arasında anlamlı fark bulunmamıştır. İlginç olarak, kaygılı bireyler hem güvenli hem de kaçınmacı bireylerden daha az eşlerinin ilişkilerine bağlanım göstermelerini istemektedirler.

Buraya kadar aktarılanlardan anlaşılacağı gibi, yatırım modeli çok sayıda ilişkisel değişkenle bağlantılıdır. Tüm bunlara ek olarak, literatür incelendiğinde, yatırım modeli değişkenleriyle narsizim (Campbell ve Foster, 2002), kıskançlık (Marelich, Gaines,Jr ve Banzet, 2003; Rydell, Mcconnell ve Bringle, 2004), depresif belirtiler (Sergin,Powell,Givertz ve Brackin,2003), duygusal stres (Simpson,1987) ve yakınlık arama(Schwebel, Moss ve Fine, 1999) gibi çeşitli değişkenlerle ilişkisine bakıldığı görülmektedir.

1.15. Birinci Araştırmanın Amacı

Buraya kadar anlatılanlar tekrar kısaca gözden geçirilecek olursa, ilişki bağlanımı ya da istikrarlılığını açıklamada en kapsamlı kuramlardan biri de bu çalışmanın temelini oluşturan Rusbul'un (1980a) yatırım modeli olduğu anlaşılmaktadır. Görüldüğü gibi, bu model ve diğer pek çok bağlanım modelleri ya da sınıflandırmaları, kaynağını karşılıklı bağımlılık kuramından almaktadır. Daha önce belirtildiği gibi, Thibaut ve Kelley (1959) tarafından ileri sürülen karşılıklı bağımlılık kuramı, ilişki bağlanımına yol açan iki temel değişkeni tanımlamaktadır. Bunlar; karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyidir. Bunlardan ilki ilişkinin ne derece doyum sağladığına karar verilirken; ikincisi de ilişkinin istikrarına yönelik karar verme aşamasında belirleyici olmaktadır. Hatırlanacağı gibi, yatırım modeli sözü edilen bu iki kavramın, ilişki bağlanımını belirlediğini ileri sürmektedir. Ancak bu model, karşılıklı bağımlılık kuramının görüşlerini bir adım daha ileri götürerek, ilişki bağlanımı üzerinde üçüncü bir değişkenin belirleyici olduğuna işaret etmektedir. Bu da, ilişkiye yapılan yatırımlardır. Giriş bölümünde ayrıntılı olarak sunulduğu gibi, pek çok çalışmada ilişki doyumu ile yatırım düzeyi yüksek ve seçeneklerin niteliği düşük olduğunda, ilişki bağlanımının artacağı sonucuna varılmıştır (örneğin, Rusbult, 1980a,1983,1993a; Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986; Rusbult ve Buunk,

1993; Lydon, Fitzsimons ve Naidoo, 2003). Bu bulgular ışığında, bu çalışmada ilişki doyumu ile yatırımı yüksek ve seçeneklerin niteliğinin düşük değerlendirildiği ilişkilerde ilişki bağlanımlarının yüksek olacağı beklenmektedir. Bu amaçla, çalışmanın ilk bölümünde Rusbult'un modelinin temel değişkenleri olan ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı yordayan değişkenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Rusbult'un işaret ettiği gibi, söz konusu olan bu üç değişken ilişki bağlanımını belirlemektedir. Dolayısıyla, bu çalışmada ilişki bağlanımını yordayan değişkenler hakkında fikir edinilebilecektir. Yine hatırlanacağı gibi, bazı araştırmacılar ilişki bağlanımını yordayan değişkenlerin ya da bu değişkenlerin yordama gücünün kadınlar ve erkekler için farklı olabileceğine işaret etmişlerdi (örneğin, Davis ve Strube, 1993; Sakallı-Uğurlu, 2002). Giriş bölümünde değinilen kuram ve araştırma bulguları göz önüne alındığında, bu çalışmada da ilişki bağlanımını yordayan değişkenlerin gücünün, kadınlar ve erkekler için farklı olabileceği düşünülmektedir. Diğer bir değişle, bu çalışmada yanıtlanması amaçlanan sorulardan biri de, "Acaba kadınlarla erkekler ilişki bağlanımına neden olan değişkenler açısından farklı mıdır". Bu soruyu yanıtlayabilmek için araştırmada kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı analizler yapılmıştır. Ancak, literatürde ilişki bağlanımı konusunda kadınlarla erkeklerin hangi değişkenler açısından farklılaşacaklarına yönelik belirgin açıklamalar bulunmamıştır. Bu nedenle, bu çalışmada herhangi bir beklenti oluşturulmadan kadınlar ve erkekler arasında bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Tüm bunlara ek olarak, daha önce belirtildiği gibi, pek çok araştırmacı bağlanma stillerine göre ilişki bağlanımın ya da istikrarlılığın değişebileceğini ileri sürmüşlerdir (Grau ve Doll, 2003; Hazan ve Shaver,1994; Holmes, 2002; Keelan, Dion ve Dion ,1994; Shaver, Collins ve Clark,1996). Shaver ve arkadaşları, yakın ilişkilerde bireylerin ilişkilerine ve birlikte oldukları kişilere yönelik düşünceleri, duyguları ve beklentilerinin içsel çalışma modellerinin yansımaları olduğuna işaret etmişlerdir. Yani yazarlara göre, bu bilişsel yapılar kişinin kendisi (benlik modeli) ve diğerleri (başkaları modeli) hakkında bilgilerini düzenler. Bu da bireyin hem yakın ilişkisine ve birlikte olduğu kişiye bağlanımına ilişkin kendi kapasitesine ait beklentilerini hem de birlikte olduğu kişiyi bağlanılacak biri olarak görüp görmemesini belirleyecektir. Bu noktadan hareketle, Morgan ve Shaver (1999) erken dönemlerde oluşan zihinsel modeller ve bağlanma stillerin, yetişkinlik döneminde romantik ilişkilere bağlanımın içeriğini ve niteliğini belirleyebileceğini ileri sürmüşlerdir. Literatürde bağlanma stillerine göre, ilişki bağlanımına yol açan değişkenlerin farklılaştığını ortaya koyan bulgular mevcuttur (Pistole, Clark ve Tubbs,1995; Shaver ve Brennan,1992; Simpson, 1990). Ancak, bağlanma stilleri ve yatırım modeli değişkenleri arasındaki ilişkileri ele alan çalışmaların oldukça az sayıda olduğu dikkati çekmektedir. Daha önce belirtildiği gibi, bu az sayıda çalışmalardan biri de Pistole ve arkadaşları tarafından üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yazarlar, güvenli bağlanma stiline artan ilişki doyumu, yatırımlar ve azalan seçeneklerin niteliğini değerlendirmeye; kaçınmacı bağlanma stiline ise, azalan yatırımlar ve artan seçeneklerin niteliğini

değerlendirmeye ilişki olduğu sonucuna varmışlardır. Simpson (1990) kaygılı-kararsız bağlanma stili olanların ilişkiye yaptıkları yatırım düzeylerinin düşük olduğunu belirtmişlerdir. Bulgular göz önünde bulundurulduğunda "Acaba üniversite öğrencilerinin ilişkiyi sürdürme nedenleri bağlanma stillerine göre değişmekte midir?" sorusu akla gelmektedir. Bu nedenle, araştırmanın bir diğer amacı da duygusal birlikteliği olan üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerine göre ilişki doyumu, ilişkiye yapılan yatırımlar ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeylerinin değişip değişmediğinin incelenmesidir. Ek olarak, bu çalışmada farklı bağlanma stilli olan katılımcıların, çeşitli ilişkisel değişkenler yönünden farklılık gösterip göstermediklerinin araştırılması da amaçlanmıştır.

Yukarıda bahsedilen amaçlar doğrultusunda, araştırmanın beklentilerini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

1.16. Araştırmanın Denenceleri

İlişki İstikrarı Ölçeği alt ölçekleri puanlarını yordaması beklenen değişkenler açısından bakıldığında;

- **İlişki doyumunu** ilişkisel değişkenler (örn., ilişkide güvende hissetme, ilişkinin niteliğini olumlu değerlendirme ve ilişkiye bağlılık), ilişkide kendine güven, ilişki girişkenliği, içsel ilişki denetimi (kontrolü), gelecek zaman yönelimi, tutkulu ve özgeci aşk biçimlerinin pozitif olarak yordamaları

beklenirken, cinsel hoşgörü, ilişkiye hiç başlamamış olmayı isteme ve ilişkide sorun yaşama değişkenlerinin negatif olarak yordamaları beklenmektedir.

- **Seçeneklerin niteliğini değerlendirme** puanlarını, ilişkisel değişkenler (örn., ilişkiye bağlılık ve ilişkinin sürmesini isteme), ilişki doyumu, ilişki korkusu/kaygısı, dışsal ilişki denetimi (kontrolü), ilişki izlenim ayarlamacılığı, gelecek zaman yönelimi, tutkulu aşk ve güven değişkenlerinin negatif olarak; ilişki girişkenliği, oyun gibi aşk, ilişkide sorun yaşama ve içsel ilişki denetiminin (kontrolü) pozitif olarak yordamaları beklenmektedir.
- İlişkisel değişkenler (örn., ilişkiye bağlılık, ilişki süresi ve ilişkinin sürmesini bekleme), ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma, ilişki doyumu, ilişkide kendine güven, gelecek zaman yönelimi, bağımlılık, özgeci ve sahiplenici aşk biçimlerinin **ilişkiye yapılan yatırımları** pozitif olarak yordamaları beklenmektedir.

Bağlanma stillerine göre oluşturulan gruplar, İlişki İstikrarı Ölçeği alt ölçekleri açısından karşılaştırıldığında;

- En yüksek ilişki doyum puanının güvenli bağlanma stiline sahip bireylerde olması beklenmektedir. Onu sırasıyla, kayıtsız, saplantılı ve korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin izlemesi beklenmektedir.

- Seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanının en yüksek kayıtsız en düşük ise korkulu bağlanma stiline sahip bireyler arasında olması beklenmektedir.
- En yüksek ilişki yatırımı puanının güvenli bağlanma stiline sahip bireyler arasında olması beklenmektedir. Onu sırasıyla, saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanma stiline sahip bireylerin izlemesi beklenmektedir.

Bağlanma stillerine göre oluşturulan gruplar diğer bazı değişkenler açısından karşılaştırıldığında;

- Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin, ilişkisel değişkenler (örneğin., ilişki bağlılığı, ilişkide güvende hissetme, partneri çekici bulma), ilişki doyumu, ilişkide kendine güven, ilişki girişkenliği ve içsel ilişki denetimi (kontrolü) puanlarının güvensiz bağlanma stillerine sahip katılımcılara göre daha yüksek olması beklenmektedir.
- Kayıtsız bağlanma stiline sahip katılımcıların aşkı oyun gibi görme puanının diğer gruplardan daha yüksek olması beklenmektedir. İlişki girişkenliği puanı açısından bu grupla güvenli bağlananlar arasında bir farklılığın olmayacağı tahmin edilmektedir. Bu grubun özgeci aşk puanının diğer gruplardan daha düşük olması beklenmektedir.

- Saplantılı stile sahip grubun, ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma, bağımlılık, sahiplenici aşk biçimi ve gelecek zaman yönelimi puanlarının diğer gruplardan yüksek olması beklenmektedir.
- Korkulu bağlanma stiline sahip olan grubun, kendini onaylamama ve ilişki korkusu/kaygısı puanlarının en yüksek olması beklenmektedir. Her iki ölçümde de bu grubu sırasıyla saplantılı, kayıtsız ve güvenli bağlanma stillerine sahip bireylerin izleyeceği beklenmektedir.

Bağlanma stillerine göre oluşturulan grupları ayrıştırması beklenen değişkenlere bakıldığında;

- Kendini onaylamama ve ilişki korkusu/kaygısı puanı yüksek olan bireylerin bağlanma stillerinin korkulu, kendini onaylamama ve ilişki korkusu/kaygısı puanı düşük olan bireylerin bağlanma stillerinin ise, güvenli olması beklenmektedir.
- İlişkiye yüksek düzeyde odaklanma, bağımlılık, sahiplenici aşk puanı yüksek olan katılımcıların bağlanma stillerinin diğer bağlanma stilleriyle karşılaştırıldığında saplantılı stil olma olasılığının daha yüksek olması beklenmektedir.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Birinci Araştırma

2.1.1. Katılımcılar

Ölçümlerin toplandığı dönemde duygusal birlikteliği olan 157'si kadın (%57) ve 117'si erkek (%43) toplam 271 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Kadınların yaş ortalaması 19.79 (S= 6.46), erkeklerin yaş ortalaması da 19.42'dir (S= 6.92). Katılımcıların 6'sı (%2.2) lise mezunu, 240'ı (% 88.6) üniversite öğrencisi, 14'ü (%5.2) üniversite mezunudur ve 11'i de (%4.1) lisansüstü eğitim görmüştür.

2.1.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Çok Boyutlu İlişki Ölçeği, İlişki İstikrarı Ölçeği, Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ve Kişilerarası İlişkiler Ölçeği uygulanmıştır.

2.1.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu formda katılımcılara cinsiyet, yaş, eğitim durumu gibi demografik özelliklerine ilişkin sorular sorulmuştur. Ek olarak, kişisel bilgi formunda katılımcılara şu anki duygusal ilişkilerine yönelik sorular (ilişki süresi, ilişki mutluluğu, ilişkide sorun yaşama düzeyleri gibi) sorulmuştur. Bu sorular 7 basamaklı Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmiştir.

Kadınların duygusal açıdan önem verdikleri ilişki sayısı ortalaması 2.34 (S= 1.57), erkeklerin ise 2.97'dir (S= 3.66). Devam eden duygusal ilişki süresi kadınlarda ortalama 16.11 ay (S= 18.46), erkeklerde ise 11.78 ay (S= 15.56) olarak saptanmıştır. Süre yönünden yapılan karşılaştırmalar sonucunda, kadınlar ve erkekler arasında anlamlı fark olduğu gözlenmiştir ($t=2.09$, $p<.05$). Buna göre, kadınların ilişkileri erkeklerinkine oranla daha uzun süre devam etmektedir. Katılımcıların ilişki süreleri genel olarak değerlendirildiğinde, 115 katılımcının (% 42.2) ilişkisinin yeni bir ilişki (6 aydan az) olduğu görülmektedir. 102 kişinin (% 37.6) ilişkisi 6 ay ile 24 ay arası, 47'sinin (%17.6) ilişkisi ise 25 ay ve daha fazla bir süredir devam etmektedir. 7 kişi (% 2.6) de ilişkilerinin ne zamandır sürdüğünü belirtmemiştir.

2.1.2.2. Çok Boyutlu İlişki Ölçeği

Çok Boyutlu İlişki Ölçeği (ÇBİÖ- The Multidimensional Relationship Questionnaire) Snell, Schicke ve Arbeiter (2002) tarafından geliştirilmiştir. ÇBİÖ yakın ilişkileri çok boyutlu olarak ölçen, 60 maddelik bir ölçektir ve 5 basamaklı Likert tipi ölçek olarak puanlanmaktadır. Bir uçta yer alan 'benim için hiç uygun değil' ifadesine 1 puan, diğer uçta yer alan "benim için çok uygun" ifadesine 5 puan verilmektedir. Özgün ölçek, *ilişkide kendine güven*, *ilişkiye saplantı*, *içsel ilişki denetimi (kontrolü)*, *ilişki farkındalığı*, *ilişki kaygısı*, *ilişki korkusu*, *ilişki girişkenliği*, *ilişki depresyonu*, *ilişki izlenimi ayarlamacılığı*, *ilişki doyumu*, *ilişki güdüsü* ve *dışsal ilişki denetimi (kontrolü)* olmak üzere oniki alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçekten 12 ayrı puan alınmakta ve puanların artması, ilgili boyutun arttığı anlamına gelmektedir. Katılımcılar maddeleri şu an ya da geçmişte birlikte oldukları kişileri düşünerek yanıtlamışlardır.

Özgün ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması üniversite öğrencileri ile yapılmıştır. Ölçeğin ölçüt geçerliliğine ilişkin bilgi edinebilmek amacıyla bu ölçeğin alt ölçekleri ile İlişki Doyumu Ölçeği (İİÖ) toplam puanı arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Bu değerlerin -.06 ile .71 arasında değiştiği bulunmuştur ve bu değerler beklenen yöndedir (Snell, Schicke ve Arbeiter; 2002).

Ölçeğin özgün halinin güvenirlik düzeyini belirlemek amacıyla ise, iç tutarlılık katsayısı ve test tekrar test güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) her bir alt ölçek için ayrı ayrı hesaplanmış ve bu değerlerin .70 ile .92 arasında değiştiği gözlenmiştir. Test tekrar test güvenirlik katsayısı .72 olarak bulunmuştur. Bu korelasyon katsayıları .05 düzeyinde anlamlıdır (Snell, Schicke ve Arbeiter; 2002).

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Büyükşahin (2005) tarafından yapılmıştır. Uyarlama çalışması Ankara'daki çeşitli fakültelerde okuyan uygulama yapıldığı sırada ya da geçmişte duygusal birlikteliği olan 480 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini sınamak amacıyla, temel bileşenler yöntemi ve varimaks eksen döndürme yöntemi kullanılarak faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda, özdeğeri 1'in üzerinde olan 13 faktör bulunmuştur. Ancak, yorumlanabilme durumu temel alınarak varimaks eksen döndürme yöntemi kullanılarak yapılan ikinci analiz sonucunda ölçeğin 8 faktörlü bir yapı ortaya koyduğu görülmüştür. Yapılan bu faktör analizi sonucunda, 7 maddenin de hiçbir faktör altına girmediği gözlenmiştir. Ek olarak, bu maddelerin madde test korelasyon değerlerinin de düşük olduğu bulunmuştur. Bu nedenlerle bu maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Böylelikle ölçek 53 maddeye inmiştir.

Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin *ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma, ilişki doyumu, ilişki korkusu/kaygısı, ilişki izlenimi ayarlamacılığı,, ilişkide kendine güven, dışsal ilişki denetimi (kontrolü), ilişki girişkenliği, içsel*

ilişki denetimi (kontrolü) adı verilen sekiz faktörden oluştuğu gözlenmiştir. Ayrıca ölçeğin, 20, 31, 32, 44 ve 56. maddelerinin ters puanlanması gerekmektedir.

Ölçeğin ölçüt geçerliğini belirlemek amacıyla İlişki Doyumu Ölçeği (İDÖ) kullanılmıştır. Ölçeğin alt ölçekleri ile İDÖ arasındaki ilişkilerin $-.39$ ile $.67$ arasında değiştiği bulunmuştur ve bu değerler beklenen yöndedir.

Ölçeğin güvenirlik düzeyini belirlemek amacıyla ise, iç tutarlılık katsayısı, iki yarım güvenirliği ve test tekrar test güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Test tekrar test güvenirliği için ölçek 117 katılımcıya 15 gün arayla tekrar uygulanmıştır. Bunun sonucunda, test tekrar test güvenirlik katsayısı $.80$ olarak bulunmuştur. 480 üniversite öğrencisinden elde edilen iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) ise $.81$ 'dir. Ölçeğin İki yarım güvenirliği de $.83$ 'dür. Her bir alt ölçeğin iç tutarlılık katsayıları $.73$ ile $.91$; iki yarım güvenirliği de $.72$ ile $.90$ arasında değişmektedir.

2.1.2.3. İlişki İstikrarı Ölçeği

İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ-Relationship Stability Scale), ilişkiye yapılan yatırımı (örn., emek verme), bir başkasıyla beraber olmayı değerlendirme, ilişki doyumunu ve bağlanımını ölçmek amacıyla Rusbult, Martz ve Agnew (1998) tarafından geliştirilmiştir. Rusbult ve arkadaşları (1998) bu ölçeği geliştirirken Yatırım Modeli Ölçeği'ni (Investment Model Scale) temel

almışlardır (Rusbult, 1983; Rusbult, Verette, Whitney, Slovik ve Lipkus, 1991; Van Lange, Rusbult, Drigotas, Arriaga, Witcher ve Coox, 1997).

Rusbult'a (2003) göre, bu ölçek ilişki istikrarını belirlemek amacıyla üç faktörlü (bir başkasıyla beraber olmayı değerlendirme, ilişki doyumunu ve ilişkiye yapılan yatırım) olarak da kullanılabilir. Buna göre ölçek *ilişki doyumu, ilişki yatırımı ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme* olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Bu çalışmada da ölçek bu şekli ile kullanılmıştır. Toplam 30 maddeden oluşan ölçekte, her bir alt ölçekte 10 madde bulunmaktadır. Her bir alt ölçeğin ilk beş maddesi dört dereceli (1= tamamen yanlış, 2= oldukça yanlış, 3= oldukça doğru, 4= tamamıyla doğru) Likert tipi bir ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Alt ölçeklerin diğer maddeleri ise 1 (tamamen yanlış) ile 9 (tamamıyla doğru) arasında değer alan Likert tipi bir ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Puanların artması ilgili boyutun arttığı anlamına gelmektedir.

Ölçeğin, geçerlik ve güvenirliğini belirlemek amacıyla birbirini izleyen üç ayrı çalışma yapılmıştır (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998). Varimaks eksen döndürme yöntemi kullanılarak yapılan faktör analizi sonucunda, özgün ölçeğin *ilişki doyumu, ilişki yatırımı, seçeneklerin niteliğini değerlendirme* olmak üzere üç alt ölçekten oluştuğu gözlenmiştir.

Her bir alt ölçeğin üç ayrı çalışmadan elde edilen Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının ise, ilişki doyumu için .92 ile .95, ilişki yatırımı için .82

ile .84, .ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme için 82 ile .88 arasında değiştiği gözlenmiştir (Rusbult, Martz ve Agnew, 1998).

Ölçeğin Türkiye uyarlaması Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu (2005) tarafından duygusal birlikteliği olan 325 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla varimaks eksen döndürme kullanılarak, faktör analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda, özgün çalışma ile tutarlı olarak ölçeğin üç faktörlü bir yapı gösterdiği gözlenmiştir. Bu faktörler *ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı* alt ölçekleri olarak adlandırılmıştır.

Ölçeğin ölçüt geçerliğini sınamak amacıyla ise, İİÖ alt ölçekleri ile Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği: Kısa Formu (LAS) alt ölçekleri arasındaki ilişkilere bakılmış, bu değerlerin -.48 ile .67 arasında değiştiği gözlenmiştir. Bu değerler beklenen yönde ve anlamlıdır. Ölçeğin, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise, ilişki doyumu için .90, seçeneklerin niteliğini değerlendirme için .84 ve ilişki yatırımı için de .84'dür. Ayrıca her bir alt ölçeğin, iki yarım güvenirlik katsayıları hesaplanmış ve bunlar da sırasıyla .84, .71 ve .78 olarak bulunmuştur. Bu ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır (Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu; 2005).

2.1.2.4.Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği

Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği (FTORR- The Future Time Orientation Scale), bireylerin romantik ilişkilerinin geleceğini nasıl planladıkları ve ilişkilerinin geleceğine ilişkin düşüncelerini ölçmek amacıyla Öner (2000b) tarafından 226 üniversite öğrencisi üzerinde geliştirilmiştir. Bu ölçek daha önceden Öner'in (2000a) yedi maddeden oluşan FTORR ölçeğinin genişletilmiş versiyonudur. Yeni maddelerin eklendiği FTORR, 4 basamaklı Likert tipi 11 maddelik ölçektir. Bir uçta yer alan 1, benim için hiç doğru değil, 4 ise benim için çok doğru anlamına gelmektedir. Ölçekteki 1, 4, 8, 9 ve 11. maddelerin ters puanlanması gerekmektedir. Ölçekten tek bir toplam puan alınmakta ve yüksek puanlar ilişkilerde geleceğe yönelik yüksek düzeyde planların ve ilgilerin olduğunu, düşük puanlar ise ilişkilerde gününü gün etme ve ilişkinin geleceğine yönelik düşük düzeyde planların yapıldığını göstermektedir.

Öner'in (2000b) yaptığı faktör analizi sonucunda, iki faktörlü yapı elde edilmiştir. Bunlar devamlı ilişkiler arama ve ilişkinin geleceğine odaklanma olarak adlandırılmıştır. Birinci faktör, kısa süreli ya da uzun süreli ilişkileri tercih etme eğilimi ile ilişkili maddeli içermektedir. İkinci faktör ise, ilişkinin geleceğine yönelik yatırım ve bağlanımla ilgili maddeleri içermektedir. Birinci faktörün iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) .85, ikinci faktörün iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) ise .64'dür.

2.1.2.5. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği

Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (LAS- Love Attitudes Scale), Hendrick, Hendrick ve Dicke (1998) tarafından bireylerin aşka yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Bu ölçek, daha önceden Hendrick ve Hendrick (1986, 1990) tarafından geliştirilen 42 maddelik Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinin kısaltılmışıdır. 5 dereceli likert tipi 24 maddelik bir ölçektir. Ölçekte 1, kesinlikle yanlış; 5 kesinlikle doğru anlamına gelmektedir.

LAS: kısa form, Lee'nin (1973) aşk sınıflandırmasını temel almakta ve tutkulu aşk (eros), özgeci aşk (agape), sahiplenici aşk (mania) oyun gibi aşk (ludus), arkadaşça aşk (storge), mantıklı aşk (pragma) olmak üzere altı farklı aşk biçimini ele almaktadır. Ölçekten altı ayrı puan elde edilmekte ve her bir alt ölçek için en az 4 en fazla 20 puan alınmaktadır. Bir alt ölçekteki puanların artması, o aşk biçiminin tercih edildiği anlamına gelmektedir.

LAS: Kısa Formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması Büyükşahin ve Hovardaoğlu (2004) tarafından 867 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Faktör yapısı incelenmiş ve bunun sonucunda ölçeğin özgün formda olduğu gibi *tutkulu aşk*, *özgeci aşk*, *sahiplenici aşk*, *oyun gibi aşk*, *arkadaşça aşk*, *mantıklı aşk* olmak üzere altı faktörden oluştuğu gözlenmiştir.

Ölçeğin iç tutarlılığı için Cronbach alfa ve iki yarım güvenirliğine bakılmış ve her iki güvenirlik katsayısı da .70 olarak bulunmuştur. LAS:Kısa formunun tüm maddeleri aynı yönde puanlanmaktadır (Büyükşahin ve Hovardaoğlu, 2004).

2.1.2.6. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE- Experience In Close Relationships), Brennan, Clarck ve Shaver tarafından 1998 yılında geliştirilmiştir. Brennan ve arkadaşları, bu ölçeği geliştirmeden önce, yetişkin romantik ilişkilerdeki bağlanmayı ölçtüğünü düşündükleri 60 ölçeği faktör analizine tabi tutmuşlardır. Analiz sonucunda, yakın ilişkilerde kaçınma ve kaygıyı yansıtan iki boyut elde etmişlerdir. Onlar bu iki boyutu temel alarak 36 maddelik YİYE'ni oluşturmuşlardır. Böylelikle YİYE, yakın ilişkilerde yaşanan kaygı ve kaçınma bağlanma boyutlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçekteki her bir madde, Likert tipi 7 dereceli (1= hiç katılmıyorum, 7= kesinlikle katılıyorum) bir değerlendirme göz önüne alınarak değerlendirilmektedir.

Katılımcılar bu iki boyut temelinde değerlendirilebilecekleri gibi Bartholomew ve Horowitz'in (1991) önerdiği gibi, Dörtlü Bağlanma Modeli kapsamında da ele alınabilmektedirler. Buna göre, katılımcılar küme analizi ile belirlenen dört kategoriden biri içerisinde sınıflandırılırlar. Sümer

(basımda) de, küme analizi yapılarak ölçekten kategorik ölçüm alınabileceğini ve dörtlü bağlanma modeli temelinde sınıflandırmalar yapılabileceğini önermektedir. Buna göre, her iki boyuttan görece düşük puan alanlar *güvenli*; her iki boyuttan da yüksek puan alanlar *korkulu*; kaçınmadan düşük, kaygıdan yüksek puan alanlar *saplantılı*; kaçınmadan yüksek, kaygıdan düşük puan alanlar *kayıtsız* bağlanma stili içerisinde ele alınmaktadırlar.

Sümer ve Güngör (2000) ölçeğin faktör yapısını Türk üniversite öğrencileri örneklemini üzerinde incelenmişlerdir. Daha sonra Güngör (2000) de ergenlerle yaptığı çalışmasında, ölçeğin faktör örüntüsünü ve iç tutarlılık düzeyini incelemiştir. Analiz sonucunda ölçeğin *kaygı* ve *kaçınma* olmak üzere iki alt faktörden oluştuğu ve iç tutarlılık katsayılarının da sırasıyla .84 ve .81 olduğu saptanmıştır. Karakurt'un (2001) üniversite örneklemini üzerinde yaptığı faktör analizi de ölçeğin iki alt boyuttan (kaygı ve kaçınma) oluştuğunu göstermiştir. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayıları kaygı için .86, kaçınma için .89'dur. Sümer (basımda), varimaks eksen döndürme yöntemiyle ölçeğin faktör yapısını incelemiş ve o da iki boyut elde etmiştir. Bu iki boyut toplam varyansın % 38'ini açıklamıştır. Ayrıca her iki boyutun yüksek düzeyde güvenirlik katsayısına sahip olduğu görülmüştür (kaygı için .86, kaçınma için de .90). Ölçekteki 3, 15, 19, 22, 25, 27, 29, 31, 33 ve 35. maddelerin ters puanlanması gerekmektedir.

2.1.2.7. Kişilerarası İlişkiler Ölçeği

Hupka ve Bachelor (1977) tarafından geliştirilen Kişilerarası İlişkiler Ölçeği (KIÖ- Interpersonal Relationship Scale), ilişkilerde güven, bağımlılık, kendini yetersiz bulma ve cinsellikle ilgili maddeleri içermekte ve 27 maddeden oluşmaktadır. 1-7 basamaklı Likert tipi olan ölçekte, 1; hiç katılmıyorum, 7; kesinlikle katılıyorum anlamına gelmektedir.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Karakurt (2001) (ayrıca bkz., Sümer ve Karakurt, 2002) tarafından 121 üniversite öğrencisi ile yapılmıştır. Bu ölçek Türkçe uyarlaması aşamasında 16 maddeye indirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini sınamak amacıyla faktör analizi yapılmış ve bu analizi sonucunda ölçek, *güven, bağımlılık, kendini onaylamama ve cinsel hoşgörü* olmak üzere dört faktörlü bir yapı göstermiştir. Her bir alt ölçeğin iç tutarlılık katsayıları, hem pilot hem de asıl çalışmada hesaplanmıştır. Buna göre, iç tutarlılık katsayıları kendini onaylamama için pilot çalışmada .89, asıl çalışmada .84; bağımlılık için pilot çalışmada .76, asıl çalışmada .70; cinsel hoşgörü için pilot çalışmada .67, güven için pilot çalışmada .87 olarak bulunmuştur. Cinsel hoşgörü ve güven alt faktörlerin asıl çalışmadaki iç tutarlılık değerleri rapor edilmemiştir.

2.1.3. İşlem

Kişisel Bilgi Formu, Çok Boyutlu İlişki Ölçeği (ÇBİÖ), İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ), Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği (FTORR), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (LAS), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YIYE) ve Kişilerarası İlişkiler Ölçeği (KİÖ) kişilere bireysel ya da grup uygulamaları (üniversitelerde) şeklinde uygulanmıştır. Katılımcılara öncelikle araştırmanın amacına yönelik kısa bir bilgi verilmiş ve ardından uygulamaya geçilmiştir. Ayrıca tereddüde düştükleri noktalarda gerekli açıklamalar kendilerine yapılmıştır. Katılımcılardan kimlik bilgileri istenmemiştir. Ölçeklerin uygulanması 30-35 dakika arasında değişmiştir.

Araştırmanın verileri Ağustos 2004 - Temmuz 2005 tarihleri arasında toplanmıştır.

3. BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Birinci Araştırma

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen verilere uygulanan istatistik analizi sonuçlarına yer verilmektedir. Bulguların sunumu sırasında öncelikle yakın ilişkilerde ilişki bağlanımını yordayan değişkenlere ilişkin bulgular aktarılacaktır. Bu amaçla yapılan regresyon analizi sonuçları sunulduktan sonra, kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçlarına yer verilecektir. Daha sonra ise, bağlanma stillerine göre oluşturulan grupların ölçeklerden aldıkları puanlar yönünden karşılaştırılmasına ilişkin bulgular ele alınacaktır. Bu bölümde son olarak da araştırmada yer alan bağımlı değişkenlerin, kategorik bir değişken olan bağlanma stillerini ne derece ayırttığını belirlemek amacıyla yapılan diskriminant fonksiyon analizi sonuçlarına yer verilecektir.

3.1.1. Regresyon Analizi Sonuçları

İlişki doyumu, ilişkiye yapılan yatırım ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğilimini yordayan değişkenleri saptamak amacıyla aşamalı (stepwise) hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır. Aşağıda öncelikle tüm grup için daha sonra ise kadın ve erkek grupları için ayrı ayrı ilişkiyi sürdürme nedenlerini en uygun yordayan değişkenleri saptamak için İlişki İstikrarı Ölçeği Alt Ölçeklerine yapılan çoklu regresyon analizlerinin sonuçları verilmektedir.

Analiz aşamasında her bir ölçeğin alt ölçekleri, bloklar halinde alınmıştır. Bu analizlerde değişkenler beş grup halinde regresyon eşitliğine dahil edilmiştir. Hem kuramsal açıklamalar ve yapılan çalışmalar hem de değişkenler göz önünde tutulduğunda, yatırımın yordanması yönünden regresyona giriş sırası şöyle belirlenmiştir. Buna göre ilk blokta ilişkisel değişkenlerin (ilişki süresi, ilişki mutluluğu, ilişkiye önem verme, ilişkide sorun yaşama düzeyi gibi) etkisi sınanmış, ikinci blokta ilişkisel değişkenlere Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin (ÇBİÖ) alt ölçekleri eklenmiştir. Üçüncü blokta ise Romantik ilişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği (RİGZYÖ) toplam puanı eklenmiştir. Dördüncü blokta da Kişilerarası İlişkiler Ölçeği'nin (KİÖ) alt ölçekleri dahil edilmiştir. Son olarak beşinci blokta ilk dört grup faktöre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinin (LAS) alt ölçekleri eklenmiştir. Çoklu hiyerarşik regresyon analizi, aşamalı çözüm yöntemiyle yapılmıştır, böylece hangi

değişkenlerin yordayıcı gücü olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Analiz sonucunda regresyon denklemine giren değişkenlerin katsayıları çizelgelerde verilmiştir.

Tüm çizelgelerde gösterilen R^2 ve uyarlanmış R^2 değerleri, her bir değişken regresyon denklemine girdiği zamanki korelasyon değerlerini ifade etmektedir. B ve beta değerleri ise, bütün değişkenler regresyon denkleminde iken, ham madde ve standart puanlar için katsayıları göstermektedir. Aşağıdaki çizelgelerde her bir bloktaki değişkenler denkleme giriş sırasına göre verilmiştir. Bu değişkenlerin her birinin öncekilerle birlikte açıkladıkları varyanslar R^2 değişimi olarak gösterilmiştir.

3.1.1.1. İlişki Doyumu'ndan Alınan Puanların Yordanması

İlişki doyumunu yordayan değişkenleri saptamak için İlişkisel Değişkenler, ÇBİÖ, RİGZÖ, KİÖ ve LAS'ın alt ölçekleri temel alınarak hiyerarşik regresyon analizi ile bu değişkenler arasında seçim yapabilmek için aşamalı çözüm uygulanmıştır. Sonuçlar Çizelge 1. 'de gösterilmiştir.

Çizelge 1. İlişki Doyumu'ndan Alınan Puanların Yordanması için Hiyerarşik Regresyon Analizleri Sonuçları (Değişkenler Aşamalı Çözüm

Sonucuna Göre Denkleme Giriş Sırasıyla Verilmiştir. Tüm F değerleri için $p < .05$).

Değişken (Regresyon denklemine giriş sırasına göre)	B	Beta	R ² değ	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d)	F
İLİŞKİSEL DEĞİŞKENLER						
İlişkinin Niteliğini Değerlendirme	1.96	.24	.62	.62	49.48 (5-265)	122.36
İlişkide Güvende Hissetme	1.15	.16	.66	.66		
İlişkiye Bağlılık	.75	.11	.68	.68		
İlişkiye Hiç Başlamamış Olmayı İsteme	-.43	-.06	.69	.69		
Partneri Çekici Bulma	.48	.05	.70	.70		
ÇBİÖ ALT ÖLÇEKLERİ						
İlişki Doyumu	.38	.24	.74	.74	40.43 (8-262)	101.38
İlişkide Kendine Güven	.27	.08	.75	.75		
İlişki Korkusu/Kaygısı	.15	.07	.76	.76		
RİGZÖ						
Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi	.14	.06	.77	.77	39.64 (9-261)	92.61
KİÖ ALT ÖLÇEKLERİ						
Güven	.38	.14	.78	.78	36.13 (11-259)	85.60
Cinsel Hoşgörü	-.22	-.08	.79	.79		
LAS ALT ÖLÇEKLERİ						
Tutkulu Aşk	.57	.15	.80	.80	34.65 (12-258)	82.85

Çizelge 1.'de görüldüğü gibi, **ilişki doyumunu** yordayan değişkenleri saptamak amacıyla denkleme önce ilk blokta yer alan ilişkisel değişkenler alınmıştır. İlişki doyumunu yordayan değişken olarak denkleme önce **“ilişkinin niteliğini değerlendirme”** girmiştir. Daha sonra ise sırasıyla **“ilişkide güvende hissetme”**, **“ilişkiye bağlılık”**, **“ilişkiye hiç başlamamış olmayı isteme”**, **“partneri çekici bulma”** değişkenleri girmiştir. Bu bloktaki değişkenlerin açıkladığı toplam varyans %70'dir ve bu anlamlı bir değerdir ($F=122.36$; $s.d=5-265$; $p<.05$). Daha sonra ikinci blok olarak ÇBİÖ alt ölçekleri eklendiğinde, **“ilişki doyumu”**, **“ilişkide kendine güven”** ve **“ilişki korkusu/kaygısı”** alt ölçeklerinin yordayıcı gücü olduğu bulunmuştur. Böylelikle birinci ve ikinci bloktaki değişkenlerin açıkladığı toplam varyans %76'ya ulaşmıştır ve bu anlamlı bir değerdir ($F= 101.38$; $s.d=8-262$; $p<0.05$). Denkleme ilk iki bloğa ek olarak RİGZÖ puanlarının eklenmesiyle, bu üç bloktaki değişkenlerin açıkladığı toplam varyans % 78'e ulaşmıştır ve bu da anlamlıdır ($F=92.61$; $s.d= 9-261$; $p<0.05$). Dördüncü blok olarak regresyon denklemine KİÖ alt ölçekleri eklenmiş ve önce **“güven”** ve daha sonra ise **“cinsel hoşgörü”** alt ölçeklerinin ilişki doyumunun yordanmasında anlamlı katkıları olduğu bulunmuştur. Sözü edilen bu dört bloktaki değişkenlerin toplam varyansdaki sorumluluk oranı %79'dur ve bu anlamlı bir değerdir ($F= 85.60$; $s.d= 11-259$; $p< 0.05$). Son olarak beşinci blokta ilk dört grup faktöre LAS alt ölçekleri eklenmiştir. LAS alt ölçeklerinden sadece tutkulu aşk biçiminin ilişki doyumunu yordayıcı gücü olduğu bulunmuştur. Bu beş bloktaki

değişkenlerin açıkladığı toplam varyans %80'dir ve bu da anlamlıdır ($F=82.85$; s.d=12-258; $p< 0.05$).

3.1.1.2. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme'den Alınan Puanların Yordanması

Seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanını yordayan değişkenleri belirleyebilmek amacıyla yukarıda bahsedilen benzer işlemler seçeneklerin niteliğini değerlendirme alt ölçeği için de uygulanmıştır. Aşamalı hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Çizelge 2.' de gösterilmiştir.

Çizelge 2. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme’den Alınan Puanların Yordanması için Hiyerarşik Regresyon Analizleri Sonuçları
(Değişkenler Aşamalı Çözüm Sonucuna Göre Denkleme Giriş Sırasıyla Verilmiştir. Tüm F değerleri için p <.05).

Değişken (Regresyon denklemine giriş sırasına göre)	B	Beta	R ² değ	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d)	F
İLİŞKİSEL DEĞİŞKENLER						
İlişkiye Bağlılık	-.43	-.07	.15	.15	134.47 (2-268)	28.28
İlişkiye Hiç Başlamamış Olmayı İsteme	.40	.06	.17	.17		
ÇBİÖ ALT ÖLÇEKLERİ						
İlişki Korkusu/Kaygısı	-.35	-.18	.19	.18	125.31 (5-265)	16.66
İlişki Doyumu	-.20	-.12	.22	.21		
İçsel İlişki Denetimi (Kontrolü)	.52	.13	.24	.23		
RİGZÖ						
Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi	-.28	-.14	.29	.27	117.49 (6-264)	17.91
KİÖ ALT ÖLÇEKLERİ						
Güven	-.32	-.12	.31	.29	114.39 (7-263)	16.93
LAS ALT ÖLÇEKLERİ						
Oyun gibi Aşk	1.02	.22	.35	.33	104.19 (9-261)	17.54
Tutkulu Aşk	-.87	-.23	.38	.36		

Çizelge 2.'deki sonuçlara göre, ilk bloktaki **“ilişkiye bağlılık”** ve **“ilişkiye hiç başlamamış olmayı isteme”**, seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanını yordamada regresyon denklemine giren ilk iki değişkendir. Bu bloktaki değişkenlerin açıkladığı toplam varyans %17'dir ve bu anlamlı bir değerdir ($F=28.28$; s.d= 2-268; $p<.05$) İkinci blok olarak ÇBİÖ alt ölçekleri regresyon denklemine alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre, seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğiliminin yordanmasına, ÇBİÖ alt ölçeklerinden sırasıyla **“ilişki korkusu/kaygısı”**, **“ilişki doyumu”** ve **“içsel ilişki denetimi (kontrolü)”**nün anlamlı katkıları olmuştur. İlk iki bloktaki değişkenlerin toplam varyansdaki sorumluluk oranı %24'dür ve bu anlamlı bir değerdir ($F=16.66$; s.d= 5-265; $p<=.05$). RİGZÖ (üçüncü blok) puanlarının regresyon denklemine eklenmesiyle, bu ve sözü edilen değişkenlerin seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğilimini yordamadaki katkıları % 29'a yükselmiştir ve bu da anlamlı bir değerdir ($F= 17.91$; s.d= 6-264; $p<.05$). Daha sonra ise regresyon denklemine KİÖ alt ölçekleri alınmıştır. KİÖ'ğinden sadece “Güven” alt ölçeğinin yordayıcı gücü olduğu bulunmuştur. Bu değişkenin de katılmasıyla değişkenlerin seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğilimini yordamadaki katkıları % 31 olmuştur ki, bu da anlamlı bir değerdir ($F=16.93$; s.d= 7-263; $p<.05$). Son ve beşinci blok olarak LAS alt ölçekleri regresyon denklemine alınmıştır. Önce **“oyun gibi aşk “** sonra da **“tutkulu aşk”** biçimi regresyon denklemine girmiştir. Sonuçlar bu iki boyutun da denkleme girmesiyle tüm bu değişkenlerin seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğilimini yordamadaki toplam katkılarının % 38

olduğuna işaret etmektedir ve bu anlamlı bir değerdir ($F= 17.54$; $s.d= 9-261$; $p<.05$).

3.1.1.3. İlişki Yatırımı'ndan Alınan Puanların Yordanması

İlişkiye yapılan yatırım eğiliminin yordanması için uygulanan aşamalı hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Çizelge 3.' de gösterilmiştir.

Çizelge 3. İlişki Yatırımı'ndan Alınan Puanların Yordanması için Hiyerarşik Regresyon Analizleri Sonuçları (Değişkenler Aşamalı Çözüm Sonucuna Göre Denkleme Giriş Sırasıyla Verilmiştir. Tüm F değerleri için $p < .05$).

Değişken (Regresyon denklemine giriş sırasına göre)	B	Beta	R ² değ	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d)	F
İLİŞKİSEL DEĞİŞKENLER						
İlişkiye Bağlılık	1.54	.23	.36	.36	101.26 (3-267)	60.72
İlişki Süresi	.11	.14	.39	.38		
İlişkilenin Sürmesine İlişkin Bekleyiş	.27	.04	.41	.40		
ÇBİÖ ALT ÖLÇEKLERİ						
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	.12	.09	.46	.45	92.61 (4-266)	56.28
RİGZÖ						
Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi	.24	.12	.49	.48	87.62 (5-265)	50.82
KİÖ ALT ÖLÇEKLERİ						
Bağımlılık	.68	.18	.55	.54	77.07 (7-263)	46.74
Güven	.32	.12	.56	.55		
LAS ALT ÖLÇEKLERİ						
Özgeci Aşk	.77	.23	.60	.59	68.86 (9-261)	44.40
Sahiplenici Aşk	.38	.09	.61	.60		

Bu çizelgedeki sonuçlara göre, ilişkisel değişkenlerden **“ilişkiye bağlılık”**, **“ilişki süresi”**, **“ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyiş”**, **ilişki yatırımını** en iyi yordayan değişkenler olmaktadır. Bu üç değişken varyansın % 41’ini açıklamakta ve bu da anlamlı bir değerdir ($F= 60.72$; $s.d=3-267$; $p<.05$). Bu değişkenlere ikinci blok olarak ÇBİÖ alt ölçekleri eklenmiştir ve sadece **“ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma”** değişkeninin yordayıcı gücü olduğu bulunmuştur. Böylelikle iki blokta yer alan değişkenlerin açıkladığı varyans % 46’ya ulaşmıştır ve bu anlamlı bir değerdir ($F= 56.28$; $s.d= 4-266$; $p<.05$). İlk iki bloğa RİGZÖ puanlarının eklenmesiyle, bu değer % 49’a yükselmiştir ki, bu da anlamlı bir değerdir ($F= 50.82$; $s.d= 5-265$; $p<.05$). Daha sonra ise, regresyon denkleminde üçüncü blok olarak KİÖ alt ölçekleri alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre, regresyon denkleminde önce **“bağımlılık”**, daha sonra da **“güven”** alt ölçekleri girmiştir. Bu dört bloktaki yordayıcı gücü olan tüm değişkenlerin ilişki yatırımını yordamadaki katkıları % 56’dır ve bu anlamlı bir değerdir ($F= 46.74$; $s.d=7-263$; $p<.05$). Son ve beşinci blok olarak LAS alt ölçekleri regresyon denkleminde eklemiştir ve sırasıyla **“özgeci aşk”** ve **“sahiplenici aşk”** biçiminin yordayıcı gücü olduğu bulunmuştur. Analiz sonuçları, tüm bu alt ölçeklerin ilişki yatırımı eğilimini yordamadaki toplam katkılarının %61 olduğunu işaret etmektedir ve bu anlamlı bir değerdir ($F= 44.40$; $s.d:9-261$; $p<.05$).

3.1.1.4. Kadın ve Erkek Katılımcılar İçin Ayır Ayır Yapılan Regresyon Analizleri

İlişki bağlanımını ya da ilişkiyi sürdürme nedenlerini yordayan değişkenler açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında farklılık olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla, ilişki doyumu, ilişki yatırımı ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğiliminin yordanmasında aşamalı hiyerarşik regresyon analizleri iki grup için ayrı ayrı uygulanmıştır. Aşağıdaki çizelgelerde her bir bloktaki değişkenler denkleme giriş sırasına göre verilmiştir. Bu değişkenlerin her birinin öncekilerle birlikte açıkladıkları varyanslar R^2 değişimi olarak gösterilmiştir. Kadınlar ve erkekler için ilişki doyumunun yordanması amacıyla uygulanan aşamalı hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Çizelge 4. 'de gösterilmiştir.

Çizelge 4. İlişki Doyumu’ndan Alınan Puanların Yordanması için Kadın ve Erkek Katılımcılar için Uygulanan Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları (Değişkenler Aşamalı Çözüm Sonuçlarına Göre Regresyon Denklemine Giren Değişkenler. Tüm F değerleri için $p < .05$).

Değişken (Regresyon denkleminde giriş sırasına göre)	Cinsiyet	B	Beta	R ² değ	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d)	F
İLİŞKİSEL DEĞİŞKENLER							
İlişkinin Niteliğini Değerlendirme	Kadın (K)	1.67	.20	.65	.65	(K) 45.35 (4-149) (E) 58.94 (3-113)	(K)100.13 (E) 66.11
	Erkek (E)	2.94	.38	.58	.58		
İlişkide Güvende Hissetme	Kadın (K)	1.06	.15	.70	.70		
	Erkek (E)	1.37	.19	.62	.62		
Partneri Çekici Bulma	Kadın (K)	1.06	.12	.72	.71		
	Erkek (E)	.16	.02	.64	.63		
İlişkiye Bağlılık	Kadın (K)	.64	.09	.73	.72		
	Erkek (E)	----	----	----	----		
ÇBİÖ ALT ÖLÇEKLERİ							
İlişki Doyumu	Kadın (K)	.29	.20	.76	.75	(K) 40.38 (5-148) (E) 41.95 (5-111)	(K) 93.82 (E) 65.28
	Erkek (E)	.69	.37	.73	.72		
İlişki Korkusu/Kaygısı	Kadın (K)	----	----	----	----		
	Erkek (E)	.15	.08	.75	.74		
KİÖ ALT ÖLÇEKLERİ							
Güven	Kadın (K)	.67	.27	.81	.80	(K) 32.42 (6-147)	(K)103.60
	Erkek (E)	----	----	----	----		
LAS ALT ÖLÇEKLERİ							
Tutkulu Aşk	Kadın (K)	.53	.14	.82	.81	(K) 31.07 (7-146) (E) 38.14 (7-109)	(K) 93.72 (E) 53.15
	Erkek (E)	.70	.18	.77	.76		
RİGZÖ							
Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi	Kadın (K)	----	----	----	----	(E) 38.14 (7-109)	(E) 53.15
	Erkek (E)	.21	.11	.76	.74		

Çizelge 4.’de görüldüğü gibi, hem kadın hem de erkek katılımcılar için ilişki doyumunu yordamada, ilişkişel değişkenlerden sırasıyla “**ilişkinin niteliğini değerlendirme**”, “**ilişkide güvende hissetme**”, “**partneri çekici**

bulma” değişkenlerinin anlamlı katkısı olduğu bulunmuştur. Ancak erkeklerden farklı olarak kadınlarda bu değişkenlere ek olarak, “**ilişkiye bağlılık**” değişkenin yordayıcı gücü olduğu gözlenmiştir ($F=100.13$; $s.d=4-149$; $p<.05$). İlişkisel değişkenler ilişki doyumunu yordamada, kadınlar için toplam olarak varyansın %73’ünü, erkekler için ise % 64’ünü açıklamaktadır (sırasıyla $F= 100.13$; $s.d=4-149$; $p<.05$; $F= 66.11$; $s.d=3-113$; $p<.05$). İkinci blok olarak ÇBİÖ alt ölçekleri regresyon denkleminde alındığında, **kadınlarda** sadece “**ilişki doyumu**” değişkeni anlamlı iken, **erkeklerde** hem “**ilişki doyumu**” hem de “**ilişki korkusu/kaygısı**” değişkenleri anlamlı bulunmuştur. Bu değişkenlerin öncekilerle birlikte açıkladığı varyans kadınlarda %76, erkeklerde % 75’dir. (sırasıyla $F= 93.82$; $s.d=5-148$; $p<.05$; $F=65.28$; $s.d= 5-111$; $p<.05$). Üçüncü blok olarak **RİGZÖ** puanları regresyon denkleminde alınmıştır. Bu puanın eklenmesiyle sadece **erkek** katılımcılar için açıklanan varyans anlamlı düzeyde artmıştır, bu da % 76’dır ($F= 56.96$; $s.d= 6-110$; $p<.05$). Daha sonra KİÖ alt ölçekleri (dördüncü blok) regresyon denkleminde eklenmiştir ve analizler sadece “**güven**” alt ölçeğinin **kadınlarda** ilişki doyumunu yordadığını göstermiştir. Böylelikle kadınlarda ilişki doyumunu yordamada sözü edilen tüm değişkenler varyansın % 81’ini açıklamıştır ($F= 103.60$; $s.d= 6-147$; $p<.05$). Beşinci blok olarak LAS alt ölçekleri regresyon denkleminde alındığında, hem **kadın** hem de **erkeklerde** “**tutkulu aşk**” biçiminin yordayıcı gücü olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak ilişki doyumunun yordanmasında, sözü edilen tüm değişkenler kadınlar için varyansın % 82’sini erkekler için ise % 77’sini açıklamaktadır (sırasıyla $F= 93.72$; $s.d= 7-146$; $p<.05$; $F= 53.15$; $s.d=7-109$; $p<.05$).

Kadınlarda ve erkeklerde seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğilimini yordayan değişkenleri saptamak amacıyla, yukarıda bahsedilen benzer işlemler kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı yapılmıştır. Çizelge 5.'de seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanlarını yordama amacıyla kadınlara ve erkeklere ayrı ayrı uygulanan aşamalı hiyerarşik regresyon analizleri verilmiştir.

Çizelge 5. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme'den Alınan Puanların Yordanması için Kadın ve Erkek Katılımcılar için Uygulanan Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları (Değişkenler Aşamalı Çözüm Sonuçlarına Göre Regresyon Denklemine Giren Değişkenler. Tüm F değerleri için $p < .05$).

Değişken (Regresyon denkleminde giriş sırasına göre)	Cinsiyet	B	Beta	R ² değ	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d)	F
İLİŞKİSEL DEĞİŞKENLER							
İlişkiye Bağlılık	Kadın (K)	-1.21	-.19	.17	.16	(K) 114.32 (2-151) (E) 142.47 (2-114)	(K) 19.14 (E) 12.05
	Erkek (E)	----	----	----	----		
İlişkinin Niteliğini Değerlendirme	Kadın (K)	-.01	-.00	.20	.19		
	Erkek (E)	----	----	----	----		
İlişkinin Sürmesine İlişkin Bekleyiş	Kadın (K)	----	----	----	----		
	Erkek (E)	-.32	-.06	.14	.13		
İlişkide Sorun Yaşama	Kadın (K)	----	----	----	----		
	Erkek (E)	.99	.14	.18	.16		
ÇBİÖ ALT ÖLÇEKLERİ							
İlişki Korkusu/Kaygısı	Kadın (K)	-.42	-.23	.23	.22	(K) 108.12 (4-149) (E) 128.76 (5-111)	(K) 12.78 (E) 8.36
	Erkek (E)	-.32	-.16	.25	.22		
İlişki Doyumu	Kadın (K)	-.22	-.16	.26	.23		
	Erkek (E)	-.06	-.03	.27	.24		
Dışsal İlişki Denetimi (Kontrolü)	Kadın (K)	----	----	----	----		
	Erkek (E)	.68	.21	.22	.20		
RİĞZÖ							
Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi	Kadın (K)	-.31	-.15	.28	.26	(K) 104.70 (5-148)	(K) 11.73
	Erkek (E)	-.28	-.14	.32	.29	(E) 120.84 (6-110)	(E) 8.80
KİÖ ALT ÖLÇEKLERİ							
Cinsel Hoşgörü	Kadın (K)	----	----	----	----	(E) 116.56 (7-109)	(E) 8.54
	Erkek (E)	-.51	-.18	.35	.31		
LAS ALT ÖLÇEKLERİ							
Tutkulu Aşk	Kadın (K)	-.71	-.20	.33	.30	(K) 90.07 (9-144) (E) 106.49 (9-107)	(K) 10.69 (E) 8.64
	Erkek (E)	-.1	-.24	.39	.34		
Oyun gibi Aşk	Kadın (K)	.64	.15	.35	.32		
	Erkek (E)	1.09	.22	.42	.37		
Arkadaşça Aşk	Kadın (K)	-.53	-.19	.38	.34		
	Erkek (E)	----	----	----	----		
Mantıklı Aşk	Kadın (K)	.56	.17	.40	.36		
	Erkek (E)	----	----	----	----		

Çizelge 5.'den de görüldüğü gibi **kadınlarda** ilk blokta yer alan **“ilişkiye bağlılık”, “ilişkinin niteliğini değerlendirme”** puanları anlamlı iken, **erkeklerde “ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyiş” ve “ilişkide sorun yaşama”** puanları anlamlıdır. Kadınlar için sözü edilen bu değişkenler toplam varyansın % 20'sini açıklamakta ve bu da anlamlıdır ($F= 19.14$; $s.d= 2-151$; $p<.05$). Erkekler için ise söz konusu değişkenler varyansın %18'inden sorumludur. Bu da anlamlıdır ($F=12.05$; $s.d= 2-114$; $p<.05$). ikinci blok olarak ÇBİÖ alt ölçekleri denkleme alındığında, **kadınlar** için sırasıyla **“ilişki korkusu/kaygısı”, “ilişki doyumu”** puanları anlamlı iken, **erkekler** için sırasıyla **“dışsal ilişki denetimi (kontrolü)”, “ilişki korkusu/kaygısı” ve “ilişki doyumu”** puanları anlamlıdır. Böylelikle seçeneklerin niteliğini yordamada sözü edilen tüm değişkenler, kadınlarda varyansın % 26'sını ($F= 12.78$; $s.d= 4-149$; $p<.05$), erkeklerde ise varyansın % 27'sini ($F= 8.36$; $s.d=5-111$; $p<.05$) açıklamaktadır. Üçüncü blok olarak RİGZÖ puanlarının eklenmesi, hem kadınlarda hem de erkeklerde açıklanan toplam varyansı yükseltmiştir; bu değerler kadınlar için % 28 ($F=11.73$; $s.d= 5-148$; $p<.05$), erkekler için %32'dir ($F= 8.80$; $s.d= 6-110$; $p<.05$). KİÖ alt ölçeklerinin denkleme alınması ile sadece **“cinsel hoşgörü “** alt ölçeğinin, **erkeklerde** seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğilimini yordadığını göstermiştir. Böylelikle erkeklerde söz konusu olan tüm değişkenler toplam olarak varyansın %35'ini açıklamıştır ki, bu da anlamlıdır ($F= 8.54$; $s.d= 7-109$; $p<.05$). Son ve beşinci blok olarak LAS alt ölçekleri regresyon denklemine eklenmiştir. Bunun sonucunda, **kadınlarda** sırasıyla **“tutkulu aşk”, “ oyun gibi aşk”, “arkadaşça aşk” ve “mantıklı aşk”** biçimlerinin seçeneklerin

niteliğini değerlendirme eğilimini yordadığı gözlenmiştir. Bu değişkenlerin de eklenmesiyle açıklanan toplam varyans % 40'dır ve bu anlamlı bir değerdir ($F= 10.69$; s.d= 9-144; $p<.05$). **Erkekler** için ise, **seçeneklerin niteliğini değerlendirme** eğilimini yordamada önce **“tutkulu aşk”** daha sonra da **“oyun gibi aşk”** değişkenin anlamlı olduğu bulunmuştur. Böylelikle erkeklerde sözü edilen tüm değişkenlerin açıkladığı toplam varyans % 42 olmuştur ve bu anlamlıdır ($F= 8.64$; s.d= 9-107; $p<.05$).

İlişkiye yapılan yatırımı yordayan değişkenleri belirleyebilmek amacıyla kadın ve erkeklerin ilişki yatırımı puanlarına ayrı ayrı aşamalı hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır. Analiz sonuçları Çizelge 6.'da gösterilmiştir.

Çizelge 6. İlişki Yatırımın'dan Alınan Puanların Yordanması için Kadın ve Erkek Katılımcılar için Uygulanan Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları (Değişkenler Aşamalı Çözüm Sonuçlarına Göre Regresyon Denkleminde Giren Değişkenler. Tüm F değerleri için $p < .05$).

Değişken (Regresyon denkleminde giriş sırasına göre)	Cinsiyet	B	Beta	R ² değ	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d)	F
İLİŞKİSEL DEĞİŞKENLER							
İlişkiye Bağlılık	Kadın (K)	1.40	.22	.28	.28	(K) 96.89 (2-151) (E) 116.121 (1-115)	(K)35.05 (E) 92.22
	Erkek (E)	1.39	.19	.45	.44		
İlişkide Güvende Hissetme	Kadın (K)	.34	.05	.32	.31		
	Erkek (E)	----	----	----	----		
ÇBİÖ ALT ÖLÇEKLERİ							
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	Kadın (K)	0,04	.04	.35	.33	(K) 93.20 (3-150) (E) 96.54 (2-114)	(K) 26.61 (E) 67.63
	Erkek (E)	.23	.15	.54	.54		
RİGZÖ							
Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi	Kadın (K)	-----	-----	-----	-----	(E) 83.37 (3-113)	(E) 58.54
	Erkek (E)	.40	.18	.61	.60		
KİÖ ALT ÖLÇEKLERİ							
Bağımlılık	Kadın (K)	.85	.25	.45	.43	(K) 72.10 (6-147) (E) 78.62 (4-112)	(K) 25.02 (E) 48.52
	Erkek (E)	.56	.14	.63	.62		
Güven	Kadın (K)	.55	.23	.47	.45		
	Erkek (E)	-----	----	----	----		
Cinsel Hoşgörü	Kadın (K)	.42	.17	.51	.49		
	Erkek (E)	----	----	----	----		
LAS ALT ÖLÇEKLERİ							
Tutkulu Aşk	Kadın (K)	----	----	----	----	(K) 69.28 (7-146) (E) 61.47 (6-110)	(K) 23.06 (E) 46.91
	Erkek (E)	.65	.14	.72	.70		
Özgeci Aşk	Kadın (K)	.58	.18	.53	.50		
	Erkek (E)	1.23	.33	.71	.69		

Çizelge 6.'da görüldüğü gibi ilk blokta yer alan **“ilişkiye bağlılık”** puanı, hem **kadınlar** hem **de erkekler** için ilişki yatırımını yordamaktadır. Ayrıca **kadınlar** için **“ilişkide güvende hissetme”** değişkenin yordayıcı gücü vardır. Böylelikle kadınlar için bu değişkenler varyansın %32'sini, erkekler için ise %45'ini açıklamaktadır, bu da anlamlı bir değerdir (sırasıyla $F=35.05$; $s.d=2-151$; $p<.05$; $F=92.22$; $s.d=1-151$; $p<.05$). Regresyon denklemine ÇBİÖ alt ölçekleri alındığında, hem **kadınlarda** hem de **erkeklerde** sadece **“ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma”** değişkenin ilişki yatırımını yordadığı gözlenmiştir. İlk iki bloktaki yordayıcı gücü olan değişkenler, kadınlar için varyansın %35'ini erkekler için ise % 54'ünü açıklamaktadır (sırasıyla $F=26.61$; $s.d=3-150$; $p<.05$; $F=67.63$; $s.d=2-114$; $p<.05$). Üçüncü blok olarak RİGZÖ puanları regresyon denklemine alınmıştır ve sadece erkekler için bu değişkenin yordayıcı gücü olduğu bulunmuştur. Bu RİGZÖ puanlarının eklenmesiyle erkekler için açıklanan toplam varyans %61'e yükselmiştir. Bu da anlamlıdır ($F=58.54$; $s.d=3-113$; $p<.05$). Daha sonra ilk üç bloğa KİÖ alt ölçekleri eklenmiştir. Kadınlar için sırasıyla **“bağımlılık”**, **“güven”** ve **“cinsel hoşgörü”** puanlarının anlamlı katkıları olmuştur ve bu değişkenlerin de katılımıyla açıklanan toplam varyans %51'e ulaşmıştır ($F=25.02$; $s.d=6-147$; $p<.05$). **Erkeklerde** ise, sadece **“bağımlılık”** puanı, ilişki yatırımını yordamaktadır. Erkekler için açıklanan toplam varyans %63'dür ve bu da anlamlı bir değerdir ($F=48.52$; $s.d=4-112$; $p<.05$). Beşinci blok olarak LAS alt ölçekleri denkleme katılmıştır. İlişki yatırımını **kadınlar** için sadece **“özgeci aşk”** biçimi yordarken **erkekler** için hem **“özgeci aşk”** hem de **“tutkulu aşk”** biçimleri yordamaktadır. Bu değişkenlerinde katılımıyla tüm değişkenler

ilişki yatırımının yordanmasında kadınlar için varyansın % 53'ünü erkekler için de %72'sini açıklamaktadır (sırasıyla $F = 23.06$; $s.d = 7-146$; $p < .05$; $F = 46.91$; $s.d = 6-110$; $p < .05$).

3.1.2. Bağlanma Stillerine Göre Oluşturulan Grupların Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Yönünden Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Daha önce de belirtildiği gibi Sümer (basımda), küme analizi yapılarak Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanterinden (YİYE) kategorik ölçüm alınabileceğini ve dörtlü bağlanma modeli temelinde sınıflandırmalar yapılabileceğini ileri sürmüştür. Bu çerçevede bağlanma stillerine göre tüm ölçeklerden alınan puanlar yönünden karşılaştırma yapabilmek için öncelikle katılımcılar dörtlü bağlanma modeli çerçevesinde sınıflandırılmıştır. Bu işlem, katılımcıların kaygı ve kaçınma boyutlarından aldıkları puanlara küme analizi tekniğinin uygulanmasıyla gerçekleştirilmiştir. Buna göre, her iki boyuttan görece düşük puan alanlar *güvenli*; her iki boyuttan da yüksek puan alanlar *korkulu*; kaçınmadan düşük, kaygıdan yüksek puan alanlar *saplantılı*; kaçınmadan yüksek, kaygıdan düşük puan alanlar *kayıtsız* bağlanma stili içerisinde ele alınmıştır.

Burada bağlanma stillerine göre oluşturulan grupları (güvenli, korkulu, kayıtsız ve saplantılı) çeşitli ölçeklerden aldıkları puanlar yönünden karşılaştırmak amacıyla varyans analizleri yapılmış ve sonuçlar ilgili

Çizelgelerde gösterilmiştir. Bu çizelgelerde grupların ortalamaları, standart kaymaları ile F değerleri ve çoklu karşılaştırma sonuçları verilmiştir. Tüm analizler için serbestlik derecesi 3-267’dir. F değerlerinin yanında parantez içinde belirtilen sayılar hata varyansını göstermektedir.

3.1.2.1.İlişkisel Değişkenlerden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması

Dört farklı bağlanma stili grubunu karşılaştırmak için, ilişkisel değişkenlerden alınan puanlara varyans analizleri uygulanmış ve sonuçlar izelge 7.’ de gösterilmiştir.

Çizelge 7. İlişkisel Değişkenlerden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması

	Güvenli (N= 67)		Kayıtsız (N=79)		Korkulu (N=57)		Saplantılı (N=68)		Özet ANOVA	Çoklu Karşılaştırma Sonuçları
	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	F	
İlişkinin Sürmesine İlişkin Bekleyiş	5.33	2.09	4.43	2.16	4.26	2.33	5.75	1.77	7.70* (4.39)	Güvenli, Saplantılı> Korkulu, Kayıtsız
İlişkiye Bağlılık	5.58	1.71	4.45	1.91	4.88	2.18	6.14	1.41	12.17*(3.28)	Güvenli, Saplantılı > Kayıtsız Korkulu< Saplantılı
Partneri Çekici Bulma	6.10	1.22	5.45	1.35	5.17	1.68	6.05	1.12	7.41*(1.81)	Saplantılı, Güvenli> Korkulu, Kayıtsız
İlişkinin Niteliğini Değerlendirme	5.66	1.27	4.75	1.61	4.39	1.62	5.23	1.29	11.26*(2.14)	Saplantılı, Güvenli > Korkulu, Kayıtsız
İlişkide Sorun Yaşama	2.97	1.59	3.76	1.75	3.84	2.02	3.41	1.66	3.41*(3.06)	Korkulu, Kayıtsız> Güvenli
İlişkide Güvende Hissetme	6.18	1.37	5.02	1.82	4.54	1.83	5.72	1.46	12.49*(2.68)	Saplantılı, Güvenli> Korkulu, Kayıtsız
İlişkiye Hiç Başlamamış Olmayı İsteme	1.95	1.72	2.37	1.74	3.00	1.92	2.23	1.68	3.81*(3.09)	Korkulu> Güvenli, Saplantılı

Çizelge 7.'de görüldüğü gibi güvenli ve saplantılı bağlanma stili olan grubun **“ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyiş”** **“ilişkiye bağlılık”**, **“ilişkide güvende hissetme”**, **“ilişkinin niteliğini değerlendirme”**, **“partneri çekici bulma”** puanları, diğer iki bağlanma stili grubun puanlarına göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer yandan, korkulu ve kayıtsız bağlanma stili olanların **“ilişkide sorun yaşama”** puanlarının anlamlı olarak güvenli bağlanana göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, korkulu bağlanana göre **“ilişkiye hiç başlamamış olmayı isteme”** puanlarının güvenli ve saplantılı bağlanana göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

3.1.2.2. İlişki İstikrarı Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması

İlişki İstikrarı Ölçeğinden alınan puanları bağlanma stillerine göre karşılaştırmak amacıyla varyans analizi yapılmıştır ve sonuçlar Çizelge 8.' de verilmiştir.

Çizelge 8. İlişki İstikrarı Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması

	Güvenli (N= 67)		Kayıtsız (N=79)		Korkulu (N=57)		Saplantılı (N=68)		Özet ANOVA	Çoklu Karşılaştırma Sonuçları
	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	F	
İlişki Doyumu	55.21	8.65	44.35	12.06	42.33	12.69	53.41	12.17	20.56* (131.99)	Güvenli, Saplantılı> Kayıtsız, Korkulu
Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	37.81	12.31	40.25	12.39	39.77	11.55	33.59	13.54	4.06* (156.34)	Korkulu,Kayıtsız> Saplantılı
İlişki Yatırımı	37.25	11.89	32.01	12.47	36.79	12.03	45.85	11.46	16.56* (143.63)	Saplantılı> Güvenli, Korkulu> Kayıtsız

Çizelge 8.'den de anlaşılacağı gibi **“ilişki doyumu”** alt ölçeğinde güvenli ve saplantılı stili olanlar, kayıtsız ve korkulu bağlanma stili olanlardan daha yüksek puanlar almışlardır. **“Seçeneklerin niteliğini değerlendirme”** alt ölçeğinden hem korkulu hem kayıtsız bağlanma stili olanlar, ilişkilerine saplantılı bağlananlardan daha yüksek puanlar almışlardır. Saplantılı bağlanma stili olanların **“ilişki yatırımı”** puanları ilişkilerine güvenli ve korkulu bağlananların puanlarından daha yüksektir. Tüm dört grup açısından bakıldığında, ilişkilerine kayıtsız stille bağlı olanların ilişki yatırımı puanlarının en düşük olduğu görülmektedir.

3.1.2.3. Çok Boyutlu İlişki Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması

Romantik ilişkileri farklı değişkenler açısından ölçmek amacıyla kullanılan ÇBİÖ puanları yönünden güvenli, korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stili olanları karşılaştırmak için varyans analizleri yapılmış ve sonuçlar Çizelge 9. 'da gösterilmiştir.

Çizelge 9. Çok Boyutlu İlişki Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması

	Güvenli (N= 67)		Kayıtsız (N=79)		Korkulu (N=57)		Saplantılı (N=68)		Özet ANOVA	Çoklu Karşılaştırma Sonuçları
	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	F	
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	37.52	9.36	33.23	8.27	39.37	8.56	43.41	9.43	17.31*(75.26)	Saplantılı> Güvenli, Korkulu > Kayıtsız
İlişki Doyumu	36.69	5.21	30.87	6.61	25.91	7.42	33.85	8.21	27.24*(47.95)	Güvenli> Saplantılı>Kayıtsız>Korkulu
İlişki Korkusu / Kaygısı	18.88	4.86	22.59	6.98	27.74	5.70	22.78	5.31	23.78*(33.95)	Korkulu> Kayıtsız,Saplantılı>Güvenli
İlişki İzlenimi Ayarlama	9.31	4.27	10.95	4.30	14.24	5.04	12.14	4.73	12.83*(20.84)	Korkulu> Saplantılı> Güvenli Korkulu> Kayıtsız
İlişkide Kendine Güven	20.73	3.00	18.27	3.69	17.39	4.17	19.90	3.60	11.29*(13.10)	Güvenli, Saplantılı> Kayıtsız, Korkulu
Dışsal İlişki Denetimi (Kontrolü)	10.16	4.09	11.01	4.35	12.61	3.79	11.38	4.34	3.64*(17.43)	Korkulu> Güvenli
İlişki Girişkenliği	16.75	2.82	14.58	3.56	13.39	4.28	14.99	3.29	9.97*(12.23)	Güvenli> Saplantılı> Korkulu Kayıtsız<Güvenli
İçsel İlişki Denetimi (Kontrolü)	14.49	3.00	13.72	3.44	13.60	2.99	13.29	3.01	1.77 (9.84)	-----

Çizelge 9.'da görüldüğü gibi, ilişkilerine saplantılı bağlananların **“ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma”** puanları, güvenli ve korkulu bağlananların puanlarından yüksektir. Kayıtsız bağlananların ise **“ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma”** puanları anlamlı olarak diğer üç grubun puanlarından düşüktür. **“İlişki doyumu”** puanı bakımından dört grup arasında anlamlı farklılıklar vardır. Buna göre, güvenli bağlanma stili grubu **“ilişki doyumu”** alt ölçeğinden diğer üç gruba göre anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almışlardır. **“ilişki korkusu/kaygısı”** ve **“ilişki izlenimi ayarlamacılığı”** alt ölçeğinde ise, korkulu stille ilişkilerine bağlananların diğer gruplara göre en yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. **“İlişkide kendine güven”** alt ölçeğinde, hem güvenli hem de saplantılı bağlananlar korkulu ve kayıtsız bağlananlardan daha yüksek puan almışlardır. **“İlişki girişkenliği”** alt ölçeğinde, güvenli bağlananların saplantılı bağlananlardan, korkulu bağlananların da saplantılı bağlananlardan daha yüksek puanlar aldıkları gözlenmiştir. Kayıtsız bağlananlar bu alt ölçekten, güvenli bağlananlara kıyasla anlamlı düzeyde daha düşük puan almışlardır. Korkulu bağlananların **“dışsal ilişki denetimi (kontrolü)”** puanlarının güvenli bağlananlardan anlamlı düzeyde daha yüksektir. **“İçsel ilişki denetimi (kontrolü)”** puanı bakımından ise dört grubun benzer olduğu görülmektedir.

3.1.2.4. Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması

Bağlanma stillerine göre oluşturulan grupların Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeğinden aldıkları puanlar yönünden karşılaştırmak amacıyla varyans analizi yapılmıştır ve sonuçlar Çizelge 10.'da gösterilmiştir.

Çizelge 10. Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması

	Güvenli (N=67)		Kayıtsız (N=79)		Korkulu (N=57)		Saplantılı (N=68)		Özet ANOVA	Çoklu Karşılaştırma Sonuçları
	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	F	
Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Toplam Puan	29.52	6.68	28.68	6.67	29.54	5.24	32.62	5.92	5.43* (38.58)	Saplantılı> Korkulu, Güvenli, Kayıtsız

Çizelge 10.'da görüldüğü gibi saplantılı stilde bağlı olanlar, diğer gruplara göre anlamlı olarak daha fazla “**ilişkilerinin geleceğine yönelik planlar**” yapmaktadırlar.

3.1.2.5. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması

Bağlanma stillerine göre oluşturulan grupların Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinden aldıkları puanlar yönünden karşılaştırmak amacıyla varyans analizi yapılmıştır ve sonuçlar Çizelge 11. 'de gösterilmiştir

Çizelge 11. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması

	Güvenli (N= 67)		Kayıtsız (N=79)		Korkulu (N=57)		Saplantılı (N=68)		Özet ANOVA	Çoklu Karşılaştırma Sonuçları
	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	F	
Tutkulu Aşk	15.94	3.05	13.02	3.16	13.58	3.10	15.64	2.89	16.00*(9.34)	Güvenli, Saplantılı> Korkulu, Kayıtsız
Oyun gibi Aşk	10.36	2.60	11.01	2.96	11.42	2.88	10.60	2.56	1.79(7.62)	-----
Arkadaşça Aşk	12.31	4.32	11.05	3.95	12.07	3.97	12.31	4.81	1.48 (18.29)	-----
Mantıklı Aşk	10.10	3.61	10.72	3.81	11.56	3.69	11.31	3.55	2.00 (13.47)	-----
Sahiplenici Aşk	11.34	2.58	11.52	2.95	13.93	2.96	14.91	3.05	25.80* (8.37)	Saplantılı, Korkulu > Kayıtsız, Güvenli
Özgeci Aşk	11.78	3.98	10.57	3.51	12.46	3.28	14.15	3.61	12.34*(13.05)	Saplantılı> Korkulu > Kayıtsız Güvenli< Saplantılı

Çizelge 11.'de görüldüğü gibi sadece **“tutkulu aşk”**, **“sahiplenici aşk”** ve **“özgeci aşk”** alt ölçeklerinde gruplar arası fark vardır. Buna göre, güvenli ve saplantılı bağlanma stili olanlar **“tutkulu aşk”** alt ölçeğinden hem korkulu hem de kayıtsız bağlanma stili olanlardan daha yüksek puanlar almışlardır. **“Sahiplenici aşk”** alt ölçeğinde, saplantılı ve korkulu bağlananların puanları, hem kayıtsız hem de güvenli bağlananlarınkinden daha yüksektir. **“Özgeci aşk”** alt ölçeğinden ise, saplantılı bağlananlar korkulu bağlananlardan onlar da kayıtsız bağlananlardan daha yüksek puan almışlardır. Ayrıca, güvenli bağlananların ortalamalarının saplantılı bağlananlardan daha düşük olduğu bulunmuştur.

3.1.2.6. Kişilerarası İlişkiler Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması

Kişilerarası İlişkiler Ölçeği'nden alınan puanlar açısından gruplar arası fark olup olmadığını anlamak için varyans analizi yapılmıştır. Çizelge 12.' de sonuçlar gösterilmiştir.

Çizelge 12. Kişilerarası İlişkiler Ölçeğinden Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması

	Güvenli (N=67)		Kayıtsız (N=79)		Korkulu (N=57)		Saplantılı (N=68)		Özet ANOVA	Çoklu Karşılaştırma Sonuçları
	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	F	
Kendini Onaylamama	13.35	7.96	20.19	9.09	30.39	9.65	20.06	10.60	34.28* (87.56)	Korkulu>Saplantılı, Kayıtsız> Güvenli
Güven	17.88	4.22	14.94	4.89	14.26	5.06	16.62	4.25	8.19*(21.30)	Güvenli > Korkulu
Bağımlılık	11.39	3.02	10.55	3.10	12.07	3.55	14.31	3.26	17.72* (10.39)	Saplantılı>Korkulu> Kayıtsız
Cinsel Hoşgörü	14.64	4.10	13.05	5.28	16.47	3.98	16.33	4.18	9.23* (20.02)	Korkulu,Saplantılı> Kayıtsız

“**Kendini onaylamama**” alt ölçeğinde korkulu bağlanma stili olanların saplantılı ve kayıtsız bağlanarlardan daha yüksek ortalamaları vardır. Bu alt ölçekten saplantılı ve kayıtsız bağlanarlalr, güvenli bağlanarlara göre daha yüksek puanlar almışlardır. “**Güven**” alt ölçeğinde ise, sadece güvenli bağlanma stili ile korkulu bağlanma stili arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre güvenli bağlanalar güven alt ölçeğinden korkulu bağlanarlara göre daha yüksek puanlar almışlardır. “**Bağımlılık**” alt ölçeğinden alınan puanlara bakıldığında sadece üç grup arasında anlamlı bir farklılık olduğu görölmektedir. Buna göre, saplantılı bağlanarlalr korkulu bağlanarlardan, korkulu bağlanarlardan kayıtsız bağlanarlara göre daha fazla ilişkilerine bağımlıdırılar. “**Cinsel hoşgörü** “ alt ölçeğinde de yine üç

grup arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Hem korkulu hem saplantılı stili olanların kayıtsız stili olanlara göre cinsel hoşgörü puanları daha yüksektir.

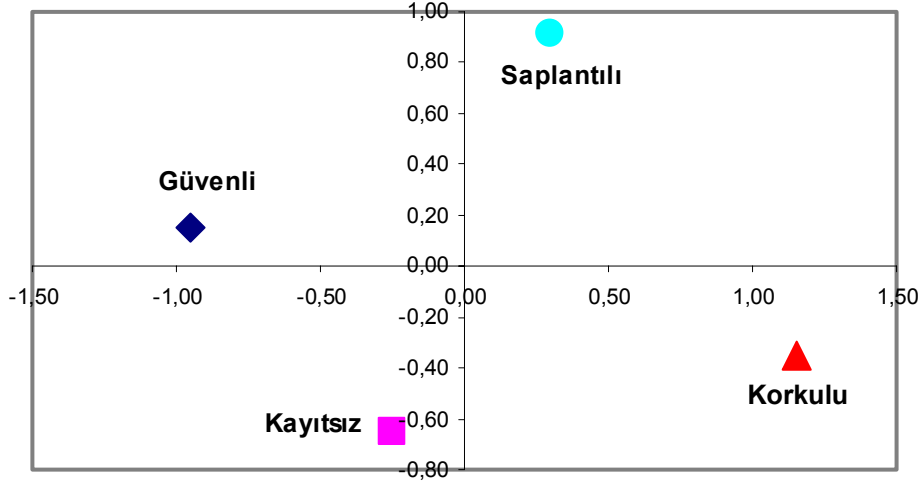
3.1.3. Bağlanma Stilleri Temel Alınarak Tüm Ölçeklerden Alınan Puanları Yordamak Üzere Yapılan Diskriminant Analizi Sonuçları

Burada, İlişkisel Değişkenler, Çok Boyutlu İlişki Ölçeği (ÇBİÖ), İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ), Romantik İlişkilerde Gelecek Zamanı Yönelimi Ölçeği (RİGZYÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (LAS) ve Kişilerarası İlişki Ölçeği'nden (KİÖ) alınan puanların kategorik bir değişken olan bağlanma stillerini ne derece ayırttığını belirlemek amacıyla aşamalı çözüm yolu kullanılarak diskriminant fonksiyon analizi yapılmıştır. Analizde yordayıcı değişkenler olarak sözü edilen bu ölçeklerin alt ölçekleri alınmıştır. Katılımcıların bağlanma stilleri (güvenli, korkulu, kaçınan ve saplantılı) ise, grup değişkeni olarak analize sokulmuştur.

Diskriminant analizi sonucunda, üç discriminant fonksiyon bulunmuştur $\chi^2 (18)=215.81$, $p<.05$. Birinci fonksiyon eşitlikten çıkarıldıktan sonra, ikinci diskriminant fonksiyonun grupları anlamlı olarak birbirinden ayırdığı görülmüştür $\chi^2 (10)= 99.98$, $p<.05$. Birinci ve ikinci fonksiyon eşitlikten çıkarıldıktan sonra, üçüncü diskriminant fonksiyonun da grupları anlamlı olarak birbirinden ayırdığı bulunmuştur $\chi^2 (4)=13.40$, $p<.05$. Birinci, ikinci ve üçüncü diskriminant fonksiyonlarının gruplararası varyansı açıklama oranları

ise sırasıyla %56, %39, %5'dir. Şekil 2' de **Bağlanma stillerinin üç diskriminant fonksiyon temelinde dağılımı** gösterilmektedir.

Şekil-2. Bağlanma Stillerinin Üç Diskriminant Fonksiyonu Üzerinde Dağılımı

Şekil 2.'de görüldüğü gibi, birinci diskriminant fonksiyon güvenli ve kayıtsız bağlanma gruplarını, korkulu ve saplantılı bağlanma gruplarından ayırırken; ikinci diskriminant fonksiyon güvenli ve saplantılı bağlanma gruplarını kayıtsız ve korkulu bağlanma gruplarından ayırmaktadır. Üçüncü diskriminant fonksiyon ise, güvenli ve korkulu bağlanma gruplarını kayıtsız ve saplantılı bağlanma gruplarından ayırmaktadır.

Ayırdedici fonksiyonlar ile yordayıcılar arasındaki korelasyonlar için kesim noktası, .35 olarak kabul edilmiştir. Çizelge 13.'de bağlanma stillerine göre oluşturulan grupların yordayıcı değişkenlerden aldıkları puanların ortalamaları gösterilmiştir.

Çizelge 13. Bağlanma Stillerine Göre Oluşturulan Grupların Yordayıcı Değişkenlerden Aldıkları Ortalamalar (Standart Sapma Değerleri Parantez İçinde Gösterilmiştir)

	Güvenli	Kayıtsız	Korkulu	Saplantılı
Kendini Onaylamama	13.36(7.95)	20.19(9.08)	30.39(9.65)	20.06(10.60)
İlişki Korkusu/Kaygısı	18.88(4.86)	22.59(6.98)	27.74(5.69)	22.78(5.30)
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	37.52(9.36)	33.23(8.27)	39.37(8.51)	43.41(8.55)
Sahiplenici Aşk	11.34(2.57)	11.52(2.95)	13.93(2.96)	14.91(3.04)
Tutkulu Aşk	15.94(3.05)	13.02(3.15)	13.58(3.10)	15.64(2.89)
Bağımlılık	11.39(3.01)	10.56(3.10)	12.07(3.55)	14.31(3.26)

Birinci diskriminant fonksiyonda, güvenli ve kayıtsız bağlanma stillerini korkulu ve saplantılı bağlanma stillerinden ayıran yordayıcılar önem sırasıyla **“kendini onaylamama”** ve **ilişki korkusu/kaygısı”dır** (standartlaştırılmış kanonik diskriminant fonksiyon katsayıları sırasıyla, .56 ve .44). Grupların bu değişkenlere ilişkin ortalamaları karşılaştırıldığında, Çizelge 13.’de görüldüğü gibi, korkulu bağlanma stili olan grubun kendini onaylamama ve ilişki korkusu/kaygısı puanları en yüksektir (ortalamalar sırasıyla 30.39 ve 27.74). Buna karşılık, güvenli bağlanma stili olan grubun ise, kendini onaylamama ve ilişki korkusu/kaygısı puanları en düşüktür (ortalamalar sırasıyla 13.36 ve 18.88). Bu sonuçlara göre, kendini onaylamama ve ilişki korkusu/kaygısı puanı yüksek bireylerin, korkulu bağlanma stili grubuna, kendini onaylamama ve ilişki korkusu/kaygısı puanı düşük bireylerin ise, güvenli bağlanma stili grubuna girme olasılıkları diğer bağlanma stili gruplarına girme olasılıklarından daha yüksektir.

İkinci diskriminant fonksiyonda güvenli ve saplantılı bağlanma stillerini kayıtsız ve korkulu bağlanma stillerinden ayıran yordayıcılar önem sırasıyla **“sahiplenici aşk”**, **“ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma”** ve **“bağımlılık”**dır (standartlaştırılmış kanonik diskriminant fonksiyon katsayıları sırasıyla, .44, .41 ve .39). Grupların bu üç değişkene ilişkin ortalamaları karşılaştırıldığında (bkz., Çizelge 13.), saplantılı bağlanma stili olan grubun, sözü edilen değişkenlerde en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir (ortalamalar sırasıyla 14.91, 43.41, 14.31). Bu sonuca göre, sahiplenici aşk, ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma ve bağımlılık puanları yüksek bireylerin, saplantılı bağlanma stili grubuna girme olasılıkları diğer gruplara girme olasılıklarından daha yüksektir.

Üçüncü diskriminant fonksiyonda ise, güvenli ve korkulu bağlanma stillerini kayıtsız ve saplantılı stillerden ayıran yordayıcılar önem sırasıyla **“tutkulu aşk”**, **“kendini onaylamama”**, **“bağımlılık”** ve **“sahiplenici aşk”**dır. Grupların sözü edilen bu değişkenlere ilişkin ortalamaları karşılaştırıldığında, Çizelge 13.’de görüldüğü gibi güvenli bağlanma stili olan grubun tutkulu aşkta en yüksek, kendini onaylamamada en düşük ortalamaya sahiptir (ortalamalar sırasıyla 15.94, 13.36). Saplantılı bağlanma stili olan grup ise, bağımlılıkta ve sahiplenici aşkta en yüksek ortalamaya sahiptir (ortalamalar sırasıyla 14.31, 14.91). Buna göre, tutkulu aşk puanları yüksek ve kendini onaylamama puanları düşük olan bireylerin güvenli bağlanma stili grubuna, bağımlılık ve kendini onaylamama puanları yüksek bireylerin ise,

saplantılı bağlanma stiline girme olasılıkları diğer gruplara girme olasılıklarından daha yüksektir.

Sınıflandırma sonuçlarına göre, diskriminant fonksiyon analizi incelendiğinde, gruplarda yer alan katılımcı sayısı eşit olmadığından grupların öncelikli olasılık değerleri hesaplanmıştır. Genel olarak bakıldığında, katılımcıların % 56.1'ini diskriminant fonksiyon analizi doğru sınıflandırmıştır ve bu en yüksek öncelikli olasılık değeri olan %29' dan daha yüksektir. Çizelge 14.'de katılımcıların gruplara doğru olarak sınıflandırma oranları gösterilmiştir.

Çizelge 14. Katılımcıların Gruplara Doğru Olarak Sınıflandırılma Oranları

Gerçek grup		Yordanan grup üyelikleri			
	Katılımcılar	Güvenli	Kayıtsız	Korkulu	Saplantılı
Güvenli	67	39 (58.2)	15 (22.4)	3 (4.5)	10 (14.9)
Kayıtsız	79	19 (24.1)	40 (50.6)	10 (12.7)	10 (12.7)
Korkulu	57	1 (1.8)	14 (24.6)	34 (59.6)	8 (14.0)
Saplantılı	68	10 (14.7)	9 (13.2)	10 (14.7)	39 (57.4)

Çizelge 14. 'de görüldüğü gibi, dört grup içinde korkulu bağlanma stili olan grup, % 59.6'lık oranla (öncelikli olasılık %21) en yüksek doğru sınıflandırma oranına sahiptir. Bunu, %58.2 oranla (öncelikli olasılık %25) güvenli bağlanma stili grubu, daha sonra ise sırasıyla % 57.4 oranıyla (öncelikli olasılık %25) saplantılı bağlanma stili grubu ve % 50.6 oranıyla (öncelikli olasılık %29) kayıtsız bağlanma stili grubu izlemiştir.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

4.1. Birinci Araştırma

Daha önce de belirtildiği gibi, bu araştırmada üniversite öğrencilerinin ilişki bağlanımlarını ya da ilişkiyi sürdürmelerini yordayan değişkenler hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Ek olarak, araştırmada farklı bağlanma stili olan bireylerin ilişkiyi sürdürme nedenleri, aşka yönelik tutumları, gelecek zaman yönelimleri ve çeşitli ilişkisel değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediklerinin incelenmesi de hedeflenmiştir. Bu bölümde araştırmanın amacı çerçevesinde elde edilen bulguların tartışılması ve öneriler yer almıştır. Bu çerçevede aşağıda önce, ilişki bağlanımını yordayan değişkenler ele alınacaktır. Ardından, farklı bağlanma stillerine göre grupların karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar tartışılacaktır.

4.1.1. İlişkiyi Sürdürme Nedenlerinin Yordanmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Önceki bölümlerde belirtildiği gibi, bu araştırmada, bireylerin ilişkilerini sürdürme nedenlerini yordayan değişkenleri saptamak amacıyla, önce tüm katılımcılara daha sonra da kadın ve erkek katılımcılara ayrı ayrı aşamalı hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır. Burada ilişkiyi sürdürme nedenlerinin alt boyutları olan ilişki doyumu, ilişki yatırımı ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanlarını yordayan değişkenlerle ilgili bulguların tartışılmasına yer verilecektir.

Bulgular bölümünde belirtildiği gibi, hem kadınlarda hem de erkeklerde **ilişki doyumunu; ilişkinin niteliğini değerlendirme, ilişkide güvende hissetme, ilişkiye bağlılık, ilişkiye hiç başlamamış olmayı isteme, partneri çekici bulma, ilişkide kendine güven, ilişki korkusu /kaygısı, romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi, güven, cinsel hoşgörü ve tutkulu aşk** değişkenleri anlamlı olarak yordamaktadır (bkz. Çizelge 1.). Bunlardan cinsel hoşgörü ve ilişkiye başlamamış olmayı isteme değişkenleri, ilişki doyumunu negatif olarak yordamaktadır. Yani, bu iki değişken ilişki doyumunu düşürmektedir. Bu sonuçlar beklentilerle tutarlıdır. Çalışmada ilişkide içsel denetimli (kontrollü) olma ve özgeci aşk biçiminin ilişki doyumunu artırması, ilişkide sorun yaşamanın ise doyumunu azaltması

beklenirken, bu yönde sonuçlar elde edilmemiştir. Ayrıca beklentilerden farklı olarak bu çalışmada, ilişkide kaygılı olma ya da ilişkiden korkmanın, ilişki doyumunu artırdığı bulunmuştur. Aslında, ilişkide kaygılı olma kavramı, büyük olasılıkla ülkemiz insanları için farklı ve olumlu bir anlam taşımaktadır. Pek çok insan, bu kavramı, diğer kişinin ihtiyaçlarıyla ilgilenme, partner ile ilgili kaygılar yaşama, ilişkinin bitmesinden korkma gibi özelliklerle tanımlayabilir. Bu durum, partnere ve ilişkiye yoğunlaşmayı artırdığından, doyumun da artmasına yol açabilir. Ülkemizde daha önce yapılmış bazı çalışmalarda, ilişkide kaygılı olmayı yansıtan saplantılı aşk biçimi ile ilişki doyumu arasında olumlu ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur (Büyükşahin, 2005; Büyükşahin ve Hovardaoğlu, 2004; Hasta ve Büyükşahin, 2006). Ayrıca bu sonucun, araştırmanın temelini oluşturan yatırım modeli ve bağlanma kuramı temel alınarak açıklanabileceği düşünülmektedir. Öncelikle, bu bireyler ilişkilerine çok fazla yatırım yapmış olabilecekleri için ilişki doyum düzeyleri de artmış olabilir. İkinci olarak, bu bireyler ilişki başlatmak ya da sürdürmek konusunda çekingen, ürkek ve kaygılı olduklarından diğer ilişkilere ya da seçeneklere kapalı olabilirler. Bu özellikler de onların mevcut ilişkilerine daha fazla yatırım yapmaya ve bu bireylerin ilişkilerinden doyum almalarına neden olabilir. Ek olarak, bağlanma kuramı çerçevesinde ele alındığında, bu bulgu kaygılı-kararsız ya da saplantılı bağlanma stiliyle ilişkili olabilir. Hatırlanacağı gibi kaygılı-kararsız bağlananlar, ilişkilerine çok fazla yoğunlaşırlar, ilişkilerini kaybetmeden çok korkarlar ve yaşamlarının merkezine koyarlar (Pistole ve arkadaşları;1995). Bu da bireylerin ilişkilerine çok değer vermelerine ve doyum almalarına neden olmuş olabilir. Nitekim,

Çizelge 9.'da gösterilen ANOVA sonuçlarında da, bağlanma stilleri farklı olan bireylerin, bu değişkenler yönünden de güçlü farklar gösterdiği göze çarpmaktadır. Güvenli bağlanan bireylerin daha yüksek doyuma, daha düşük ilişki korkusuna sahip olmalarına karşılık, korkulu bireylerin tam tersi özellik göstermeleri, bu değişkenler arasındaki güçlü bağlantının varlığına işaret etmektedir. İlişkide kaygılı olma ile ilişki doyumu arasındaki bu bağlantı, bağlanma stilleri farklı olan bireylerdeki bu farklar yönünden de kaynaklanmış olabilir. Zaten gerek yurt içinde gerekse yurt dışında yapılan bazı çalışmalar, ayrılık kaygısı ve ilişki doyumunu, bağlanma stilleri yönünden de fark gösterdiğine işaret etmektedir (Hazan ve Shaver,1987; Hazan, Shaver ve Bradshaw,1988; Sümer ve Güngör,1999a). Saplantılı ve kaygılı bireylerin, bu değişkenler yönünden beklenen farklar gösterdiği de göz önünde tutulduğunda, bu bulgular, ilişkiye yapılan yatırım, bağlanma stilleri ve ilişki doyumu arasında güçlü ilişkiler ortaya koymaktadır.

Bulgulardan anlaşılacağı gibi, ilişki doyumunu yordayan değişkenlerden bir diğeri de, gelecek zaman yönelimidir. Yani, çalışmada katılımcıların geleceğe yönelik plan yapma düzeyleri arttıkça ilişki doyumu düzeylerinin de arttığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, Öner'in (2000a, 2000b) ilişki doyumu yüksek bireylerin daha az gelecek zaman odaklı olduklarına işaret eden araştırma bulgularıyla tutarsız görünmekle birlikte, Öner'in (2001) üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği bir diğer çalışmasıyla tutarlılık göstermiştir. Öner bu çalışmasında ise, bireylerin ilişki bağlanımı, tedbir ve doyumu düzeyleri arttıkça geleceğe yönelik planlarının da arttığını

işaret etmiştir. Çalışmadan elde edilen bu yönde bir sonuç, aynı zamanda bu çalışmanın temel dayanağı olan yatırım modeli sayıltılarını doğrular niteliktedir. Çoğu araştırmanın da ortaya koyduğu gibi, ilişkiden alınan doyum düzeyi, ilişkinin geleceğine yönelik planlar yapmayı yani gelecekteki yatırımları (hayal kurma gibi) belirlemektedir (Rusbult, 1983; Rusbult, Martz ve Agnew, 1998; Sakallı-Uğurlu, 2003). Bu çalışmada elde edilen bir diğer önemli sonuca göre, tutkulu aşk biçimi ilişki doyumunu yordayan değişkenler arasında olmasıdır. Daha önce yapılan diğer pek çok araştırma, bireylerin aşk biçimleri açısından farklılık göstermelerinin, ilişkiden alınan doyum düzeyini etkilediğini ortaya koymuştur (örn., Baron and Kenny 1986; Hendrick, Hendrick ve Adler, 1988; Meeks, Hendrick, Hendrick, 1998). Meeks ve arkadaşları, romantik ilişkilerde tutkulu, özgeci ve arkadaşça aşk biçimlerinin ilişkiden alınan doyumunu artırdığını belirtmişlerdir. Büyükşahin ve Hovardaoğlu (2004), çiftlerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında, çiftlerin ilişkilerine tutkuyla bağlı olmalarıyla mutluluk düzeylerinin artması arasında anlamlı ve güçlü ilişkiler olduğunu saptamışlardır. Hem ülkemizde hem de yurt dışında yapılan çalışmalarla tutarlı olan bu sonuç, tutkulu aşk biçiminin özellikleri temel alınarak açıklanabileceği düşünülmektedir. Lee (1988) tutkulu aşıkların ilişkilerinde hem kendilerine hem de birlikte oldukları kişilere güvendiklerini belirtmiştir. Ayrıca bu bireyler, ilişkilerinde hem çok sevecendirler hem de aşırı kıskanç değildirler. Bu nedenlerden tutkulu aşıkların ilişki doyumlarının yüksek olması da beklendik yönde bir sonuçtur. Aslında, bu sonuçlar da, daha önce yapılan bir yorumu destekler niteliktedir. Belki de, pek çok insan açısından sahiplenici aşk, partnerin

ihtiyaçlarına, isteklerine ilgi duyma, onların doyumunu artırmaya yönelme gibi yatırımı artıran, verici özellik olarak anlaşıyor olabilir. Bu da, sahiplenici aşkın olumlu bir özellik olarak görüldüğü, hükmedici aşk anlamına gelmediğı biçiminde yorumlanabilir. Dolayısıyla, bu tür aşk kavramlarını insanların ne kadar olumlu, istedik ve tercih edilen özellik olarak gördüklerinin incelenmesi de ilginç sonuçlar verebilir.

Bulgular bölümünden anlaşılacağı gibi, **seçeneklerin niteliğini değerlendirme boyutunu; ilişkiye bağıllık, ilişkiye hiç başlamamış olmayı isteme, ilişki korkusu/kaygısı, ilişki doyumunu, içsel ilişki denetimi (kontrolü), romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi, güven, oyun gibi aşk ve tutkulu aşk** boyutları anlamlı olarak yordamaktadır (bkz. Çizelge 2.). Beklentilerle tutarlı olarak, bu değışkenlerden ilişkiye bağıllık, ilişki korkusu/kaygısı, ilişki doyumunu, gelecek zaman yönelimi, güven ve tutkulu aşk biçimi, seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanını negatif olarak yordayan değışkenlerdir. Giriş bölümünde de belirtildiğı gibi, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirenlerin ilişki bağlanımı (Johnson ve Rusbult, 1989; Rusbult ve Buunk, 1993), gelecek zaman yönelimleri (Snyder ve Simpson, 1984) ve mevcut ilişkilerinden aldıkları doyumları (Gaerter ve Foshee, 1999; McAlister, Pachana ve Jackson, 2005) düşüktür. Bu sonuçlar, yatırım modeli sayıltılarını destekler niteliktedir. Hatırlanacağı gibi, modelin temel dayanağını oluşturan karşılıklı bağımlılık kuramına göre, bir birey mevcut ilişkisinden elde ettiğı kazançlar, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altına düşerse, birey ilişkiyi bitirmeye yönelecektir (Chadwich-Jones, 1976; Hovardaoğlu, 1996; Thibaut

ve Kelley,1959). Dolayısıyla, bu bireyin bağlanım düzeyi düşük olacaktır. Ayrıca, seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirenler, çoğu araştırmacının da ortaya koyduğu gibi aşkı daha çok oyun gibi görürler (Richardson, Medvin ve Hammock, 1988; Miller, 2003). Lee'nin (1973,1977,1988) işaret ettiği gibi, aşkı oyun gibi görme, bağlanımın en düşük olduğu aşk biçimidir, çünkü bu bireyler kısa süreli ilişkileri tercih ederler ve onlar için aşk yaşamlarındaki en önemli etkinlik değildir. Çalışmada, ilişkide dışsal denetimli ve izlenim ayarlamacı olmanın seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanlarını azaltacağı beklenirken, bu yönde bulgu elde edilmemiştir. Bu araştırmadan elde edilen bir diğer önemli sonuç, yakın ilişkilerde içsel denetimli olma düzeyi arttıkça, seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanlarının artmasıyla ilgili bulgudur. Yani, bireyler yakın ilişkileri üzerinde kendi davranışlarının sorumlu ve belirleyici olduğuna inanma düzeyleri arttıkça, başka ilişkileri olumlu değerlendirme düzeyleri de yükselmektedir. Dönmez'in (1984;1987) işaret ettiği gibi içsel denetimli bireyler yakın ilişkilerinde olumlu ya da olumsuz yaşantılarının kaynağını kendi davranışlarında ararlar. Bu da onların ilişkilerinden doyum almadıkları takdirde başkalarıyla beraber olabilecekleri düşüncesini ılımlı algılayabileceklerini akla getirmektedir. Ayrıca, Dönmez (1987) çalışmasında içten denetimli bireylerin değişime daha açık olduğunu bildirmiştir. Ek olarak, Dönmez erkeklerin kadınlara göre kişilerarası ilişkilerde istenilmeyen durumları daha çok değiştirmek istediklerini de saptamıştır. Bu sonuç, erkeklerin daha çok içsel denetimli olmalarına dayandırılabilir. Yakın ilişkilerde içsel denetimli bireylerin, seçenek ilişkileri daha olumlu değerlendirmelerine yönelik bu sonuç, bu bireylerin değişime

daha çok açık olmaları ve kendi davranışsal kontrollerine daha fazla inanmaları şeklinde yorumlanabilir.

İlişkiye bağlanımda en önemli boyutlardan biri olan **ilişkiye yapılan yatırım** boyutu için de benzer işlemler uygulanmış ve aşamalı hiyerarşik analiz sonuçları Çizelge 3.'de gösterilmiştir. Bu çizelge incelendiğinde **ilişki yatırımını yordayan değişkenler; ilişkiye bağlılık, ilişki süresi, ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyiş, ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma, romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi, bağımlılık, güven, özgeci aşk ve sahiplenici aşktır.** Söz konusu olan tüm bu değişkenler, ilişki yatırımını pozitif olarak yordamaktadır. Bu sonuçlar, ilişkinin geleceğine yönelik planların ilişki yatırımını yordadığı denencesini doğrulamaktadır. Bu sonuçlardan hareketle, ilişki süresi, ilişkiye odaklanma, bağımlılık ve geleceğe yönelik planlar yapma düzeyi arttıkça, ilişki yatırımlarının da arttığı düşünülebilir. Ayrıca bu sonuçlar, ilişkiye yapılan yatırımlarla ilişkinin geleceğine odaklanma arasında güçlü bağlantılar olabileceğini akla getirmektedir. Söz konusu değişkenlerin sözel yapıları incelendiğinde, bu değişkenlerin tümünün ilişkinin geleceğine yönelik planlar içerdiği görülmektedir. Hatırlanacağı gibi Rusbult (1980a,1983) ilişkiye yapılan yatırımların ilişki bağlanımının en önemli belirleyicilerinden biri olduğunu işaret etmektedir. Pek çok araştırmacı da ilişkiye yapılan yatırımlar arttıkça, ilişki bağlanımının da artacağını ileri sürmektedir (Rusbult ve Buunk, 1993; Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986). Kısacası, bu çalışmadan elde edilen bulgular, hem önceki çalışmaların bulgularını hem de yatırım modelinin

görüşlerini destekler niteliktedir. Son zamanlarda ülkemizde gerçekleştirilen bir diğer çalışmada (Bahadır, 2006), ilişki süresi uzadıkça ilişkide güvende hissetme ve ilişkinin öneminin arttığını ortaya koymuştur. Tüm bu bulgulara ek olarak, çalışmada özgeci ve sahiplenici aşk biçiminin de ilişki yatırımını yordadığı gözlenmiştir. Bu da beklentilerle tutarlıdır. Hem giriş bölümünde hem de ilişki doyumuyla ilgili tartışmalarda belirtildiği gibi, her iki aşk biçimi de ilişkide özverili ve fedakar olma ile ilişkilidir. Dolayısıyla, bu bireylerin ilişkilerine çok sayıda yatırım yapmaları beklenen bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuçla tutarlı olarak, Meeks ve arkadaşları (1998), özgeci aşk biçimine sahip bireylerin diğer aşk biçimi olanlara göre ilişkilerinde daha çok yardımsever olduklarını ve ödün verdiklerini bulmuşlardır. Yazarlar bu durumu, özgeci bireylerin ilişkilerine çok fazla yatırım yapmalarına, birlikte oldukları kişinin mutluluğu ile çok fazla ilgilenmelerine bağlamışlardır. Sahiplenici aşk biçimine sahip bireyler de birlikte oldukları kişilerle çok çabuk yakınlık kurarlar ve hatta geleceğe yönelik hayaller kurmaya başlarlar. Ayrıca bu bireyler ilişkilerinin sonlanması durumunda çok şey kaybetmiş gibi hissedebilirler. Yani, sahiplenici bireyler, ilişkiye yaptıkları yatırımlarından vazgeçmenin bedelini yüksek algılayabilirler. Bu bulgu da, daha önce yapılan bir yorumu desteklemekte, sahiplenici aşkın partnere ilgi yöneltme açısından olumlu bir özellik taşıdığına işaret etmektedir. Belki de, sahiplenici aşk ile hükmedici aşk arasındaki farkların incelenmesi yararlı olacaktır. Diğer yandan, ilişki doyumunun yatırımları artıracağını işaret eden beklenti doğrulanmamıştır.

Tüm bu bulgular göz önüne alındığında, yatırım modeli sayıtlarının Türk üniversite öğrencileri üzerinde doğrulandığını söyleyebiliriz. Tekrar hatırlanılacak olursa, Rusbult ilişki bağlanımını ya da ilişki sürdürme kararını yüksek düzeyde ilişki doyumu ve yatırımlar ile diğer seçenek ilişkilere kapalı olmanın belirleyici olduğunu ileri sürmüştür. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara bakıldığında, yatırım modeli çerçevesinde, ilişki bağlanımını yordaması beklenen değişkenlerin büyük bir çoğunluğunun anlamlı olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan yola çıkılarak, Türk kültüründe yatırım modeli değişkenlerinin bağlanımı yordamada belirleyici olduğu söylenilebilir. Daha önce farklı ülkelerde (örn., Kıbrıs, Çin) de bu modelin bağlanımı yordayıcı gücü incelenmiştir (Panayiotou, 2005; Lin ve Rusbult,1995). Sonuç olarak, farklı kültürlerde gerçekleştirilen çalışmaların bulguları göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın temel dayanağını oluşturan yatırım modelinin çoğu ülkede bağlanımı yordamada güçlü bir model olduğu söylenilebilir. Bu bulgulara dayanarak, ilişkiye yapılan yatırımın, ilişki doyumuna kültürden bağımsız olarak etkilediği ileri sürülebilir.

Hatırlanacağı gibi ilişki bağlanımı alt boyutlarını yordayan sözü edilen bu değişkenlerin, kadınlar ve erkekler için farklı olup olmadığı sorusunu yanıtlamak amacıyla, cinsiyet temelinde ayrı ayrı aşamalı hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştı. Çizelge 4.'de gösterilen sonuçlara göre **hem kadın hem de erkek katılımcılar için ilişki doyumunu yordayan değişkenler, ilişkinin niteliğini değerlendirme, ilişkide güvende**

hissetme, partneri çekici bulma, ilişki doyumu ve tutkulu aşktır. Daha önce de belirtildiği gibi bu sonuçlar beklentilerle tutarlıdır. Ancak **erkeklerden** farklı olarak **kadınlarda** bu değişkenlere ek olarak, **ilişkiye bağlılık ve güven** değişkenlerinin yordayıcı gücü olduğu gözlenmiştir. Yani, kadınlarda ilişkiye bağlı olma ve güven duyma ilişki doyumunu artırmaktadır. **Kadınlardan** farklı olarak **erkeklerde** ise, **ilişki korkusu/kaygısı, romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi** değişkenleri anlamlıdır. Bu sonuç, erkeklerin ilişkilerinde kaygılı olmaları ya da korkmalarının ilişki doyumunu artırdığını düşündürmektedir. Hortaçsu (1987) kadınların ilişkilerinin hem iyi hem de kötü giden devrelerinde ilişkileri üzerine düşündüklerini, erkeklerin ise sadece ilişkileri kötü gittiğinde ilişkileri üzerine düşündüklerini ileri sürmektedir. Hortaçsu'nun bu görüşünü temel alarak, erkeklerin ilişkilerini kaybetme kaygıları ya da korkuları olduğunda, ilişkilerini daha çok düşündüklerini ve ilişkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin arttığı düşünülebilir. Bu korku onların ilişkilerinin değerini anlamalarına neden olabilir. Dolayısıyla da ilişkilerinden doyum alabilirler. Yani, bu kaygı ya da korku ilişkiyi ya da güvence üssü olarak gördükleri bağlanma nesnesini kaybetme kaygısı olabilir. Bu da erkeklerin ilişki doyumunu artırabilir. Ek olarak, bu durum, erkeklerin bir başkasıyla beraber olamayacakları ya da daha ödüllendirici bir başka ilişki bulamayacaklarına yönelik kaygılarının olmasından da kaynaklanabilir. Tüm bunlara ek olarak, erkeklerin yeni bir ilişkiye başlama korkularının olması da ilişki bağlanımlarını artırmış olabilir. Ayrıca bu çalışma, erkeklerin geleceğe yönelik planlar yapmış olmaları da ilişki doyumunu artırdığını ortaya koymuştur. Bu sonuç, erkeklerin geleceğe

yönelik planlar yaptıkları takdirde, ilişkilerinden daha çok doyum aldıklarını düşündürmektedir.

Yukarıda bahsedilen benzer işlemler, kadınlar ve erkeklerde seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğilimini yordayan değişkenlerin farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak amacıyla her iki grup için yapılmıştır. Çizelge 5.'de görüldüğü gibi, hem **kadınlarda** hem de **erkeklerde ilişki korkusu/kaygısı, ilişki doyumu, romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi, tutkulu aşk ve oyun gibi aşk** boyutları seçeneklerin niteliğini değerlendirme boyutunu anlamlı olarak yordamıştır. Bu sonuçların beklentilerle tutarlı olduğu görülmektedir. Yine beklentiler doğrular bir biçimde, bu değişkenlerden sadece aşkı oyun gibi görme seçeneklerin niteliğini değerlendirmeyi pozitif olarak, diğer değişkenler ise negatif olarak yordamaktadır. Bu değişkenlere ek olarak, **kadınlarda ilişkiye bağlılık, ilişkinin niteliğini değerlendirme, arkadaşça aşk ve mantıklı aşk biçimleri de seçeneklerin niteliğini değerlendirme** puanlarını anlamlı olarak yordamıştır. Bu değişkenlerden mantıklı aşk biçimi hariç tüm değişkenler seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanını negatif olarak yordamaktadır. **Erkeklerde ise, ayrıca ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyiş, ilişkide sorun yaşama, dışsal ilişki denetimi (kontrolü) ve cinsel hoşgörü** boyutları anlamlı olarak seçeneklerin niteliğini değerlendirme boyutunu yordamaktadır. Bu değişkenlerden ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyiş ve cinsel hoşgörü seçeneklerin niteliğini negatif olarak yordarken, sorun yaşama ve dışsal ilişki denetimi (kontrolü) pozitif olarak yordamaktadır.

Beklenildiği gibi, ilişki bağlanımı azaldıkça ve ilişki de sorun yaşama artıkça seçenekler daha olumlu değerlendirilmektedir. Bu bulguyla uyumlu daha önce yapılmış çalışmalarda mevcuttur (Rusbult, 1983; Rusbult ve Buunk, 1993). Bu sonuç da beklentileri doğrulamaktadır.

Son olarak, ilişkiye yapılan yatırımı yordayan değişkenlerin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacıyla, kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı yapılan aşamalı hiyerarşik regresyon analizleri Çizelge 6.'da gösterilmiştir. Bu çizelgede görüldüğü gibi hem **kadınlarda** hem de **erkeklerde ilişkiye bağlılık, ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma, bağımlılık ve özgeci aşk** boyutları anlamlı yordayıcılardır. Sözü edilen bu değişkenlere ek olarak, **kadınlarda ilişkide güvende hissetme, güven ve cinsel hoşgörü; erkeklerde ise romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi ve tutkulu aşk boyutları** da ilişki doyumunu anlamlı olarak yordayan değişkenlerdir. Kadınlarda özellikle ilişkide güvende hissetme ve partnere duyulan güvenin, ilişki doyum düzeyi üzerinde güçlü yordayıcılar olduğu gözlenmiştir. Erkeklerin ilişkilerinin geleceğine yönelik planlar yapmaları, ilişki doyumlarını artırdığı gibi ilişki yatırımlarını da artırmaktadır. Sonuç olarak, bu bulgulardan hareketle, erkeklerin geleceğe yönelik planlar yapmaları, onların yakın ilişkilerine bağlanımlarının bir işareti olarak düşünülebilir. Görüldüğü gibi gelecek zaman yönelimi hem ilişki doyumuyla hem de ilişkiye yapılan yatırımlarla doğrudan bağlantılı bir değişkendir. Giriş bölümünde de aktarıldığı gibi, Öner (2000a, 2000b) üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği iki farklı çalışmasında, ilişki doyumu yüksek bireylerin daha

az ilişkilerinin geleceğine odaklandıklarını saptamıştır. Öner'e göre bu durum bu bireylerin ilişkilerinin mevcut durumuna odaklanmaları ya da ilişkinin geleceğine yönelik belirsizlikten kaçınmalarından kaynaklanabilir. Buna karşılık, Öner diğer çalışmasında (2001) ise, bu çalışmanın bulgularıyla tutarlı olarak, doyum ile gelecek zaman yönelimi arasında olumlu ilişkiler gözlenmiştir. Ancak Öner'in bu çalışmasında ilişki doyumu, tedbir ve bağlanımla birlikte ele alındığında gelecek zaman yönelimini pozitif olarak yordamıştır. İlişki doyumu ve gelecek zaman yönelimi arasındaki ilişkilerin incelendiği ve Sakallı-Uğurlu (2003) tarafından gerçekleştirilen bir diğer önemli çalışmada, ilişki doyumu yüksek olanların daha çok gelecek zaman yönelimli oldukları sonucuna varılmıştır.

4.1.2. Bağlanma Stillerine Göre Oluşturulan Grupların Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Yönünden Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Bu araştırmada, **bağlanma stillerine göre ilişkisel değişkenlerden** alınan puanların nasıl değiştiğinin incelenmesi amacıyla yapılan analizler sonucunda, **“ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyiş”** **“ilişkiye bağlılık”**, **“ilişkide güvende hissetme”**, **“ilişkinin niteliğini değerlendirme”**, **“partneri çekici bulma”** değişkenlerinde, ilişkilerine güvenli ve saplantılı bağlananlar korkulu ve kayıtsız bağlananlardan daha yüksek puanlar almışlardır. Giriş bölümünde bahsedildiği gibi, güvenli bağlananlar hem

kendilerine hem de diğerlerine ilişkin olumlu zihinsel temsilleri ya da modelleri vardır. Bu da bu bireylerin kendilerine ve diğerlerine güvenmelerine neden olur. Dolayısıyla, bu bireylerin ilişkilerini olumlu değerlendirmeleri ve ilişkilerini güvenli algılamaları, bu zihinsel modellerine dayandırılabilir. Daha önce belirtildiği gibi, Hazan ve Shaver (1987) güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin rahatlıkla yakınlık kurabildiklerini, ilişkilerini koruma ve sürdürme yönelimli olduklarını ileri sürmüştür. Yani, bu bireylerin ilişkilerini sürdürmeye yönelik kararlılık ve bağlılık bilişleri yüksektir. Hatırlanacağı gibi Bowlby (1980) bağlanma nesnesinin en önemli işlevlerinden birinin, güvence üssü işlevi olduğunu ileri sürmüştü. Yapılan çalışmalara bakıldığında, güvenli bağlananların daha uzun süreli ve doyum verici ilişkiler yaşadıkları görülmektedir (Pistole, Clark ve Tubbs, 1995; Simpson, 1990; Solmuş, 2003). Söz konusu değişkenlerden ilişkilerine saplantılı bir stille bağlananlar, korkulu ve kayıtsız stille bağlı olanlardan daha yüksek puanlar almışlardır. Hatırlanacağı gibi, saplantılı bağlananların kendilerine ilişkin olumsuz, başkalarına yönelik ise olumlu zihinsel modelleri vardır. Hatta bu açıdan güvenli bağlanma stiline sahip kişilere benzerler. Ancak, güvenli bireylerden saplantılı bağlanma stiline sahip bireyler, başkalarının onay ve görüşlerine bağımlı olma açısından farklılaşırlar (Bartholomew, 1990). Feeney ve Noller (1990) saplantılı bireylerin birlikte oldukları kişileri olduğundan daha olumlu bir biçimde görme eğiliminde olabileceklerini ileri sürmüşlerdir. Saplantılı bireylerin eşlerini bu şekilde algılamaları da, ilişki doyum düzeylerini etkileyebilir. Bu algıları, eşlerini ve ilişkilerinin niteliğini daha olumlu algılamalarına neden olabilir. Böylelikle bu bireylerin ilişki doyum düzeyleri

yüksek olabilir. Buna karşılık, **“ilişkide sorun yaşama”** değişkeninde hem korkulu hem de kayıtsız bağlanma stili olanların güvenli bağlananlardan daha yüksek puanlar aldıkları gözlenmiştir. Yani, ilişkilerine güvensiz bir stille bağlı olanlar daha çok ilişkilerinde sorun yaşamaktadırlar. Bu da beklentilerle tutarlıdır. Gudleski ve Shean (2000), yakın ilişkilerde birlikte olunan kişinin düşünceleriyle aşırı ilgilenme, bağımlılık, içine kapanıklık, kendine güvensizlik, kendini eleştirme ve ilişkiye başlamada zorlanma gibi özelliklerin korkulu bağlanma stiliyle ilişkili olduğunu işaret etmişlerdir. Ek olarak, yazarlar, tüm bu değişkenlerin de bireylerin ilişkilerinde sorunlar yaşamalarına neden olabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca, diğer bazı araştırmacılar (Feeney ve Noller, 1996; Gudleski ve Shean, 2000) güvensiz bağlanma stiline sahip olanların, partnerlerinin davranışlarından olumsuz beklentilerinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Sümer ve Cozzarelli’ni (2004) üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdikleri çalışmalarında, güvenliyle karşılaştırıldığında güvensiz bağlananların daha çok uyumsuz yüklemelerde bulunduklarını ortaya koymuşlardır. Yazarlara göre bu sonuç üzerinde, benliğe ve başkalarına yönelik zihinsel modeller belirleyici olabilmektedir. Sonuç olarak, bu bulgulardan hareketle Bartholomow ve Horowitz’in (1991) benlik ve başkaları modelinin ilişkide sorun yaşamayla yakından bağlantılı olduğu göze çarpmaktadır. Bu çalışmada da başkaları modeli olumsuz olan hem kayıtsız hem de korkulu bağlanma stillerine sahip kişiler daha çok ilişkilerinde sorun yaşadıkları gözlenmiştir. **“İlişkiye hiç başlamamış olmayı isteme”** değişkeninde ise korkulu stille ilişkilerine bağlananların hem güvenli

hem de saplantılı stili olanlardan daha yüksek puanlar almışlardır. Bu da beklentilerle tutarlıdır.

Bağlanma stillerine göre ilişkiyi sürdürme nedenlerinin nasıl değiştiğinin incelenmesi amacıyla yapılan analizler sonucunda, **“ilişki doyumu”** alt ölçeğinden, hem güvenli hem de saplantılı bağlanma stili olanların benzer puanlar aldıkları görülmektedir. Bir başka deyişle, güvenli ve saplantılı bağlanma stili olanlar ilişkiden aldıkları doyum düzeyi bakımından farklı değildirler. Ayrıca, bu tür bağlanma stili olanların ilişki doyum düzeyleri hem kayıtsız hem de korkulu stille ilişkilerine bağlı olanlardan daha yüksektir. Diğer yandan, ilişki doyumu açısından kayıtsız ve korkulu stille ilişkilerine bağlı olanlar da farklılaşmamaktadır. Bu bulgu, Türk kültürünün değer yapısı ve ülkemizde yapılan daha önceki çalışmaların (Büyükşahin,2005; Demirtaş, 2004; Kışlak-Tutarel ve Çavuşoğlu, basımda) bulguları dikkate alındığında anlaşılabilir. Bağlanma stilleri açısından ele aldığımızda, güvenli bağlananların hem kendilerine hem de birlikte oldukları kişiye yönelik olumlu algıları vardır. Dolayısıyla, bu bireylerin ilişkilerinden doyum almalarının beklenen bir sonuç olduğunu söyleyebiliriz. Diğer yandan, ilişkilerine saplantılı bir stille bağlananların ilişki doyumları bizimki gibi kültürlerde oldukça yüksektir. Bu da saplantılı bağlananların ilişkilerine çok fazla yatırım yapmalarıyla ilişki olabilir, çünkü bu bireyler ilişkileri için her türlü maddi (hediye alma) ya da manevi (üzülme) yatırım yapabilirler. Bu bulgu ayrıca bu bireylerin bir başkasıyla beraber olma olasılığını olumsuz değerlendirme eğiliminde olmalarıyla da ilişkili olabilir. Dolayısıyla, saplantılı bağlananlar

mevcut ilişkilerini olduğundan daha olumlu değerlendirebilirler ve ilişki doyumlarının yüksek olduğunu düşünebilirler, çünkü kötü giden bir ilişki hiçbir ilişkinin olmayışından daha ödüllendirici olabilmektedir.

“Seçeneklerin niteliğini değerlendirme” alt ölçeğinden korkulu ve kayıtsız bağlanma stili olanlar, ilişkilerine saplantılı bir stille bağlananlardan daha yüksek puanlar almışlardır. Özellikle seçenek ilişkileri kayıtsız bağlananların olumlu, saplantılı bağlananların da olumsuz değerlendirmeleri beklentilerle tutarlıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, kayıtsız bağlananlar genelde kısa süreli ilişkileri tercih ederler ve olası ilişkileri olumlu değerlendirirler. Buna karşılık, saplantılı bağlananlar mevcut ilişkilerine aşırı düzeyde bağlanırlar, hatta kötü giden ilişkilerine bile. Bu nedenle diğer olası ilişkileri olumsuz değerlendirebilirler. Ancak çalışmada beklentilerden farklı olarak, korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin seçenek ilişkileri olumlu değerlendirdikleri bulunmuştur. Bu durum, Bartholomew'in (1991) korkulu bağlananların aslında yakınlık kurmak istedikleri görüşüne dayandırılabilir.

“İlişki yatırımı” alt ölçeğinden ise, saplantılı bir biçimde ilişkilerine bağlı olanlar ilişkilerine hem güvenli hem de korkulu bağlananlardan daha yüksek puanlar almışlardır. Kayıtsız stili olanların ise, bu alt ölçekten en düşük puanı alan grup olduğu görülmektedir. Bu bulgunun beklentilerle tutarlı olduğu söylenilebilir, çünkü saplantılı bağlanma stili olanlar ilişkileri üzerine çok fazla yoğunlaşırlar ve zamanlarının çoğunu ilişkilerini düşünerek geçirebilirler. Bir başka deyişle, bu bireyler ilişkileri için çok fazla emek ve

zaman harcayabilirler. Bu nedenle, ilişkilerini kaybederlerse çok şey kaybetmiş gibi hissedebilirler ve hayatlarının alt üst olduğunu düşünebilirler. Bu sonuçlarla uyumlu olarak Selçuk ve arkadaşları (2005) üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdikleri çalışmalarında, ilişkilerine kaygılı bağlananların daha çok ayrılık kaygısı hissettiklerini ileri sürmüşlerdir. Ülkemizde yapılan bir diğer çalışmada (Sümer, baskıda) saplantılı bağlananların daha çok ayrılık kaygısı hissettiklerini ortaya koymuştur. Bu çalışmadan elde edilen bir diğer sonuca göre ise, ilişkilerine kayıtsız bir stille bağlı olanlar, en az yatırım yapan grubu oluşturmaktadır. Bu sonuç, beklentilerle tutarlıdır. Hatırlanacağı gibi bu bireylerin ilişkilerini uzun süreli sürdürmeye yönelik bilişsel kararları yoktur ve ilişkilerine çok fazla anlam yüklemeyiz. Dolayısıyla, bu bireylerin ilişkilerine çok fazla yatırım yapmaları da olası değildir. Sümer (baskıda), diğer bağlanma stilleriyle karşılaştırıldığında kayıtsız bağlananların, yalnızlıktan en çok hoşlanan grup olduğunu bildirmiştir. Bu bulgular ışığında kaçınan bağlanma stiline ilişkin en az yatırım yapan stil olması oldukça anlaşılabilir.

Bağlanma stillerinin Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nden alınan puanları nasıl etkilediğine bakıldığında, **“ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma”** alt ölçeğinde, saplantılı bağlanma stiline sahip olanların hem güvenli hem de korkulu bir stille ilişkilerine bağlı olanlardan daha yüksek puanlar aldıkları gözlenirken, kayıtsız bağlananların bu alt ölçekten en düşük puanı alan grubu oluşturduğu gözlenmiştir. Saplantılı ve kayıtsız bağlanma stillerinin özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, bu alt ölçekten saplantılı stille ilişkilerine

bağlı olanların en yüksek, kayıtsız bağlananların ise en düşük puanlar almaları anlaşılabilir bir sonuçtur ve beklentilerle tutarlıdır. Bahadır (2006) ilişkilerine kaygıyla bağlı olanların, ilişkilerine daha çok önem verdiklerini ve ilişkilerini koruma konusunda daha istekli olduklarını bildirmiştir. Hatırlanacağı gibi, kayıtsız stil, yakınlık kurmada isteksizlik, yakın ilişkilerin çok gerekli olmadığını inanma ve yakınlık kurmaktan kendilerini geri çekme ile ilişki bir stildir (Hazan ve Shaver, 1987). Bartholomew ve Horowitz (1991) kayıtsız bağlananların bu özelliklerinden dolayı yalnız kalmaktan hoşlanabileceklerini ve dolayısıyla da ilişkilerine çok fazla odaklanmayacaklarını ileri sürmektedirler. Daha önce ülkemizde yapılan çalışmalarda (Büyükşahin, 2001; Sümer ve Güngör, 1999a; Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal, 2005) yalnızlıktan mutlu olma ile kayıtsız bağlanma stil arasında olumlu ilişkiler olduğunu göstermiştir. Selçuk ve arkadaşlarına göre bu bulgu, kaçınmacı bir stille ilişkilerine bağlananların bağlanma figüründen uzak olma ve kendi kendine yetme eğilimleriyle paralel bir sonuçtur. Tersine, saplantılı bağlanma stiline sahip olanlar, ilişkilerinin yaşamlarının merkezine koyarlar (Pistole ve Clark, 1983). Hatırlanacağı gibi Bartholomew ve Horowitz (1991) saplantılı bağlanma stilini, olumsuz benlik modeli ile olumlu başkaları modelinin birleşimi olarak tanımlamıştı. Bir başka deyişle, saplantılı bağlanma stiline sahip olanlar, kendini değersiz algırlar ve sevmeye değer görmezler. Diğerlerini ise olumlu algırlar. Sümer ve Güngör (1999a) bu durumun saplantılı bağlananların yakın ilişkilerinde kendilerini kanıtlama ya da doğrulama için çaba göstermelerine neden olabileceğini işaret etmektedirler. Ek olarak, bu bireyler ilişkilerinde takıntılıdırlar ve ilişkileri hakkında gerçekçi

olmayan beklentileri vardır. Sümer ve Güngör çalışmalarında saplantılı bağlananların yalnızlıktan en az hoşlanan grup olduğunu belirtmişlerdir. Bu bilgiler ışığında, saplantılı bağlananların ilişkilerine yüksek düzeyde odaklanmaları oldukça anlaşılabilir bir bulgudur.

“İlişki doyumu” alt ölçeğinden, beklentilerle tutarlı olarak güvenli bağlananların diğer üç gruba göre daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur. Buna göre, güvenli bağlananlar ilişkilerinden en fazla doyum alan grubu oluşturmaktadır. Literatür incelendiğinde pek çok çalışma (Mikulincer, Florian, Cowan ve Cowan, 2002) güvenli bağlananların ilişki doyum düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada, ilişki doyumu açısından bakıldığında güvenliyelerden sonra sırasıyla saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma stili gelmektedir. Bu sonuç, yurtdışındaki çalışmaların (örn., Feeney ve Noller, 1991; Mikulincer ve Erev, 1991) bulgularıyla tutarlılık göstermemekle birlikte, ülkemizde daha önce gerçekleştirilmiş çalışmaların bulguları temel alındığında oldukça anlaşılır. Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu (basımda) çalışmalarında, güvenli ve saplantılı bağlanma stillerine sahip bireylerin evliliklerine uyum düzeylerinin birbirine yakın olduğunu işaret etmişlerdir. Ülkemizde evli ve flört ilişkisi olan kişilerle gerçekleştirilen bir diğer çalışma (Demirtaş,2004), kıskançlık ile ilişki doyumu arasında olumlu ilişkilerin olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Kıskançlık, hırçınlık gibi özellikler de saplantılı bağlanma stilinin en temel özellikleri arasındadır. Ek olarak, Demirtaş bireylerin ilişkilerinde kıskançlık gibi kavramlara olumlu anlamlar yüklediklerini de bildirmiştir. Bu bulgular ışığında, ülkemizde ilişkiye

odaklanma, kıskançlık gibi değişkenlere olumlu anlamlar yüklenildiğini ve dolayısıyla bu duyguların ilişki doyumunu artırdığını söyleyebiliriz.

“İlişki korkusu/kaygısı” ve “ilişki izlenimi ayarlamacılığı” alt ölçeklerinde, korkulu stille ilişkilerine bağlı olanlar en yüksek puanı alan grubu oluşturmaktadır. Beklentilerle tutarlı bu sonuç yani, korkulu bağlananların ilişki korkusu/kaygısı puanlarının yüksek olması, Bartholomew’in (1990) görüşlerini doğrular niteliktedir ve onun görüşlerine dayandırılabilir. Bartholomew’e göre, bu bireyler yakın ilişkilerinde sosyal temas ve yakınlık kurmak isterler, ancak reddedilme korkusu yaşadıkları için riskli algıladıkları sosyal ortamlardan kaçınarak kendilerini korurlar. Böylelikle reddedilme olasılığından kendilerini korumuş olurlar. Bu da onların ilişkiye başlamalarını engelliyor olabilir. Sherman ve Thelen (1996) bireylerin başkaları ile yakınlık kurmak istememelerinin bazı nedenleri olduğunu ileri sürmüştür. Bunlar; açılma korkusu, öfke atakları korkusu, terk edilme korkusu, kendi yıkıcı dürtülerinden korkma, kontrol kaybetme korkusu ve ilişkiye kısılp kalma korkusudur. İlişkilerine korkulu bir stille bağlı olanlar da sözü edilen bu korkularından, ilişkilerinde kaygılı ve ürkek olabilirler. Güvenli bağlananların ilişki kaygısı puanlarının düşük olduğunu işaret eden Bylsma, Cozzarelli ve Sümer’in (1997) bulgularıyla tutarlı olarak, bu çalışmada da bu yönde sonuç elde edilmiştir. Ülkemizde daha önce yapılan diğer bir çalışma (Sümer ve Güngör, 1999a) sürekli kaygı ile güvenli bağlanma arasında olumsuz; korkulu ve saplantılı bağlanma stilleri arasında ise olumlu ve anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur.

Bu çalışmadan korkulu bağlananların **ilişki izlenimi ayarlamacılığı** puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Hatırlanacağı gibi, Snell'e (2002) göre, yakın ilişkilerde izlenimi ayarlamacılığı yüksek olan bireyler, diğer insanların ilişkileri hakkında ne düşündüğüne aşırı önem verirler. Korkulu bağlanma stiline sahip kişiler yoğun bir biçimde ilişkilerinde reddedilme korkuları yaşadıklarından, bu durumu en aza indirebilmek için ilişkilerinin diğerleri tarafından nasıl göründüğüne aşırı önem verebilirler. Ayrıca Bartholomew'in (1991) işaret ettiği gibi, korkulu bağlananların benlik modelleri olumsuzdur, dolayısıyla bu bireylerin başkalarının onay ve görüşlerine daha bağımlı olması beklenilir. Benlik modeli hatırlanacağı gibi bireyin kendilik değeri için başkalarına olan duygusal bağımlılığıyla ilişkilidir. Sümer (baskıda) bu olumsuz benlik modelinin, düşük özsaygı ve başkalarından onay alma gereksinimi olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir. Bu bağımlılık duygusu, onların başkalarının görüşlerini nemsemelerine yani izlenim ayarlamacı olmalarına neden olmuş olabilir.

“İlişkide kendine güven” alt lğinde, hem güvenli hem de saplantılı bağlananlar korkulu ve kayıtsız bağlananlardan daha yüksek puan almışlardır. Bir başka deyişle, ilişkide kendine güvenme bakımından güvenli ve saplantılı bağlanma stili olanlar birbirlerinden farklılaşmamaktadır. Benzer olarak, korkulu ve kayıtsız bağlanma stili olanlar da bu açıdan farklılaşmamaktadır. Olumsuz benlik modeliyle tanımlanan saplantılı bağlanma stili için bu yönde bir sonucun elde edilmesi, hem daha önce

yapılmış çalışmaların bulgularıyla hem de beklentilerle uyuşmamaktadır. Ancak bu çalışmada saplantılı bağlanma stiline sahip grubun çoğu boyutta, güvenli bağlanma stiline sahip grubunkine yakın puanlar aldıkları gözlenmiştir. Diğer yandan, giriş bölümünde bahsedildiği gibi, Sümer (baskıda) bağlanma stillerini ölçen üç farklı lğiğin (İÖ, İAÖ, YİYE) bağlanma ölçümlerinin yordama gücünü karşılaştırdığı çalışmasında, her üç lkte de güvenli bağlanma stiline sahip katılımcıların benlik saygısı ortalamalarının en yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Bağlanma stilleriyle benlik saygısı arasındaki ilişkilere ele alan çok sayıda araştırma, güvenli bağlananların benlik saygısı puanlarının en yüksek olan grup olduğunu göstermiştir (Büyükşahin, 2001; Sümer ve Güngör, 1999a). Sümer ve Güngör niversite öğrencileriyle gerçekleştirdikleri çalışmalarında, korkulu ve saplantılı bağlanma stilinin benlik saygısıyla olumsuz yönde ilişkili olduğunu işaret etmişlerdir.

“Dışsal ilişki denetimi (kontrolü)” alt lğiğinde ise sadece korkulu bağlananların güvenli bağlananlardan daha yüksek puan aldıkları gözlenmiştir. Bu bulgu, korkulu bağlananların izlenim ayarlamacılığı puanlarının da yüksek olmasıyla bağlantılı gözükmektedir. Sonuç olarak, korkulu bağlanma stiline sahip kişilerin başkaları modelleri olumsuz olmasına karşın, bu çalışma yakın ilişkilerde bu gruptaki kişilerin mevcut ilişkilerinin diğerleri tarafından nasıl algılandığına en çok önem veren grup olduğunu ortaya koymuştur. Bağlanma stillerine göre **“içsel ilişki denetimi**

(kontrolü)” puanlarının nasıl değiştiğine bakıldığında ise, dört grubun benzer olduğu görülmektedir.

“İlişki girişkenliği” alt ölçeğinden alınan puanlara bakıldığında, sadece üç bağlanma stili arasında anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir. Buna göre, sırasıyla önce güvenli bağlananlar daha sonra saplantılı ve son olarak da korkulu bağlananlar bir ilişki içinde olmayı arzulamaktadırlar. Hem güvenli hem de saplantılı bağlanma stillerine sahip kişilerin başkaları modellerinin olumlu olduğu göz önünde bulundurulduğunda, her iki gruptaki katılımcıların bir ilişki içinde olmayı istemeleri ve bu yönde güdülerinin olması, oldukça anlaşılabilir sonuçlardır. Korkulu bağlanma stiline sahip kişilerin bir ilişkide en az girişken olan grup olması da beklentilerle tutarlıdır. Kayıtsız bağlananlar ise bu alt ölçekten güvenli bağlananlara kıyasla anlamlı düzeyde daha düşük puan almışlardır. Son zamanlarda Buunk (2005) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, güvenli ve saplantılı bağlanma stiline sahip olanların yakınlık ve bağlanım kurmak için; kaçınan ve korkulu bağlanma stiline sahip olanların da yakınlıktan kaçınma ve özerklik için gereksinimlerinin olduğunu ortaya koymuştur.

Bağlanma stilleriyle ilgili ülkemizde yapılmış çalışmalar (Büyükhahin,2001; Güngör, 2000; Sümer ve Güngör,1999) da güvenli bağlanma stilinin ardından ikinci olarak en çok kaygı ile ilişkilendirilen saplantılı bağlanma stili görüldüğünü ortaya koymuşlardır. Sümer ve Güngör kültürlerarası gerçekleştirdikleri çalışmalarında, Türk öğrencilerin ABD’li

öğrencilere göre daha yüksek düzeyde saplantılı ve daha düşük düzeyde kayıtsız ve korkulu bağlanma stillerine sahip olma eğiliminde olduklarını ortaya koymuşlardır. Buna karşılık, ABD’li öğrencilerin güvenli ve kayıtsız stil ortalamalarının Türk öğrencilerinkinden anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna da ulaşmışlardır. Sümer ve Güngör bu bulgulardan hareketle, Türk öğrencilerinde başkaları modelinin daha olumlu olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca bu çalışmadan elde edilen bulgular ve ülkemizde yapılmış daha önceki çalışmaların bulguları göz önüne alındığında, ülkemizde kaygının yakın ilişkilerde deneyimlenen önemli bir değişken olduğu dikkat çekmektedir.

Bağlanma stillerine göre ilişkinin geleceğine yönelik plan yapmanın nasıl değiştiğinin incelenmesi amacıyla yapılan analizler sonucunda, saplantılı bağlananların ilişkilerinin geleceğine yönelik en fazla plan yapan grup olduğu ortaya konulmuştur. Diğer bağlanma stili gruplarının ise bu açıdan benzer oldukları görülmektedir. Beklentilerle tutarlı olarak saplantılı stili olanlar devam eden ilişkilerinin sonsuza kadar sürmesini isterler ve geleceğine yönelik çeşitli planlar yapabilirler.

Bağlanma stillerinin Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinden alınan puanları nasıl etkilediğine bakıldığında ise, “**tutkulu aşk**” alt ölçeğinde, güvenli ve saplantılı bağlananların ortalamalarının korkulu ve kayıtsız stille ilişkilerine bağlı olanlarinkinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulguyla tutarlı olarak daha önce yapılan çalışmalarda, güvenli bağlanma

stiliyle tutkulu aşk biçimi arasında olumlu ilişkilerin gözlemlendiği sonucuna ulaşılmıştır (Fricker ve Moore,2002; Levy ve Davis,1988). Birinci bölümde aktarıldığı gibi, tutkulu aşk biçiminde duygusallık, yakınlık ve bağlanım gibi ilişkisel değişkenler ön plandadır (Lee, 1988). Bu değişkenler benzer olarak, güvenli bağlanma stiline de en önemli özellikleri arasındadır (Hazan ve Shaver, 1987). Bu noktadan hareketle, güvenli bağlananların tutkulu aşk biçimi puanlarının yüksek olmasının, hem beklentilerle hem de daha önce gerçekleştirilen çalışmaların bulgularıyla tutarlı olduğu söylenilebilir (örn., Sprecher ve arkadaşları,1994). Çalışmada bağlanma stili saplantılı olanların, tutkulu aşk biçimi puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, Shaver ve Hazan'ın (1988) bulgularıyla uyumlu değildir. Ancak bu sonuç, ülkemiz açısından ele alındığında ve ülkemizde daha önce yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda anlaşılabilir görünmektedir. Daha önce bahsedildiği gibi, ülkemizde kıskançlık, hırçınlık ve aşırı ilgi gösterme gibi değişkenlere olumlu anlamlar yüklenilmektedir. Bu nedenlerle, bu özellikleri temsil eden saplantılı bağlanma stiline sahip olan kişilerin, yakınlık, gözetme ve olumlu ilişkisel değişkenlerle tanımlanan tutkulu aşk puanları da yüksek olabilir.

“Sahiplenici aşk” alt ölçeğinden, saplantılı ve korkulu bağlananlar hem kayıtsız hem de güvenli bağlananlardan daha yüksek puanlar aldıkları bulunmuştur. Beklentileri doğrular nitelikte olan bu sonuç, hem ülkemizde (Büyüksahin ve Hovardaoğlu,2004) hem de yurtdışında (Fricker ve Moore,2002; Levy and Davis 1988; Shaver and Hazan 1988) gerçekleştirilen

çalışmalarla uyumludur. Lee'nin (1988) işaret ettiği gibi, sahiplenici aşk biçimi; takıntı, yoğun bir biçimde düşünme, sahiplenici ve kaygı içeren bir aşk biçimidir. Dolayısıyla, bu tür aşk biçimi olanların, bağlanma stillerinin de saplantılı olması oldukça anlaşılabilir. Korkulu bağlanma stiline sahip olanlar da mevcut ilişkilerini kaybetme korkusu ya da kaygısı yaşamalarından, ilişkilerine sahiplenici bir şekilde bağlanmış olabilirler.

“Özgeci aşk” alt ölçeğinden ise, saplantılı bağlananlar korkulu bağlananlardan, korkulular da kayıtsız bağlananlardan daha yüksek puan almışlardır. Ayrıca güvenli bağlananların ortalamaları özgeci aşk biçimi alt ölçeğinde saplantılı bağlananlarıkinden daha düşük olduğu bulunmuştur. Yani, saplantılı bağlananların daha çok özgeci aşk biçimleri olduğu düşünülebilir. Daha önce de değinildiği gibi, Lee (1973) özgeci aşk biçimi olanların ilişkilerinde çok fedakar olduklarını ve eşlerinin iyiliğini ön planda tuttuklarını ileri sürmüştür. Bu özellikler dikkate alındığında, saplantılı bağlanma stiline sahip olanların özgeci aşk biçimi düzeylerinin yüksek olması da beklentileri doğrular nitelikte bir sonuçtur.

Bu bölümde son olarak bağlanma stillerinin Kişilerarası İlişkiler Ölçeği'nden alınan puanları nasıl etkilediğine bakılmıştır. “**Kendini onaylamama**” alt ölçeğinde korkulu bağlanma stili olanların saplantılı ve kayıtsız bağlananlardan daha yüksek ortalamaları olduğu bulunmuştur. Saplantılı ve kayıtsız bağlananların ortalamalarının da güvenli bağlananlarıkinden daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bartholomew (1990)

korkulu bağlananların kendilerine ilişkin olumsuz zihinsel şemaları ya da olumsuz benlik modelleri olduğunu ileri sürmüştür. Yani, korkulu bağlananlar kendilerini değersiz görme ve başkalarını da güvenilmez ve reddedici olarak algılama eğilimindedirler (Sümer ve Güngör,1999a). Sümer (baskıda) bu olumsuz benlik modelinin ise, düşük özsaygı ve başkalarından onay alma gereksinimi olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir. Bu nedenle, bu bireylerin kendilerini onaylamama puanlarının yüksek olması da beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Bu sonuçlarla tutarlı olarak Sümer ve Güngör, onaylanmama kaygısı ve başkalarını memnun etme isteği ile güvenli bağlanma stili arasında olumsuz, korkulu ve saplantılı bağlanma stilleri arasında ise olumlu ilişkilerin mevcut olduğu sonucuna varmışlardır. Bir başka deyişle, kayıtsız bağlananların sürekli kaygı ve onaylanmama kaygısı ortalamalarının korkulu ve saplantılı olanlardan anlamlı düzeyde daha düşük olduğu söylenilebilir.

“**Güven**” alt ölçeğinde ise, sadece güvenli bağlananlar korkulu bağlananlara göre daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. “**Bağımlılık**” alt ölçeğinden ise saplantılı bağlananların en yüksek puan aldıkları dikkat çekmektedir, bu da beklentilerle tutarlıdır. Bu sonuç, saplantılı bağlananların aşırı bağımlı (Mikulincer ve Nachson,1991) ve yapışkan (Magai, Hunziker, Mesias ve Culver, 2000) ilişkiler kurma eğiliminde olduklarını ileri süren görüşlerle örtüşmektedir. Saplantılı bireylerin bu özellikleri düşünüldüğünde bu sonuç şaşırtıcı değildir. Daha sonra ise, korkulu stil ve ardından kayıtsız stil gelmektedir. Kayıtsız bağlananların ilişkilerine en az bağımlı olan grup

olması da oldukça anlaşılabilir. “**Cinsel hoşgörü**” alt ölçeğinde de yine üç grup arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Hem korkulu hem saplantılı stile sahip olanların cinsel hoşgörü düzeyleri kayıtsız stile sahip olanlarından daha yüksektir. Bu sonuç, korkulu ve saplantılı bağlanma stiline sahip olanların ilişkilerini kaybetmemek için daha hoşgörülü olmalarından kaynaklanabilir.

4.1.3. Bağlanma Stilleri Temel Alınarak Tüm Ölçeklerden Alınan Puanları Yordamak Üzere Yapılan Diskriminant Analizi Bulguların Tartışılması

Hatırlanacağı gibi, bağlanma stillerinin araştırma kapsamındaki bağımlı değişkenleri ne derece ayırttığını saptamak için diskriminant fonksiyon analizi yapılmıştı. Bulgular bölümünde anlaşılabileceği gibi analizi sonucunda, bu araştırmada kullanılan bazı bağımlı değişkenlerin katılımcıların bağlanma stillerini yordadıkları gözlenmişti. Bu sonuçlar araştırmanın denencelerinin büyük bir kısmını desteklemektedir. Söz konusu değişkenler, katılımcıların bağlanma stillerini % 56.1 oranında doğru olarak tahmin edebilmektedir. Bu oran katılımcıların ait oldukları bağlanma stillerine tesadüfi olarak sınıflandırma oranlarından anlamlı olarak daha yüksektir. Bu bulgular, ilişkiyi sürdürme nedenleri (Grau ve Doll, 2003), geleceğe yönelik planların (Shaver ve Brennan,1992) ve aşk tutumlarının (Heaven, Silva, Carey ve Hoen, 2004) farklı bağlanma stillerine göre değiştiğini ortaya koyan

araştırma bulgularıyla tutarlıdır. Bu çalışmada birinci diskriminant fonksiyonun güvenli ve kayıtsız bağlanma gruplarını, korkulu ve saplantılı bağlanma gruplarından ayırdığı, ikinci diskriminant fonksiyonun da güvenli ve saplantılı bağlanma gruplarını kayıtsız ve korkulu bağlanma gruplarından ayırdığı saptanmıştır. Üçüncü diskriminant fonksiyonun ise, güvenli ve korkulu bağlanma gruplarını kayıtsız ve saplantılı bağlanma gruplarından ayırdığı gözlenmiştir.

Bulgular bölümünde Şekil-2.'de görüldüğü gibi, dörtlü bağlanma modeline uygun olarak, bu çalışmada güvenli stil korkulu stilin, kayıtsız stil de saplantılı stilin karşısında ve bu bağlanma stilleri birbirlerinin uzağında yer almışlardır. Daha önce yapılan diskriminant analizlerinde (Sümer ve Güngör, 1999a; Sümer, baskıda) de zihinsel modeller açısından karşıt kutuplarda olması gereken güvenli- korkulu ve saplantılı-kayıtsız bağlanma stilleri birbirlerinden karşıt konumlarda yer almışlardır. Sümer YIYE üzerinde gerçekleştirdiği analizde birinci fonksiyonun, kaçınma boyutunda yüksek olan stilleri (kayıtsız ve korkulu) düşük olan stillerden (saplantılı ve güvenli) ayırdığını belirtmiştir. İkinci fonksiyon ise kaygı boyutunda düşük olan stilleri (güvenli ve kayıtsız) yüksek olan stillerden (korkulu ve saplantılı) ayırdığını bulmuştur.

Bu çalışmada katılımcıların bağlanma stillerini yordayan değişkenler incelendiğinde, güvenli ve kayıtsız bağlananları, korkulu ve saplantılı bağlananlardan ayıran en önemli yordayıcıların sırasıyla **“kendini onaylamama”** ve **ilişki korkusu/kaygısı** olduğu gözlenmiştir. Bu grupların ortalamalarına bakıldığında (izelge 13.), korkulu bağlanma stili olanların kendini onaylamama ve ilişki korkusu/kaygısı düzeyleri en yüksek iken, güvenli bağlanma stili olanların bu değişkenlerden aldıkları puanları en düşüktür. Yani, ilişkilerinde kaygılı/korkulu olanların ve kendilerini onaylamayanların, bağlanma stillerinin daha çok korkulu olması beklenilir. Hatırlanacağı gibi Bartholomew’in (1991) işaret ettiği gibi, korkulu bağlanma stilinin en temel özelliği ilişki korkusudur. Bu sonucun korkulu bağlanma stillerinin genel özelliklerini ileri süren görüşlerle tutarlı olduğu anlaşılmaktadır. Hem kendini onaylamama hem de ilişki korkusu/kaygısı değişkenlerinin benlik modeliyle ilişkili olduğu gözlenmektedir. Daha önce belirtildiği gibi, güvenli ve kayıtsız bağlananların benlik modelleri olumluyken, korkulu ve saplantılı bağlananların benlik modelleri olumsuzdur. Sonuç olarak, benlik modelinin bağlanma stillerini ayırıştırmada belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Bu bulgularla tutarlı olarak Sümer ve Güngör (1999a) alışmalarında, sürekli kaygı ve onaylanmama kaygısı değişkenlerinin güvenli bağlananları korkulu ve saplantılılardan ayıran en önemli yordayıcılardan ikisi olduğunu saptamışlardır. Buna göre, güvenli bağlananların sürekli kaygı ve onaylanmama kaygısı ortalamaları saplantılı ve korkulu bağlananlardan daha düşüktür.

Tüm bunlara ek olarak, güvenli ve saplantılı bağlananları kayıtsız ve korkulu bağlananlardan ayıran en önemli yordayıcıların ise **“sahiplenici aşk”**, **“ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma”** ve **“bağımlılık** olduğu dikkat çekmektedir. Çizelge13.’deki ortalamalara göre, bağlanma stili saplantılı olanların sahiplenici aşk, ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma ve bağımlılık düzeyleri diğer bağlanma stili olanlarınkinden daha yüksektir. Bu bulgudan hareketle, ilişkiye yüksek düzeyde odaklanan, sahiplenici bir biçimle bağlı ve bağımlı olan kişilerin, bağlanma stillerinin saplantılı olabileceği düşünülebilir.

Güvenli ve korkulu bağlanma stillerini kayıtsız ve saplantılı stillerden ayıran en önemli yordayıcılar da **“tutkulu aşk”**, **“kendini onaylamama”**, **“bağımlılık”** ve **“sahiplenici aşk”**’dır. Çizelge 13.’deki ortalamalara bakıldığında, güvenli bağlananların tutkulu aşk düzeylerinin en yüksek, kendini onaylamama düzeyinin ise en düşük olduğu görülmektedir. Saplantılı bağlananların ise, bağımlılık ve sahiplenici aşk düzeyleri en yüksektir. Bu sonuçlar, tutkulu aşk puanları yüksek ve kendini onaylamama puanları düşük olan bireylerin güvenli bağlanma stili grubuna, bağımlılık ve kendini onaylamama puanları yüksek bireylerin ise, saplantılı bağlanma stiline girme olasılıkları diğer gruplara girme olasılıklarından daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Bu bulgular, bağlanma kuramının hem zihinsel modeller hem de bağımlılık ve yakınlıktan kaçınmayla ilgili görüşlerini doğrular niteliktedir.

Buraya kadar anlatılanları kısaca özetleyecek olursak, katılımcıların **“kendini onaylamama”**, **“ilişki korkusu/kaygısı”**, **“sahiplenici aşk”**,

“ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma”, “bağımlılık ve “tutkulu aşk”
düzeylerine bakılarak onların bağlanma stillerinin hangisi olabileceğini tahmin edebilmek olası görünmektedir. Tutkulu aşk biçimi dışındaki tüm değişkenlerin de saplantılı bağlanma stiliyle yakından ilişkili olduğu akla gelebilmektedir. Tutkulu aşk biçiminin ise, güvenli bağlanma stiliyle güçlü ilişkili olduğu düşünülebilir.

5. BÖLÜM

İKİNCİ ARAŞTIRMA

5.1. İkinci Araştırmanın Amacı

Gerek giriş bölümünde gerekse bir önceki araştırmada sunulduğu gibi, bağlanımı açıklamada öncü kuramcılar (Johnson, 1991; Levinger, 1965) ilişki türüne göre bağlanımın farklı yönleri ve işlevlerinin ön plana çıktığını işaret etmektedirler. Hatırlanacağı gibi Levinger (1965,1991) çocuklar, evlilik bağı, paylaşılan anılar ve ilişki süresi gibi psikolojik güçlerin ilişki bağlanımını güçlendireceğini ileri sürmüştü. Bunları da, dışsal engeller olarak adlandırmıştı ve bu dışsal engellerin de daha çok evlilik ilişkilerinde ilişki bağlanımı üzerinde etkili olduğunu ileri sürmüştü. Benzer olarak, Johnson (1973,1991), olumsuz sosyal tepkiler ve ilişki bitirmenin bedelleri gibi bağlanıma neden olan değişkenlerin ilişki türüne göre farklılaşabileceğini belirtmişti. Rusbult (1980a) da bireyler için ilişkiye yapılan yatırımlar ve ilişki sonlanması durumunda bunların kaybedilmesinin anlamının ilişki türüne göre farklı olabileceğini işaret etmişti. İlgili literatür incelendiğinde, ilişki bağlanımı ya da sürdürme nedenlerinin ilişki türüne bağlı olarak farklılaştığını ortaya koyan bulguların olduğu görülmektedir (Fuler ve Finchman, 1995; Kurdek ve Schmitt, 1986). Bu bulgular ışığında, bu çalışmada ilişki doyumu, ilişki

yatırımı ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme gibi ilişki bağlanımı değişkenlerinin ilişki türüne göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Evlilik ya da söz/nişan gibi ilişkinin resmileştirilmesiyle ilişki yatırımlarının artacağı ve seçenek ilişkileri yani bir başkasıyla beraber olma olasılığını algılayanın da flört, sözlü/nişanlı ve evli bireylerde farklı olabileceği düşünülmektedir. Kısacası, ilişki türüne göre, ilişki bağlanım nedenlerinin farklı olabileceği varsayılmaktadır. Bu amaçla, çalışma ilk çalışmadan farklı bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Bu çalışma, flört ilişkisi olan bireylere ek olarak sözlü/nişanlı ve evliler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ilk olarak, bireylerin ilişkiyi sürdürme nedenlerinin ilişki türüne göre değişip değişmediğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ek olarak, sözü edilen bu üç grubun araştırmada yer alan bağımlı değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarının incelenmesi de amaçlanmıştır. Bu amaçlar çerçevesinde araştırmanın beklentileri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

5.2. Araştırmanın Denenceleri

Katılımcılar cinsiyet (kadın-erkek) ve ilişki türü (flört-sözlü/nişanlı-evli) açısından karşılaştırıldıklarında;

- Sözlü/nişanlı ve evli olan katılımcıların **ilişki doyum** düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermeyeceği ve bu iki ilişki türü grubunun ilişki doyum düzeyinin anlamlı olarak ilişki türü flört olanlardan yüksek olması beklenmektedir.

- Flört eden katılımcıların **seçeneklerin niteliğini değerlendirme** düzeylerinin anlamlı olarak diğer iki gruptan daha yüksek olması beklenmektedir.
- Kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin, seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeylerinin daha yüksek olması beklenmektedir.
- Evlilerin diğer iki grupta karşılaştırıldığında ilişkilerine en yüksek düzeyde **yatırım yapan** grup olması beklenmektedir. İlişki türü flört olanların, yatırım düzeylerinin en düşük olması beklenmektedir.
- İlişki türü flört olanların ilişkisel değişkenlerden (ilişki bağlılığı, ilişkinin devam etmesini isteme ve ilişkide güvende hissetme gibi) en düşük puan alan grup olması beklenmektedir. Hem sözlü/nişanlı hem de evlilerin ortalamalarının anlamlı olarak ilişki türü flört olanlardan daha yüksek olacağı tahmin edilmektedir. Ek olarak, erkeklerle karşılaştırıldığında kadınların bu değişkenlerden anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almaları beklenmektedir.
- Sözlü/nişanlı katılımcıların ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma, dışsal ilişki denetimi (kontrolü), ilişki korkusu/kaygısı ve ilişki izlenim ayarlamacılığı puanlarının evli ve flört edenlerden anlamlı olarak daha yüksek olması beklenmektedir.

- Kadınların ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma, ilişki korkusu/kaygısı ve ilişki izlenimi ayarlamacılığı ortalamalarının anlamlı olarak daha yüksek olması beklenmektedir.
- İlişki türü flört olan grupta diğer gruplarla karşılaştırıldığında gelecek zaman yönelimi puanlarının anlamlı olarak daha düşük olması beklenmektedir. Ek olarak, kadınların gelecek zaman yönelimi ortalamalarının erkeklerinkinden yüksek olması tahmin edilmektedir.
- İlişki türü flört olan grubun, oyun gibi aşk ve sahiplenici aşk puanlarının en yüksek olması beklenmektedir. Evlilerde ise, özgeci aşk, mantıklı ve arkadaşça aşk puanlarının diğer gruplarda olduğundan daha yüksek olması beklenmektedir.
- Sözlü/nişanlı ve evlilerin bağımlılık ve güven düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermemesi ve iki grubun bu puanlarının flört ilişkisi olanlarınkiden daha yüksek olması beklenmektedir.

YÖNTEM

5.3. Katılımcılar

Araştırmanın örneklemi, flört ilişkisi olan 100 (%40), sözlü/nişanlı olan 74(%30) ve evli olan 76 kişi olmak üzere toplam 250 kişiden oluşmuştur. Flört eden katılımcıların yaş ortalaması 19.72 (S=7,53), sözlü/nişanlı kişilerin yaş ortalaması 20.97(S=7.51) ve evlilerin yaş ortalaması da 32.12'dir (S=13.50). Flört edenlerin ilişkileri ortalama 17.21 aydır (S= 23.90), sözlü/nişanlıların ilişkileri 47.35 aydır (S=115.11), evlilerin ise ilişkileri ortalama 158.74 aydır (S= 187.66) devam etmektedir. Katılımcıların duygusal açıdan önem verdikleri ilişki sayılarına bakıldığında, ilişki sayısı flört edenlerin 2.46 (S=2.43), sözlü/nişanlıların 2.63(S=3.88) ve evlilerin 1.93'dür (S=1.29).

5.4. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde I. Araştırmada kullanılan ölçekler kullanılmıştır.

6. BÖLÜM

BULGULAR

6.1. İkinci Araştırma

Bu bölümde, İlişkisel Değişkenler, Çok Boyutlu İlişki Ölçeği, İlişki İstikrarı Ölçeği, Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği, Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği, Kişilerarası İlişki Ölçeği Ölçeklerinin cinsiyet ve ilişki türüne göre nasıl değiştiğini belirleyebilmek amacıyla tüm analizlerde yaşın etkisi çıkarılarak Cinsiyet (2) X İlişki Türü (3) bağımsız örneklem grubu desenine uygun çok değişkenli karışık varyans analizi (MANCOVA) yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular, amaçlarda belirtilen sorular dikkate alınarak alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

Yaş ile ilgili Wilks' Lambda değerine bakıldığında, yaşın etkisinin bağımlı değişken ölçümlerinden çıkarılmasının sonuçlarda anlamlı bir değişme oluşturmadığı anlaşılmıştır. Diğer yandan ilişki türü ve cinsiyet temel etkileri ile ilişki türü- cinsiyet ortak etkilerinin Wilks' Lambda değerleri bazı bağımlı değişkenler yönünden anlamlı farklar olduğuna işaret etmektedir

(Wilks' Lambda değerleri sırasıyla .53; .57,.68; serbestlik dereceleri sırasıyla 428,214,428; F değerleri sırasıyla 2.68, 5.30,1,52; $p<.05$).

6.1.1. İlişkisel Değişkenlere İlişkin Bulgular

Yöntem bölümünde de belirtildiği gibi araştırmada katılımcılara mevcut yakın ilişkilerine yönelik sorular sorulmuştur. Bu sorular, ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyiş, ilişkiye bağlılık, partneri çekici bulma, ilişkinin niteliğini değerlendirme, ilişkide sorun yaşama, ilişkide güvende hissetme, ilişkiye hiç başlanamış olmayı isteme gibi ilişkisel değişkenlerle ilgilidir.

Katılımcıların sözü edilen bu ilişkisel değişkenlerden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları Çizelge 14.'de gösterilmiştir.

Çizelge 14. İlişkisel Değişkenlere ait ölçümlerin ortalamaları. Bu ortalamalara ait standart sapmalar parantez içinde gösterilmiştir.

		İlişki Türü ve Cinsiyet Ortak Etkileri			Cinsiyet Temel Etkileri	İlişki Türü Temel Etkileri		
		Flört	Söz/Nişan	Evli		Flört	Söz/Nişan	Evli
İlişkinin Sürmesine İlişkin Bekleyiş	Kadın	n=55 5.71 (1.61)	n=42 6.93 (.26)	n=42 6.93 (.34)	N=139 6.45 (1.19)	N=100 4.99 (2.21)	N=74 6.72 (1.01)	N=76 6.93 (.30)
	Erkek	n=45 4.11 (2.54)	n=32 6.44 (1.48)	n=34 6.94 (.24)	N=111 5.65 (2.21)			
İlişkiye Bağlılık	Kadın	n=55 5.53 (1.61)	n=42 6.69 (.74)	n=42 6.69 (.68)	N=139 6.23 (1.28)	N=100 5.03 (2.01)	N=74 6.39 (1.33)	N=76 6.59 (.88)
	Erkek	n=45 4.42 (2.30)	n=32 6.00 (1.78)	n=34 6.47 (1.08)	N=111 5.51 (2.05)			
Partneri Çekici Bulma	Kadın	n=55 5.64 (1.35)	n=42 6.38 (.80)	n=42 6.14 (1.42)	N=139 6.01 (1.27)	N=100 5.74 (1.42)	N=74 6.34 (.88)	N=76 6.25 (1.19)
	Erkek	n=45 5.87 (1.52)	n=32 6.28 (.99)	n=34 6.38 (.82)	N=111 6.14 (1.20)			
İlişkinin Niteliğini Değerlendirme	Kadın	n=55 5.31 (1.20)	n=42 6.09 (.93)	n=42 5.95 (1.03)	N=139 5.74 (1.12)	N=100 5.03 (1.53)	N=74 5.99 (1.21)	N=76 5.97 (1.00)
	Erkek	n=45 4.69 (1.82)	n=32 5.84 (1.51)	n=34 6.00 (.98)	N=111 5.42 (1.62)			
İlişkide Sorun Yaşama	Kadın	n=55 3.13 (1.72)	n=42 3.23 (1.59)	n=42 3.50 (1.67)	N=139 3.27 (1.66)	N=100 3.45 (1.77)	N=74 3.23 (1.79)	N=76 3.26 (1.61)
	Erkek	n=45 3.84 (1.76)	n=32 3.22 (2.04)	n=34 2.97 (1.51)	N=111 3.40 (1.80)			
İlişkide Güvende Hissetme	Kadın	n=55 5.71 (1.40)	n=42 6.36 (.93)	n=42 6.33 (.95)	N=139 6.09 (1.18)	N=100 5.45 (1.58)	N=74 6.17 (1.39)	N=76 6.32 (.98)
	Erkek	n=45 5.13 (1.75)	n=32 5.94 (1.81)	n=34 6.32 (1.03)	N=111 5.73 (1.66)			
İlişkiye Hiç Başlamamış Olmayı İsteme	Kadın	n=55 1.87 (1.40)	n=42 1.55 (.94)	n=42 1.88 (1.42)	N=139 1.78 (1.29)	N=100 2.32 (1.77)	N=74 1.74 (1.35)	N=76 2.22 (1.70)
	Erkek	n=45 2.87 (2.02)	n=32 2.00 (1.74)	n=34 2.65 (1.94)	N=111 2.55 (1.94)			

Çizelge 14.'de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları Çizelge 15.'de gösterilmiştir.

Çizelge 15. İlişkisel Değişkenlerden Alınan Puanlara Uygulanan Çok Değişkenli Karışık Varyans Analizi (MANCOVA) Sonuçları. Bu Çizelgede tüm temel etkiler ve ortak etkiler için %5 I.Tip Hata olasılığı ile anlamlı olan F değerleri gösterilmiştir.

Bağımlı Değişken	Cinsiyet (A) Sd:1-243	İlişki Türü (B) Sd: 2-243	A X B Sd:2-243	Hata Varyansı
İlişkinin Sürmesine İlişkin Bekleyiş	14.96	43.448	6.884	2.46
İlişkiye Bağlılık	6.884	24.476	-----	2.265
Partneri Çekici Bulma	-----	4.828	-----	1.480
İlişkinin Niteliğini Değerlendirme	-----	13.777	-----	1.660
İlişkide Sorun Yaşama	-----	-----	-----	2.956
İlişkide Güvende Hissetme	-----	10.445	-----	1.852
İlişkiye Hiç Başlamamış Olmayı İsteme	11.965	3.026	-----	2.564

Çizelge 15. 'de görüldüğü gibi **“ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyiş”** puanları üzerinde, cinsiyet temel etkisi anlamlıdır ($F_{1-243}= 14.96$; $p<.05$). Kadınların ortalamaları ($\bar{x}= 6.45$) ile erkeklerin ortalamaları ($\bar{x}=5.65$) incelendiğinde, kadınların ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Böylece kadınların ilişkilerinin sürmesine ilişkin erkeklerden daha çok beklentileri olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda, **“ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyiş”** puanlarına uygulanan analiz sonucunda, ilişki türü temel etkisi ($F_{2-243}= 43.448$; $p<.05$) anlamlı bulunmuştur. İlişki türüne ilişkin elde

edilen bu temel etkilerin hangi gruptan kaynaklandığını anlamak amacıyla Tukey Kramer analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, flört eden katılımcıların ilişkilerinin sürmesine ilişkin bekleme ortalamalarının ($\bar{x}=2,21$) sözlü/nişanlı katılımcılardan ($\bar{x}= 6,72$) anlamlı olarak daha düşük olduğu anlaşılmaktadır ($q_{3-243}=7,14$; $p<.05$). Yine ilişki türü flört olanların ortalamaları ($\bar{x}=4,99$) anlamlı olarak evlilerinkinden ($\bar{x}= 6,93$) düşüktür ($q_{3-243}=8,07$; $p<.05$). Bu sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyiş puanı en düşük olan grup ilişki türü flört olan gruptur. Aynı zamanda **“ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyiş”** puanlarına yapılan analiz sonucunda cinsiyet - ilişki türü ortak etkisi ($F_{2-243}= 6.884$; $p<.05$) anlamlı çıkmıştır. Bu ortak etkilerin kaynağı da Tukey Kramer testiyle araştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, flört eden kadınlar ile sözlü/nişanlı kadınlar arasında anlamlı bir fark vardır ($q_{3-243}= 5,37$; $p<.05$). Buna göre flört eden kadınların ortalaması ($\bar{x}= 5,71$), sözlü/nişanlılarınkinden ($\bar{x}= 6,93$) daha düşüktür. Bu da sözlü/nişanlıların ilişkilerinin sürmesine yönelik daha yüksek beklentileri olduğunu işaret etmektedir. Bir diğer sonucu göre de evliler, flört edenlere göre daha fazla ilişkilerinin sürmesini beklemektedirler ($q_{3-243}=5,37$; $p<.05$) (ortalamalar sırasıyla $\bar{x}= 6,93$ ve $\bar{x}= 5,71$). Ayrıca Tukey Kramer testi, ilişkinin sürmesine ilişkin bekleme yönünden, flört eden kadınlarla, flört eden erkekler arasında da anlamlı fark olduğunu ortaya koymuştur ($q_{2-243}= 7,18$; $p<.05$). Ortalamalar sırasıyla $\bar{x}= 5,71$ ve $\bar{x}= 4,11$ 'dir. Böylece flört eden kadınların flört eden erkeklerden daha çok ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyişleri olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşılık, sözlü kadınlarla, evli kadınlar arasında; sözlü kadınlarla sözlü erkekler arasında ve evli kadınlarla

evli erkekler arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Diğer yandan, flört eden erkekler ile sözlü nişanlı erkekler arasındaki fark anlamlıdır ($q_{3-243}= 9,09$; $p<.05$). Flört eden erkeklerin ortalamasının $\bar{x} = 4,11$ olmasına karşılık, sözlü nişanlı erkeklerin ortalamasının $\bar{x} = 6,44$ olması, sözlü/nişanlı erkeklerin ilişkilerinin sürmesine ilişkin daha yüksek beklentileri olduğunu göstermektedir. Ayrıca flört eden erkeklerle evli erkekler arasında da fark anlamlı bulunmuştur ($q_{3-243}=11,23$; $p<.05$; ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 4,11$ ve $\bar{x} = 6,94$). Bu bulgu da evli erkeklerin daha fazla ilişkilerinin sürmesine ilişkin beklentileri olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, sözlü erkekler ile evli erkekler arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Çizelge 15.'de görüldüğü gibi “**ilişkiye bağlılık**” puanının da hem cinsiyet temel etkisi hem de ilişki türü temel etkisi mevcuttur (sırasıyla $F_{1-243}= 6.884$; $p<.05$; $F_{2-243}=24.476$; $p<.05$). Kadınların ortalamaları $\bar{x} = 6.23$, erkelerinki ise $\bar{x} = 5.51$ 'dir. Bu da kadınların erkeklere göre ilişkilerine daha fazla bağlı olduklarını göstermektedir. İlişki türüne ilişkin elde edilen temel etkilerin hangi gruplardan kaynaklandığını anlamak amacıyla Tukey Kramer analizi yapılmıştır. Flört edenlerin ilişkiye bağlılık düzeyleri ($\bar{x} = 5,03$) anlamlı olarak hem sözlü nişanlılardan ($\bar{x} = 6,39$) hem de evlilerden ($\bar{x} = 6,59$) düşüktür (sırasıyla $q_{3,243}=8,33$; $p<.05$; $q_{3-243}=9,63$; $p<.05$). Bu sonuçlardan da anlaşılacağı gibi ilişki türü flört olan grup, ilişkiye bağlılık puanlarından diğer iki ilişki türü grubuna göre anlamlı düzeyde daha düşük puanlar almışlardır.

“Partneri çekici bulma” puanlarında gözlenen ilişki türü temel etkisinin ($F_{2-243} = 4.828$; $p < .05$) yönünü anlamak amacıyla yapılan Tukey Kramer analizi sonucunda, flört edenlerin ($\bar{x} = 5,74$) hem sözlü/nişanlı olanlardan ($\bar{x} = 6,34$) hem de evlilerden ($\bar{x} = 6,25$) anlamlı olarak daha düşük puanlar aldıkları gözlenmiştir (sırasıyla $q_{3,243}=4,55$; $p < .05$; $q_{3,243} = 3,90$; $p < .05$). Böylelikle ilişki türü flört olan grubun, diğer gruplara göre partnerlerini en az çekici bulan grup olduğu anlaşılmaktadır.

“İlişkinin niteliğini değerlendirme” puanlarında da ilişki türü temel etkisi anlamlıdır ($F_{2-243} = 13.777$; $p < .05$). Bu etkinin yönü Tukey Kramer testi ile sınanmıştır. Analiz sonucunda, flört ilişkisi olan grubun, ilişkinin niteliğini değerlendirme puanları, hem sözlü/nişanlılar grubunkinden ($q_{3-243}= 6,87$; $p < .05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 5,03$ ve $\bar{x} = 5,99$) hem de evliler grubunkinden ($q_{3-243}= 6,78$; $p < .05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 5,03$ ve $\bar{x} = 5,97$) anlamlı düzeyde daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu bulgu da flört ilişkisi olanların diğerlerine göre ilişkilerini daha olumsuz değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır.

“İlişkide sorun yaşama” puanlarına uygulanan analiz sonucunda ise, hiçbir temel etki ve ortak etki anlamlı bulunmamıştır.

“İlişkide güvende hissetme” puanlarına yapılan analiz sonucunda ilişki türü temel etkisi anlamlı bulunmuştur ($F_{2-243}= 10.445$; $p < .05$). İlişki türü temel etkilerinin yönünü anlamak amacıyla yapılan Tukey Kramer testi

sonucunda ise, ilişki türü flört olanların, hem sözlü/nişanlılardan ($q_{3-243}= 4,88$; $p<.05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x}= 5,45$ ve $\bar{x}= 6,17$) hem de evlilerden ($q_{3-243}=5,94$; $p<.05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x}= 5,45$ ve $\bar{x}= 6,32$) anlamlı düzeyde daha düşük puanlar aldıkları dikkati çekmektedir. Bu sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, flört eden katılımcılar ilişkilerinde kendilerini en az güvende hisseden grubu oluşturmaktadırlar.

“İlişkiye hiç başlamamış olmayı isteme” puanlarında ise, hem cinsiyet temel etkisi hem de ilişki türü temel etkisi mevcuttur (sırasıyla, $F_{1-243} = 11.965$; $p<.05$; $F_{2-243} = 3.06$; $p<.05$). Kadınların ve erkeklerin ilişkiye hiç başlamamış olmayı isteme düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır; ortalamalar sırasıyla $\bar{x}= 1.78$ ve $\bar{x}= 2.55$ 'tir. Bu bulgu erkeklerin kadınlardan daha çok ilişkilerine hiç başlamamış olmayı istediklerini göstermektedir. İlişki türü ile ilgili temel etkinin hangi gruplardan kaynaklandığını anlamak için Tukey Kramer testi yapılmıştır. Buna göre, flört eden katılımcıların sözlü/nişanlı katılımcılara göre ilişkiye hiç başlamamış olma puanlarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir ($q_{3-243}=3,34$; $p<.05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x}= 2,32$ ve $\bar{x}= 1,74$).

6.1.2. İlişkiyi Sürdürme Nedenlerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların İİÖ alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları Çizelge 16. 'da gösterilmiştir.

Çizelge 16. İlişki İstikrarı Ölçeği Ölçeği Alt Ölçeklerine ait ölçümlerin ortalamaları. Bu ortalamalara ait standart sapmalar parantez içinde gösterilmiştir

		İlişki Türü ve Cinsiyet Ortak Etkileri			Cinsiyet Temel Etkileri	İlişki Türü Temel Etkileri		
		Flört	Söz/Nişan	Evli		Flört	Söz/Nişan	Evli
İlişki Doyumu	Kadın	n=55 52.94 (10.55)	n=42 58.29 (8.17)	n=42 55.00 (10.38)	N=139 55.18 (10.01)	N=100 51.36 (10.75)	N=74 57.44 (8.42)	N=76 54.61 (10.05)
	Erkek	n=45 49.42 (10.79)	n=32 56.34 (8.75)	n=34 54.15 (9.78)	N=111 52.86 (10.28)			
Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	Kadın	n=55 38.61 (17.67)	n=42 26.43 (12.90)	n=42 25.98 (12.32)	N=139 31.11 (15.93)	N=100 39.60 (16.00)	N=74 31.65 (14.72)	N=76 31.53 (14.14)
	Erkek	n=45 40.80 (13.80)	n=32 38.50 (14.31)	n=34 38.38 (13.35)	N=111 39.40 (13.74)			
İlişki Yatırımı	Kadın	n=55 35.76 (12.34)	n=42 46.43 (10.60)	n=42 43.74 (11.56)	N=139 41.40 (12.44)	N=100 34.77 (12.85)	N=74 46.53 (11.41)	N=76 45.60 (11.39)
	Erkek	n=45 33.55 (13.48)	n=32 46.66 (12.58)	n=34 47.91 (10.91)	N=111 41.73 (14.11)			

Çizelge 16. 'da gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları Çizelge 17.'de verilmiştir.

Çizelge 17. İlişki İstikrarı Ölçeği Alt Ölçeklerinden Alınan Puanlara Uygulanan Çok Değişkenli Karışık Varyans Analizi (MANCOVA) Sonuçları. Bu Çizelgede tüm temel etkiler ve ortak etkiler için %5 I.Tip Hata olasılığı ile anlamlı olan F değerleri gösterilmiştir.

Bağımlı Değişken	Cinsiyet (A) Sd:1-243	İlişki Türü (B) Sd: 2-243	A X B Sd:2-243	Hata Varyansı
İlişki Doyumu	-----	8.198	-----	97.953
Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme	22.599	6.863	3.612	207.923
İlişki Yatırımı	-----	23.677	-----	144.278

Çizelge 17.'den anlaşılacağı gibi, “**ilişki doyumu**” alt ölçeğinde ilişki türü temel etkisi mevcuttur ($F_{2-243} = 8.198$; $p < .05$). Bu ilişki türü temel etkisinin kaynağı Tukey Kramer testi ile incelenmiş ve flört ilişkisi olanların ilişki doyum düzeylerinin sözlü/nişanlılarından anlamlı olarak daha düşük olduğu anlaşılmıştır ($q_{3-243} = 5,67$; $p < .05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 51,36$ ve $\bar{x} = 57,44$). Bu durum, ilişki türü flört olanların ilişki doyum düzeylerinin sözlü/nişanlı olanlara göre düşük olduğunu göstermektedir.

Yine aynı çizelgeden görülebileceği gibi “**seçeneklerin niteliğini değerlendirme**” alt ölçeğinde hem cinsiyet temel etkisi ($F_{1-243} = 22.599$; $p < .05$), hem de ilişki türü temel etkisi ($F_{2-243} = 6.863$; $p < .05$) ve cinsiyet- ilişki türü ortak etkisi ($F_{2-243} = 3.612$; $p < .05$) mevcuttur. Çizelge 16'daki ortalamalara bakıldığında, erkeklerin ortalamalarının kadınlarınkinden

daha yüksek olduğu görülmektedir (ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 39.40$ ve $\bar{x} = 31.11$). Böylece erkeklerin seçeneklerin niteliğini kadınlara kıyasla daha olumlu değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Aynı zamanda sonuçlara göre, ilişki türüne göre seçeneklerin niteliğini değerlendirme farklılaşmaktadır. Bu farklılık Tukey Kramer testi ile araştırılmıştır. Bu test sonuçlarına göre, ilişki türü flört olan grup, seçeneklerini niteliğini sözlü/nişanlılardan daha olumlu değerlendirmektedir ($q_{3-243}=3,89; p<.05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 39,60$ ve $\bar{x} = 31,65$). Ayrıca yapılan analiz, cinsiyet ve ilişki türü ortak etkisinin de seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanları üzerinde anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Bu ortak etkinin kaynağı Tukey Kramer testiyle bakılmıştır. Bu test sonuçları şöyle özetlenebilir: Flört eden kadınlar ile sözlü kadınlar ($q_{3-243}=5,83; p<.05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 38,61$ ve $\bar{x} = 26,43$), flört eden kadınlar ile evli kadınlar ($q_{3-243}=6,04; p<.05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 38,61$ ve $\bar{x} = 25,98$), sözlü kadınlar ile sözlü erkekler ($q_{2-243}=5,04; p<.05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 26,43$ ve $\bar{x} = 38,50$), evli kadınlar ile evli erkekler ($q_{2-243}= 5,27; p<.05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 25,98$ ve $\bar{x} = 38,38$) anlamlı farklar göstermektedir. Bu bulgular, evli kadınların seçeneklerini niteliğini en olumsuz değerlendiren grup olduğunu işaret etmektedir. Buna karşılık, flört eden kadın ve erkekler; sözlü kadın ve evli kadınlar; flört eden erkekler ve sözlü erkekler; flört eden erkekler ve evli erkekler; sözlü erkekler ve evli erkekler arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

“İlişki yatırımı” alt ölçeğinde ise, sadece ilişki türü temel etkisi mevcuttur ($F_{2-243}=23.677; p<.05$). İlişki türü ile ilgili temel etkilerin hangi

gruplardan kaynaklandığını anlamak için Tukey Kramer testi yapılmıştır. Buna göre, sözlü/nişanlı olan kişilerin ilişki yatırım düzeyleri, flört ilişkisi olan kişilerden anlamlı olarak daha yüksektir ($q_{3-243}=4,67; p<.05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 46,53$ ve $\bar{x} = 34,77$). Buradan da sözlü /nişanlıların ilişkiye yaptıkları yatırım düzeyinin flört ilişkisi olanlardan daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

6.1.3. Çok Boyutlu İlişki Ölçeğinden Alınan Puanlara İlişkin Bulgular

Yakın ilişkileri çok boyutlu ve farklı değişkenler açısından ölçmek amacıyla Snell, Schicke ve Arbeiter (2002) Çok Boyutlu İlişki Ölçeğini (ÇBİÖ) geliştirmişlerdir. Katılımcıların ÇBİÖ alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları Çizelge 18. 'de gösterilmiştir.

Çizelge 18. Çok Boyutlu İlişki Ölçeği Alt Ölçeklerine ait ölçümlerin ortalamaları. Bu ortalamalara ait standart sapmalar parantez içinde gösterilmiştir

		İlişki Türü ve Cinsiyet Ortak Etkileri			Cinsiyet Temel Etkileri	İlişki Türü Temel Etkileri		
		Flört	Söz/Nişan	Evli		Flört	Söz/Nişan	Evli
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	Kadın	n=55 38.60 (9.60)	n=42 38.81 (9.00)	n=42 36.57 (9.84)	N=139 38.05 (9.48)	N=100 38.27 (10.16)	N=74 40.22 (8.59)	N=76 37.92 (9.33)
	Erkek	n=45 37.87 (10.91)	n=32 42.06 (7.77)	n=34 39.59 (8.52)	N=111 39.60 (9.45)			
İlişki Doyumu	Kadın	n=55 34.89 (7.17)	n=42 37.40 (6.77)	n=42 35.90 (6.97)	N=139 35.96 (7.02)	N=100 34.61 (7.04)	N=74 36.20 (7.10)	N=76 35.99 (6.50)
	Erkek	n=45 34.27 (6.94)	n=32 34.62 (7.32)	n=34 36.09 (5.97)	N=111 34.93 (6.76)			
İlişki Korkusu/Kaygısı	Kadın	n=55 21.31 (5.36)	n=42 21.55 (5.89)	n=42 20.07 (7.02)	N=139 21.00 (6.05)	N=100 21.23 (5.77)	N=74 21.26 (5.93)	N=76 20.47 (6.30)
	Erkek	n=45 21.13 (6.30)	n=32 20.87 (6.06)	n=34 20.97 (5.34)	N=111 21.00 (5.90)			
İlişki İzlenimi Ayarlama	Kadın	n=55 12.18 (4.80)	n=42 11.12 (5.09)	n=42 10.64 (5.29)	N=139 11.40 (5.04)	N=100 11.32 (4.72)	N=74 11.50 (5.02)	N=76 10.47 (4.68)
	Erkek	n=45 10.27 (4.45)	n=32 12.00 (4.96)	n=34 10.26 (3.86)	N=111 10.77 (4.47)			
İlişkide Kendine Güven	Kadın	n=55 19.40 (3.13)	n=42 20.52 (3.01)	n=42 18.76 (3.65)	N=139 19.55 (3.31)	N=100 19.68 (3.38)	N=74 20.39 (3.29)	N=76 19.41 (3.39)
	Erkek	n=45 20.02 (3.66)	n=32 20.22 (3.66)	n=34 20.21 (2.89)	N=111 20.13 (3.41)			
Dışsal İlişki Denetimi (Kontrolü)	Kadın	n=55 11.00 (4.11)	n=42 11.57 (3.29)	n=42 10.35 (4.14)	N=139 10.98 (3.89)	N=100 10.45 (4.32)	N=74 10.78 (3.35)	N=76 9.84 (4.07)
	Erkek	n=45 9.78 (4.52)	n=32 9.75 (3.18)	n=34 9.21 (3.97)	N=111 9.60 (3.98)			
İlişki Girişkenliği	Kadın	n=55 15.53 (3.13)	n=42 15.38 (3.88)	n=42 14.43 (3.85)	N=139 15.15 (3.59)	N=100 15.18 (3.20)	N=74 15.65 (3.57)	N=76 14.54 (3.59)
	Erkek	n=45 14.76 (3.28)	n=32 16.00 (3.16)	n=34 14.68 (3.28)	N=111 14.67 (3.28)			
İçsel İlişki Denetimi (Kontrolü)	Kadın	n=55 13.71 (2.68)	n=42 13.31 (2.84)	n=42 13.05 (3.56)	N=139 13.39 (3.00)	N=100 13.77 (3.27)	N=74 13.76 (2.77)	N=76 13.63 (3.49)
	Erkek	n=45 13.84 (3.90)	n=32 14.34 (2.59)	n=34 14.35 (3.30)	N=111 14.35 (3.30)			

Çizelge 18.'de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları Çizelge 19.'da gösterilmiştir.

Çizelge 19. Çok Boyutlu İlişki Ölçeği Alt Ölçeklerinden Alınan Puanlara Uygulanan Çok Değişkenli Karışık Varyans Analizi (MANCOVA) Sonuçları. Bu Çizelgede tüm temel etkiler ve ortak etkiler için %5 I.Tip Hata olasılığı ile anlamlı olan F değerleri gösterilmiştir.

Bağımlı Değişken	Cinsiyet (A) Sd:1-243	İlişki Türü (B) Sd: 2-243	A X B Sd:2-243	Hata Varyansı
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	-----	-----	-----	89.624
İlişki Doyumu	-----	-----	-----	47.748
İlişki Korkusu/Kaygısı	-----	-----	-----	36.296
İlişki İzlenimi Ayarlama	-----	-----	-----	22.984
İlişkide Kendine Güven	-----	-----	-----	11.193
Dışsal İlişki Denetimi (Kontrolü)	8.033	-----	-----	15.585
İlişki Girişkenliği	-----	-----	-----	11.828
İçsel İlişki Denetimi (Kontrolü)	4.403	-----	-----	10.172

Çizelge 19.'da görüldüğü gibi sadece “**dışsal ilişki denetimi (kontrolü)**” ve “**içsel ilişki denetimi (kontrolü)**” alt ölçeklerinde cinsiyet temel etkisi mevcuttur (sırasıyla $F_{1-243} = 8.033; p < .05$; $F_{1-243} = 4.403; p < .05$). Çizelge 19.'dan da görülebileceği gibi dışsal ilişki denetimi (kontrolü) alt ölçeğinde, kadınların ortalaması ($\bar{x} = 10.98$) erkeklerinkinden daha yüksektir ($\bar{x} = 9.60$). Bu durum ikili ilişkilerde kadınların erkeklerden daha çok dışsal denetimli olduklarını işaret etmektedir. İçsel ilişki denetimi (kontrolü) alt ölçeğinde ise, erkeklerin kadınlara göre daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir (ortalamalar sırasıyla, $\bar{x} = 14.35$ ve $\bar{x} = 13.39$). Bu bulgu da erkeklerin kadınlardan ilişkilerinde daha çok içsel denetimli olduklarını ortaya

koymaktadır. Diğer alt ölçeklerde hiçbir temel etki ve ortak etki mevcut değildir.

6.1.4. Aşka İlişkin Tutumlarla İlgili Bulgular

Yöntem bölümünde belirtildiği gibi Hendrick, Hendrick ve Dicke (1998) bireylerin aşka ilişkin tutumlarını ölçmek amacıyla Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (LAS) geliştirmişlerdir. Katılımcıların LAS alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları Çizelge 20’de gösterilmiştir.

Çizelge 20. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Alt Ölçeklerine ait ölçümlerin ortalamaları. Bu ortalamalara ait standart sapmalar parantez içinde gösterilmiştir.

		İlişki Türü ve Cinsiyet Ortak Etkileri			Cinsiyet Temel Etkileri	İlişki Türü Temel Etkileri		
		Flört	Söz/Nişan	Evli		Flört	Söz/Nişan	Evli
Tutkulu Aşk	Kadın	n=55 15.36 (3.14)	n=42 17.21 (2.53)	n=42 15.71 (2.63)	N=139 16.02 (2.91)	N=100 14.80 (3.12)	N=74 16.69 (2.64)	N=76 15.68 (2.55)
	Erkek	n=45 14.11 (2.99)	n=32 16.00 (2.65)	n=34 15.65 (2.47)	N=111 15.13 (2.85)			
Oyun gibi Aşk	Kadın	n=55 10.18 (2.10)	n=42 9.43 (2.41)	n=42 9.33 (2.24)	N=139 9.70 (2.26)	N=100 10.76 (2.69)	N=74 10.43 (2.91)	N=76 10.10 (2.43)
	Erkek	n=45 11.47 (3.14)	n=32 11.75 (3.02)	n=34 11.06 (2.35)	N=111 11.42 (2.87)			
Arkadaşça Aşk	Kadın	n=55 12.29 (4.19)	n=42 12.83 (4.46)	n=42 13.05 (4.22)	N=139 12.68 (4.26)	N=100 12.06 (3.98)	N=74 13.13 (4.55)	N=76 13.65 (3.85)
	Erkek	n=45 11.78 (3.75)	n=32 13.53 (4.70)	n=34 14.38 (3.26)	N=111 13.08 (4.04)			
Mantıklı Aşk	Kadın	n=55 10.82 (4.07)	n=42 11.60 (4.35)	n=42 10.33 (3.85)	N=139 10.91 (4.10)	N=100 10.94 (3.70)	N=74 11.78 (4.08)	N=76 10.84 (3.80)
	Erkek	n=45 11.09 (3.22)	n=32 12.03 (3.76)	n=34 11.47 (3.69)	N=111 11.48 (3.52)			
Sahiplenici Aşk	Kadın	n=55 13.04 (2.50)	n=42 12.67 (3.09)	n=42 12.60 (2.74)	N=139 12.79 (2.75)	N=100 12.61 (3.03)	N=74 13.12 (3.04)	N=76 12.75 (2.73)
	Erkek	n=45 12.09 (3.52)	n=32 13.72 (2.91)	n=34 12.94 (2.74)	N=111 12.82 (3.17)			
Özgeci Aşk	Kadın	n=55 11.02 (3.76)	n=42 12.76 (3.96)	n=42 12.64 (3.20)	N=139 12.04 (3.73)	N=100 11.89 (4.05)	N=74 13.55 (3.82)	N=76 13.61 (3.18)
	Erkek	n=45 12.96 (4.18)	n=32 14.59 (3.42)	n=34 14.82 (2.76)	N=111 14.00 (3.65)			

Çizelge 20. 'de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları Çizelge 21.'de gösterilmiştir.

Çizelge 21. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Alt Ölçeklerinden Alınan Puanlara Uygulanan Çok Değişkenli Karışık Varyans Analizi (MANCOVA) Sonuçları. Bu Çizelgede tüm temel etkiler ve ortak etkiler için %5 I.Tip Hata olasılığı ile anlamlı olan F değerleri gösterilmiştir.

Bağımlı Değişken	Cinsiyet (A) Sd:1-243	İlişki Türü (B) Sd: 2-243	A X B Sd:2-243	Hata Varyansı
Tutkulu Aşk	27.513	9.374	-----	7.796
Oyun gibi Aşk	-----	-----	-----	6.499
Arkadaşça Aşk	-----	-----	-----	16.877
Mantıklı Aşk	-----	-----	-----	14.931
Sahiplenici Aşk	-----	-----	-----	8.623
Özgeci Aşk	16.667	5.247	-----	13.163

Çizelge 21.’ den de anlaşılacağı gibi, **“tutkulu aşk”** ve **“özgeci aşk”** alt ölçeklerinden alınan puanlar üzerinde cinsiyet temel etkisi anlamlı bulunmuştur (sırasıyla $F_{1-243} = 27.513$; $p < .05$ ve $F_{1-243} = 16.667$; $p < .05$). Tutkulu aşk alt ölçeğinde, kadınların puanları ile erkeklerinki arasındaki fark anlamlıdır (ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 16.02$ ve $\bar{x} = 15.13$). Böylece, kadınların ilişkilerine erkeklere göre daha çok tutkulu aşk biçimi ile bağlandıkları anlaşılmaktadır. Özgeci aşk alt ölçeğinde ise, erkeklerin ortalamalarının ($\bar{x} = 14.00$) kadınlarınkinden ($\bar{x} = 12.04$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu da erkeklerin kadınlardan daha fazla ilişkilerine özgeci aşk biçimiyle bağlı olduklarını göstermektedir. Çizelge 21.’de görüldüğü gibi cinsiyet temel etkisi diğer değişkenler arasında mevcut değildir.

Çizelge 21.'de görüldüğü gibi yapılan analizler, ilişki türü temel etkisinin sadece “**tutkulu aşk**” ve “**özgeci aşk**” alt ölçeklerinde anlamlı olduğunu göstermiştir (sırasıyla $F_{2-243} = 9.374; p < .05$ ve $F_{2-243} = 5.247; p < .05$). Tutkulu aşk alt ölçeğinde, sözlü/nişanlı olanlar flört ilişkisi olanlardan anlamlı olarak daha yüksek puanlar almışlardır ($q_{3-243}=6,24; p < .05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x}=16,69$ ve $\bar{x}=14,80$). Özgeci aşk alt ölçeğinde ise, flört ilişkisi olanlar hem sözlü/nişanlılardan ($q_{3-243}= 4,22; p < .05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x}= 11,89$ ve $\bar{x}=13,55$) hem de evlilerden ($q_{3-243}=4,41; p < .05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x}= 11,89$ ve $\bar{x}= 13,61$) daha düşük puanlar almışlardır. Böylelikle flört ilişkisi olan grup, ilişkilerine en az özgeci aşk biçimiyle bağlanan grubu oluşturmaktadır.

6.1.5. Yakın İlişkilerde Bağlanma Stillerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların YİYE alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları Çizelge 22.'de gösterilmiştir.

Çizelge 22. Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri Alt Ölçeklerine ait ölçümlerin ortalamaları. Bu ortalamalara ait standart sapmalar parantez içinde gösterilmiştir.

		İlişki Türü ve Cinsiyet Ortak Etkileri			Cinsiyet Temel Etkileri	İlişki Türü Temel Etkileri		
		Flört	Söz/Nişan	Evli		Flört	Söz/Nişan	Evli
Kaçınma	Kadın	n=55 47.69 (17.95)	n=42 46.90 (16.62)	n=42 46.69 (17.13)	N=139 47.15 (17.19)	N=100 48.72 (17.28)	N=74 49.50 (17.30)	N=76 45.24 (16.04)
	Erkek	n=45 49.98 (16.55)	n=32 52.91 (17.85)	n=34 43.44 (14.64)	N=111 48.82 (16.67)			
Kaygı	Kadın	n=55 68.25 (18.32)	n=42 68.52 (21.33)	n=42 66.02 (17.44)	N=139 67.66 (18.92)	N=100 66.11 (18.73)	N=74 70.43 (20.68)	N=76 65.87 (16.51)
	Erkek	n=45 63.49 (19.09)	n=32 72.94 (19.84)	n=34 65.67 (15.53)	N=111 68.88 (18.57)			

Çizelge 22.'de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları Çizelge 23.'de gösterilmiştir.

Çizelge 23. Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri Alt Ölçeklerinden Alınan Puanlara Uygulanan Çok Değişkenli Karışık Varyans Analizi (MANCOVA) Sonuçları. Bu Çizelgede tüm temel etkiler ve ortak etkiler için %5 I.Tip Hata olasılığı ile anlamlı olan F değerleri gösterilmiştir.

Bağımlı Değişken	Cinsiyet (A) Sd:1-243	İlişki Türü (B) Sd: 2-243	A X B Sd:2-243	Hata Varyansı
Kaçınma	-----	-----	-----	284.671
Kaygı	-----	-----	-----	351.624

Çizelge 23.' de görüldüğü gibi hem “**kaçınma**” hem de “**kaygı**” alt ölçeklerine uygulanan analizler, hiçbir temel etkinin ve ortak etkinin anlamlı olmadığını göstermiştir. Bu bulgu, sözü edilen değişkenler açısından gruplar arasında fark olmadığını ortaya koymaktadır.

6.1.6. Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimine İlişkin Bulgular

Daha öncede belirtildiği gibi Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği (FTORR), bireylerin romantik ilişkilerinin geleceğini nasıl planladıkları ve ilişkilerinin geleceğine ilişkin düşüncelerini ölçmek amacıyla Öner (2000b) tarafından geliştirilmiştir.

Katılımcıların bu ölçekten aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları Çizelge 24. 'de gösterilmiştir.

Çizelge 24. Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği toplam puanına ait ölçümlerin ortalamaları. Bu ortalamalara ait standart sapmalar parantez içinde gösterilmiştir.

		İlişki Türü ve Cinsiyet Ortak Etkileri			Cinsiyet Temel Etkileri	İlişki Türü Temel Etkileri		
		Flört	Söz/Nişan	Evli		Flört	Söz/Nişan	Evli
Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi	Kadın	n=55 32.42 (5.76)	n=42 34.86 (4.55)	n=42 33.74 (3.84)	N=139 33.55 (4.96)	N=100 30.65 (6.57)	N=74 33.58 (5.18)	N=76 33.06 (4.26)
	Erkek	n=45 28.49 (6.91)	n=32 31.91 (5.55)	n=34 32.23 (4.65)	N=111 30.62 (6.11)			

Çizelge 24.'de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları Çizelge 25.'de gösterilmiştir.

Çizelge 25. Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Toplam Puanına Uygulanan Çok Değişkenli Karışık Varyans Analizi (MANCOVA) Sonuçları. Bu Çizelgede tüm temel etkiler ve ortak etkiler için %5 I.Tip Hata olasılığı ile anlamlı olan F değerleri gösterilmiştir.

Bağımlı Değişken	Cinsiyet (A) Sd:1-243	İlişki Türü (B) Sd: 2-243	A X B Sd:2-243	Hata Varyansı
Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimi Toplam Puanı	15.287	7.802	-----	28.815

Görüldüğü gibi **“romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi”** toplam puanı üzerinde cinsiyet temel etkisi mevcuttur ($F_{1-243} = 15.287; p < .05$). Kadınların romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{x} = 33.55$) erkeklerinkinden ($\bar{x} = 30.62$) anlamlı olarak daha yüksektir. Böylece kadınların ilişkilerinin geleceğine yönelik daha fazla planlar yaptıkları anlaşılmaktadır. Çizelgeden anlaşılabacağı gibi **“romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi”** toplam puanlarına uygulanan analiz sonucuna göre, ilişki türü temel etkisi anlamlıdır ($F_{2-243} = 7.802; p < .05$). Bu temel etkinin yönünü belirlemek amacıyla yapılan Tukey Kramer testi sonucunda ise, ilişki türü flört olanlar ilişkilerinin geleceğine yönelik hem sözlü/nişanlılardan ($q_{3-243} = 5,03; p < .05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 30,65$ ve $\bar{x} = 33,58$) hem de evlilerden ($q_{3-243} = 4,17; p < .05$ ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 30,65$ ve $\bar{x} = 33,06$) anlamlı olarak daha az plan yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu bulgu flört edenlerin, ilişkilerinin geleceğine yönelik en az plan yapan grup olduğunu işaret etmektedir.

6.1.7. Kişilerarası İlişkiler Ölçeğinden Alınan Puanlarla İlgili Bulgular

Katılımcıların Kişilerarası İlişkiler Ölçeği (KKİÖ) alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları Çizelge 26.'da gösterilmiştir.

Çizelge 26. Kişilerarası İlişkiler Ölçeği Alt Ölçeklerine ait ölçümlerin ortalamaları. Bu ortalamalara ait standart sapmalar parantez içinde gösterilmiştir.

		İlişki Türü ve Cinsiyet Ortak Etkileri			Cinsiyet Temel Etkileri	İlişki Türü Temel Etkileri		
		Flört	Söz/Nişan	Evli		Flört	Söz/Nişan	Evli
Kendini Onaylamama	Kadın	n=55 16.16 (7.41)	n=42 14.59 (8.25)	n=42 15.69 (9.66)	N=139 15.55 (8.36)	N=100 17.00 (7.81)	N=74 16.66 (9.45)	N=76 16.34 (8.97)
	Erkek	n=45 18.02 (8.25)	n=32 19.37 (10.34)	n=34 17.14 (8.09)	N=111 18.14 (8.82)			
Güven	Kadın	n=55 16.96 (4.93)	n=42 17.09 (4.66)	n=42 17.09 (4.54)	N=139 17.04 (4.70)	N=100 17.12 (4.53)	N=74 17.16 (4.66)	N=76 17.97 (3.99)
	Erkek	n=45 17.31 (4.04)	n=32 17.25 (4.75)	n=34 17.09 (4.54)	N=111 17.04 (4.70)			
Bağımlılık	Kadın	n=55 12.16 (3.47)	n=42 14.17 (3.71)	n=42 14.17 (4.18)	N=139 13.37 (3.87)	N=100 12.08 (3.45)	N=74 13.69 (3.89)	N=76 13.58 (4.04)
	Erkek	n=45 11.98 (3.46)	n=32 13.06 (4.09)	n=34 12.85 (3.79)	N=111 12.56 (3.75)			
Cinsel Hoşgörü	Kadın	n=55 13.95 (4.42)	n=42 15.43 (4.43)	n=42 14.50 (4.90)	N=139 14.56 (4.59)	N=100 14.88 (4.60)	N=74 16.20 (4.54)	N=76 14.86 (4.77)
	Erkek	n=45 16.02 (4.59)	n=32 17.22 (4.53)	n=34 15.29 (4.63)	N=111 16.14 (4.61)			

Çizelge 26.'da gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları Çizelge 27.'de gösterilmiştir.

Çizelge 27. Kişilerarası İlişkiler Ölçeği Alt Ölçeklerinden Alınan Puanlara Uygulanan Çok Değişkenli Karışık Varyans Analizi (MANCOVA) Sonuçları. Bu Çizelgede tüm temel etkiler ve ortak etkiler için %5 I.Tip Hata olasılığı ile anlamlı olan F değerleri gösterilmiştir.

Bağımlı Değişken	Cinsiyet (A) Sd:1-243	İlişki Türü (B) Sd: 2-243	A X B Sd:2-243	Hata Varyansı
Kendini Onaylamama	5.126	-----	-----	74.018
Güven	-----	-----	-----	19.495
Bağımlılık	3.874	3.534	-----	14.115
Cinsel Hoşgörü	7.166	-----	-----	21.063

Çizelge 27.'de görüldüğü gibi **“güven”** alt ölçeği dışında, tüm alt ölçeklerde cinsiyet temel etkisi anlamlı bulunmuştur. **“Kendinin onaylamama”** alt ölçeğinde, kadınlarla erkeklerin ortalamaları arasındaki fark anlamlıdır ($F_{1-243}=5.126$; $p<.05$). Ortalamalar sırasıyla $\bar{x} = 15.55$ ve $\bar{x} = 18.14$ 'tür. Böylece, erkeklerin ilişkilerinde kadınlardan daha çok kendilerini onaylamadıkları anlaşılmaktadır.

“Bağımlılık” alt ölçeğinden alınan puanlara bakıldığında (Çizelge 27.), yine kadınlarla erkekler arasındaki farkın anlamlı olduğu dikkat çekmektedir ($F_{1-243} = 3.874$; $p<.05$). Kadınların ortalamasının $\bar{x} = 13.37$, erkeklerin ortalamasının ise $\bar{x} = 12.56$ olması, kadınların ilişkilerine daha fazla bağımlı olduklarını işaret etmektedir. Ayrıca, Çizelgede görüldüğü gibi **“bağımlılık”** alt ölçeğinde, cinsiyet temel etkisine ek olarak, ilişki türü temel etkisi de mevcuttur ($F_{2-243} = 3.534$; $p<.05$). Bu temel etkinin kaynağına Tukey Kramer testi ile bakılmıştır. Yapılan gruplararası karşılaştırmalarda, sözlü/nişanlıların ($\bar{x}=13,69$) ilişkiye bağımlılık düzeylerinin flört ilişkisi

olanlardan ($\bar{x}=12,08$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($q_{3-243}=3,95;p<.05$). Evlilerin ($\bar{x}=13,58$) ilişkiye bağımlılık düzeyleri flört ilişkisi olanlardan ($\bar{x}=12,08$) anlamlı düzeyde daha yüksektir ($q_{3-243}=3,71; p<.05$). Bu sonuçlardan anlaşılabileceği gibi, flört eden katılımcıların ilişkiye bağımlılık düzeylerinin en düşük olduğu anlaşılmaktadır.

“Cinsel hoşgörü “ alt ölçeğinde de cinsiyet temel etkisi mevcuttur ($F_{1-243} = 7.166;p<.05$). Kadınlarla ($\bar{x}= 14.56$) erkeklerin ($\bar{x}= 16.14$) ortalamaları incelendiğinde, erkeklerin cinsel hoşgörü puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

7. BÖLÜM

TARTIŞMA

7.1. İkinci Araştırma

Hatırlanacağı gibi ikinci araştırmanın temel amacı, ilişki bağlanımı boyutlarının (ilişki doyumu, ilişki yatırımı ve seçeneklerin niteliğini değerlendirme) ilişki türü ve cinsiyet değişkenleri açısından nasıl değiştiğinin incelenmesidir. Ayrıca bu çalışmada araştırma için önemli olan diğer değişkenler açısından da bireylerin farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde önceki bölümlerde bulguların veriliş sırasına göre, elde edilen sonuçların tartışılmasına yer verilecektir.

7.1.1. İlişkisel Değişkenlerden Elde Edilen Bulguların Tartışılması

İlişki türü ve cinsiyete göre ilişkisel değişkenlerin değişip değişmediğine bakıldığında, hemen hemen tüm boyutlarda ilişki türü temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında ise, ilişkinin sürmesine ilişkin bekleyiş ve ilişkiye bağlılık boyutlarından kadınlar erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almışlardır. Bu

sonuçlar, beklentileri doğrular niteliktedir. Bu bulgular göz önüne alındığında, kadınların ilişkilerini sürdürmeyi daha çok istekli oldukları anlaşılmaktadır. Buna karşılık, erkeklerse, ilişkiye hiç başlamamış olmayı isteme boyutundan daha yüksek puanlar almışlardır.

İlişki türünün ilişkisel değişkenler açısından nasıl değiştiğine bakıldığında ise, hemen hemen tüm boyutlarda ilişki türü açısından fark görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre, **ilişki türü flört olanlar** anlamlı olarak diğer graplardan **ilişkilerinin sürmesine ilişkin** daha az beklenti içerisindedirler. Ayrıca bu bireyler, **ilişki bağlılığı, ilişkinin niteliğini değerlendirme, partneri çekici bulma ve ilişkide güvende hissetme** puanları açısından da en düşük olan grubu oluşturmaktadır. Ayrıca yine flört edenler sadece sözlü/ nişanlılardan daha çok **ilişkilerine hiç başlamamış olmayı istediklerini** bildirmişlerdir. Bu sonuçlar, araştırmanın beklentileriyle tutarlıdır. Demirtaş (2004) evlilerin evli olmayanlara göre ilişkilerini sürdürmek için sorunlar karşısında daha yapıcı davranışlar gösterdiklerini ileri sürmüştür. Yani, evliler için ilişkilerini korumak daha önemlidir. Giriş bölümünde de belirtildiği gibi ilişkilerin bitmesiyle ilişkiye yapılan yatırımlardan da vazgeçilmektedir. Bireyler bu yatırımların kaybedilmesinin bedelini yüksek algıladıklarında, bunlardan vazgeçmemek için ilişkilerini sürdürmek isteyeceklerdir. Dolayısıyla da ilişkilerinin sürmesini bekleyeceklerdir. Bu noktadan hareketle, sözlü/nişanlı bireyler ilişkilerinin sona ermesi durumunda daha çok yatırımlarından vazgeçmek zorunda kalacaklar ve bu durumun bedelini de yüksek algılayacaklardır. Daha önce değinildiği gibi, Johnson

(1991) bağlanımın, karşılıklı bağımlılık örüntüsünü ortadan kaldırmayı engelleme gibi işlevi olduğunu ileri sürmüştür. Ek olarak, Johnson bu karşılıklı bağımlılık örüntüsünün de evlilikle beraber artacağını belirtmiştir. **İlişkide sorun yaşama** boyutundan alınan puanlarda hem cinsiyet hem de ilişki türü açısından bir fark gözlenmemiştir.

İlişkinin sürmesine ilişkin beklenti düzeyi üzerinde cinsiyet ve ilişki türü ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Bu ortak etkilerin kaynağı Tukey Kramer testi ile araştırıldığında, sözlü/nişanlı kadınların ilişkilerinin sürmesine yönelik beklenti düzeyleri, flört eden kadınlarınkinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yani, sözlü/nişanlı kadınlar daha fazla ilişkilerinin sürmesini beklemektedirler. Ayrıca evli kadınlarda anlamlı olarak flört eden kadınlardan daha çok ilişkilerinin sürmesini beklemektedirler. Ek olarak, flört eden kadınlar, flört eden erkeklerden daha çok ilişkilerinin sürmesini istemektedirler. Benzer olarak, sözlü/nişanlı erkeklerin ilişki türü flört olan erkeklerden ilişkilerinin sürmesine yönelik daha yüksek beklentileri vardır. Evli erkeklerinde flört eden erkeklerden daha çok ilişkilerinin sürmesini istedikleri gözlenmiştir. Bu bulgular da beklentileri doğrular niteliktedir. Sonuç olarak, ilişkilerin resmileştirilmesiyle ilişkinin devam etmesine yönelik beklentiler de artmaktadır. Ayrıca bu beklentilerin erkeklerle karşılaştırıldığında kadınlarda daha yüksek olduğu da görülmektedir.

7.1. 2. İlişki İstikrarına Yönelik Bulguların Tartışılması

Daha önce belirtildiği gibi, İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ), ilişki bağlanımını belirleyen belirleyicileri ölçmekteydi. Bu belirleyiciler, ilişkiden alınan doyum, ilişkiye yapılan yatırımlar ve diğer seçenek ilişkileri değerlendirmedir. Hatırlanacağı gibi, bu belirleyiciler yatırım modeli adı altında toplanmıştı. Modele göre, ilişki doyumu, yatırımlar arttıkça ve seçenek ilişkiler daha olumsuz değerlendirildikçe ilişki bağlanımı artmaktadır. Bu çalışmada da, ilişkilerin resmileştirilmesiyle ilişki doyumunun, ilişkiye yapılan yatırımların artacağı, fakat seçenek ilişkileri olumlu değerlendirmeninse azalacağı beklenmektedir.

Cinsiyet ve ilişki türünün İlişki İstikrarı Ölçeği alt boyutlarından alınan puanları nasıl etkilediğini anlamak amacıyla yapılan analizler sonucunda da, ilişki türü temel etkisinin tüm boyutlar üzerinde anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre flört edenlerin **ilişki doyum** düzeyleri anlamlı olarak sözlü/nişanlılardan daha düşüktür. Buna karşılık, ilişki türü flört olanlar sözlü/nişanlılarla karşılaştırıldığında **seçeneklerin niteliğini** daha olumlu değerlendirmişlerdir. **İlişki yatırımı** açısından bakıldığında ise, sözlü/nişanlı olan kişilerin ilişki yatırım düzeyleri, flört ilişkisi olan kişilerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, yukarıda bahsedilen beklentilerin doğrulandığını ortaya koymuştur.

Cinsiyet ile İİÖ alt boyutları arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise, sadece **seçeneklerin niteliğini değerlendirme** alt boyutunda cinsiyete göre farklılıklar bulunmuştur. Beklenildiği gibi, erkekler kadınlara kıyasla daha çok seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirmişlerdir. Daha önce ülkemizde gerçekleştirilen çalışmalarla (Büyüksahin, Hasta ve Hovardaoğlu, 2005; Hasta ve Büyüksahin,2006) uyumlu olan bu sonuç, bizim kültürümüzde erkeklerin kadınlara göre mevcut ilişkileri dışında başka ilişkilere daha ılımlı yaklaştıklarını göstermektedir. Ayrıca Öner'in (2001) belirttiği gibi erkeklerle karşılaştırıldığında kadınlar daha çok kalıcı ilişkiler aramaktadırlar. Bu da kadınların ilişkiye başlarken daha temkinli olmalarına neden olabilir. Ek olarak, beklentilerle tutarlı olarak, çalışmada evli kadınların seçeneklerin niteliğini en olumsuz değerlendiren grup olduğu belirlenmiştir.

7.1.3. Çok Boyutlu İlişki Ölçeğinden Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Yakın ilişkileri farklı ilişkisel değişkenler açısından ele alan Çok Boyutlu İlişki Ölçeği alt boyutlarının cinsiyet ve ilişki türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında sadece **“dışsal ilişki denetimi (kontrolü)”** ve **“içsel ilişki denetimi (kontrolü)”** alt ölçeklerinde cinsiyet temel etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, yakın ilişkilerde kadınlar erkeklerden daha çok dışsal denetimlidirler. Yani, kadınlar daha çok yakın ilişkiler üzerinde şansın belirleyici olduğuna ve yakın ilişkilerin kadar/kısmet işi olduğuna inanmaktadırlar. Ayrıca çalışmada erkeklerin ilişkilerinde

anlamli olarak daha çok içsel denetimli oldukları bulunmuştur. Buna göre, erkekler daha çok yakın ilişkileri üzerinde kendi davranışlarının belirleyici, ilişkilerinin kendi sorumlulukları ve kontrolünde olduğuna inanmaktadırlar. Dönmez'in (1987) belirttiği gibi, iten denetimli bireyler, olaylar için bir şeyler yapabileceklerini düşünürler, yani çevreleri ile ilişkilerinde daha etkindirler. Dönmez'e göre buna karşılık, dıştan denetimliler içinse, olaylar oldukları gibidir, yapılabilecek pek fazla bir şey yoktur ve çevreleri ile ilişkilerinde daha edilgendirler. Dönmez (1984) bir diğer çalışmasında da, iten denetimli olanların, rahatsız edici olarak değerlendirilen hem dengeli hem de dengesiz durumları dıştan denetimli olanlara göre, daha fazla değiştirmek istediklerini saptamıştır. Dönmez'e göre bu sonuçlar üzerinde, iten denetimli bireylerin bozuk kişilerarası ilişkileri düzeltmek için girişimde bulunmaya daha istekli olmalarının payı vardır. Bu bilgiler ışığında, yakın ilişkilerde erkeklerin daha çok ilişkileri için bir şeyler yapabileceklerine inandıklarını; kadınların ise yakın ilişkilerde daha çok edilgen davrandıklarını söyleyebiliriz. Daha önce yapılan Büyükşahin'in (2005) niversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği çok Boyutlu İlişki lğinin geçerlik ve güvenirliğini ele aldığı çalışmasında da benzer bulgular elde edilmiştir. Büyükşahin'in çalışmasında, kadınlar ilişkilerinde anlamli olarak erkeklerden daha çok dışsal odaklıdırlar. Yani, bu çalışma kadınların ilişkilerinin daha çok şansa bağlı ya da kader kısmet işi olduğuna inandıklarını göstermektedir. Bu alışmada Büyükşahin'in bulgularına ek olarak, erkeklerin daha çok içsel denetimli oldukları görülmektedir. Dağ (1991) Rotter'in İ ve Dış Kontrol Odağı lğini (RİDKOÖ) kullanarak niversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmasında kadınların daha çok

dışsal denetimli olduklarını ortaya koymuştur. Dağ'ın (1999, 2002) daha sonraki yıllarda üniversite öğrencileriyle yaptığı diğer çalışmalarında, denetim odağı açısından cinsiyetler arası fark bulmamıştır. Sonuç olarak, bu bulgular çerçevesinde ikili ilişkilerde kadınların daha çok dışsal denetimli, erkeklerinse daha çok içsel denetimli olduklarını söyleyebiliriz. Bu bulguların kökeninin de ülkemizde kadınların ve erkeklerin yakın ilişkilerde farklı sosyalleşmelerinin ve kültürel öğretilerin yattığı düşünülebilir. Çalışmada diğer alt ölçeklerde hiçbir temel etki ve ortak etkinin anlamlı olmadığı gözlenmiştir.

7.1.4. Aşka İlişkin Tutumlara Yönelik Bulguların Tartışılması

Çizelge 21.'deki sonuçlara bakıldığında aşk biçimlerinden sadece **tutkulu aşk ve özgeci aşk biçimleri** boyutlarında cinsiyet ve ilişki türüne göre farklılıklar gözlenmiştir. Tutkulu aşk biçiminde kadınların puanları erkeklerinkinden yüksek iken, özgeci aşk biçiminde erkeklerin puanları kadınlarinkinden yüksektir. Şaşırtıcı olarak bu çalışmada ve daha önce ülkemizde Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği kullanılarak yapılan çalışmalarda erkeklerin kadınlara göre ilişkilerinde daha çok verici ve fedakar oldukları bulgusuna varılmıştır (Büyüksahin ve Hovardaoğlu, 2004; Hasta ve Büyüksahin, 2006). Büyüksahin ve Hovardaoğlu'na göre bu sonuç, günümüzde kadınların ilişkiye çok fazla anlam yüklememeleri, ilişkilerinde kendilerine güvenmeleriyle ve erkeklerin eşlerini kaybetme kaygısı hissetmeleriyle bağlantılı olabilir. Hatırlanacağı gibi, birinci çalışmada

erkeklerin ilişkilerinde korku ya da kaygı yaşamaları ilişki doyumlarını artırdığı sonucuna ulaşılmıştı. Erkekler bu korkuyla ilişkilerinde daha fedakar olabilirler. Bir başka deyişle, özgeci aşk biçimiyle ilişkilerine bağlanabilirler. Yurt dışında yapılan çalışmaların bulguları (Meeks, Hendrick ve Hendrick, 1998; Worebay,2001) ise, kadınlarla erkeklerin özgeci aşk biçimi yönünden farklılaşmadığı yönündedir. Tutkulu aşk biçimi boyutunda, sözlü/nişanlı olanlar flört ilişkisi olanlardan anlamlı olarak daha yüksek puanlar aldıklarını göstermiştir. Özgeci aşk alt boyutunda ise, flört ilişkisi olanlar hem sözlü/nişanlılardan hem de evlilerden anlamlı düzeyde daha düşük puanlar almışlardır. Böylelikle flört ilişkisi olan grup, ilişkilerine en az özgeci aşk biçimiyle bağlanan grubu oluşturmaktadır. Bu da beklentilerle tutarlı bir bulgudur. Bu sonuçlar göz önüne alındığında, ilişki türünün biçimi değiştikçe yani ilişkilerin resmileştirilme düzeyi arttıkça ilişkiye ve eşe yönelik fedakarlıklar artmaktadır. Bunlar da bir bakıma ilişkiye yapılan yatırımlardır ve bağlanımı güçlendiren etmenlerdir.

7.1.5. Bağlanma Boyutlarına Yönelik Bulguların Tartışılması

“**Kaçınma**” ve “**kaygı**” alt ölçeklerine uygulanan analizler, hiçbir temel etkinin ve ortak etkinin anlamlı olmadığını göstermiştir. Bu bulgu, sözü edilen değişkenler açısından gruplar arasında fark olmadığını ortaya koymaktadır. Ülkemizde daha önce yapılan bazı çalışmalar (Büyükşahin, 2001; Sümer ve Güngör, 1999b) ise bağlanma stillerinin cinsiyet açısından farklılık

gösterdiklerini ileri sürmektedir. Sümer ve Güngör (1999b) üniversite örnekleminde gerçekleştirdikleri çalışmaları, erkeklerin anlamlı olarak kadınlardan daha çok kayıtsız bir stille ilişkilerine bağlı oldukları ve daha düşük kaygıya sahip olduklarını ortaya koymuştur. Bu çalışmanın örneklemini ise, hem flört ilişkisi hem de sözlü/nişanlı ve evliler oluşturmaktadır. Çalışmalar arasındaki bu tutarsızlık, örneklem farklılığından kaynaklanmış olabilir.

7.1.6. Romantik İlişkilerde Gelecek Zaman Yönelimine İlişkin Bulguların Tartışılması

Bulgular bölümünde görüldüğü gibi **“romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi”** toplam puanı üzerinde cinsiyet temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Kadınların ilişkilerinin geleceğine yönelik daha fazla planlar yaptıkları anlaşılmaktadır. Ülkemizde daha önce Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği kullanılarak yapılan bazı çalışmalarda (Sakallı-Uğurlu,2003; Öner, 2001) kadınların erkeklerden daha çok gelecek zaman odaklı olduklarını ve ilişkilerinin geleceğine önem verdiklerini ortaya koymuştur. Sakallı-Uğurlu’ya göre, kadınlar hem ilişkilerinin geleceğiyle hem de aile kurmakla daha fazla ilgilenmektedirler. Ona göre, bu da toplumsal cinsiyet kalıpyargılarıyla ilişkilidir. Ayrıca Sakallı-Uğurlu, Türk kültüründe bireyler ilişkilerinden doyum alıyorlarsa, bu durumum bağlanım ya da evlilikle ilişkilendirildiğini işaret etmiştir. Ek olarak, bulgular bölümünden anlaşılabacağı gibi **“romantik**

ilişkilerde gelecek zaman yönelimi” toplam puanlarına uygulanan analiz sonucuna göre, ilişki türü temel etkisi anlamlıdır. Buna göre, ilişki türü flört olanlar ilişkilerinin geleceğine yönelik hem sözlü/nişanlılardan hem de evlilerden anlamlı olarak daha az plan yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu bulgu flört edenlerin, ilişkilerinin geleceğine yönelik en az plan yapan grup olduğunu işaret etmektedir. Beklentilerle tutarlı olan bu sonuç, ilişkiye yapılan yatırımlarla bağlantılı olabilir. Yatırımlar arttıkça, ilişkinin geleceğine yönelik planlar yapma da artmaktadır.

7.1.7. Kişilerarası İlişkiler Ölçeği’nden Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Çizelge 27.’de görüldüğü gibi **“güven”** alt ölçeği dışında, tüm alt ölçeklerde cinsiyet temel etkisi anlamlı bulunmuştur. **“Kendini onaylamama”** alt ölçeğinde, kadınlarla erkeklerin ortalamaları arasındaki fark anlamlıdır. Böylece, erkeklerin ilişkilerinde kadınlardan daha çok kendilerini onaylamadıkları anlaşılmaktadır. **“Bağımlılık”** alt ölçeğinden alınan puanlara bakıldığında, yine kadınlarla erkekler arasındaki farkın anlamlı olduğu dikkat çekmektedir. Burada ise kadınların ilişkilerine daha fazla bağımlı olduklarını işaret etmektedir. **“Cinsel hoşgörü”** alt ölçeğinde de cinsiyet temel etkisi mevcuttur. Kadınlarla erkeklerin ortalamaları incelendiğinde, erkeklerin cinsel hoşgörü puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. **“Bağımlılık”** alt ölçeğinde, ilişki türü temel etkisi de mevcuttur.

Gruplararası karşılaştırmalarda sözlü/nişanlıların ilişkiye bağımlılık düzeylerinin flört ilişkisi olanlardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Evlilerin de ilişkiye bağımlılık düzeyleri flört ilişkisi olanlardan anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu sonuçlardan anlaşılabileceği gibi, flört eden katılımcıların ilişkiye bağımlılık düzeylerinin en düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Bu bölümden elde edilen sonuçlar, bir bütün olarak ele alındığında ilişki türüne göre ilişkiyi sürdürme nedenleri ve araştırmada yer alan çoğu bağımlı değişkeninin farklılık gösterdiği saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulardan yola çıkarak, ilişkilerin resmileştirilmesiyle ilişki doyumu ve ilişkiye yapılan yatırımların arttığı, buna karşılık seçeneklerin niteliğini değerlendirmenin ise azaldığını söyleyebiliriz. Böylelikle bu sonuçların yatırım modelinin sayıltılarıyla örtüştüğü görülmüştür.

GENEL TARTIşMA

Bu araştırmada birbirini izleyen iki ayrı çalışma yapılmıştır. Birinci çalışmada, yakın ilişkilerde bağlanımı yordayan değişkenler hakkında bilgi sahibi olmak hedeflenmiştir. Bu çerçevede, bağlanımı açıklamada nc yaklaşımlardan biri olan yatırım modeli temel alınmıştır. Yatırım modeli, ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişkiye yapılan yatırımların, yakın ilişkilere bağlanımı yordayacağını ileri surmektedir. Birinci çalışmada, bu model ve modelin değişkenleri temel alınarak ilişki bağlanımını bazı ilişkisel değişkenler, gelecek zaman yönelimi ve aşka yönelik tutumların yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Tüm bunlara ek olarak, birinci çalışmada bağlanma stillerine göre, yakın ilişkilere bağlanımın farklılaşacağı beklenmektedir. Bu amaçla, ilk çalışmada bireyler önce bağlanma stillerine göre gruplandırılmış ve ardından yatırım modeli değişkenleri ve sözü edilen değişkenler açısından karşılaştırılmıştır.

Genel olarak bulgular incelendiğinde, çalışmadan elde edilen sonuçların, beklentilerin büyük bir bölümünü doğruladığı söylenilebilir. Yatırım modeli değişkenlerinden **ilişki doyumunu**, ilişkinin niteliğini olumlu değerlendirme, ilişkide güvende hissetme, ilişkiye bağlılık, gelecek zaman yönelimi gibi geleceğe yönelik planları içeren değişkenlerin anlamlı olarak yordadığı gözlenmiştir. Bu değişkenlerin büyük bir kısmının ilişkiye yapılan

yatırımları da yordadığı bulunmuştur. Özellikle ilişkiye bağlılık, ilişki süresi, ilişkinin devam etmesini dileme gibi yine gelecek yönelimli değişkenlerin **ilişki yatırımını** yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Görüldüğü gibi, hem ilişki doyumu hem de ilişkiye yapılan yatırımlar üzerinde ilişkinin geleceğine yönelik planların ya da beklentilerin büyük bir rolü vardır. Bu sonuçları temel alarak, çalışmanın temel dayanağı olan yatırım modelinin sayıltılarının doğrulandığı söylenilebilir, çünkü geleceğe yönelik plan yapma ya da hayal kurma ilişkiye yapılan yatırımlar arasındadır. Bireyler ilişkilerine bu tür yatırımlar yaptıkça ilişki bağlanımları da artmaktadır. Diğer önemli bir sonuçta, ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma ve bağımlılık gibi değişkenlerin ilişkiye yapılan yatırımları anlamlı olarak yordamasıdır. Diğer bir ifadeyle, bilişsel olarak yakın ilişki ile aşırı ilgilenme ve düşünmenin, ilişkiye yapılan yatırımlar olduğu akla gelebilir. Bu noktadan hareketle, ilişkide saplantılı ya da kıskanç olma gibi değişkenlere bizim kültürümüzde olumlu anlamlar yüklenildiği söylenilebilir. Ayrıca modelin sayıltıları ve çalışmanın beklentileriyle uyumlu olarak, ilişki bağlanımı, ilişkide güvende hissetme, gelecek zaman yönelimi, ilişki doyumu, ilişkiden korkma ve kaygılı olma değişkenlerinin, **seçeneklerin niteliğini değerlendirme** yani, bir başkasıyla beraber olma eğilimini değerlendirme puanlarını anlamlı ve negatif olarak yordadığı gözlenmiştir. Bu bulgulardan hareketle, ilişkiden doyum alma, geleceğe yönelik planlar yapma ve bir başkasıyla beraber olmayacağı korkusu ya da kaygılarının, mevcut ilişkiye bağlanıma yol açtığı söylenilebilir.

Kadınlar ve erkekler için yatırım modeli değişkenlerini yordayan değişkenlerin farklılık gösterip göstermeğine bakıldığında ise, hemen hemen tüm boyutlarda kadınlar ve erkeklerde ilişki bağlanımını yordayan değişkenlerin benzer olduğu, sadece bu değişkenlerin yordayıcı gücünün farklı olduğu gözlenmiştir. Ancak, ilişki doyumunu erkeklerden farklı olarak kadınlarda ilişkide güven duyma ve ilişkiye bağlılık duygusu; kadınlardan farklı olarak erkeklerde ise geleceğe yönelik plan yapma ve ilişki korkusu/kaygısı anlamlı olarak yordamıştır. Kadınların ilişkilerinde güvende hissetmeleri yatırımlarını artırırken, erkeklerde ise geleceğe yönelik planlar yapmaları yatırımlarını artırmaktadır. Sonuç olarak, hem ilişki doyumu hem de ilişkiye yapılan yatırımlar açısından bakıldığında, gelecek zaman yönelimi değişkeninin, çok önemli olduğu söylenebilir. Yani, geleceğe yönelik planlar bağlanımın en güçlü yordayıcılarından birisidir. Çalışmada kadınlardan farklı olarak erkeklerin ilişkilerinde dışsal denetimli (kontrollü) olmaları arttıkça, diğer olası ilişkileri daha olumlu değerlendirdikleri saptanmıştır.

Yatırım modeline temel olan kuram açısından bakıldığında, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramlarının ilişki doyumuyla çok yakından bağlantılı oldukları anlaşılmaktadır. Bulgular göz önünde tutulduğunda, karşılaştırma düzeyi yükseldikçe ilişki doyumunun arttığı seçeneklere yönelmenin azaldığı göze çarpmaktadır. Diğer yandan, karşılaştırma düzeyinin düşük miktarda olması, doyumu azaltması anlamına geldiğinden, seçenekler için karşılaştırma düzeyi ön plana çıkmakta ve yeni ilişki, doyum arayışları gündeme gelmektedir. Bu durum, zaten Thibaut ve

Kelley'nin (1959) öngördükleri bağlantılara işaret etmekte ve bu bağlantıların, kültürden bağımsız olarak geçerli olduğunu göstermektedir.

Bağlanma stillerine göre oluşturulan gruplar, yatırım modeli değişkenleri açısından karşılaştırıldığında, **“ilişki doyumu”** alt ölçeğinden, hem güvenli hem de saplantılı bağlanma stiline sahip olanların ilişki doyum düzeyleri hem kayıtsız hem de korkulu stille ilişkilerine bağlı olanlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. **‘İlişki yatırımı’** alt ölçeğinden ise, saplantılı bir biçimde ilişkilerine bağlı olanlar ilişkilerine hem güvenli hem de korkulu bağlananlardan daha yüksek puanlar almışlardır. Kayıtsız stile sahip olanlarınsa, bu alt ölçekten en düşük puanı alan grup olduğu görülmektedir. **“Seçeneklerin niteliğini değerlendirme”** alt ölçeğinden korkulu ve kayıtsız bağlanma stili olanlar, ilişkilerine saplantılı bir stille bağlananlardan daha yüksek puanlar almışlardır. Güvenli ve saplantılı bağlanma stiline sahip olanlar, olumlu ilişkisel değişkenlerden (ilişkiye bağlılık, partneri çekici bulma ve ilişkinin sürmesini bekleme) korkulu ve kayıtsız bağlananlardan daha yüksek puanlar almışlardır. Çalışmada diğer bağlanma grupları ile karşılaştırıldığında, **saplantılı bağlanma stili** olanların hem **ilişkilerine en fazla odaklanan** hem de **ilişkilerinin geleceğine yönelik** en fazla plan yapan grup olduğu bulunmuştur. Buna karşılık, **kayıtsız bağlanma stiline sahip olanlar bu boyutlardan** en düşük puanı almışlardır. Ek olarak, bu sonuçlarla bağlantılı olarak, **saplantılı bireylerin** ilişkilerine **bağımlı olma** puanları da en yüksektir. Tüm bunlara ek olarak, fedakarlık ve eşi önde tutma

gibi özellikleri temsil eden **özgeci aşk biçimimin** de en çok saplantılı bir stille ilişkilerine bağlı olanların sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca, bu bireylerin takıntılı olma, kıskançlık ve bağımlılık gibi özelliklerle tanımlanan **sahiplenici aşk biçimi** puanları da en yüksektir. Ek olarak, bağlanma stili hem **saplantılı** hem de **korkulu olanların cinsel hoşgörü** düzeylerinin bağlanma stili **kayıtsız olanlardan** daha yüksektir. Bağlanma stillerine göre gruplar karşılaştırıldığında, **güvenli bağlananların ilişki doyum ve ilişkide girişken olma** düzeyleri ile **güven duyma** puanları en yüksektir. Onu **saplantılı bağlananlar** izlemektedir. Ayrıca, **güvenli ve saplantılı bağlanma stiline sahip bireylerin** diğer gruplardan hem **ilişkide kendine güven** hem de **tutkulu aşk biçimi** düzeyleri daha yüksektir. Bu sonuçlar göz önüne alındığında, hemen hemen tüm boyutlarda güvenli ve saplantılı bağlanma stilinin ya aynı boyutta yer aldığı ya da saplantılı bağlanma stilinin güvenli bağlanma stilini izlediği görülmüştür. Bu bulgular üzerinde ülkemizdeki değer yargılarının değişmesinin büyük payı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca kaygı, ilişkiyi yaşamın merkezine koyma gibi değişkenlere ülkemizde olumlu anlamlar yüklenildiği görülmektedir. Bu nedenle, daha sonraki çalışmalarda bu yönde araştırmaların yapılması yerinde olacaktır. **Korkulu bir stille** ilişkilerine bağlı olanların **ilişkiye başlamaktan** en fazla **korkan** ve **kaygılanan** ve ilişkilerinde **kendilerini onaylamayan** grup olduğu bulunmuştur. Ayrıca, diğer gruplarla karşılaştırıldığında bu bireylerin, ilişkilerinde en fazla **izlenim ayarlamacılığına** başvuran ve **dışsal denetimli (kontrolü)** grup olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç da benlik saygısının çok sayıda ilişkisel değişkenle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Diğer yandan,

bağlanma stilleri grupları **ilişkilerinde içsel denetimli (kontrollü) olmaları** açısından farklılaşmamaktadırlar. Bu bulguların, bağlanma kuramının benlik ve diğerleri modeliyle ilgili görüşünü destekler nitelikte olduğu gözlenmektedir.

İkinci çalışmanın başlıca amacı ise, yatırım modeli değişkenlerinin ilişki türü ve cinsiyete göre nasıl değiştiğinin incelenmesidir. Bu amaçla yapılan analizler, **ilişki türü flört olanların** hem **ilişki doyumu** hem de **ilişki yatırım düzeylerinin** en düşük olduğunu göstermiştir. Buna karşılık, **bu grup seçeneklerin niteliğini** en olumlu değerlendiren gruptur. Beklentilerle tutarlı olarak çalışmada, kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin seçeneklerin niteliğini daha olumlu değerlendirdikleri de saptanmıştır. Evli kadınların ise, seçeneklerin niteliğini en olumsuz değerlendiren grup olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada **flört eden grubun geleceğe yönelik** en az plan yapan grup olduğu anlaşılmaktadır. Gelecek zaman yönelimin söz/nişan ve ardından evlilikle arttığı görülmüştür. Ayrıca katılımcıların ilişkilerini sürdürme istekleri de söz/nişan ve evlilikle artmaktadır. Bu sonuçlarla paralel olarak, ilişki türü flört olan grubun, diğer gruplarla karşılaştırıldığında ilişki bağlanımı, ilişkide güvende hissetme, ilişkinin niteliğini değerlendirme ve birlikte oldukları kişiyi çekici bulma ve ilişkiye bağımlılık düzeylerinin en düşük olduğu saptanmıştır. Gruplar aşk biçimleri yönünden karşılaştırıldığında, flört edenler verici ve fedakar aşk biçimi olan özgeci aşk biçiminden en düşük

puanı almıştır. Sözlü/nişanlılar ise, flört edenlerden daha çok ilişkilerine tutkulu aşk biçimiyle bağlanmışlardır.

Araştırmada yer alan bağımlı değişkenlere cinsiyet açısından bakıldığında, kadınlar erkeklerden daha çok ilişkilerine bağlıdırlar, daha çok gelecek zaman yönelimlidirler, daha çok bağımlıdırlar ve ilişkilerinin sürmesini daha çok istemektedirler. Yine kadınlar, anlamlı olarak erkeklerden daha çok ilişkilerinde dışsal denetimlidirler. Buna karşılık, erkeklerde anlamlı olarak kadınlardan daha çok ilişkilerinde içsel denetimlidirler. Kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin, ilişkilerinde daha çok kendilerini onaylamadıkları ve cinsel açıdan daha hoşgörülü oldukları saptanmıştır. Tüm bunlara ek olarak, kadınlar ilişkilerine daha fazla tutkulu aşk biçimiyle bağlı iken, erkekler şaşırtıcı bir biçimde daha çok özgeci aşk biçimiyle bağlıdırlar. Bağlanma stilleri açısından gruplar farklılık göstermemiştir. Sonuç olarak, ikinci çalışma bireylerin ilişkiye bağlanım nedenleri ve çeşitli ilişkisel değişkenler açısından farklılaştıklarını ortaya koymuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Son yıllarda evlilik öncesi ya da evlilik ilişkilerinin sıklıkla sonlanması ya da sorunlu bir biçimde devam etmesi, yakın ilişkilere bağlanım ya da ilişkileri sürdürme nedenlerinin anlaşılmasının önemini daha da artırmıştır. Bu nedenle, yurtdışında çok sayıda araştırmacının farklı kuramsal bakış açılarından yola çıkarak, bu konuyu ayrıntılı olarak ele almaya başladığını görmekteyiz. Ancak, ülkemizde bağlanım konusunu ele alan çalışmaların sınırlı ve hatta bu çalışmanın, temel dayanağı olan yatırım kuramını temel alarak bağlanımı açıklamayı amaçlayan çalışmaların olmadığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmanın bu eksikliği gidermede katkısı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu modelin sayıltıları temel alınarak geliştirilen Yatırım Modeli Ölçeğinin, Türk kültürüne yakın bir tarihte uyarlanmış olması da bu konunun ülkemizde araştırmacılar tarafından yeni ele alınan bir konu olduğunu düşündürmektedir. Bu çalışma, hem modelin kuramsal yapısının ayrıntılı olarak sunulmasına hem de ilgili literatür ışığında, modelin sayıltılarını yordayan değişkenlerin belirlenmesine olanak sağlamıştır. Ayrıca, çalışmada farklı örneklerle birbirini izleyen iki farklı araştırma yapılmıştır. İlk çalışmada, flört ilişkisi olan bireylerin yakın ilişkilerine bağlanımını yordayan değişkenler incelenmiştir. İkinci çalışmada, ilişki türü ile modelin temel değişkenleri ve çeşitli ilişkisel değişkenler arasındaki bağlantılar

kapsamlı olarak ele alınmıştır. Böylelikle modelin görüşleri, farklı ilişki türü biçimlerinde de sınanmıştır. Tüm bunlara ek olarak, yetişkin romantik ilişkileri şekillendirme işlevi olan bağlanma kuramı çerçevesinde, bağlanma stilleri ile yakın ilişkilere bağlanım ve çeşitli ilişkisel değişkenler arasındaki bağlantılar, ilk kez bu araştırma kapsamında incelenmiştir. Bu nedenlerle, bu çalışmanın bulgularının Türk psikoloji literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu tür araştırmalardan elde edilen bulgular, gerek evlilik öncesi gerekse evlilik sürecinde çiftlere yakın ilişkilerle ilgili eğitimlerin verilmesinde yararlı olabilir. Ek olarak, bu tür bulgular klinik çalışmalara yol gösterici olabilir. Tüm bunlara ek olarak, yakın ilişkilerle ilgili bu tür çalışmalar, güncel sosyal psikolojik çalışmalar arasında yer alması bakımından da önemlidir.

Bu çalışmada yakın ilişkilere bağlanımı yordayan değişkenler, yatırım modeli ve bağlanma kuramı gibi yakın ilişkilerde öncü kuramların bakış açılarıyla açıklanmaktadır. Dolayısıyla, yakın ilişkilere bağlanımın, bu kuramlara nasıl dayandığı ya da bu kuramlardan nasıl farklılaştığı açıklanabilmektedir. Böylelikle bu kuramların, bağlanım konusunu açıklamada güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin de bilgi sahibi olunabilmektedir. Tüm bunlara ek olarak, yakın ilişkilere bağlanım konusunda bilgi sahibi olmak, patolojik bağlanımlara yol açan davranışların belirlenmesi, çiftlerin ilişkilerinin niteliğini geliştirmeleri, ilişkilerine daha iyi yön verebilmeleri ve daha da önemlisi yakın ilişkilerle ilgili farkındalık düzeylerini artırmaları bakımından yararlı olacağı düşünülmektedir. Ek olarak, yatırım modeli bireylerin ilişkilerini sürdürmelerinin, kendileri için anlamını ve önemini değerlendirmelerinde

yararlı olabilir. Ayrıca, yakın ilişkiler üzerine çalışan araştırmacılar için de bu araştırmanın yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın başlıca sınırlılığı, ikinci çalışmada kullanılan bazı ölçeklerin sözel ifadelerin, örneğin "sevgilim ve ben" ile başlayan cümlelerin evlilere çok uygun olmamasıdır. Ancak, ölçeklere katılımcılara verilirken gerekli açıklamalar yapılmış, ardından uygulamaya geçmişlerdir. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı ise, her iki çalışma uygulama yapıldığı sırada duygusal birlikteliği olan kişilerle yapılmıştır. Bu nedenle, uygulamaya katılan katılımcılara duygusal birlikteliklerinin olup olmadığı sorulmuştur. Bu da zaman zaman uygulama sırasında güçlükler yol açmıştır. Bunu önlemek amacıyla, sınıf uygulamalarında duygusal birlikteliği olmayan gruba da bir başka ölçek verilmiştir.

Kuramsal yaklaşımlar, yatırım modeliyle ilişkiyi sürdürme mekanizmaları, çatışma yönetim stratejileri arasında güçlü bağlantılar olduğunu ve yurtdışında bu konunun sıklıkla araştırmacılar tarafından incelendiğini işaret etmektedir. Gelecek çalışmalarda, yatırım modeliyle bu değişkenler arasındaki bağlantıların ele alınmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Özellikle bu çalışmada kaygı, ilişkiye odaklanma ve saplantılı olma gibi değişkenlerin sıklıkla yakın ilişkilerde deneyimlendiği ve hatta bunlara olumlu anlamlar yüklenildiği sonucuna ulaşılmıştır. Gelecekte bu yönde bulguların sınanmasına yönelik çalışmaların yapılması psikoloji literatürü için anlamlı olabilir. Ayrıca, yatırım modeli değişkenleriyle

kıskançlık, bağışlama ve cinsiyet rolü yönelimi gibi çeşitli değişkenlerle ilişkilerini ortaya çıkaracak çalışmaların da yapılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ek olarak, bu konunun farklı örneklerde yürütülmesi de hem modele zenginlik hem de modelin genellenebilirliğine yönelik katkı sağlayacaktır. Tüm bunlara ek olarak, sorunlu ilişkileri olan ya da ilişkilerini sonlandırmayı düşünen bireylerin yakın ilişkilerine bağlanımları araştırılabilir.

ÖZET

Yakın ilişkilerde bağlanımı açıklamada öncü kuramlardan biri olan yatırım modeline göre, bağlanımın üç belirleyicisi vardır. Bunlar; ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişkiye yapılan yatırımlardır. Bu çalışmada, bu model temel alınarak, birbirini izleyen iki ayrı araştırma yapılmıştır. Birinci çalışmada, flört ilişkisi olan üniversite öğrencilerinin, ilişki bağlanımlarını yordayan değişkenler hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmada farklı bağlanma stillerine (güvenli, korkulu, saplantılı ve kayıtsız) sahip bireyler, yatırım modeli değişkenleri ve çeşitli ilişkisel değişkenler yönünden karşılaştırılmıştır. Birinci çalışmadan farklı bir örneklem üzerinde gerçekleştirilen ikinci çalışmada ise, farklı ilişki türüne (flört, sözlü/nişanlı ve evli) sahip bireyler, sözü edilen değişkenler açısından karşılaştırılmışlardır.

Birinci çalışmada sonuçlar, yatırım modeli değişkenlerinden ilişki doyumu düzeyini, en iyi yordayan değişkenlerin, ilişkide güvende hissetme ve eşe duyulan güven olduğunu ortaya koymuştur. Seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeyini ise, en iyi yordayan değişkenler gelecek zaman yönelimi, tutkulu aşk ve ilişki korkusu/ kaygısıdır. Ancak, bu değişkenler negatif olarak yordamaktadır. İlişkiye yapılan yatırım düzeyini ise, en iyi ilişki bağlılığı, gelecek zaman yönelimi, özgeci aşk ve bağımlılık değişkenleri yordamaktadır. Bağlanma stillerine göre oluşturulan gruplar, yatırım modeli değişkenleri yönünden karşılaştırıldığında, saplantılı ve güvenli bağlanma

stiline sahip olanların ilişki doyum düzeylerinin en yüksek olduğu saptanmıştır. Çalışmada ayrıca, saplantılı bağlanma stiline sahip olanların ilişki yatırımı; kayıtsız bağlanma stiline sahip olanların da seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanlarının en yüksek olduğu bulunmuştur.

İkinci çalışmada ise, ilişki türü ve cinsiyet temelli gruplararası karşılaştırmalar yapılmıştır. Buna göre, ilişki türü flört olanlarda, ilişki doyumu ve ilişki yatırımı düzeyi sözlü/nişanlı ve evlilerinkinden daha düşüktür. Buna karşılık, flört ilişkisine sahip olanlar, seçeneklerin niteliğini en olumlu değerlendiren gruptur. Ayrıca, erkeklerin kadınlardan daha çok seçeneklerin niteliğini olumlu değerlendirdikleri gözlenmiştir. Diğer yatırım modeli değişkenlerinde cinsiyet temelli anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Ek olarak, bu çalışma söz/nişan ve evlilik gibi remi ilişkilerde bağlanım, gelecek zaman yönelim ve doyum düzeylerinin arttığını göstermiştir.

ABSTRACT

One of the pioneering theories explaining the commitment in close relationships is investment model. According to the investment model, commitment has three determinants: relationship satisfaction, quality of alternatives and relationship investment. In this study, based on this model, two successive research have been conducted. The main aim of the first research is obtain information related to the predictive variables of relationship commitment in university students who have a date. In addition, individuals who have different attachment styles (secure, fearful, preoccupied and dismissive) have been compared in terms of investment model variables and some relational variables. In the second research conducted with a different sample, individuals who have different relationship types (dating, engaged and married) have been compared in terms of the mentioned variables.

The results of the first research have demonstrated that feeling secure in the relationship and trust to the partner are the variables which have the best predictive value for relationship satisfaction. The best predictors of quality of alternatives have been found to be future time orientation, eros love style and fear of relationship/relational anxiety. However, these variables have a negative predictive value. Relational commitment, future time orientation, agape love style and dependence are the best predictors of

investment to the relationship. The comparisons of the groups created according to the attachment styles in terms of investment model variables have shown that individuals who have preoccupied and secure attachment styles have the highest relationship satisfaction. The results also show that, individuals with preoccupied style have the highest investment scores and individuals with dismissed style have the highest quality of alternatives score.

In the second research, between group comparisons based on relationship type and gender have been conducted. The results of these comparisons have shown that individuals who have a date have a lower satisfaction than individuals who are engaged and married. On the contrary, individuals who have a date are the ones who evaluate the quality of alternatives most positively. In addition, according to the comparisons in terms of gender, males evaluate the quality of alternatives more positively than do females. In the other investment model variables, comparisons in terms of gender have not revealed significant differences. Furthermore, this study have shown that, in the formal relationships such as engage and marriage, commitment, future time orientation and satisfaction levels have increased.

KAYNAKLAR

- Adams, J.M., & Jones, W.H. (1997). The conceptualization of marital commitment: An integrative analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1177-1196.
- Adams, J.M., & Jones, W. H. (1999). Interpersonal commitment in historical perspective. J.M.Adams., W. H.Jones (Eds.), *Handbook of Interpersonal Commitment and Relationship Stability*, (s:3-33). New York: Kluwer Academic.
- Adler, N. L., & Hendrick, S. S. (1991). Relationships between contraceptive behavior and love attitudes, sex attitudes, and self-esteem. *Journal of Counseling & Development*, 70, 302-308.
- Agnew, C. R., Van Lange, P. A. M., Rusbult, C. E., & Langston, C. A. (1998). Cognitive interdependence: Commitment and the mental representation of close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74 (4). 939 - 954.
- Ainsworth, M. D. S., Bleher, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the Strange Situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

- Amodia,D.M., &Showers,C.J. (2005). Similarity breeds liking revisited: The moderating role of commitment. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22 (6), 817-836.
- Aranya, N., &Jacobson, D. (1975). An empirical study of theories of organizational and occupational commitment. *Journal of Social Psychology*, 97,15-22.
- Arnold, M. E., &Thompson, B. (1996). Love style perceptions in relation to personality function. *Journal of Social Behavior & Personality*, 11 (3), 1-9.
- Aron, A., & Aron,E (1996). Self and self -expansion in relationships. G.O. Fletcher., J. Fitness (Eds.), *Knowledge Structures In Close Relationships*, U.S.A: LaWrence Erlbaum Associates,Inc.
- Arriaga,X.B., &Agnew,C.R. (2001). Being committed: Affective, cognitive,and conative components of relationship commitment. *Personality and Social Psychology Bulletin*,27(9), 1190-1203.
- Attridge, M., Berscheid,E.,& Simpson,J.A. (1995). Predicting relationship stability from both partners versus one. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(2), 254-268.

Azizoğlu-Binici, S. (2000). *Psikolojik yardım için başvuruda bulunan ve bulunmayan evli çiftlerin evlilik ilişkilerini değerlendirmelerinin karşılaştırılması*. Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Azizoğlu-Binici, S., & Hovardaoğlu, S. (1996). Evlilik İçin Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği'nin (EKDÖ) geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (38), 66-77.

Bahadır, Ş. (2006). *Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, çatışma çözme stratejileri ve olumsuz duygudurumunu düzenleme arasındaki ilişki*. Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Bailey, W. C., Hendrick, C., & Hendrick, S. (1987). Relation of sex and gender role to love, sexual attitudes, and self-esteem. *Sex Roles*, 16 (11/12), 637- 648.

Banise, R. (2004). Adult attachment and marital satisfaction: Evidence for dyadic configuration effects. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21(2), 273 - 282.

Baron, R. M., & Kenny, D.A. (1986). The Moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.

Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective.
Journal of Social and Personal Relationships, 7, 147-178.

Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (2), 226-244.

Berscheid, E., & Regan, P. (2005). The Psychology of Interpersonal Relationships, U.S.A: Pearson Education.

Berscheid, E., Snyder, M., & Omoto, A.M. (1989). Issues in studying close relationships: Conceptualizing and measuring closeness. C.Hendrick (Ed.), *Close Relationships*, U.S.A: Saga Publications.

Berscheid, E., & Walster, E. (1974). A little bit about love. Huston, T. (Ed.), *Foundations of interpersonal attraction*. New York: Academic Press.

Berscheid, E., & Walster, E. (1978). *Interpersonal Attraction*. Reading, M.A: Addison-Wesley.

Birnbaum, G.E., Orr, I., Mikulincer, M., & Florian, V. (1994). When marriage breaks up: Does attachment style contribute to coping and mental health? *Unpublished manuscript*, Department of Psychology, Bar Ilan University Ramat Gan, Israel.

Blau, P.M. (1964). *Exchange and Power in Social Life*. New York:Wiley.

Bowlby, J. (1969) *Attachment and loss: Vol.1. Attachment*. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1973) *Attachment and loss: Vol. 2. Separation: Anxiety and anger*. New York: Basic Books.

Bowlby,J. (1980). *Attachment and loss: Vol.3. Loss*. New York: Basic Books.

Bowlby,J. (1988). Developmental psychiatry comes of age. *American Journal of Pschiatry*,145, 1-10.

Brennan, K. A., Clarck, C. L. &Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. J . A. Simpson., W. S. Rholes (Eds.), *Attachment Theory and Close Relationships* (s.46-76) Newyork: Guilford Press.

Brennan, K.A., &Shaver, P.R. (1995). Dimensions of adult attachment, affect regulation, and romantic relationship functioning. *Personality and Social Psychology Bulletin*,21, 267-283.

Bui,K., Peplau,L., &Hill, C.(1996). Testing the Rusbult model of relationship commitment and stability in a 15-year study of heterosexual couples. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 1244-1257.

Buunk,A.P. (2005). How do people respond to others with high commitment or autonomy in their relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(5), 653-672.

Buunk, B.P. (1997). Personality, birth order and attachment styles as related to various types of jealousy. *Personality and Individual Differences*, 23, 997-1006.

Buunk, B. P., VanYperen, N. W., Taylor, S. E., & Collins, R. L. (1991). Social comparision and the drive upward revisited: Affiliation as a response to marital stress. *Europen Journal of Social Psychology*, 21, 529-546.

Büyükşahin, A. (2001). *Yakın ilişki kuran ve kurmayan üniversite öğrencilerinin çeşitli sosyal psikolojik etkenler yönünden karşılaştırılması*. Ankara: A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Büyükşahin, A. (2005). Çok Boyutlu İlişki Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(2), 97-105.

- Büyükşahin, A., Hasta, D., & Hovardaoğlu, S. (2005). İlişki İstikrarı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16), 25-37.
- Büyükşahin, A., & Hovardaoğlu, S. (2004). Çiftlerin aşka ilişkin tutumlarının Lee'nin çok boyutlu aşk biçimleri kapsamında incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19 (54), 59 - 72.
- Bylsma, W.H., Cozzarelli, C., & Sümer, N. (1997). Relation between adult attachment styles and global self-esteem. *Basic and Applied Social Psychology*, 19, 1-16.
- Campbell, W.K., & Foster, C.A. (2002). Narcissism and commitment in romantic relationships: An Investment Model Analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(4), 484-495.
- Carnelly, K.B., & Janoff-Bulman, R. (1992). Optimism about love relationships: General vs. specific lessons from one's personal experience. *Journal of Social and Personal Relationships*, 9, 5-20.
- Chadwick- Jones, J. K. (1976). *Social Exchange Theory: It's structure and influence in social Psychology*. London: Academic Press.

Chapman,M.L., Pistole,M.C., Roberts, A., &Ray,K. (2005). *Long distance and geographically close relationships: Attachment, maintenance, conflict, and stres*. International Association for Relationship Research Conference, Indianapolis,IN.

Choice,P., &Lamke,L. K.(1999). Stay/leave decision-making processes in abusive dating relationships, *Personal Relationships*,6, 351-367.

Clark, M.S., &Mills, J. S. (1979). Interpersonal attraction in exchange and communal relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 12-24.

Clodfelter, J. (1978). *Marital commitment: Definition and evaluation*. Unpublished doctoral dissertation, Athens, Ohio University

Colins,N. L., & Read, S.J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 644-663.

Cox, C. L., Wexler, M. O., Rusbult, C. E., &Gaines Jr,S.O. (1997). Prescriptive support and commitment processes in close relationships. *Social Psychology Quarterly*, 60 (1), 79 - 90.

Crawford,D.W., Feng, D., Fisher, J.I., &Diana,L.K.(2003). The influence of love,equity,and alternatives on commitment in romantic relationships. *Family and Consumer Sciences Resaerch Journal*,31(3), 253-271.

Dağ, İ. (1991). Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği'nin (RİDKOÖ) Üniversite öğrencileri için güvenirliği ve geçerliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7(26), 10-16.

Dağ,İ. (1999). The relationships amongparanormal beliefs, locus of control and psychopathology in a Turkish college sample. *Personality and Individual Differences*, 26, 723-737.

Dağ, İ. (2002). Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ): Ölçek Geliştirme, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (49),77-90.

Davies, M. F. (1996). EPQ correlates of love styles. *Personality and Individual Differences*, 20(2), 257-259.

Davies, M. F. (2001). Socially desirable responding and impression management in the endorsement of love styles. *The Journal of Psychology*,135 (5), 562-570.

Davila,J., Karney,B., &Bradbury,T.N. (1999). Attachment change process in the early years of marriage. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(5), 783-802.

- Davila, J., Steinberg, S.J., Kachadourian, R.C., & Fincham, F. (2004). Romantic involvement and depressive symptoms in early and late adolescence: The role of a preoccupied relational style. *Personal Relationships, 11*, 161-178.
- Davis, J.L., & Rusbult, C.E. (2001). Attitude alignment in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology, 81*(1), 65-84.
- Davis, K.E. (1999). What attachment style and love styles add to the understanding of relationship commitment and stability. J.M. Adams., W. H. Jones (Eds.), *Handbook of Interpersonal Commitment and Relationship Stability*, (s:221-237). New York: Kluwer Academic.
- Davis, L. E., & Strube, M. J. (1993). An assessment of romantic commitment among Black and White dating couples. *Journal of Applied Social Psychology, 23* (3), 212 - 225.
- Demirtaş, H. A. (2004). *Yakın İlişkilerde Kıskançlık (Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler)*. Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

- Dion, K K., & Dion, K.L (1973). Correlates of romantic love. *Journal of Clinical and Consulting Psychology*, 41, 51-56.
- Dion, K.K., & Dion, K.L. (1991). Psychological individualism and romantic love. *Journal of Social Behavior and Personality*, 6 (1), 17-33.
- Doherty, R.W., Hatfield, E., Thompson, K., & Choo, P. (1994). Cultural and ethnic influences on love and attachment. *Personal Relationships*, 1, 391-398.
- Dönmez, A. (1984). Belirli toplumsal durumların algılanmasında denetim odağının etkisi. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 17 (1-2), 99-116.
- Dönmez, A. (1987). Bazı kişilerarası ilişki durumlarını algılama ve değiştirme zihinsel ve psiko-sosyal isteginde cinsiyet farkı. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20 (1-2), 143-158.
- Drigotas, S.M., & Rusbult, C.E. (1992). Should I stay or should I go? A dependence model of breakups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62 (1), 62-87.
- Drigotas, S.M., Rusbult, C.E., & Verette, J. (1999). Level of commitment, mutuality of commitment, and couple well-being. *Personal Relationships*, 6 (3), 389-409.

Drigotas, S.M., Rusbult, C.E., Wieselquist, J., & Whitton, S.W. (1999). Close partner as sculptor of the ideal self: Behavioral affirmation and the Michelangelo Phenomenon. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(2), 293-323.

Drigotas, S.M., Safstrom, C.A., Gentilia, T. (1999). An investment model prediction of dating infidelity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 509-524.

Duffy, S., & Rusbult, C. E. (1986). Satisfaction and commitment in homosexual and heterosexual relationships. *Journal of Homosexuality*, 12, 1 - 23.

Edwards, J.K., Fitch, J.C., Pistole, M.C. (2005). *Predicting forgiveness in romantic relationships: Attachment, empathy, and conflict*. Annual meeting of the American Psychological Associations, Washington, DC.

Edwards, W. (1954). The theory of decision making. *Psychological Bulletin*, 51, 380- 417.

Etcheverry, P.A. & Le, B. (2005). Thinking about commitments: Accessibility of commitment and prediction of relationship persistence, accommodation, and willingness to sacrifice. *Personal Relationships*, 12, 103-123.

Ertan, Ö. (2002). *The role of attachment styles in partner pairing and satisfaction within marriage in critical and non-critical stages*. Unpublished Master Thesis, M.E.T.U, Ankara.

Etherton, J.L., & Beach, S.R.H. (1999). Perceived partner commitment and attachment style: Clinical implications of a cognitive perspective. J.M. Adams., W. H. Jones (Eds.), *Handbook of Interpersonal Commitment and Relationship Stability*, (s:3-33). New York: Kluwer Academic.

Farrell, D., & Rusbult, C.E. (1981). Exchange variables as predictors of job satisfaction, job commitment, and turnover: The impact of rewards, costs, alternatives, and investments. *Organizational Behavior and Human Performance*, 28, 78-95.

Feeney, J.A. (1994). Attachment style, communication patterns and satisfaction across the life cycle of marriage. *Personal Relationships*, 1, 333-348.

Feeney, J.A. (1999a). Adult attachment, emotional control, and marital satisfaction. *Personal Relationships*, 6, 169-185.

Feeney, J.A. (1999b). Issues of closeness and distance in dating relationships: Effects of sex and attachment style. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16(5), 571-590.

Feeney, J.A. (2002). Attachment, marital interaction, and relationship satisfaction: A diary study. *Personal Relationships*, 9, 39-55.

Feeney, J.A., & Noller, P. (1990). Attachment style as predictor of adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(2), 281-291.

Feeney, J.A., & Noller, P. (1991). Attachment style and verbal descriptions of romantic partners. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8, 187-215.

Feeney, J.A., Noller, P., & Callan, V.J. (1994). Attachment style, communication and satisfaction in the early years of marriage. K. Bartholomew., D. Perlman. (Eds.), *Attachment Processes in Adulthood*, Vol:5, U.S.A: Jessica Kingsley Publishers.

Feeney, J.A., Peterson, C., & Noller, P. (1994). Equity and marital satisfaction over the family life cycle. *Personal Relationships*, 1, 83-99.

Fehr, B. (1988). Prototype analysis of the concepts of love and commitment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, 557-579.

Fehr, B. (1999). Laypeople's conceptions of commitment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(1), 96-103.

Fehr, B. (2003). The status of theory and research on love and commitment. G.J.O. Fletcher., M.S. Clark (Eds), *Blackwell Handbook of Social Psychology: Interpersonal Processes* (s:331-356), Blackwell Publishers.

Felmlee, D., Sprecher, S., & Bassin, E. (1990). The dissolution of intimate relationships: A hazard model. *Social Psychology Quarterly*, 53, 13-30.

Festinger, L. (1957). *A Theory of cognitive dissonance*, Evanston, IL: Row, Peterson.

Finkel, E.J., & Campbell, W.K. (2001). Self-control and accommodation in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81 (2), 263-277.

Finkel, E. J., Rusbult, C. E., Kumashiro, M., & Hannon, P. A. (2002). Dealing with betrayal in close relationships: Does commitment promote forgiveness? *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 956-974.

Fitzpatrick, J., & Sollie, D.L (1999). Unrealistic gendered and relationship specific beliefs: Contributions to investments and commitment in dating relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16 (6), 852 -868.

Floyd, F., & Wasner, G. (1994). Social Exchange, equity, and commitment: Structural equation modeling of dating relationships. *Journal of Family Psychology*, 8, 55-73.

Follingstad, D.R., Rutledge, L.L., Polek, D.S., & McNeill-Hawkins, K. (1988). Factors associated with patterns of dating violence toward college women. *Journal of Family Violence*, 3, 169- 182.

Fraley, R.C., Waller, N.G., & Brennan, K.A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 350-365.

- Frey, K., & Hojjat, M. (1998). Are love styles related to sexual styles?. *Journal of Sex Research*, 35 (3), 1-12.
- Fuller, T.L., & Finchman, F.D. (1995). Attachment style in married couples: Relation to current marital functioning, stability over time, and method of assessment. *Personal Relationships*, 2, 17-34.
- Gaertner, L., & Foshee, V. (1999). Commitment and the perpetration of relationship violence. *Personal Relationships*, 6, 227-239.
- Gagne, F.M., & Lydon, J.E. (2001). Mindset and relationship illusion: The moderating effects of domain specificity and relationship commitment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 1144-1155.
- Gaines, S.O. Jr., Reis, H.T., Summers, S., Rusbult, C.E., Cox, C.L., Wexler, M.O., & Marelich, W.D. (1997). Impact of attachment style on reactions to accommodative dilemmas in close relationships. *Personal Relationships*, 4 (2), 93-113.
- Gallo, L.C., & Smith, T.W. (2001). Attachment style in marriage. Adjustment and responses to interaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18, 2, 263-299.

- Gentzler, A.L., & Kerns, K.A. (2004). Associations between insecure attachment and sexual experiences. *Personal Relationships*, 11, 249-265.
- Givertz, M., & Sergin, C. (2005). Explaining personal and constraint commitment in close relationships: The role of satisfaction, conflict responses, and relational bond. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22 (6), 757-775.
- Goode, W.J. (1959). The theoretical importance of love. *American Sociological Review*, 24, 38-47.
- Goodwin, R., & Soon, A.P.Y. (1994). Self monitoring and relationship adjustment: A cross-cultural analysis. *The Journal of Social Psychology*, 134, 35-39.
- Gottman, J.M., & Levenson, R.W. (1992). Marital processes predictive of later dissolution: Behavior, physiology, and health. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 221-233.
- Grau, I., & Doll, J. (2003). Effects of attachment styles on the experience of equity in heterosexual couples relationships. *Experimental Psychology*, 50 (4), 298-310.

Griffin, D., & Bartholomew, K. (1994). Models of the self and others: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 430 - 445.

Grusky, D. (1966). Career mobility and organizational commitment. *Administrative Science Quarterly*, 10, 488-503.

Gudleski, G.D., & Shean, G.D. (2000). Depressed and nondepressed student: Differences in interpersonal perceptions. *The Journal of Psychology*, 134 (1), 56-62.

Güngör, D. (2000). *Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklararası aktarımında anababalık stillerinin rolü*. Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Hasta, D., & Büyükşahin, A. (2006). *A Comparison of university students with romantic Relationships and married couples for the Love styles and the reasons for maintaining the relationship*. International Association for Relationship Research Conference, Crete, Greece

Harvey, J. H. (1995). *Odyssey of The Heart: The Search for Closeness, Intimacy, and Love*. U.S.A: W.H. Freeman ve Company.

Hatfield, E. (1988). Passionate and companionate love. R. J. Sternberg, M. L. Barnes (Eds.), *The Psychology of Love*. New Haven: Yale University Press.

Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (3), 511-524.

Hazan, C., Shaver, P. R., Bradshaw, D. (1988). Love as attachment: The integration of three behavioral systems. R. J. Sternberg, M. L. Barnes (Eds.), *The Psychology of Love*. New Haven: Yale University Press.

Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Attachment and an organizational framework for research on close relationships, *Psychological Inquiry*, 51-22.

Hazan, C., & Shaver, P. R. (2000). Bağlanma: Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve. (Çev: A. Dönmez). *Türk Psikoloji Bülteni*, 6 (16-17), 29-50.

Heaven, P. C. L., Silva, T., Carey, C., & Holen, J. (2004). Loving styles: Relationships with personality and attachment styles. *European Journal of Personality*, 18, 103 - 113.

Hendrick, C., & Hendrick, S. (1986). A theory and method of love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 392 - 402.

Hendrick, C., & Hendrick, S.S. (1988). Lovers wear rose colored glasses. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5, 161-183.

Hendrick, C., & Hendrick, S. (1990). 'A Relationship- specific version of the Love Attitudes Scale'. *Journal of Social Behavior and Personality*, 5, 239-254.

Hendrick, C., & Hendrick, S. (1991). Dimensions of love: A sociobiological interpretation. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 10 (2), 206-230.

Hendrick, S., & Hendrick, C. (1987a). Love and sexual attitudes, self disclosure and sensation seeking. *Journal of Social and Personal Relationships*. 4, 281-297.

Hendrick, S., & Hendrick, C. (1987b). Love and sex attitudes: A close relationship. W.J. Jones., D. Perlman Advances (Eds.), *Personal Relationships*, Vol. 1., (s: 141-169). U.S.A: JAI Press

Hendrick, S. S., Hendrick, C., & Adler, N. L. (1988). Romantic relationships: Love, satisfaction, and staying together. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54 (6), 980 - 988.

Hendrick, S., & Hendrick, C. (1989). Research on love: Does it measure up? *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 784-794.

Hendrick, S., & Hendrick, C. (1995). Gender differences and similarities in sex and love. *Personal Relationships*, 2, 55-65.

Hendrick, S., Hendrick, C., & Dicke, A. (1998). The relationships assessment scale. *Journal of Social and Personal Relationships*. 15(1), 137-142.

Hendrick, S., & Hendrick, C. (2002a). Linking romantic love with sex: Development of the perceptions of love and sex scale. *Journal of Social and Personal Relationships*. 19 (3), 361-378

Hendrick, S., & Hendrick, C. (2002b). Love. C.R. Snyder, S.J. Lopez (Eds.), *Handbook of Positive Psychology*.

Hensley, W. E. (1996). The effect of a ludus love style on sexual experience. *Social Behavior and Personality*, 24 (3), 205 - 212.

Hinde, R.A. (1979). *Toward understanding relationships*, London: Academic Press.

Holmes, J.G. (2000). Social relationships: The nature and function of relationship schemas. *European Journal of Social Psychology*, 30,447-495.

Holmes, J.G. (2002). Interpersonal expectations as the building blocks of social cognition: An Interdependence theory perspective. *Personal Relationships*, 9,1-26.

Homans, G.C. (1961). *Social Behaviour:Its Elementary Forms*. New York:Harcourt, Brace and World.

Hortaçsu, N. (1987). Premarital breakups in a Turkish Sample: Perceived reasons, attributional dimensions and affective reactions. *International Journal of Psychology*, 22, 57-74.

Hortaçsu, N. (1989). Current and dissolved relationships: Descriptive and attributional dimensions and predictors of involvement. *Journal of Social and Personal Relationships*,6, 373-383.

Hortaçsu (1997a). *İnsan İlişkileri*, Ankara: İmge Kitabevi.

Hortaçsu (1997b). Cross-culturel comparison of need importance and need satisfaction during adolescence: Turkey and the United States. *The Journal of Genetic Psychology*, 158 (3), 287-296.

Hortaçsu, N., Karancı, A.N. (1987). Premarital breakups in a Turkish sample: Perceived reasons, attributional dimensions and affective reactions. *International Journal of Psychology*, 22, 57-74.

Hovardaoğlu, S. (1996). Sosyal mübadele: Evlilikle ilgili değerlendirmelere etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (36), 12-24.

Impett, E. A., Bears, K. P., &Peplau, L. A (2003). Testing the investment model of relationship commitment and stability in longitudinal study of married couples. N. J. Pallone (Ed.), *Love, Romance, Sexual Intereaction*, Transaction Publishers, New Brunswick, New Jersey.

Işın, M. (2003). İkili ilişki biçimi ve süresi ile bağlanma stilleri arasındaki bağlantılar. Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

İmamoğlu, E.O. (1998). Individualism and collectivisim in a model and scale of balanced differentiation and integration. *Journal of Psychology*, 132, 95-105.

- İmamoğlu, E.O., & Yasak, Y. (1997). Dimensions of marital relationships as perceived by Turkish husbands and wives. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 123(2),211-232.
- Johnson, D. J. (1987). Commitment in close relationships. *Unpublished manuscript*, Illinois State University.
- Johnson,D.J., & Rusbult, C.E. (1989). Resisting temptation: Devaluation of alternative partners as a means of maintaining commitment in close relationships, *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 967-980.
- Johnson, M.P. (1973). Commitment: A conceptual structure and empirical application. *Sociological Quarterly*, 14,395-406.
- Johnson, M.P. (1991). Commitment to personal relationships. E.H. Jones and D.W. Perlman (Eds.), *Advances in Personal Relationships*, Vol. 3, London: Jessica Kingsley.
- Johnson, M.P. (1999). Personal, moral, and structural commitment to relationships. J.M. Adams., W. H.Jones (Eds.), *Handbook of Interpersonal Commitment and Relationship Stability*, (s:3-33). New York: Kluwer Academic.

Johnson, M.P., Caughlin, J.P., &Huston, T.L. (1999). The tripartite nature of marital commitment: Personal, moral, and structural reasons tos tay married. *Journal of Marriage and the Family*, 61,160-177.

Jones, J.T., &Cuuningham,J.D. (1996). Attachment styles and other predictors of relationship satisfaction in dating couples. *Personal Relationships*, 3,387-399.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültür ve benlik, Kültürel Psikoloji: İnsan bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Atlan Yayınları.

Karakurt, G. (2001). *The impact of adult attachment styles on romantic jealousy*, Unpublished Master Thesis, M.E.T.U,Ankara.

Kathryn, A.K. (2004). Associations between insecure attachment and sexual experiences. *Personal Relationships*, 11(2), 249-266.

Keelan, J.P.R., Dion,K.L., &Dion,K.K. (1994). Attachment style and heterosexual relationships among young adults: A short-term panel study.*Journal of Social and Personal Relationsips*, 11,201-214.

Kelley, H. H. (1983). Love and commitment. H.H. Kelley, E. Berscheid, A. Christensen, J. H. Harvey, T. L. Huston, G. Levinger, E. McClintock, L. A. Peplau and D. R. Peterson (Eds.), *Close Relationships*, (s:265-314). New York: W.H. Freeman.

Kelley, H.H., &Thibaut, J.W. (1978). *Interpersonal Relations: A Theory of Interdependence*. New york:Wiley.

Kiesler, C.A., &Corbin, H. (1965). Commitment, attraction, and conformity.*Journal of Personality and Social Psychology*, 2,890-895.

Kirkpatrick, L.A, &Davis, K.E. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 502-512.

Kirkpatrick, L.A, &Hazan,C. (1994). Attachment styles and close relationships: A four-year prospective study. *Personal Relationships*, 1, 123-142.

Knee,C.R., Patrick,H., Vietor,N.A., &Neighbors,C.(2004). Implicit theories of relationships: Moderators of the link between conflict and commitment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(7), 771-785.

- Kobak, R.R., & Hazan, C. (1991). Attachment in marriage: Effects of security and accuracy of working models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 861-869.
- Kurdek, L.A. (2000). The link between sociotropy/autonomy and dimensions of relationship commitment: Evidence from gay and lesbian couples. *Personal Relationships*, 7, 153-164.
- Kurdek, L.A., & Schmitt, J.P. (1986). Relationship quality of partners in heterosexual married, heterosexual cohabiting, and gay and lesbian relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(4), 711-720.
- LaGaipa, J.J. (1977). Interpersonal attraction and social exchanges. S. Duck. (Ed.), *Theory and Practice in Interpersonal Attraction*, (s: 129-164). New York: Academic Press.
- Lawrance, K.A., & Byers, E.S. (1995). Sexual satisfaction in long-term heterosexual relationships: The interpersonal exchange model of sexual satisfaction. *Personal Relationships*, 2, 267-285.
- Le, B., & Agnew, C. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta-analysis of the investment model. *Personal Relationships*, 10, 37-57.

Lee, J. A. (1973). *The colors of love: An exploration of the ways of loving*. Toronto: New Pres.

Lee, J.A. (1977). A typolgy of styles of loving. *Personality and Social Psychology Bulletin*,3, 173-182.

Lee, J. A. (1988). Love-styles. R.J. Sternberg, M. L. Barnes (Eds.), *The Psychology of Love*. New Haven: Yale University Press.

Lehmiller,J.J., &Agnew, C.R. (2006). Marginalized relationships: The impact of social disapproval on romantic relationship commitment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32 (1), 40-51.

Levesque, R. J. R. (1993). The romantic experience of adolescents in satisfying love relationships, *Journal of Youth Adolescence*, 22 (3), 219-251.

Levinger, G. (1965). Marital cohesiveness and dissolution: An integrative review.*Journal of Marriage and the Family*, 27,19-78.

- Levinger, G. (1991). Commitment vs. cohesiveness: Two complementary perspective. E.H. Jones and D.W. Perlman (Eds.), *Advances in Personal Relationships*, Vol. 3, London: Jessica Kingsley.
- Levy, M.B., & Davis, K.E. (1988). Love styles and attachment styles compared: Their relations to each other and to various relationship characteristics. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5, 439-471.
- Lewin, K. (1951). *Field theory in social science*. New York: Wiley.
- Lewis, R. A. (1973). Social reaction and the formation of dyads: An interactionist approach to mate selection. *Sociometry*, 36, 409 - 418.
- Lin, Y-H, W., & Rusbult, C. E. (1995). Commitment to dating relationships and cross-sex friendships in America and China. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12 (1), 7 - 26.
- Lloyd, S.A., Cate, R.M., & Henton, J.M. (1984). Predicting premarital relationship stability: A methodological refinement. *Journal of Marriage and the Family*, 46, 71-76.

- Löker, Ö. (1999). *Differential effects of parent and peer attachment on social and emotional loneliness among adolescents*. Unpublished Master Thesis, M.E.T.U. Ankara.
- Lund, M. (1985). The development of investment and commitment scales for predicting continuity of personal relationships, *Journal of Social and Personal Relationships*, 2, 3-23.
- Lussier, Y., Sabourin, S., & Turgeon, C. (1997). Coping strategies as moderators of the relationship between attachment and marital adjustment. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14, 777-791.
- Lydon, J.E., Fitzsimons, G.M., & Naidoo, L. (2003). Devaluation versus enhancement of attractive alternatives: A critical test using the Calibration Paradigm. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, (3), 349-359.
- Lydon, J.E., Meana, M., Sepinwall, D., Richards, N., & Mayman, S. (1999). The commitment calibration hypothesis: When do people devalue attractive alternatives? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25 (2), 152-161.

- Magai, C., Hunziker, J., Mesias, W., & Culver, L.C. (2000). Adult attachment styles and emotional biases. *International Journal of Behavioral Development*, 24 (3), 301-309.
- Marelich, W.D., Gaines, Jr. S.O., & Banzet, M.R. (2003). Commitment, insecurity and arousability: Testing a Transactional Model of jealousy. *Representative Research in Social Psychology*, 27, 23-31.
- Martz, J.M., Verette, J., Arriaga, X.B., Slovik, L.F., Cox, C.L., & Rusbult, C.E. (1998). Positive illusion in close relationships, *Personal Relationships*, 5, 159-181.
- Mathieu, J.E., & Zajac, D.M. (1990). A review and meta-analysis of the antecedents, correlates, and consequences of organizational commitment. *Psychological Bulletin*, 108, 171-194.
- McAlister, A.R., Pachana, N., & Jackson, C.J. (2005). Predictors of young dating adults' inclination to engage in extradyadic sexual activities: A multi-perspective study. *British Journal of Psychology*, 96, 331-350.
- McCutcheon, L. E. (1998) Self-defeating personality and attachment revisited. *Psychological Reports*, 83, 1153-1154.

- Medora, N.P., Larson, J.H., Hortaçsu, N., & Dave, P. (2002). Perceived attitudes towards romanticism: A Cross cultural study of American, Asian- Indian, and Turkish young Adults, *Journal of Comparative Family Studies*, 33(2), 155-178.
- Meeks, B. S., Hendrick, S., & Hendrick, C. (1998). Communication, love and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15 (6), 755-773.
- Meyer, J.P., & Allen, N.J. (1991). A three- component conceptualization of organizational commitment. *Human Resource Management Review*, 1, 61-98.
- Meyers, S.A., & Landsberger, S.A. (2002). Direct and indirect pathways between adult attachment style and marital satisfaction. *Personal Relationships*, 9, 159-172.
- Michaels, J., Acock, A., & Edwards, J. (1986). Social Exchange and equity determinants of relationship commitment. *Journal of Social and Personal Relationships*, 3, 161-175.
- Mikulincer, M., & Erev, I. (1991). Attachment style and the structure of romantic love. *British Journal of Social Psychology*, 30, 273-291.

- Mikulincer, M., Florian,V., &Weller,A. (1993). Attachment styles, coping strategies, and posttraumatic psychological distress: The impact of the Gulf War in Israil. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 817-826.
- Mikulincer, M., Florian,F., Cowan,P.A., Cowan,C.P. (2002). Attachment security in couple relations: A systemic model and its implications for family dynamics. *Family Process*, 41, 405-434.
- Mikulincer, M., &Nachson,O.(1991). Attachment styles and patterns of self-disclosure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (2),321-331.
- Mikulincer, M., &Shaver, P. R. (2005). Attachment theory and emotions in close relationships: Exploring the attachment-related dynamics of emotional reactions to relational events. *Personal Relationships*, 12, 149-168.
- Miller, R.S. (2003). On being admired but overlooked: Reflections on "Attention to alternatives" in close relationships. *Psychological Inquiry*, 14 (3- 4), 284 - 288.
- Morgan,H.J., &Shaver,P.R.(1999). Attachment processes and commitment to romantic relationships. J.M.Adams., W. H.Jones (Eds.), *Handbook of Interpersonal Commitment and Relationship Stability*, (s:3-33). New York: Kluwer Academic.

- Morrow, G. D., Clark, E. M., & Brock, K. F. (1995). Individual and partner love styles: Implications for the quality of romantic involvements. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12 (3), 363 - 387.
- Neto, F. (1993). Love styles and self representations. *Personality and Individual Differences*, 14 (6), 795-803.
- Neyer, F.J., & Voigt, D. (2004). Personality and social network effects on romantic relationships: A Dyadic approach. *European Journal of Personality*, 18, 279-299.
- Norris, S.L., & Zweigenhaft, R.L. (1999). Self-monitoring, trust, and commitment in romantic relationships. *The Journal of Social Psychology*, 139 (2), 215-220.
- Öner, B. (2000a). Future time orientation and relationships with the opposite sex. *The Journal of Psychology*, 134 (3), 306-314.
- Öner, B. (2000b). Relationship satisfaction and dating experience: Factors affecting future time orientation in relationships with the opposite sex. *The Journal of Psychology*, 134 (5), 527-536.

- Öner,B. (2001). Factors predicting future time orientation for romantic relationships with the opposite sex. *The Journal of Psychology*, 135 (4),430-438.
- Öner,B.(2002). Self monitoring and future time orientation in romantic relationships. *The Journal of Psychology*,136 (4),420-425.
- Öner-Özkan, B. (2004). Future time orientation in romantic relationships and the minding theory relating. *Social Behavior and Personality*, 32 (8), 797-804.
- Panayiotou,G. (2005). Love, commitment, and response to conflict among Cypriot dating couples: Two models, one relationship. *International Journal of Psychology*, 40 (2), 108-117.
- Parks, M. R., Stan, C.M., &Eggert,L.L. (1983). Romantic involvement and social network involvement. *Social Psychology Quarterly*, 46, 116 - 131.
- Pistole, M.C. (1989). Attachment in adult romantic relationships: Style of conflict resolution and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 6, 505-510.

Pistole, M. C., & Clark, E. M. (1983). Love relationships: attachment style and the investment model. *Journal of Mental Health Counseling*, 17 (2), 199 - 210.

Pistole, M.C., Clark, E.M., & Tubbs, A. L. (1995). Love relationships: Attachment style and the investment model. *Journal of Mental Health Counseling*, 17, 199-209.

Powell, C., & Van Vugt, M. (2003). Genuine giving or selfish sacrifice? The role of commitment and cost level upon willingness to sacrifice. *European Journal of Social Psychology*, 33, 403-412.

Richardson, D. R., Hammock, G. S., Lubben, T., & Mickler, S (1989). The relationship between love attitudes and conflict responses. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 60, 827- 832.

Richardson, D. R., Medvin, N., & Hammock, G. (1988). Love styles, relationship experience, and sensation seeking: A test of validity. *Personality and Individual Differences*, 9 (3), 645 - 651.

Ross, C.E., & Mirowsky, J. (1999). Parental divorce, life-course disruption, and adult depression. *Journal of Marriage and The Family*, 61, 1034-1045.

- Rubin, Z. (1970). Measurement of romantic love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 16, 265-273.
- Rusbult, C. E. (1980a). Commitment and satisfaction in romantic associations: a test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16, 172 - 186.
- Rusbult, C.E. (1980b). Satisfaction and commitment in friendships. *Representative Research in Social Psychology*, 11,96-105.
- Rusbult, C. E. (1983). A Longitudinal test of the investment model- The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45 (1), 101 - 117.
- Rusbult, C.E. (1987). Responses to dissatisfaction in close relationships: The exit-voice-loyalty-neglect model. D. Perlman., & S.W. Duck (Eds), *Intimate relationships:Development, dynamics,and deterioration*, (s: 209-237), Beverly Hills,CA: Sage.
- Rusbult, C.E. (1991). Commentary on Johnson's commitment to personal relationships: what's interesting, and what's new?, E.H. Jones and D.W. Perlman (Eds.), *Advances in Personal Relationships*, Vol. 3, London: Jessica Kingsley.

Rusbult, C.E. (1993a). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Social & Personal Relationships*, 10 (2), 175-204.

Rusbult, C.E.(1993b). Understanding responses to dissatisfaction in close relationships: the exit-voice-loyalty-neglect model. S. Worchel., J.A. Simpson (Eds.), *Conflict between people and groups: Causes, process, and resolutions* (s: 30-59).Chicago: Nelson-Hall.

Rusbult, C.E., &Arriage, X.B. (1997). Interdependence theory. S. Duck (Ed.), *Handbook of Personal Relationships*, (s:221-250), England: John Wiley & Sons Ltd.

Rusbult,C.E., Arriage, X.B.,& Agnew, C.R. (2001). Interdependence in close relationships. G.J.O Fletcher, M.S. Clark (Eds.), *Blackwell Handbook of Social Psychology: Interpersonal Processes*. U.S.A: Blackwell Publishers.

Rusbult, C. E., &Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An Interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10 (2), 175 - 204.

Rusbult, C.E., Campbell, M.A., & Price, M.E. (1990). Rational selective exploitation and distress: Employee reactions to performance-based on mobility-based reward allocations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 487-500.

Rusbult, C.E., Drigotas, S.M., & Verette, J. (1994). The investment model: An interdependence analysis of commitment processes and relationship maintenance phenomena. D. Canary., L. Stafford (Eds.), *Communication and relational maintenance* (s:115-139). New York: Academic Press.

Rusbult, C.E., & Farrell, D. (1983). A Longitudinal test of the investment model: The impact on job satisfaction, job commitment, and turnover of variations in rewards, costs, alternatives, and investments. *Journal of Applied Psychology*, 68 (3), 429-438.

Rusbult, C.E., Johnson, D.J., & Morrow, G.D. (1986). Prediction satisfaction and commitment in adult romantic involvements: An assessment of the generalizability of the investment model. *Social Psychology Quarterly*, 49(1), 81-89.

Rusbult, C.E., & Martz, J.M. (1995). Remaining in a abusive relationship: An investment model analysis of nonvoluntary dependence. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 558-571.

Rusbult, C. E., Martz, J. M., & Agnew, C. R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships*, 5, 357-391.

Rusbult, C. E., Olsen, N., Davis, J.L., &Hannon, P.A., (2001). Commitment and relationship maintenance mechanisms. J.H. Harvey., Wenzel,A. (Eds.), *Close Romantic Relationships Maintenance and Enhancement*, (s:87-113), U.S.A: Lawrence Erlbaum Associates.

Rusbult, C.E., Olsen, N., Davis,J. L., &Hannon, P. A. (2004). Commitment and relationship maintance mechanisms. H.T.R. Reis.,C.E. Rusbult. (Eds.), *Close Relationships*, (s:287-303) U.S.A: Taylor&Francis Books, Inc.

Rusbult,C.E., Onizuki, R.K.,& Lipkus, I. (1993). What do we really want?: Mental models of ideal romantic involvement explored through multidimensional scaling. *Journal of Experimental Social Psychology*, 29, 493-527.

- Rusbult, C.E., Van Lange, P.A.M., Wildschut, T., Yovetich, N.A., & Verette, J. (2000). Perceived superiority in close relationships: Why it exists and persists. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79 (4), 521-545.
- Rusbult, C. E., & Van Lange, P. A. M. (2003). Interdependence, interaction, and relationships. *Annual Review of Psychology*, 54, 351 - 375.
- Rusbult, C. E., Verette, J., Whitney, G. A., Slovik, L. F. & Lipkus, I. (1991). Accommodation processes in close relationships: Theory and preliminary empirical evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 53 - 78.
- Rusbult, C.E., Wieselquist, J., Foster, C.A., & Witcher, B.S. (1999). Commitment and trust in close relationships: An Interdependence Analysis. J.M. Adams., W. H. Jones (Eds), *Handbook of Interpersonal Commitment and Relationship Stability*, (s:3-33). New York: Kluwer Academic.
- Rusbult, C. E., Zembrodt, I. M., & Gunn, L. K. (1982). Exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to dissatisfaction in romantic involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43, 1230 - 1242.

Rydell,R.J., Mcconnell, A.R., &Bringle,R.G. (2004). Jealousy and commitment: Perceived threat and effect of relationship alternatives. *Personal Relationships*,11,451-468.

Sabatelli, R. M., &Cecil- Pigo, E.F. (1985). Relational interdependence and commitment in marriage. *Journal of Marriage and the Family*, 47, 931 -937.

Sacher, J. A., &Fine, M. A. (1996). Predicting relationship status and satisfaction after six months among dating couples. *Journal of Marriage and The Family*, 58, 21 - 32.

Sakallı-Uğurlu,N.(2002). *Romantik ilişkilerde cinsiyet farklılığına göre memnuniyeti ve bağlanmayı yordayan değişkenler(poster)*, XII. *Ulusal Psikoloji Kongresi*, ODTÜ: Ankara.

Sakalı-Uğurlu,N. (2003). How do romantic relationship satisfaction,gender stereotypes,and gender relate to future time orientation in romantic relationships?. *The Journal of Psychology*, 137 (3), 294-303.

Sanderson,B., & Kurdek,L.A. (1993). Race and gender as moderator variables in predicting relationship satisfaction and relationship commitment in a sample of dating heterosexual couples. *Family Relations*, 42 (3), 263-267.

- Schachner, D. A., & Shaver, P. R. (2004). Attachment dimensions and sexual motives. *Personal Relationships*, 11 (2), 179 -196.
- Schwebel, A. I., Moss, B. F., & Fine, M. A. (1999). Understanding cognitive changes in intimacy in long-term romantic relationships. *Psychological Reports*, 84 (2), 517 - 532.
- Sedikides, C., Oliver, M.B., & Campbell, W.K. (1994). Perceived benefits and costs of romantic relationships for women and men: Implications for Exchange theory. *Personal Relationships*, 1, 5-21.
- Segrin, C., Powell, H.L., Givertz, M., & Brackin, A. (2003). Symptoms of depression, relational quality, and loneliness in dating relationships, *Personal Relationships*, 10, 25-36.
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N., & Uysal, A. (2005). Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk Örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8 (16), 1-11.
- Senchak, M., & Leonard, K.E. (1992). Attachment styles and marital adjustment among newlywed couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 9, 51-64.

Shaver, P.R., & Brennan, K.A. (1992). Attachment styles and the "big five" personality traits: Their connections with each other and with romantic relationships outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 536-545.

Shaver, P.R., Collins, N., & Clark, C.L. (1996). Attachment styles and internal working models of self and relationship partners. G.J.O. Fletcher., J. Fitness (Eds.), *Knowledge structures in close relationships: A social psychological approach* (s:25-61), Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Shaver, P. R., & Hazan, (1988). A biased overview of a study of love. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5, 473-501.

Sherman, M.D., & Thelan, M.H. (1996) Fear of Intimacy Scale: Validation and extension with adolescents. *Journal of Social and Personal Relationships*, 13(4), 507-521.

Simpson, J.A. (1987). The dissolution of romantic relationships: Factors involved in relationship stability and emotional distress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 683-692.

Simpson, J.A. (1990) Influence of attachment style on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59 (5), 971-980.

Simpson, J.A., Rholes, W.S., Phillips, D. (1996). Conflict in close relationships: A attachment perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(5), 899-914.

Singh, R.N., Kanjirathinkal, M. (1999). Levels and styles of commitment in marriage: The case of Asian Indian Immigrants. J.M.Adams., W. H.Jones (Eds.), *Handbook of Interpersonal Commitment and Relationship Stability*, (s:307- 322). New York: Kluwer Academic.

Snell, W.E., Jr. (2002). The Relationship Awareness Scale: Measuring relational-consciousness, relational-monitoring, and relational-anxiety. W.E. Snell, Jr. (Ed.). *New directions in the psychology of intimate relations: Research and theory*. Cape Girardeau, MO: Snell Publications

Snell, W.E., Jr., Schicke, M., & Arbeiter, T. (2002). The Multidimensional Relationship Questionnaire: Psychological dispositions associated with intimate relations. W. E. Snell, Jr. (Ed.), *New Directions in The Psychology of Intimate Relations: Research and Theory*. Cape Girardeau, MO: Snell Publications.

Snyder,M. (1987). *Public appearances/private realities: The psychology of self-monitoring* . New York: Freeman.

Snyder,M., &Simpson,J.A. (1984). Self-monitoring and dating relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47,1281-1291.

Solmuş,T. (2003). Romantik bağlanma (II) ilişkisel değişkenler ve ilişki süreci: *Türk Psikoloji Bülteni*, 9 (28-29), 99-108.

Solomon,R. (1981). *Love: Emotion,myth, and metaphor*. New york: Anchor.

Sprecher, S. (1986). The relationship between inequity and emotions in close relationships, *Social Psychology Quarterly*, 49,309-321.

Sprecher, S. (1988). Investment model, equity, and social support determinants of relationship commitment. *Social Psychology Quartely*, 51 (4), 318 - 328.

Sprecher,S., Aron,A., Hatfield,E., Cortese,A., & Potapova,E. (1994). Love: American style, Russian style, and Japanese style. *Personal Relationships*, 1, 349-369.

Stanley, S.M., &Markman, H.J. (1992). Assessing commitment in personal relationships, *Journal of Marriage and the Family*, 54, 595- 608.

- Stephan, C.W., & Bachman, G.F. (1999). What's sex got to do with it? Attachment, love schemas, and sexuality. *Personal Relationships*, 6, 111-123.
- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93, 119-135.
- Sternberg, R. J. (1988). An introduction to the psychology of love. R.J. Sternberg, M. L. Barnes (Eds.), *The Psychology of Love*. New Haven: Yale University Press.
- Sternberg, R.J., & Grajek, S (1984). The nature of love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 312-329.
- Sternberg, R. J., Hojjat, M., & Barnes, M. L. (2001). Empirical tests of aspects of a theory of love as a story. *European Journal of Personality*, 15, 199-218.
- Surra, C.A., & Hughes, D.K. (1997). Commitment processes in accounts of the development of premarital relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 59 (1), 5-21.

Sümer,N. (2002). *Bağlanma kuramının farklı alanlara etkileri ve kültürlerarası geçerliği* (konferans) *XII. Ulusal Psikoloji Kongresi*, ODTÜ: Ankara.

Sümer, N.(baskıda). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*.

Sümer,N., &Cozzarelli,C. (2004). The impact of adult attachment on partner and self-attributions and relationship quality. *Personal Relationships*,11, 355-371.

Sümer, N., &Güngör, D. (1999a). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (43), 71 - 109.

Sümer,N., &Güngör, D. (1999b) Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (44), 35-62.

Sümer, N., &Güngör, D. (2000). *The relationships between anxiety and avoidance dimensions of adult attachment and affective aspects of the self*. International Conference on Personal Relationships, Brisbane, Australia.

Sümer, N., &Karakurt, G. (2002). *Testing a mediational model between attachment dimensions and romantic jealousy*. 11th International Conference on Personal Relationships, Halifax, Nova Scotia, Canada.

Swensen, C.H., &Trahaug,G. (1985). Commitment and the long term marriage relationship. *Journal of Marriage Family*, 47, 939-945.

Thibaut, J. W., &Kelley, H. H. (1959). *Social Psychology of Groups*, New York: Wiley.

Tolmacz, R. (2004). Attachment style and willingness to compromise when choosing a mate. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21 (2), 267 - 272.

Toman- Menzies, D.A., & Lydon,J.E. (2005). Commitment-motivated benign appraisals of partner transgressions: Do they facilitate accommodation?. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22 (1),111-128.

Tucker, J.S., Anders,S.L. (1999). Attachment style, interpersonal perception accuracy,and relationship satisfaction in dating couples. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 4, 403-412.

Tutaral-Kışlak, Ş., Çavuşoğlu,Ş. (basımda). Evlilik uyumu, bağlanma stilleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Aile ve Toplum Dergisi*.

Udry, J.R. (1981). Marital alternatives and marital disruption. *Journal of Marriage and the Family*, 43, 889-987.

Van Lange, P. A. M., Rusbult, C. E., Drigotas, S. M., Arriaga, X.B., Witcher, B.S., & Cox, C.L. (1997). Willingness to sacrifice in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1373 -1395.

Van Yperon, N.W., & Buunk, B.P. (1990). A longitudinal study of equity and satisfaction in intimate relationships. *European Journal of Social Psychology*, 20, 287-309.

Walsh, A. (1991). Love styles, masculinity/ femininity, physical attractiveness, and sexual behavior: A test of evolutionary theory. *Ethology and Sociobiology*, 14, 25-38.

Walster, E., & Walster, G. W. (1978). A New at Love. New York: McGraw

Walster (Hatfield), G.W. Walster, & Traupmann (1978). Equity and premarital sex. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 82-92.

Wegler,D.M.,Erber,R., & Raymond,P. (1991).Transactive memory in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 923-929.

Weigel, D.J., Bennett, K.K., &Reisch, D.S.B.(2003). Family influences on commitment: Examining the family of origin correlates of relationship commitment attitudes. *Personal Relationships*, 10,453-474.

White,J.K., Hendrick, S.S., & Hendrick,C. (2004). Big five personality variables and relationship constructs. *Personality and Individual Differences*, 37, 1519-1530.

Wieselquist,J., Rusbult,C.E., Foster,C.A., &Agnew,C.R. (1999). Commitment, pro-relationship behavior, trust in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77 (5), 942-966.

Worobey (2001). Sex Differences in associations of temperament with love styles. *Psychological Reports*, 89,25-26.

Zeifman, D., &Hazan, C. (2000). A process model of adult attachment formation. W. Ickes, S. Duck (Eds.), *The Social Psychology of Personal Relationships*. New York: John Wiley & Sons, Inc.

EKLER

Bu araştırma yakın ilişkilerinize (romantik/duygusal ilişkiler) yönelik duygu ve düşüncelerinizi belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Bu formun üzerine isminizi yazmanız istenmemektedir. Görüşleriniz bu araştırma için çok değerlidir. Bu nedenle, yanıtlarınızın gerçek duygu ve düşüncelerinizi yansıtmaması ve hiçbir maddeyi boş bırakmamanız oldukça önemlidir. **Bu ankette yer alan soruları, şu anda birlikte olduğunuz kişiyle olan ilişkinizi düşünerek yanıtlayınız.** Teşekkür ederiz.....

Cinsiyet: Kadın () Erkek () **Yaş:** ()

Eğitim durumu: () Lise () Üniversite öğrencisi () Üniversite mezunu () Lisansüstü

Şu anda yaşadığınız ilişki için hangisi uygundur?

() Flört () Söz/Nişan () Evli

Bu ilişkiniz ne zamandır devam ediyor? __ ay __ yıl

Bugüne kadar sizin açınızdan duygusal olarak önemli, kaç ilişki yaşadınız? ()

Şu anda yaşadığınız ilişkinin ne kadar sürmesini bekliyorsunuz?

Çok kısa 1 2 3 4 5 6 7 Sonsuza dek

Bu ilişkiye ne kadar bağlısınız?

Hiç bağlı değilim 1 2 3 4 5 6 7 Çok bağlıyım.

Birlikte olduğunuz kişiyi fiziksel olarak ne kadar çekici buluyorsunuz?

Hiç 1 2 3 4 5 6 7 Çok

İlişkinizin niteliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kötü 1 2 3 4 5 6 7 Mükemmel

İlişkinizde ne derece sorun yaşıyorsunuz?

Hiç 1 2 3 4 5 6 7 Çok

Bu ilişkide ne derece kendinizi güvende hissediyorsunuz?

Hiç 1 2 3 4 5 6 7 Çok

Ne sıklıkla ilişkinize hiç başlamamış olmayı istiyorsunuz?

Hiçbir zaman 1 2 3 4 5 6 7 Her zaman

ÇOK BOYUTLU İLİŞKİ ÖLÇEĞİ (ÇBİÖ)

Aşağıda yakın (romantik) ilişkilerle ilgili çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Sizden genel olarak, yakın ilişkilerinizde yaşadıklarınızı dikkate alarak aşağıdaki ifadeleri değerlendirmeniz istenmektedir.

	Benim için HİÇ uygun değil	Benim için ÇOK AZ uygun	Benim için BİRAZ uygun	Benim için OLDUKÇA uygun	Benim için ÇOK uygun
Yakın ilişkilerde bir partner olarak kendime güvenirim.					
Sürekli yakın ilişkiler üzerine düşünürüm.					
Yakın ilişkilerimle ilgili çok fazla düşünürüm.					
Yakın bir ilişki içinde olma isteğim/güdüm çok fazla.					
Yakın ilişkiler kendimi sınırlı ve kaygılı hissetmeme neden olur.					
Yakın ilişkilerimle ilgili kendimi depresif /çökkün hissederim.					
Yakın ilişkilerim çoğunlukla şansa bağlı/ tesadüfi olaylarla gelişmiştir.					
Başkalarının yakın ilişkilerim konusunda ne düşündüğüne aşırı önem veririm.					
Birisiyle yakın ilişkiye girmek beni biraz ürkütür.					
Yakın ilişkiyle ilgili gereksinimlerimin şu anki karşılanma biçiminden memnunum.					

	Benim için HIÇ uygun değil	Benim için ÇOK AZ uygun	Benim için BİRAZ uygun	Benim için OLDUK ÇA uygun	Benim için ÇOK uygun
Yakın bir ilişkide iyi bir partner olduğumu düşünüyorum.					
Yakın ilişkileri, başka her şeyden daha çok düşünürüm.					
Yakın ilişkilerimde, kendi davranışlarım çoğunlukla belirleyici bir rol oynar.					
Yakın ilişkilerim konusunda düşünmeye genellikle zaman ayırıyorum.					
Yakın bir ilişkiye zaman ve emek vermek konusunda çok istekliyim/güdümlüyüm.					
Yakın ilişkilerde biraz acemi ve gerginimdir.					
Yakın ilişkilerimde, tercihlerimi doğrudan dile getiririm.					
Yakın ilişkilerim konusunda kendimi mutsuz hissediyorum.					
Yakın ilişkilerimin başkalarına nasıl görüldüğüne /sunulduğuna aşırı önem veririm.					
Bazen yakın ilişkilerden korkarım.					
Yakın ilişkilerimden çok memnunum/doyum alıyorum.					
Yakın ilişkilerde pek çok insana göre daha iyiyimdir.					
Yakın ilişkiler zihnimi meşgul eder.					

	Benim için HiÇ uygun değil	Benim için ÇOK AZ uygun	Benim için BİRAZ uygun	Benim için OLDUKÇA uygun	Benim için ÇOK uygun
Yakın ilişkilerimde kontrol daha çok benim elimdedir.					
Yakın bir ilişki içinde olmayı çok arzu ediyorum.					
Karşı cinsten biriyle duygusal bir yakınlık/etkileşim kurmak bende gerginlik yaratır.					
Yakın ilişkilerde isteklerimi dile getirmede biraz pasifimdir.					
Yakın ilişkilerim konusunda cesaretimin kırıldığını hissediyorum.					
Yakın ilişkilerim üzerinde şansın büyük etkisi vardır.					
Yakın ilişkilerimin başkaları üzerinde bıraktığı izlenim konusunda sıklıkla endişe duyarım.					
Zaman zaman, birisiyle yakın bir ilişkiye girmekten korkarım.					
Yakın ilişkilerim temel beklentilerimi karşılıyor.					
Kendimi yakın bir ilişki için oldukça tercih edilen bir partner olarak değerlendiririm.					
Sürekli olarak yakın bir ilişki içinde olmayı düşünürüm.					
Yakın ilişkilerimi etkileyen temel şey benim kendi yaptıklarımıdır.					
Yakın bir ilişki içinde olmak benim için çok önemlidir.					

	Benim için HİÇ uygun değil	Benim için ÇOK AZ uygun	Benim için BİRAZ uygun	Benim için OLDUKÇA uygun	Benim için ÇOK uygun
Yakın ilişkilerde birçok insana göre daha kaygılıyım.					
Yakın bir ilişkide isteklerimi dile getirmekten çekinmem.					
Yakın ilişkilerim konusunda kendimi hayal kırıklığına uğramış hissediyorum.					
Yakın ilişkilerimin büyük oranda şans (iyi ya da kötü anlamda) meselesi olduğuna inanıyorum.					
Genellikle başkalarının yakın ilişkilerime yönelik verdikleri tepkilere duyarlıyım.					
Yakın bir ilişki içinde olmak beni fazla korkutmaz.					
Yakın ilişkilerim, diğer pek çok ilişki ile karşılaştırıldığında, çok daha iyidir.					
Yakın bir ilişki içinde kendime oldukça güvenirim.					
Zamanımın büyük bir bölümünü yakın ilişkileri düşünerek geçiririm.					
Yakın ilişkilerim benim sorumluluğum ve kontrolüm altındadır.					
Yakın bir ilişki içinde olup, bunu sürdürmeyi çok isterim.					
Yakın bir ilişki içinde kendimi tutuk ve utangaç hissederim.					

	Benim için HiÇ uygun değil	Benim için ÇOK AZ uygun	Benim için BİRAZ uygun	Benim için OLDUK ÇA uygun	Benim için ÇOK uygun
Yakın ilişkiler söz konusu olduğunda, isteklerimi genellikle ifade ederim.					
Yakın ilişkilerimi düşündüğümde üzülüyorum.					
Yakın ilişkilerimin gerçekten de bir kader/kısmet işi olduğunu düşünüyorum.					
Başkalarının yakın ilişkiye nasıl tepki verdiklerine/vereceklerine dikkat ederim.					
Yaşamımın yakın ilişkiler yönü, benim için çok doyurucudur.					

İLİŞKİ İSTİKRARI ÖLÇEĞİ

Bu ölçek duygusal ilişkilerinize ilişkin duygu ve düşüncelerinizi belirlemek amacıyla uygulanmaktadır. Bu çalışmadan elde edilen bilgiler sadece araştırma amacına yönelik olarak kullanılacaktır.

I. İlişki Doyumu

Şu anki yakın ilişkinizi göz önüne alarak, aşağıdaki ifadelerden her birine ne derece katıldığınızı belirtiniz.

1)

	Tamamen yanlış	Oldukça yanlış	Oldukça doğru	Tamamıyla doğru
a) Birlikte olduğum kişi, kişisel düşünceleri, sırları paylaşma gibi yakınlık gereksinimlerimi karşılıyor.				
b) Birlikte olduğum kişi beraberce bir şeyler yapma, beraber olmaktan keyif alma gibi arkadaşlık gereksinimlerimi karşılıyor.				
c) Birlikte olduğum kişi el ele tutuşma, öpüşme gibi cinsel gereksinimlerimi karşılıyor.				
d) Birlikte olduğum kişi istikrarlı bir ilişki içinde güvende ve rahat hissetme gereksinimlerimi karşılıyor.				
e) Birlikte olduğum kişi duygusal olarak bağlı hissetme, o iyi hissettiğinde kendimi iyi hissetmem gibi gereksinimlerimi karşılıyor.				

2) İlişkimiz benim için doyum verici.
1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

3) İlişkim başkalarının ilişkilerinden çok daha iyi.
1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

- 4) İlişkim ideal bir ilişkiye yakındır.
1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru
- 5) İlişkimiz beni çok mutlu ediyor.
1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru
- 6) İlişkimiz yakınlık, arkadaşlık vb. gereksinimlerimi karşılama açısından oldukça başarılı.
1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

II. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme

Lütfen bir başkasıyla beraber olduğunuzu varsayın ve sizce bu kişi gereksinimleriniz ne oranda karşıladı, tahminlerinizi göz önüne alarak aşağıdaki ifadelerin her birine ne derece katıldığınızı belirtiniz.

1)

	Tamamen yanlış	Oldukça yanlış	Oldukça doğru	Tamamıyla doğru
a) Kişisel düşünceleri, sırları paylaşma gibi yakınlık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
b) Birlikte bir şeyler yapma, birbirinin varlığından keyif alma gibi arkadaşlık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
c) El ele tutuşma, öpüşme gibi cinsel gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
d) İstikrarlı bir ilişkide güvende ve rahat hissetme gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				
e) Duygusal olarak bağlanmış hissetme, bir başkası iyi hissettiğinde iyi hissetme gibi duygusal bağlılık gereksinimlerim bir başkasıyla beraber olsam da karşılanabilir.				

2) Birlikte olduğum kişi dışında bana çok çekici gelen insanlar var.
1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

3) Bir başkasıyla flört etme, kendi kendime ya da arkadaşlarımla zaman geçirmek gibi seçeneklerim de var.
1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

4) Birlikte olduğum kişiyle çıkmıyor olsaydım, bir şey değişmezdi- çekici bir başka kişi bulabilirdim.
1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

5) Bir başkasıyla flört etme, kendi kendime ya da arkadaşlarımla zaman geçirmek bana oldukça çekici geliyor.
1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

7) Yakınlık, arkadaşlık gibi gereksinimlerim bir başka ilişkide de kolaylıkla karşılanabilir.
1 2 3 4 5 6 7 8 9
Tamamen yanlış Tamamıyla doğru

III. İlişki Yatırımı

Şu andaki ilişkinizi göz önüne alarak, aşağıdaki ifadelerin her birine ne derecede katıldığınızı belirtiniz .

1)

	Tamamen yanlış	Oldukça yanlış	Oldukça doğru	Tamamıyla doğru
a) İlişkimiz için çok fazla yatırım yaptım.				
b) Birlikte olduğum kişiye, sırlarım gibi pek çok özel şey anlatmaktayım.				
c) Birlikte olduğum kişi ve ben birlikte, yeri doldurulması güç bir entelektüel yaşama sahibiz.				
d) Bireysel kimlik duygum yani kim olduğum birlikte olduğum kişi ve ilişkimizle bağlantılı.				
e) Birlikte olduğum kişi ve ben pek çok anıyı paylaşıyoruz.				

2) İlişkimize öyle çok yatırım yaptım ki, eğer bu ilişki sona erecek olursa çok şey kaybetmiş olurum.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Tamamen yanlış						Tamamıyla doğru		

3) Boş zaman etkinlikleri gibi yaşamımın pek çok yönü, şu anda birlikte olduğum kişiye çok fazla bağlı ve eğer ayrılacak olursak bunların hepsini kaybederim.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Tamamen yanlış						Tamamıyla doğru		

4) İlişkimize çok fazla bağlandığımı ve bu ilişkiye çok şey verdiğimi hissediyorum.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Tamamen yanlış						Tamamıyla doğru		

5) Birlikte olduğum kişiyle ayrılmamız, aile ve arkadaşlarımla olan ilişkilerimi olumsuz etkiler.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Tamamen yanlış						Tamamıyla doğru		

6) Başkalarının ilişkileriyle karşılaştırılırsa, ben ilişkiye oldukça fazla yatırım yapmaktayım.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Tamamen yanlış						Tamamıyla doğru		

ROMANTİK İLİŞKİLERDE GELECEK ZAMAN YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ (RİGZÖ)

Geçmişte veya yakın zamanda yaşadığınız, ya da yaşayabileceğiniz romantik ilişkileri düşünerek aşağıdaki ifadelerden size en uygun olan şıkkı işaretleyiniz.

	Benim için hiç doğru değil	Benim için doğru değil	Benim için biraz doğru	Benim için çok doğru
1. Genelde karşı cinsle olan ilişkilerimde günümü gün ederim.				
2. İlişkilerim adına, geleceğimi garanti altına almak için, şu anki (durumdan) yaşamımdan fedakarlık ederim.				
3. Kalıcı olamayacağını tahmin ettiğim bir aşk ilişkisini başlatmam.				
4. Karşı cinsle olan ilişkilerimde geleceğe dönük yatırım yapmak yerine içinde bulunduğum anı dolu dolu yaşarım.				
5. Geçici ilişkiler peşinde koşmam.				
6. Karşı cinsle ilişkilerim söz konusu olduğunda geleceği düşünmekten günümü yaşamaya çoğu zaman fırsat bulamam.				
7. Çoğu zaman kendime ve karşı cinsle ilişkilerime yönelik ileriye dönük planlar yaparım.				
8. Kalıcı bir ilişkiden çok, şu sıralar, geçici ilişkiler peşindeyim.				
9. Uzun süreli ilişkilere dahil olmak yerine, farklı ve kısa süreli ilişkiler içerisinde olmayı tercih ederim.				
10. Kalıcı olmayacağına inandığım aşk ilişkileriyle vakit kaybetmem.				
11. Geleceğim adına, şu anda yaşadığım ilişkiden herhangi bir fedakarlık yapamam.				

AŞKA İLİŞKİN TUTUMLAR ÖLÇEĞİ: KISA FORM (LAS)

Sizden genel olarak, birlikte olduğunuz kişiyi düşünerek her ifadeyi değerlendirmeniz istenmektedir. Lütfen her ifadeyi dikkatle okuyup ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne derece yansıttığını, her ifadenin karşısında bulunan ve sizin için en uygun olan boşluğu işaretleyin.

	Kesinlikle yanlış	Yanlış	Kararsızım	Doğru	Kesinlikle doğru
1. Birlikte olduğum kişi bana ilgi göstermediğinde, kendimi baştan aşağıya hasta hissedirim.					
2. Birlikte olduğum kişi diğer insanlarla yaptığım bazı şeyleri bilseydi, bozulurdu.					
3. Onun benimle ilgili bilmediği şeylerin onu incitmeyeceğine inanıyorum.					
4. Birlikte olduğum kişi için her şeye katlanırım.					
5. Birlikte olduğum kişiyi seçerken göz önünde bulundurduğum temel şey, ailem üzerinde nasıl bir etki bırakacağıdır.					
6. Birlikte olduğum kişinin başka biriyle de birlikte olduğundan kuşkulanırsam, rahat edemem.					
7. Arkadaşlığımız zamanla aşka dönüştü.					
8. Birlikte olduğum kişi ve ben fiziksel olarak tam bir uyum içerisindeyiz.					
9. Birlikte olduğum kişinin mutluluğunu kendi mutluluğumun önüne koymadıkça mutlu olamam.					
10. Ona aşık olduğumdan beri başka herhangi bir şey üzerinde yoğunlaşmakta güçlük çekiyorum.					
11. Birlikte olduğum kişiyi seçerken dikkate aldığım faktörlerden biri, mesleki yaşantım üzerinde nasıl bir etkisi olacağı idi.					
12. Birlikte olduğum kişi ideal fiziksel güzellik/ yakışıklılık standartlarıma uygun.					

	Kesinlikle yanlış	Yanlış	Kararsızım	Doğru	Kesinlikle doğru
13. Birlikte olduğum kişinin isteklerini yerine getirebilmesi için genellikle kendi isteklerimden özveride bulanmaya hazırım.					
14. Aşk ilişkimiz iyi bir arkadaşlıktan doğduğu için çok doyum vericidir.					
15. Birlikte olduğum kişi bir süre bana ilgi göstermezse bazen ilgisini tekrar çekmek için aptalca şeyler yaparım.					
16. Birbirimizi gerçekten anlıyoruz.					
17. Birlikte olduğum kişi ve çok sayıda başkalarıyla 'aşk oyunu' oynamaktan hoşlanırım.					
18. Birlikte olduğum kişiyle yoğun bir ilişkiye girmeden önce çocuk sahibi olmamız durumunda onun kalıtsal özellikleri ile benimkinin ne kadar uyumlu olduğunu bulmaya çalışırım.					
19. Bazen onun öteki sevgililerim hakkında bilgi edinmesini engellemek zorunda kalırım.					
20. Birlikte olduğum kişiyi seçerken en önemli faktör, onun iyi bir anababa olup olamayacağı idi.					
21. Birlikte olduğum kişiye acı çektirmektense kendim acı çekmeyi tercih ederim.					
22. Uzun süreli bir arkadaşlıktan doğduğu için aşkımız aşkların en iyisidir.					
23. Birbirimiz için yaratıldığımızı düşünüyorum.					
24. Aşkımız gizemli, mistik bir duygu değil, gerçek bir arkadaşlıktır.					

KİŞİLERARASI İLİŞKİLER ÖLÇEĞİ (KİÖ)

Aşağıdaki ifadelerin sizin düşüncenize ne kadar uygun olduğunun aşağıdaki ölçek üzerinde işaretleyiniz.

1 2 3 4 5 6 7
Hiç katılmıyorum Kesinlikle katılıyorum

	1	2	3	4	5	6	7
1. Sık sık sevgilim olmadan yaşayamayacağım hissine kapılıyorum.							
2. Hayatın onsuz pek bir anlamı olmazdı.							
3. Sevgilimi kaybetmek beni olmak istediğim kişi olmaktan alıkoymazdı.							
4. Sevgilimin geçmişte birisiyle mutlu bir ilişkisinin olması beni rahatsız ederdi.							
5. Sevgilim başka birisiyle buluştuğunda çok rahatsızlık duyarım.							
6. Sevgilimin sadece benimle yaşadığı cinsellikten zevk almasını isterim.							
7. Sevgilimin beni aldatmadığına ilişkin güvenim tamdır.							
8. Sevgilimi sadık bir kişi olarak görüyorum.							
9. Sevgilimden uzak kaldığımda nerelerde olduğuna ve ne yaptığına ilişkin kuşku duymam.							
10. Başkalarının en iyi flörtleri bulmakta hep şanslı olduğunu görmek biraz rahatsız edici.							
11. Hiçbir zaman gördüklerim kadar iyi bir romantik ilişkim olabileceğini düşünemiyorum.							
12. Çekici bir kişi gördüğümde kendimi yetersiz hissediyorum.							
13. Kendimi sık sık kişileri ya da ilişkileri idealize ederken (yüceltirken) yakalıyorum.							
14. Neden bilmiyorum ama genellikle kendimi “ kaybeden” olarak görüyorum.							
15. Başarılı ve mutlu bir ilişki gördüğümde içimde bir boşluk hissediyorum.							
16. Çoğu arkadaşımın benimkinden daha heyecanlı aşk hayatları var.							

YAKIN İLİŞKİLER YAŞANTILAR ENVANTERİ (YİYE)

Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılardaki 7 aralıklı ölçek üzerinde işaretleyiniz.

1 2 3 4 5 6 7
Hiç katılmıyorum Kesinlikle katılıyorum

	1	2	3	4	5	6	7
1. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.							
2. Terk edilmekten korkarım.							
3. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olmak konusunda çok rahatım.							
4. İlişkilerim konusunda çok kaygılıyım.							
5. Birlikte olduğum kişi bana yakınlaşmaya başlar başlamaz kendimi geri çekiyorum.							
6. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları umursadığım kadar umursamayacaklarından endişelenirim.							
7. Romantik ilişkide olduğum kişi çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.							
8. Birlikte olduğum kişiyi kaybedeceğim diye çok kaygılanırım.							
9. Birlikte olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.							
10. Genellikle, birlikte olduğum kişinin benim için hissettiklerinin benim onun için hissettiklerim kadar güçlü olmasını arzu ederim.							
11. Birlikte olduğum kişiye yakın olmayı isterim, ama sürekli kendimi geri çekerim.							
12. Genellikle birlikte olduğum kişiyle tamamen bütünleşmek isterim ve bu bazen onları korkutup benden uzaklaştırır.							
13. Birlikte olduğum kişilerin benimle çok yakınlaşması beni gerginleştirir.							
14. Yalnız kalmaktan endişelenirim.							
15. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda oldukça rahatımdır.							
16. Çok yakın olma arzum bazen insanları korkutup uzaklaştırır.							
17. Birlikte olduğum kişiyle çok yakınlaşmaktan kaçınmaya çalışırım.							

	1	2	3	4	5	6	7
18. Birlikte olduğum kişi tarafından sevildiğimin sürekli ifade edilmesine gereksinim duyarım.							
19. Birlikte olduğum kişiyle kolaylıkla yakınlaşabilirim.							
20. Birlikte olduğum kişileri bazen daha fazla duygu ve bağlılık göstermeleri için zorladığımı hissedirim.							
21. Birlikte olduğum kişilere güvenip dayanma konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.							
22. Terk edilmekten pek korkmam.							
23. Birlikte olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.							
24. Birlikte olduğum kişinin bana ilgi göstermesini sağlayamazsam üzülür ya da kızarım.							
25. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen herşeyi anlatırım.							
26. Birlikte olduğum kişinin bana istediğim kadar yakın olmadığını düşünürüm.							
27. Sorunlarımı ve kaygılarımı genellikle birlikte olduğum kişiyle tartışırım.							
28. Bir ilişkide olmadığım zaman kendimi biraz kaygılı ve güvensiz hissedirim.							
29. Birlikte olduğum kişilere güvenip dayanmakta rahatımdır.							
30. Birlikte olduğum kişi istediğim kadar yakınımda olmadığında kendimi engellenmiş hissedirim.							
31. Birlikte olduğum kişilerden teselli, öğüt ya da yardım istemekten rahatsız olmam.							
32. İhtiyaç duyduğumda birlikte olduğum kişiye ulaşamazsam kendimi engellenmiş hissedirim.							
33. İhtiyaç duyduğumda birlikte olduğum kişiden yardım istemek işe yarar.							
34. Birlikte olduğum kişiler beni onaylamadıkları zaman kendimi gerçekten kötü hissedirim.							
35. Rahatlama ve güvencenin yanısıra birçok şey için birlikte olduğum kişiyi ararım.							
36. Birlikte olduğum kişi benden ayrı zaman geçirdiğinde üzülürüm.							